

MIKSZÁTH
KÁLMÁN
ÖSSZES
MŰVEI

MIKSZÁTH KÁLMÁN
ÖSSZES MŰVEI 57.

MIKSZÁTH KÁLMÁN ÖSSZES MŰVEI

SZERKESZTIK

BISZTRAY GYULA KIRÁLY ISTVÁN

57. KÖTET

CIKKEK ÉS KARCOLATOK

VII.

1879

1968

MIKSZÁTH KÁLMÁN

CIKKEK ÉS KARCOLATOK

VII.
1879

1968

Sajtó alá rendezte
NACSÁDY JÓZSEF

Lektor
DOLMÁNYOS ISTVÁN

Mag. iv. I. 3.
20.654

© Akadémiai Kiadó, Budapest 1968

A kötetért Csillag Vera munkája

A kiadásért felelős az Akadémiai Kiadó igazgatója
A szerkesztésért felelős Pásztor József Műszaki szerkesztő Fülöp Antal
A kézirat beérkezett: 1968. február 5. Terjedelem: 22 1/2 (A 5) iv + 4 melléklet
Példányszám: 2300
65.65086 Akadémiai Nyomda, Budapest — Felelős vezető: Bernát György

1879

SZEGEDI NAPLÓ

TÁRCÁK

WENCKHEIM BÉLA B.

A magyar nemzet a politikai pártoskodás nemzete. Azon terméktelen harcok elfoglalnak mindent, mint a láva hőmpolygó tüze, mely alatt elhal ami él, ami szerves.

A szemközt álló pártok szenvedélye nem kímél senkit és semmit; és míg minden párt saját pártbelijének hibáját is erénynek tünteti föl, ellenben az ellenpárt erénye is hiba lesz előtte.

Ez a dicséret lesüllyed az udvari poéta iskolaszagú eulogiumának becsére, a szitok nem nyom többet a színházi állapotosznál. Csupa komédia!

Csak néha, midőn az álnagyságok közé lép lefelé fordított fáklyájával a halál angyala, ki karján vezetve egy agyoncsókolt, sápadt óriást, parancsolólag int holdfényű szárnyaival; olykor leborulnak a hatalmas intésre a magukat óriásoknak képzelt törpék, s néma, búbanatos hódolattal térdet hajtanak a valódi nagyság, az átszellemült lény előtt.

Ily búbanatos hódolata az egész nemzetnek kísérte sírjukba Deák Ferencet és Eötvös Józsefet.

Wenckheim Bélának halála hírére, ha nem is oly hódolat, de hasonló búbanat fogta el a nemzet keblét.

Wenckheim nem volt nagy államférfiú, ha őt a Deákok és Eötvösök mértékével mérjük. Nem fog soha az ő neve után korszak elneveztetni a magyar történelemben. De amíg a magyar nemzet magyar marad, amíg az a valódi lovagiasságot, az igazi „gentleman”-t, amilyen csak Angliában és Magyarországon terem, szereti és becsüli, addig Wenckheim alakja és szelleme emlékében élni fog.

Wenckheimot tisztelte és szerette minden párt. Már ezen körülmény is annak bizonyossága, hogy nem volt nagy politikus. Hol van a történelemben az a nagy államférfiú, ki hazájának és nemzetének sorsát új pályára terelte, s ne lett volna gyűlölve? Hol a nagy, korát eszméivel századokkal megelőző ember, kit kortársai meg nem követték, föl nem feszítettek, meg nem égettek vagy meg nem gyilkoltak? Az új elv hirdetői gyűlölve múltak ki, s csak haláluk után övezte homlokukat a halhatatlanság dicsfényével a haladó emberiség.

Akit minden ember szeret, abban csak az általánosan az emberek előtt kedves tulajdonságok vannak fényesen összegyűjtve, de nem áll oly magasan fölöttük, hogy rosszul esnék arcához föltekinteni, hogy lehetetlen legyen hozzá fölemelkedni.

Szerették a lovagias báróban a magyar úr mintaképét, tisztelték a Zichy Viktorok és Várady Gáborok korában már ritkasággá vált, minden gyanú fölött álló becsületességet és jellemtisztaságot.

Fényes volt, de színtelen is mint a *gyémánt*.

A Deák-párttal került kormányra. A fuzionált minisztériumnak eleinte elnöke, később a királyi udvaron székelő minisztère volt, egész haláláig. S amint beleillett ezen minisztériumok keretébe, csakúgy ülhetett volna egy Sennyei-Apponyi vagy Simonyi-Szilágyi kabinetben. De sőt a perszonalizmus törvényesítése után bátran állhatott volna egy szélsőbali minisztérium élén is. Mert monarchista volt szívből, amíg a monarchia a magyar érdekeknek szolgált. Azonban monarchisztikus érzelmei fölé helyezte a magyar nemzet és hazaszeretetét. Arisztokrata volt szokásaiban és születésénél fogva, de demokrata nevelésére, világnézete és európai műveltségénél fogva.

Ily gondolkodással, ily jellemmel és ily névvel kormányozhatott ő Magyarországon minden törvényes kormányforma alatt.

Ezt tudta minden párt. Ezért szerette őt minden párt. És ezért számított vele, mint tényezővel, minden párt.

És ezen okoknál fogva nagy csapás és veszteség a magyar nemzetre nézve, midőn ő nincs többé.

Szem szem után foszlik azon láncból, mely összeköté a nemzet jelenét a szabadságharc és az azt megelőzőtt nagy korszakkal. És hiába keressük azokat, kik betölteni hivatvák a szakított úrt.

Vagy annyi csalódások után hihetünk azon fogadalmaknak, melyeket nagy nevű családok fiai tettek legújabbán a nemzet színe előtt?

Reméljük.

Három név ragyog a magyar arisztokrácia fényövében, *Apponyi Albert, Károlyi István és Zichy Jenő.*

Midőn koszorút rakunk Wenckheim báró koporsójára, tápláljuk keblünkben azon reményt, hogy a példán lelkesülve a magyar nemzet történelmi neveket viselő fiai méltók lesznek hozzá és a magyar nemzethez.

Az ő kezükben van letéve Magyarország jövőjének vezérszálcaja.

A FŐVÁROSBÓL

(A »Kaszinó« szó mint varázsige. A núbiaiak az állatkertben. Zichy idők. Éljen a haza. Sir John Ásbóth szerencséje.)

Miután az én tisztelt barátommal, S. királyi biztosi tisztviselővel utaztam Szegedről Budapestig, nemigen lehetett alkalmam unatkozni a kupében. Vigak voltunk, s midőn fáradtan eltörődve állt meg velünk a vonat a budapesti indóházban, S. szellemesen jegyzé meg:

— A mai délutánt falun töltöttük.

Az igaz is; mert többnyire falvak mellett vitt a gőzló.

Miután ősidőktől kezdve mindenféle nemzetségem a Tigrisbe szokott szállani, nekem is az volt az első céлом. Útitársam udvariasan följánlotta a maga kocsiját, mellyel a Kaszinó épületében lakó Wenckheim miniszter szállására sietett, hogy annak hogylétét Tisza Lajosnak megsürgönyözhesse.

Habarék-párti érzületem fölháborodott eleinte, hogy királyi biztossági költségen utazzak a Tigrisbe, — de hát megrögzött természetem, a takarékoság, fölülkerekedett a politikai morálon.

Beültem; hanem utól is ért a bűnhődés emiatt.

S. megállította kocsiját a Tigris mellett, poggyászatot leadatta a kocsihoz ugráló Tigris-beli cselédségnek, azután harsányan kiáltá:

— *A Nemzeti Kaszinóba ! !*

Ez a kiáltása megölt, kifosztott ! Bárcsak sohase utaztam volna királyi biztossági költségen !

Egy nagy pazarul bútorozott szalont nyitottak az első emeleten, — ami nagyon természetes is, mert útitársam a »Kaszinóba« hajtattott. Mikor visszatértem, nyolc gyertya égett a szalonban, mert útitársam a Kaszinóba hajtattott. Szobalányok, pincérek örökké nyitva tartották a markukat, mert útitársam a Kaszinóba hajtattott.

Vasárnap délután megnéztük Szanával a núbiaiakat az Állatkertben. Ügyes gyerekek. Hát még a két rézbőrű hercegnő villogó fekete szemekkel, s apró fürtökbe szedett selyemcérna hajjal ! Milyen jól áll nekik kifúrt orrukban a rézkarika !

Aztán legalábbis olyan kacérok, mint a mi vászoncelédeink. Amint ott ültek a teve hátán ringó palankinokban, nem egy kokett pillantást lövelltek jobbra-balra. A körsétánál, amikor impresszáriójuk bemutogatja, leginkább mi szép fehér hölgyeinket és azok csecsebecsét bámulták meg.

Az állatkertben mintegy 10 holdnyi tér van körülkerítve számukra, s e tíz holdon az egész núbiai élet híven van visszatükrözve. Az egyik szögletben ott áll a dízsátor, mellette nem messze a gazdasági sátor különböző núbiai szerszámokkal. Vannak ott tigrisbőrök, strucctojások, lándzsák, pajzsok, csodálatos alakú edények, kobakok, amikben a kanca-tejet tartják, övek rikító színű cafrangokkal, hadi eszközök, teveszerszámok és a háztartáshoz szükséges cikkek.

A tér közepén egy mélabús arcú öreg férfiú ül a földön egy vadbőrön, s lantot penget reggeltől estig szünetlenül. A férfiak elvégzik lovaglásukat (teve hátán), mely körben történik, s mely fantasztikus, daliás színben tűnteti föl őket, amint félmeztelenül, lengő hajjal, szédítő magasban ülnek. Meztelen jobb karjukon egy karperec van, mely mögé tör van szúrva piros bőr hüvelyben, a másik karjukon pedig egy módos pirinyó üvegcece van a karperechez erősítve: ebben tartják a mérget, melybe a tör hegyét bemártják.

Mondják, hogy az egyik hercegnő európai öltözetben néha-néha kimegy az állatkertből s belevegyül a nagyvárosi vendéglők publikumába, hol igen szívesen veszi, ha fehér emberek szépet mondanak neki — habár nem érti is.

Én istenem, a szerelem — ha hirtelen ébredő is — nagyon leleményes, s van egy nemzetközi nyelve, mellyel mindent ki bír fejezni !

A »saison morte« nagyon meglátszik Budapesten: a nevezetességek közül csakis az írók egy része időzik ott: a fiatal óriások, kik az »írói kör«-nek nevezett oduban gyártják az országos skandalumokat, megbeszélik a napi eseményeket és pikantériákat, vagy pedig vidám adomákban morzsolják a leeresztett függönyök mögött a hosszú és forró délutánokat.

A »saison morte« azonban mégse olyan holt, hogy elevenebb ne volna mint máskor.

Valóságos Zichy-időket élünk !

Alighogy letűnt a horizontról Zichy Jenő — mindjárt elő-következik Zichy Viktor, hogy amit a vámon nyert a familia, azt a réven nyomban elveszítette.

Zichy Jenő túlzásait jóízűen nevetik a komolyabb körök. Ürményi Miksa ügyesen tréfálta meg, midőn vendége volt Székesfehérvárott. A gróf két dologra volt büszke a kiállítás idején, a konyhájára és a kiállításra.

Ürményi Miksát végigvezette hát a kiállításon, s szokott entuziazmusával és hűhóval mutogatta:

— Ezek itt porcelán edények Szegedről. Csinálja Ivánkovics Károly — hadará sztereotíp hanglejtéssel. — Igen jutányos edények. Igen szépek uraim. Nézzék meg önök a képeket rajtok. Íme a Deák Ferenc álma. De menjünk tovább. Éljen a haza !

A következő tárgyaknál ismét megállapodik.

— Ez itt a posztóipar. Hazai posztó ! Olyan mint a bőr: Vízhatlan posztó uraim. Érdemes megnézni. Menjünk tovább ! Éljen a haza !

És aztán végigvezette a vendégeit az egész kiállításon mint cicerone, harsogó hangon eldekklamálva az egyes tárgyak jótulajdonosságait. Kitűnő cipők ! Pompás nyergék ! Fölséges ágytakarók ! Éljen a haza ! Ürményi Miksa pedig mosolygott

mindenkor: de az ebédnél, szellemes ember létére, meg nem állhatta, hogy mindezekért ne csináljon a gróffal egy kis tréfát.

— Ez a kappan — mondá — nem jó, mert már öreg. Azonfelül pedig nagyon ki van sülve. Valami sajtószerű rossz íze van. Téged ugyan rosszul táplál a szakácsné, Ttyú, de kemény! Éljen a haza!

— Hát akkor kóstold meg az »epigrammot kagylóban« — mondja Jenő gróf bosszankodva.

— Aha! az tehát valami irodalmi eledel! Olyan a szaga mint a bagaria bőré. Impertinens kinézés! Borzasztó íz! Hamar egy pohár bort, hadd öblítsem. Éljen a haza!

A vendégek mosolyogtak, Jenő gróf elérte a vágást s attól a naptól kezdve abbahagyta a sablonszerű »Éljen a haza!« fölkialtást, melyet köszönés formának, egyszóval mindennek annyiszor hangoztatott, mint ahányszor Szegeden a »koty« szót szokták, mely körülbelül szinte mindenre applikálható.

Sokkal nagyobb port vert föl azonban a Zichy Viktor féle ügy, mert az kiállítása a skandalumoknak.

A jó John Asbóth tehát ismét nevezetes ember lett. Még peckesebben lépdel mint azelőtt. Arisztokratikus arcáról az önérték ragyog le, s monokliját ismét azon fontoskodással törülgeti, mint mikor még a »Magyar politiká«-ról írt kedvező bírálatokat olvasgatta rajta.

Persze azóta sok víz folyt le a Dunán, s az »álmok álmódója« hiába álmodik hírről és dicsőségről. Írt egy pár jó dolgot azóta, de a hír észrevétlenül ment el mellettök.

Milyen a végzet!

Csupán egyetlen kemény mondatot kellett kicseppentenie tollából, s íme nyomban előlépett, mint az Aladin csodagyűrűjének megnyomására a fényes szellem, a hírnév, s Sir John Asbóthot szárnyaira vette.

Majd meglátjuk milyen magasra fog röpködni!

Amilyen alacsonyra Zichy Viktor esik. S ezzel megelgedhet.

Szegény Zichy Viktor! Mikor a »Magyarország« cikkéről értesült, dühösen szaladt föl a Kaszinóba szekundánsokat keresni.

- Te Viki! — mondja egy öreg roué —, minek tenéked ez-
tet az ügyet szekundánsokkal csinálni — azzal az Asbóth-tal?
— De hát mit csináljak vele?
— Hozásd el neki Kolozsvárról K. Páp Miklóst.

CSÁSZÁR FÜRDŐI LEVÉL

— július 17-én.

Itt vagyok a hajdan híres platánok között, s élvezem a török fürdőt. A Császár fürdőnek igen sok előnyei vannak, de az összes nagyobb fürdők között a legnagyobb hátránya is. Közönséges ivóvize, rossz a fekvése, a szokottnál üdébb levegő hiánya stb. Egyszóval a Császár fürdőt előli a főváros zaja, füstje. Azt, amit egy fürdőn a mulatni vágyó ember keres, a Császár fürdőben nem találja meg. A publikum naponkint metamorfózison megy át, s a fürdői évad abbéli kellemei, hogy az ember egy sereg, a szélrózsa minden irányából összekerült emberrel egy bizonyos idő alatt mintegy összeszokik, itt elérhetlenek.

A Császár fürdő, mely virágzása zenitjén akkor állott, midőn Pest még kisebb volt, az utolsó években sokat hanyatlott, s legjobban harmadéve, mikor Simonyi úr volt a bérelője. Egészen veszett híre ment az országban, s csak itt-ott kongott a nyári szezonban egy-egy vendég.

Most, mióta ismét a papi rend kezeli tulajdonát, észrevehetőleg javulni kezd a fürdő renoméja, a borok is megjárják, s általában tisztaság, rendszer és rend uralkodik mindenben.

Az állandó lakók száma is emelkedett; az összes lakhelyiségek telve vannak, kivéven a közelben fekvő »kápólna-épületet«, hol még van néhány kiadandó szoba. Az élet — tekintve a fürdő fővárosi fekvését — nem mondható drágának, különösen a szobák ára igen tűrhető 30—40 frt havonkint.

A szegediek közül csak Taschler főkapitány urat látom itt. Egészsége szembetűnően javul, s olyan ruganyos léptekkel jár már föl s alá, mint valamikor fiatal korában.

Mint ahogy Zala vármegyében legszebb Somogy vármegye, úgy a Császárfürdőben is legszebb a margitszigeti fürdő, ahová a Császárfürdői vendégek, miután igen közel van, könnyen átmehetnek, sőt ha át sem mennek, már maga a kilátás is a tündér-szigetre, szépíti a Császárfürdőt.

Nagy kár, hogy a Margitszigetre nem lehet leszállított áru jegyeket kapni, s éppen annyit kell fizetni a Császárfürdőtől oda és vissza, mint aki a Plébánia téren vagy a vámháznál száll a »Fecské«-re. Ezen segíteni kellene a fürdőigazgatóságnak, s megkönnyíteni a Császárfürdő mellett a margitszigeti fürdő látogatását. Ami pedig nem lenne konkurencia, hanem „jó üzlet” mindkét fürdő számára.

Még a közönségről írok néhány sort.

Taschler úr, ki gyakran megfordul a Margitszigeten is, hol szokott jó kedélyével mindig csinál valami tréfát, a következőleg jellemezte a két fürdő közötti különbséget.

A Császárfürdői vendégek minden két nap egyszer váltanak inget, a Margit fürdőiek ellenben mindennap kétszer váltanak inget.

És ez az összehasonlítás ráillik mindenre; a Császárfürdőben minden két nap meghúz a pincér egy forintig, a Margitszigeten pedig minden nap két forintig sat...

AMIBŐL EGYETLEN SZÓ SEM IGAZ

Csak most utazott el derék vendégünk Pázmándy Dénes, akiről mindenki tudja, hogy valóságos magyarba oltott francia. Ruhája, modora, mosolya és mindennemű szenvedélye visszavezethető — Párizsba.

Az Iskola utcában egy szőke kisasszonyt pillantott meg, igazi franciás (vulgo: pisze) orrocskával.

— Uram — mondá —, ennek a városnak jövője van !

Aztán Tisza Lajosra tért át a beszéd.

— Ettől az embertől sokat várok — szolt s a meggyőződés komolysága rezgett hangjában.

Megbotránkozva néztem végig. Egy habarékpárti ember gondolhat ilyet, de kimondania nem szabad. Mert a »verba volant« régi közmondás csak addig volt érvényben, míg az

Egyesiek és Maszákok meg nem állapították [!] a gondolat-fogdosó literatúrát. (Pedig jobb lenne, ha csak a liter mellett maradnának.)

— Képviselő úr tehát sokat tart Tisza Lajosról?

— Kétségkívül... nem viheti keresztül sikeresen a rekonstrukciót. Egy ember, aki terv nélkül jött le...

— De hát akkor miért fogott bele?

— Mert azt hiszi, hogy a biztosi tanács majdcsak kigondol valamit?

— Aminthogy talán ki is gondol.

— Nem hiszem: a városi tanácsstagok abban a hitben élnek, hogy a képviselők hoztak le valami tervet, míg ellenben a képviselők meg vannak győződve, hogy a városi tanácsstagok agyában csírázik a szikra — melyből az új, fényes Szeged kipattan. Részletesen pedig így áll a dolog: Szemző Horváth Gyulától várja az »ihletett eszmét«, Horváth Gyula pedig, mint régibb ember, akképpen okoskodik, hogy »azért van itt Lechner, hogy mindnyájunk helyett ő gondolkozzék«. Mi szegediek Komjáthyban bízunk. Csakhogy Komjáthynak még van anynyi esze, hogy kikombinálja: »mire való nekem itten schlägert vágni ki, ha a bankot aztán mégis Tiszák húzzák be. Okos ellenzéki ember nem növesztgetheti annak a fának az ágait, amelynek árnyékában a mamelukok pihennek; jobb azt csak nyesegetni.«

Pázmándy Dénes elbámult ezen a vad filozófián, s most már ő nézett végig rajtam megbotránkozva:

— Uram! én önt szívem mélyéből sajnálom. Ön még nagyon hátra van! Ön még most is politizál. Ez maholnap már csak a vidéki honleányok ártatlan foglalkozása lesz. Elveket emleget! Elveket! Én édes istenem! Mikor volt az, hogy én....!

— De uram...

— S annyival inkább csodálkozom ön fölött... mert olyan kitűnő példa van előtte... Ez a Bakay...

— Ugyan hagyja el. Beszéljünk inkább Tisza Lajosról. Talentumnak tartja?

— Gavallér embernek.

— Én nagyon unom. Sokáig kell rá várnom, míg megéri. Szörnyű *lassan* válik népszerűtlenné.

- Lassan jár, — hogy tovább érjen.
- Hihetőleg.
- De azért ő mégis nagyszerű ember, mert...
- Tudom, tudom... Ősmerem a menyecske kalandját a «Delejtű»-ből.
- Annál is inkább bosszantó a Pesti Hírlap az a megjegyzése, hogy a királyi biztosság tehetetlen ...
- Az még nem volt baj. A tehetetlenség gyógyítható.

Ki kell nevezni biztosnak dr. Handlert ...

Ezek azon atyai gondok és államférfiúi vezérfonalak, amelyek beszélgetésünket fűszerezték. Míg a Széchenyi térre értünk, Európa minden nevezetessége meg lett beszélve Végh Auréltól kezdve a Lady Dudley gyémánt ékszeréig.

— Nagy kedvelője vagyok a drágaköveknek — mondá Pázmándy — ahol csak szerét ejthetem, mindenütt megnézem. Láttam a bécsi Schatzkammert, a párizsi és londoni múzeumokat, hanem azért azt mondom uram, hogy minden csak bliktri az egyiptomi exkhedive drágakövei előtt ...

— Mutatok én annál önnek még külön drágaköveket.

— Hol?

— Itt, Szegeden.

— Talán az alsóvárosi Mátyás korabeli templomban?

— Nem; itt közelebb.

Azzal elvezettem a képviselő urat a Széchenyi sétány délkeleti végébe, ahol le van rakva és biztatólag mosolyog felénk a kormány kilenc millió téglájának első szállítmánya.

— Ezek az igazi drágakövek !

Pázmándy meghökkent: és azt kérdezte »miért?«

— Hm ! Mert nagyon sokba kerültek.

Kegyelettel néztük e két téglarakást. A leendő Szegedből egynehány darab ! Áldott kövek. Ti most ékesen szólóbbak lettetek Madarász papánál is.

Jó gondolat volt Tisza Kálmántól, kinek palotáját kövekkel és tégladarabokkal dobálták meg Budapesten, hogy most visszaadja a köveket Szegednek.

Ha kormánypárti újságíró volnék, akkor így kanyarítottam volna ki: »Íme, Tisza Kálmán milyen nagyszerű ember, tudván, hogy miért a múlt hónapban kenyeret adott, mi

azért a biblia szerint vissza fogjuk hajigálni kővel, — előre küldi hát a köveket.«

Nem vagyok ugyan kormánypárti újságíró, de hogy Tisza Kálmánon már egyszer az a furcsaság is megtörténjék, hogy *ingyen* dicséri meg valaki, határozottan kinyilvánítom, hogy ő nagyon *előrelátó* ember.

KÁLLAY ÖDÖN MEGHALT

Most, későn este jött a sürgöny, mely halálát jelenti. Egyike tűnt le vele a régi táblabírói alakoknak a szó legneme-
sebb értelmében. Jellem mint az acél, nemesség, melyen nincs rozsa. A múlt század az erkölcsökben, a jövő század a műveltségben...

Nem játszott nagy szerepet, mert szerény volt. S mégis a történelemé a neve. S ott sem az utolsó.

Amerre végighúzódik az óriások útja e század második felében, mindenütt ott a Kállay nyoma is. S az a nyom tiszta, mocsoktalan.

Már a 40-es években részt vett a pozsonyi diétákon. Oskoláit Lócsán, Egerben, s jogi tanulmányait Pesten végezte. Azután Csanád megye szolgabírója lett, majd követe. 1848-ban a Honvédelmi Bizottság tagja, s Székesfehérvárott kormánybiztos, mely állásában nagy erélyt fejtett ki, s valóságos vas kéznek bizonyult. Kossuth elismerő levelet írt hozzá, mely nem kis büszkesége volt az öreg úrnak. Kossuth különben is nagyon szerette, s nagyon bízott benne. A bécsi forradalom incenizálásában is tevékeny részt vett ennek megbízásából.

Ludvig János halála után Szeged II-ik kerülete választá meg képviselőjének, s azóta folyton bírta e kerület osztatlan bizalmát.

Olthatlan szabadságszeretetéből kifolyólag a függetlenségi pártnak volt rendületlen híve, s egyik kimagaslóbb alakja. Tisztelettel közeledett hozzá mindenki, s azt a szeretettel megtoldva vált meg tőle. Keveset beszélt, de amit mondott, azt sohasem cáfolhatta meg senki. A szélső balpárt Nyáry Pálja volt.

Szegedet nagyon szerette. Mikor előtötte az ár, könnyeket hullatott az öreg, s megkérte Tiszát, hogy küldje le őt is.

(Nagy dolog volt, hogy ő Tiszát megkérje.) Lejött, s itt a rendőrség fölött parancsnokolt, s megnyerő tisztes arca, jó modora sok olyan dologgal békített ki minket, ami különben rosszul esett volna.

Mikor végigment csónakján kerületén, az Alsóvároson, hol annyiszor tett már diadalutat, s hol most romokban heverték a házak, mikén valaha zászlói lobogtak, szomorúan mondá:

— Hol van most már az én választó kerületem? Sehol. Nem intés-e ez, hogy már én is fölösleges vagyok itt, hogy már én is menjek? És ne legyek olyan képviselő, aki túléli a saját választó-kerületét.

És hagyta magát kapacitáltatni — saját magának.

Elment a kerülete után. Por, hamu lett. Oda ment, ahonnan sohse tér vissza. Ahol nincs se közösügy, se kamarilla, se Tisza kormány; ahol a puha hazai rögök közt édesen álmodja ragyogó valóságnak mindazt a fényt, glóriát Hunnia halántékaira, amit itt el nem lehetett érni.

Elment, és most már se kerület, sem képviselő. Ősei fészében, Nagyállón adta ki lelkét ma délután. Szélhűdés érte 63 éves korában.

Mint politikai ellenfele írom elhunytát. S mégis úgy érzem, mintha *egy egész pártot* sirattam volna meg benne. S mint-ha az az én tulajdon pártom volna.

Ha végig vinnék fekete koporsóját széles e hazában, körszél körül városon, falvakon: aki meglátná, amint viszik, azon kell hogy tűnődjék: *vajon nem-e az ő házából temetnek.*

TÉLI NAPFÉNY

A tegnapi királyi biztosi ebéd igen jó volt, s a »rekonstrukcionális ebédek« hírére megállapította hosszú időkre. A sárga bor, amit még a Tisza Lajos nagyanyja szüretelt, igen jól ízlett és vidám hangulatba hozta a társaságot.

Különben, hogy a királyi biztos, mint gazda ellen ne vétsek (mert már azt nem vinném el e lelkemen), ki kell jelentenem, hogy volt biz ott másféle bor is bőven; csak egyetleneg hiányzott, ami pedig legjobban ízlett volna a tisztelt vendégkoszorúnak — a *szatymazi buckai*.

A »kegyelmes úr« maga is folyton jó hangulatban volt, s egész szeretetreméltóságát kifejtette. Nyájasan társalgott vendégeivel és különös szívélyességgel Reiner úrral, kiből nagyon megszerette az iparos elemet.

De legjobban volt elemében az ősz Kremminger prépost, városunk ezen köztiszteletben élő [!] alakja, s magasan ki-domborodó karaktere.

Körülbelül ő vezette a társalgást az asztal fölött örök vidámságú mosolyával, eredetiséggel és szellemmel.

— Amikor a nagyságod gyémánt miséje lesz — mondja Tisza Lajos az öreghez fordulva — ha addig élek is, eljövök akárhonnán.

— Magam is szeretném megélni — mondja az öregúr — és talán meg is élem — dacára, hogy már nagyon lesi a halálo-mat *Kovács Berci*.

— Már miért lesné? — kérdi tréfásan a »kegyelmes úr«.

— Hát bizony csak azért, hogy *új papot választhasson*.

Az élc passzolt Kovács Bercire, mert ő már bebizonyította, hogy szereti a papválasztásokat, hanem azért ő sem engedte magát kardvágás nélkül.

— Alkalmasint azért apprehendál rám nagyságod, mert még eddig nem tehetett szerencsétlenné; nem eskettetett össze senkivel.

— Ami késik nem múlik — ríposztíroz vissza vidáman az öreg úr —, ha kissé elkésett ezzel a dolgával, azért legföljebb föl fogom számítani önnek a *késedelmi kamatokat is* — a stólaban.

... A jelen volt házas emberek pedig mind irigykedve nézének vala derék iskolaszéki elnökünkre, aki még az esketési stóla fizetésen *innen* van.

A FRANCIÁK SZEGEDEN

Pestről Szegedig

Francia vendégeink elfogadván a szegedi polgárság meghívását, a rendes reggeli személyvonattal indultak útnak. *Laurençon* országgyűlési képviselő, *Gouizen* és *Rops* urakhoz

csatlakoztak *Grandemont* lovag budapesti francia konzul, *Munkácsy* Mihályon és *Puas* Charles francia hírlapírón kívül *Pázmándy* Dénes vezetése alatt *Káldy* és *Pállik* Béla urak, a fővárosi Arrogante ünnepély rendező bizottságának tagjai.

A fővárosi indóháznál *Blasevics* vasúti főfelügyelő úr fogadta a küldöttséget, amelynek elegáns szalonkocsit bocsátott rendelkezésére s személyesen intézkedett, hogy utazásuk lehetőleg kényelmes és kellemes legyen.

A küldöttség, dacára annak hogy már nyolc nap óta éjjel-nappal az utazás és az ünnepélyek fátalmának volt alávetve, a legjobb hangulatban volt s az alföldi vidéket figyelemmel szemlélte. Kecskeméten a küldöttség fogadtatásában részesült. Nagy számú közönség várta az indóháznál, közte Kiss Miklós főispán, Kiss Mihály polgármester a teljes városi tanáccsal. Kiss Miklós főispán a következő francia nyelven elmondott beszéddel fogadta a küldöttséget.

„Kecskemét városa boldog és büszke, hogy üdvözölheti a nagy francia nemzet fiait, kik képviselőikben megjelentek a magyar nemzet hálás rokonszenvének kifejezésére rendezett ünnepélyen. Szeged város, melynek látogatására indultak, alig pusztult el a Tisza árja által, mikor a franciák már siettek Magyarország iránti, mélyen érzett rokonszenvüknek kifejezést adni, megadóztatták hazájuk művészetét és szellemét, hogy a katasztrófa által okozott nyomor enyhítéséhez járulhassanak.

És most, midőn e szerencsétlen magyar várost meglátogatják, ismételve kifejezést adnak azon rokonszenvnek, mellyel nemzetük, a magyar nemzet iránt viseltetik.

Nemcsak Szeged város, melyért oly sokat tettek, egész Magyarország örök hálára van kötelezve a nagy nemzet iránt, s e nemzet fiainak méltó büszkeséggel nevezhetik önök magukat. Éljen Franciaország !”

Ezen szavak után a közönség lelkes éljenzései közt Kecskemét szép hölgyei díszes virágcsokrot nyújtottak a vendégeknek, míg a hölgyek egyike (sajnálattunkra neve ismeretlen előttünk) rövid, de talpraesett francia beszédben üdvözölte őket.

Laurençon francia parlamenti tag a főispán beszédére a következőket válaszolá: »Valóban szívünk mélyében meg

vagyunk hatva a rokonszenvnek azon jelei által, amelyekkel elhalmoztatunk a magyar nemzet részéről. Ezen váratlan fogadtatás is, mellyel Kecskemét város megtisztel, mély hálára kötelez mindnyájunkat. Főispán azon háláról beszél, melyet egész Magyarország érez Franciaország iránt, nem fogjuk elmulasztani hazatértünkkel ezen érzelmeik tolmácsául szolgálni. De őszinte ragaszkodásuk és barátságuk kifejezéséért inkább mi tartozunk hálával önöknek.

Meglátogatjuk azon szerencsétlen várost, melyet a Tisza elpusztított. Mi csak akkor leszünk boldogok, ha azt ismét romjaiból fölépülve látandjuk. Kecskemét város boldogabb sorsú, mert az most is virágzik. Nem kívánhatunk tehát egyebet, mint hogy engedje a gondviselés haladni és fejlődni ezentúl is.«

A közönség éljenez, a vonatvezető megfújja sípját, a mozdony füttyül és a vonat elindul Szeged felé.

Szatymazon a vendégeket a rendező bizottság által küldött Szabados János tanácsnok és Eisenstädter Lukács urak fogadták.

A fogadtatás

Vasárnap korán reggel ünnepi színt öltött a város. A nép ünneplő köntösében hullámozott az utcákon, a házakon pedig zászlók lobogtak.

Már déli fél tizenkettőre nagy néptömeg várta a vendégeket az indóházban s a polgármesterrel élén az egész komité, s annak elnöke. Vörös-fehér-kék kokárdák tarkállottak a felöltőkön; számosan voltak jelen a hölgyek közül szinte [!] francia kokárdákkal. Az Alsóvárosi Népkör testületileg jelent meg, magával hozva a piros Kállay-féle zászlót is melyről, fájdalom, most gyászfátyol csügg alá.

A vonat megérkezvén, addig is, míg a szónokló polgármester a tolongó nagy néptömegben keresztül azon kupéig bírt a komitéval vergődni, hol vendégeink kiszálltak [!], egy a nép közül föltalálva magát, meleg szavakban röviden üdvözölte, amik látszólag meghatották a kiszálló vendégeket. Ezalatt odaért a komité is, s a polgármester szokott egyszertű,

s éppen emiatt meglepően szép modorában üdvözölte őket városunk falai közt a [!] Szeged »népe« nevében.

E beszédre Laurençon válaszolt hosszabban és érdekenyen, úgy, hogy szinte érteni látszottak azt a körülállók. — Beszédében, melyet aztán Pázmándy tolmácsolt, Franciaország rokonszenvét festve élénken, Szeged jövőjébeni bizalmát hangoztatta.

A város, amerre a hosszú kocsisorból álló menet elvonult, mindenütt föl volt lobogózva a magyar trikolórral és francia zászlókkal. Megdöbentő hatást tettek vendégeinkre útjukban a ledőlt házak, romok. S Szeged e sírkövei is föl voltak lobogózva. — Egyhelyütt fiatal paraszt suhanc állt föl egy csonkán meredező házfalra s onnan lobogtatta a zászlót, míg csak elhaladt a menet, mely pedig úgyszólván lépve ment, hogy az utcán összesereglett lakosság üdvözölhesse és színről színre láthassa vendégeit. Az ablakokból, az utcáról virágcsokrokat hajigáltak a kocsikba. S e virágcsokrok magukon viselték a paraszt ízlés nyomait. Egy bazsalikom, egy georgina, s egy rezeda. Ezért voltak e virágcsokrok becsesek a franciák előtt.

A tolongás az indóházban oly óriási volt (s ez hibája a rendezésnek), hogy egy-két ember elbukva jóformán elgázoltatott. Midőn a menet a város épebb részeihez ért, ott ismét sűrűsödtek a folyamatosan éljenző tömegek, mígnem az Iskola utcában ember ember hátán állott. — A franciák meghatva köszöngettek jobbra-balra, különösen a hölgyeknek igen részrehajlón, ami már benne van a franciáknak a vériben.

Vendégeink a Hungáriába szálltak, hol két csoportra oszolva az egyik rész, nevezetesen Laurençon, a pesti francia konzul és Munkácsy, a királyi biztoshoz mentek dezsónére, míg ellenben Gouzien, Rops, Pyat, Pázmándy Dénes, Pállik Béla és a két Káldy a rendező bizottság társaságában ebédeltek. Az ebéd egészen magánjellegű volt. Csupán egyetlen tóosztot hallottunk Jámbor Páltól a franciák egészségére, s melyre Gouzien válaszolt, áthatva válaszában a lelkes fogadtatástól kijelenté, hogy ha Franciaország mégegyszer nagyobb lenne is, mint aminő, mégis büszke lehetne a magyar nemzet rokonszenvére, mely íme, oly fényesen nyilvánul.

Körút a városban

A délutánt vendégeink a romváros megtekintésére szentelték. Első látogatásuk a műszaki osztályt illette. Ott a királyi biztos úr személyesen volt szíves az eddig elkészült tervezési munkálatokat bemutatni. *Lechner* osztálytanácsos úr a város jelenlegi állapotát ábrázoló tervekkel ajándékozta meg a vendégeket, melyek rendkívül módon érdekelték.

Onnan a városházára indult a küldöttség *Pálfy* polgármester úrhoz. Rövid időzés után az egész társaság, közte a vendégeken kívül *Tisza Lajos*, *Pálfy* polgármester, *Lechner* osztálytanácsos, *Szemző Gyula*, *Végh Aurél*, *Szluha Ágoston*, *Bakay Nándor* biztosi tanácsosok és a rendező bizottság tagjai, vagy tizenöt fogaton, elindultak a szádfal szemlélésére, onnan a móravárosi és téli barakk-telekre, továbbá megtekinté az újszegedi barakkokat és a Népkerten keresztül az eső által kényszerítve visszatértek vendégeink szállására, a Hungária szállodába.

A francia vendégeket a látott nyomor mélyen meghatotta, s számtalanszor ismételték, hogy mindez messze túlhaladja mindazt, amit képzeltek. *Rops* úr, ki szenvedélyes fűvész, mindenféle hazájában ritka növényt gyűjtött a körút alkalmával.

A bankett a »Prófétá«-ban

Este 8 órakor kezdődött a bankett a »Prófétá«-ban, melynél népesebb alig volt valamikor Szegeden. A bankett eredetileg a szabadba volt tervezve, azonban az eső miatt bent a vendéglő nagy éttermében tartatott meg. Alig fele fért be a közönségnek. A többiek részint visszamentek, helyet nem kapván, részint pedig az udvaron helyezkedtek el nagy nehezen. A hőség fullasztó volt. A banketten a polgárság volt túlnyomólag képviselve, de részt vettek a királyi biztosság hivatalnokai, a biztosi tanács itthon levő tagjai s maga *Tisza* királyi biztos is, ki dicséretre méltón minden áron részt akart venni a polgárság tüntetésében. Általában ez volt első nem hivatalos megjelenése Szeged közönsége előtt, s ez kedvező benyomást tett a közönségre s azt tehetné őreá is

fogadtatása. Zene hiányában a dalárda énekelt egyes szünetek közt.

A banketten a szépnem is kellőleg képviselve volt: különösen kell fölemlítenem Kelemen Istvánné úrhölgyet bájos leányával, Ida kisasszonnyal, ki nem kis mértékben tette mindinkább feledhetlenné a franciák előtt a szép estét, mert kivált a bankett hivatalos színezete után ő volt központja a társaságnak, élénken társalogva Gouzien, Laurençon és Munkácsyval, kik egészen elragadtatva beszéltek a magyar hölgyekről ezután. Ott voltak még Salamon Zsigmondné, Rózenberg Izsóné, Horváth Lajosné, Tóth Péterné, Novák Józsefné úrhölgyek sat.

A toasztok sorát Tisza Lajos nyitotta meg, a franciákat köszöntve föl szabatos stílú francia toasztban, melyről Rops Felicien, a »Figaro« főmunkatársa akként nyilatkozott, hogy »egy francia író sem fejezheti ki magát szabatosabban és választékosabban«.

Tisza toasztjára Laurençon válaszolt hosszú, ömlengő beszédben a magyar dicsőséget magasztalva s a kölcsönös barátságra üritve poharát.

Ekkor Kalmár István ügyvéd emelkedett föl, s lelkes hangon, óriási éljenzést előidézve üdvözlé a francia magyar barátság egyik legbuzgóbb létrehozóját, Pázmándy Dénes országgyűlési képviselőt.

A következő szónok Tisza Lajosra emelte poharát. A közönség lelkesen megéljenezte, már t. i. nem a jámbor szónokot, hanem Tisza Lajost. Bezzeg rég ideje már, hogy a Tisza nevet nem éljenezték meg Szegeden. Tisza Lajos azon az úton is mehet, hogy visszaszerzi azt, amit Kálmán elvesztett.

Rövid, de szép és magvas toasztot mondott azután *Szeke* József Gouzienre, ki látszólag meg volt hatva e kitüntetéstől, s egész elfogódott hangon válaszolt. Volt még több toaszt is, Eisenstädteré és *Horváth* Gyuláé kettő. Ez utóbbi két toaszt volt a legszemélyesebb. Az egyik Munkácsyt él-tette, a másik bizonyos helytelen (?) »egymásután« hangsúlyozása mellett Grandemont konzulért lett üritve.

A toasztok végeztével kihurcolkodott a közönség a friss levegőre az udvarba, s ott a késő éjjelutánig folyt a társalgás és multság. Francia vendégeink éjjel táján távoztak, meg-

köszönve a pompásan sikerült bankett-ünnepélyt, melynek rendezésében dr. Lázár György, Koczor János, dr. Nyilassy Pál és Reizner János urak váltak ki.

Laurençon, Grandemont, Pyat, Pállik Béla, Pázmándy Dénes és Káldy urak szívélyes búcsúvétel után még az éjjel visszautaztak a fővárosba, míg ellenben Gouzien, Rops és Munkácsy itt maradtak s ma reggel Kelemen István úrnál, a polgármester úrnál és a »Szegedi Napló« szerkesztőségében tettek búcsúlátogatást. A délutáni vonattal aztán azon ígérettel utaztak el, hogy ha Szeged fölépül, újra meglátogatják, számos tárgyat vittek el magokkal emlékül, bicskákat, Kos-suth-bankót, szegedi készítményű cserépkorsókat, melyek originalitásuknál fogva fölötte megnyerték tetszésüket.

A VERESHAJÚ

I. Bakai és Bakay

Volt egyszer egy vereshajú lakótársam, aki úgy született a természetől, hogy akaratos, makacs ember legyen, hanem a veres haja nem engedte szegénynek.

Ez a vereshajú lakótársam jut eszembe, valahányszor Szeged város érdemes képviselőjéről, Bakay Ferdinándról gondolkozom. Pedig sokat gondolkozom róla.

De hát nem is annyira Bakayról van itt szó, mint inkább az én vereshajú lakótársamról.

Ez, mondom, igen makacs ellenzékeskedő természetű fiú volt, hanem mivelhogy predesztinálva van a közszólam-ban, hogy »veres ember egy sem jó«, azért is elhatározta, hogy ő jó, szelid, engedelmes léssen.

És ez is egy neme volt az ellenzékeskedésnek. Ellenkezés az anyatermészettel.

Egyszer zimankós téli éjszakán fölvertem meleg párnái közt, hogy igen szomjas vagyok, keljen föl és hozzon nekem a kútról egy pohár vizet.

Szürke szemei dühösen forogtak, hanem azért mégiscsak fölkel, szó nélkül magára vette a Tisza szűrt (akkor ilyen nevű bolyhos szűrőket viseltünk), s kitámolygott az ajtón.

Az ajtóban azonban egyszerre megfordult, kiszakadt belőle a fékvesztett indulat.

— Siess már! — kiáltottam utána.

— Jó van, megyek — hörgé szilaj elkeseredéssel, aztán az öklével fenyegetett meg vadul — »hiszen — ordítá — majd megtanítanálak én téged, *ne volnék csak vereshajú*«.

De hát nem is annyire vereshajú lakótársamról van itt szó, mint inkább Bakay Ferdinándról.

Nincs ugyan veres haja, habár orra van is. Hanem éppen úgy tesz, mint az én vereshajúm.

A jóra való mameluk csak mameluk, — Bakay azonfölül még valóságos famulusa is Tisza Lajosnak.

És ez mind csak azért van, mivelhogy ő vereshajú.

Bakay arisztokratának kíván látszani azért, mert demokratának nézik. A bakra ül a kocsis mellé, hogy közelebb lehessen a nagyúrhoz, ki olyan távol áll a canaille-től. S ezt ő mind nem tenné, ha nem volna egy a »canaille«-ből.

Bakay meglapul, összehúzódik a hatalom előtt mint a sün, azért mert neki kétszeresen kell meghunyászkodnia, miszerint elhiggyék felőle azt, hogy csakugyan meghunyászkodik, mint ahogy a vereshajúnak kétszer kell jobbnak lennie, mint más embernek arra nézve, hogy jónak tartásák.

Ezért lett Bakaiból Bakay .

S erre az annektált »y«-ra bázírozva nem lehetetlen, hogy nagy-bakai és kis-bakai Bakay Nándor urat ott találjuk egyszer »kedves barátja« (mert Bakaynak minden magas állású ember kedves barátja), nagyapponyi Apponyi Albert előszobájában. Ő ott is éppúgy otthon lesz, mint »kedves barátja«, boros-jenői Tisza Lajos bakján.

Siessünk hát őt a jelen helyzetében lefotografizolni addig még nem késő; mert Bakayn az is megeshetik, hogy mialatt a »camera obscura«-hoz futnék őt a mostani »maszk«-jában levenni, azalatt *Bakajnovicsra* változik át.

A »maszk« szót pedig azért használom, nehogy valaki azt higgye, hogy az *igazi* Bakayt fogom neki bemutatni.

Az *igazi* Bakay *láthatatlan*.

Mert ha Bakay egészen látható lenne, akkor senki sem nézné meg — mert mindenki elfordulna tőle.

Olyan ó mint a harminchárom féle papírosba csavart mákszem, a zöld boríték már lejött róla, most a vörös boríték hámlik, s ez így megy tovább, tovább . . . holnap majd elmondom, meddig.

II. Hogyan lett Bakay tigrisből macska?

Egyszer a jó Dáni Ferenc pattantotta ki azon történelmi nevezetességű gondolatot, vagyis inkább óhajtást, midőn egy kényes határozatot kellett volna a miniszterelnökkel írásban közölnie:

»Uram isten, hajíts le nekem valahonnan az égből egy olyan koncipistát, aki ezt a határozatot akképpen komponálja meg, hogy odafönn a minisztériumnál pecsovicsnak látszassék, idehaza pedig minden ember revolúciót olvasson ki belőle.«

Amit Dáni óhajtott, azt kitalálta Bakay, ő olyan mint a közönséges kakukk-óra; míg az egyik pondusa le a földre ereszkedik, addig a másik mindig a *magasba* húzódó.

Tisza csak a magasba húzódó pondust látja belőle, az iparosok csak a földre ereszkedőt.

S míg a derék iparosok a pöröly és gyalu mellett tisztellettelenen gondolnak a jó és hú Bakayra, ki, mert vér az ő vérükből kétszeresen küzd érdekükért, addig Bakay markába nevetve kokettíroz és bujálkodik az elvtelenségben, mert hát mivel az ő választói vér az ő véréből, ő kétszeresen élhet vissza a bizalmukkal.

Ilyen furfangos ember Bakay.

Meglett népképviselő anélkül, hogy népszerű lett volna, írt brosrát a Szeged rekonstrukciójáról, anélkül, hogy írni tudna, gyalázta programbeszédjében az ész-arisztokráciát, (persze attól áll a *legtávolabb*), és dicsérte Zichy Jenő gróf ittlétekor a születési arisztokráciát, anélkül, hogy megszűnt volna demokrata lenni.

Tisza Lajos előtt nagy becsben áll, mert az azt hiszi, hogy a városi közgyűlésekre van nagy befolyása, a város primipulusai előtt is nagy becsben áll, mert azok meg azt hiszik, hogy Tiszára van nagy befolyása.

Ez a csizmadia politika tartja Bakayban a *lelket*, s ezzel a csizmadia politikával főzi le lelketlenül vagy választóit, vagy Tisza Lajost, amelyiket könnyebben lehet.

Hogy mi célja van Tisza Lajosnak Bakayval, azt még csak értem. Mert Tisza úr; minél több a szolgája, annál jobban szereti, s az olyan aktusokra Bakay körülbelül elég alkalmas, hogy a királyi biztos belső cselédei számára beszerezze a vörösbort, vagy hogyha a kis Tisza Pista Szegedre jön, megmutogassa neki a várost, de hogy mi célja van Bakaynak Tisza Lajossal, azt már szeretném tudni.

Egész környezetében Bakay az egyetlen ember, aki nem várhat tőle semmit, mert Bakay az egyetlen ember, aki semmi egyébre nem alkalmas, mint arra, ami most.

S éppen azért, mert neki is be kell látnia, hogy itt semmi sem lehet, ha már elmondtam azt, mint lett Bakay tigrisből macska, a Tisza Lajos épülésére elmondom azt is, hogy *lesz Bakay ismét macskából tigris*.

Egy szép napon, mikor már elfogy a kalász az asztag alul, arra fog ébredni Tisza Lajos, hogy a jó Bakaynak, akinek nem volt semmi más vágya eddig, mint hogy a Tisza kegyes pillantása az ő ábrázatára essék legelőbb ha az előszobába kilép, akinek nem volt egyéb akarata, mint a Tiszáé, aki csúszott, mászott, hízelgett, bólintott és pukkedlizett, arra ébred, mondom, *hogy Bakaynak ismét elvei vannak, s ezek az elvek kollízióba hozzák ővele*.

S vajon honnan támadnak elvei ily hirtelen?

Keres »ágit« ő maga, hogy kollízióba jöhessen.

Mert hát Bakay demokratává pilléssedik. Eszébe jut, hogy ő nem hagyhatja a maga városát. Ő republikánus, ő bátran síkra száll a népjogért, eldobja magától a még hátralevő »tíz forintokat« . . . Ő nem marad benn a biztos tanácsban, ő nem szolgál egy kalap alatt »hazaárulókkal és Szeged ellenségeivel«. Ő lemond.

Ilyen kifogásokat talál ki.

És csakugyan le fog mondani, s ismét tigrissé és népszerű férfiúvá lésszen Szeged szabad királyi városában.

A lutheránusról azt mondják, hogy a kulacsában mindig kétféle folyadék van, bor és víz. Bakay is így tesz; az ő kétfelé nyíló kulacsában *otkolon és petróleum van*.

A lutheránusról azt is mondják, hogy a fűrhéces kocsiba mindig ballábbal lép föl. Éppen úgy mint Bakay a Tisza hintájába.

De a lutheránusról még azt is beszélük: hogy mikor a felesége mellett fekszik, a hosszú szárú pipát rajta keresztül lógatja le.

No, Bakay már ennél különb gyerek, mikor ő a kertületéhez simulva fekszik, akkor egyszerre kilyukad oldalt a pipaszára, s ömlik rajta keresztül a füst.

Füst előtte, füst utána, mindene füst, egész működése füst.

Hanem ettől a füsttől, félek, a szegediek könnye csordul ...

Mert bizony Bakay Ferdinánd majszter uram, amint azt majd holnap mondom el, egészen céltévesztett ember: nagyot vétett ellene a gondviselés, amiért nem úgy teremtette, hogy a nyelve *kefe* lenne, s hogy a nyála *suvíksz* lenne ...

Mert akkor a Tisza Lajos cipője reggel, délben, este mindig fényes lenne.

III. A biztosi tanács és hatásköre

A biztosi tanácsot másképp képzeltük. A tanács, melynek tagjai egyenkint derék, sőt felében kiváló férfiak, egészben véve egészségtelen, életnélküli testület.

Semmiféle vér nem kering az összeerőszakolt intézményben, mely eklatánsan válik el két részre: a firtlikre és a polgártagokra.

A firtliké volna a túlnyomó befolyás Tizánál; de ezek nem használják föl, mert nemes emberek. S a nemes ember csak odáig lép, ameddig joga van, s ameddig nem lesz indiszkkrét.

Igaz, hogy ez a firtli-szellem, mely a biztosi tanácsot áthatja, nem talál talajára Szegeden, üldözött szellem az a sajtóban is — de én sok szépet találok benne.

Ha pusztán arról volna szó, hogy az a négy-öt úr itt lakjon a városban, beleszövődve az itteni társadalomba, bizony nagy nyereség lenne. Az ő magaviseletük finomítaná az erkölcsöket, kiforrasztaná a jellemeket, és megteremtené az úgynevezett »gavallér modort«.

Mert olyan a jó erkölcs, mint a kékítő, néhány csöpp kék vér egy egész pohár vizet megszínesít.

Azonban a biztosi tanács magának él, s mintegy kerülni látszik a polgári elemeket.

Mikor egyszer szemrehányásképpen jött szóba ez a tárgy, méltatlankodva mondá az egyik:

— De hát kivel társalkodjunk itt?

Lehet, hogy igaza van. Nem tartozik a dologra. A tény csak az, hogy a biztosi tanács a mondott iránybani befolyását, már az intézmény ideiglenességénél fogva sem tarthatjuk olyannak, amiért érdemes lenne a szót vesztegetni.

A biztosi tanácsot nem szabad kedvezőleg megítélni azért, mert egyénei jobbadán szeretetreméltó emberek: a biztosi tanácsnak a működését kell nézni.

Mégpedig nem azt bírálni, amit tett, *sokkal fontosabb az, amit nem tett.*

Nem bírt magának se hatalmat, se befolyást teremteni. Sakkfiguráknak csinálta őket a törvényhozás. Azok is maradtak.

Igaz, hogy az egyik »pion«, a másik talán »futó«, a harmadik talán »király« — *de Tisza Lajos a játészó.*

Pedig hogy rendén legyen a dolog, ezekből a tényezőkből, akik most csak sakkfigurák, szintén ki kellett volna emelkednie egynek — aki a saját figuráival egyrangúan játészék Tiszával; mert csak akkor lenne az a játék »igazi parthie«.

Ha nincs örökdő ellenjátészós, Tisza Lajos, nem mondom hogy tesz, de tehet a figurákkal »hamis húzást« is.

Komjáthy Bélát illette volna a vezérszerep. Jeles ész, nyílt karakter; országos népszerűség fekszik a háta mögött. Csakhogy hát Komjáthy Béla rest, kivált még nyáron még gondolkozni is. — Aztán ő olyan jó jurista, hogy okvetlenül rossz vezér lenne.

Mert mint hajdan a jó Ghyczy Kálmán, oly pedantériával és addig keresi mindenben az igazságot, hogy ideje jut az ellenfeleinek eltakarni azt előle.

Horváth Gyula a Tisza Kálmán embere: ő tetszclep magának azzal, hogy hú a siring. Az ő szerelme örök — egész a kiábrándulásig. Tudna járni a maga lábán, de azt tartja, hogy sokkal komótosabb a másén.

Szemző lassú és merev. Szabályozott, mint amilyenek a Tisza folyónak kellene lennie. — Ő kiválasztott magának egy alakot a »Kaszinóban«, s azt utánozza mindenütt. Ő olyan a politikában, mint Lacassé herceg, aki, mikor meghallotta, hogy félig zárt ajtónál arról tanácskoznak, hogyan veszítsék el, elfutott onnan, hogy illetlenséget ne kövessen el, és hogy kellemetlen dolgokat ne halljon.

Tallián fiatal ember, s ezért szerény, Végh Aurél kezdő, Rónay Béla pedig kezdődő.

Hát Dobó Miklós? Az pap.

Ily körülmények, ily rossz összeválogatás okozta, hogy a biztosi tanácsból csakis ily liliputi intézmény lett, mint aminő.

S ily körülmények magyarázzák meg azt, hogy Bakay Nándor vergődött körülbelül a legnagyobb befolyásra a biztosi tanácsban.

Holnap majd elmondom a többit.

IV. Ferdi és Lajos

— Utolsóelőtti cikk —

Ha a mennyei gondviselés a Maszák Hugó ballábát és a Tisza Kálmán jobb de nem jobbik lábát venné alapul, hogy arra egy testet alkosson, olyan forma konstrukció kerekednék ki belőle, mint aminő a királyi biztosság.

Az egyik láb (Tisza Lajos) nagyon hosszú, a másik láb (a biztosi tanács), nagyon rövid emiatt a test egészben véve szenved, s a sántikálás elkerülhetlen.

S különösen akkor, ha a hosszabbik lábon még azonfölül olyan tyúkszem is van, mint aminő — Bakay.

Szándékosan hagytam az igénytelen karikatúrát szombat óta bevégtetlen: addig teljesen kiforrták magukat a vélemények.

A közönyösek azt mondják, hogy »kár volt Bakayval ingerkedni, mert még harapósabb lesz«; az ellenségei így szólnak: »vagy jobban kellett volna ütöni, vagy sehogy«. Barátjai pedig a következőképp okoskodnak: »mért nem hagyta

ön menni a maga útján, hadd járta volna le magát még jobban?»

A királyi biztosság az iránt interpellált meg; hogyhát a városi tanácstagokat meg miért felejtettem ki? Ők azokkal is szeretnének megösmernedni.

Nem tehetem.

Szluha mindnyájunknak kedvencünk, Rozenberg olyan fogas prókátor, hogy sohasem mutatja a fogát. Pálfy pedig, mint ahogy nemrég kifejezte magát egy értekezleten, nem hederít a skriblerekre.

De különben is a város által választott tanácstagoktól nem lehetett azt várni, hogy ők ragadják magukhoz a vezérszerepet: az ő álláspontjuk passzív, s az ő feladatuk az információ, s nem az ellenzékeskedés; szegedi ember hátul tartsa most azt a kezét, amelyikkel ütni volna kedve.

A »szegedi hármak« ellen nem lehet panasz. Állják a helyüket derekasan. De mert a hírlapíró kötelessége észrevenni a csekélységeket is, amik a szereplő egyéneket jellemzik, meg kell jegyezmem, hogy Szluha magasodik ki legjobban.

Csak az egy Szluha van régi magyar fából faragva. A légkör, melyet a királyi biztosság teremtett, csupán őt magát nem zavarta meg. Az maradt, aki volt. Katona, aki nem mozdul onnan se jobbra se balra, ahová állították. Aki tudja, hogy amikor a »császárt« szolgálja is, a hátán levő borjunak otthon bóg az anyja. Szluha nem hajhász nagy szerepet, és nem is visz nagy szerepet. S éppen ez a legszebb szerep.

Általában igen érdekes anyag az elmélkedésre a szegedieknek, hogy most Szluhát említettem Bakay mellett, — kit csak nemrég fölcseréltek Bakayval.

Szluhától elfordult a népszerűség, mert az országgyűlésen nem játszott szerepet, mert nem volt szemtelen, mert nem szólt hozzá az olyan kérdésekhez, amikhez nem értett, s nem blamározta magát és a várost, mert nem szaladgált a miniszterek után, nem hajhászta a kegymosolyokat, s nem igyekezett svindlírozással államférfiúnak látszani.

Elfordult tőle a népszerűség, amikor át kellett volna melegednie. Mert úgysem nem látunk ma egyebet, mint hogy éretlen fickók humbugizálnak az országgyűlési padokon a talmi arany csillog még a Dicsőség kirakatában is.

S a szegedi közvélemény, amikor azt látja, hogy Szluha Ágoston eldobja magától a tolvajkulcsot, amellyel a hírnév templomába belophatná magát, hanem szerényen meghúzza magát a névtelenek között és tanulmányozza a nagyok nyomdokait, ahelyett, hogy kalapot emelne előtte, elfordul tőle és megválasztja Bakayt.

Ha Szeged olyan politikust akar magának nevelni — aki a szédelgésen kezdi —, akkor jobb nekünk csak megmaradni — a baromfitenyésztésnél. Többet használunk vele az országnak.

Különbben bocsánat e kitérésért.

Tovább vitt tollam, mint ameddig akartam.

A közvélemény cikkeim felőli kritikáját volt szándékom megírni »epilógnak«. Említettem, hogy mint vélekedtek azokról Bakay barátjai és ellenfelei, valamint a kir. biztosság.

De mindenesetre legérdekesebb mindenek fölött magának Bakaynak a hozzászólása.

Tegnapelőtt volt szerencsém találkozni Szeged város országos hírvé képviselőjével.

— Útnak, vernek engem! — mondá mágnásos lágysággal, mialatt illatos szivarjával (mely nyilván a Tisza Lajos fiókját vallotta még nemrég otthonnak) a taktust ütötte szavaihoz.

— Remélem, hogy képviselő úr fölül van emelkedve annyira, hogy az ilyen apró dolgok nem zsenírozzák.

— Oh, én mindenesetre felül vagyok emelkedve.

— Hiszen, én istenem, nekünk is csak írni kell valamiről. Mondjon valami jó újságot.

— Írja meg ön, hogy a szilléri töltésen zsilip lesz!

— Ah, valóban?

— Ezt is nekem köszönheti a város — mondá mellét kifizítve s széles demokrata kalapját hátra tolva a fején.

— Ah, ne mondja! Tehát ön?

— Igenis, az én művem. Most, ahogy körülvizsgáltuk a töltést Tiszával, azt mondom neki: »Te Lajos, tudod-e mi hiányzik ide?«

— Nem én Ferdi pajtás, ugyan mi? — kíváncsiskodék Lajos.

— Hát ide bizony egy zsilip köll — szóltam én.

— Az, isten ugyse ! — mondá ő, s rögtön hívatta Szeghőt, hogy a megszületett gondolatnak tetet adjon.

Íme, ez is egy vonás a Bakay fotográfiájához, melyből még azonkívül az a tanulság hogy Ferdi tudománya mellett illetéknéppen lesz Lajos naggyá.

V Búcsúcsók.

A mi örökké szellemes Taschlerunkkal történt, hogy egyszer egy miniszteri tisztviselő azon panaszkodott clötte, hogy az utazási utalványát s különféle napidíjait, bármily lelkiismeretesen számította is föl, csak levonás mellett fizették ki.

— Oh, oh fiatalember, — mondja az öregúr gúnyorosan — ön még túlságosan fiatal ember. Tapasztalatlan . egészen tapasztalatlan.

— Bocsásson meg kérem, de . . .

— Semmi de. Ha ön azt akarja, hogy az összes számadását helyben hagyják, tegyen ön bele mindég a számlájába valami ostobaságot is a kassza-kontrolór számára, mert annak muszáj törülni.

A zseniális öregúr e mondása korántsem egy fölületes bonmot. Mély filozófia az.

S én ajánlom azt mindazon államférfiak számára, akik nem akarják magukat lejárni: kövessenek el néha napján egy-egy ostobaságot is, amin az ellenzék megbotránkozassék.

Mert az ellenzéknek olyan szükséges a megbotránkozás, mint a pihenő embernek a testmozgás; az ellenzék emberhússal él, s piros vércsöppeket iszik.

S ezért tartom én furfangos embernek Bakayt, aki gyakran odadob nekünk egy-egy apróbb hibát, hogy azért szidalmazzuk, s azalatt észre se vegyük, mit csinál, s ezért követ rossz politikát Tisza Lajos, ki oly kevés *egyes* hibát láttat velünk, hogy *egész működése* ellen vagyunk kénytelenek támadni.

De ha a nyitott szem áthatóan nézi Bakay működését, azt kell látnia, hogy az egy galimathiász. Egy kocsi az, melyet az iparosok indítottak meg, s mely most sebesen gurul a lejtőn. Egy kocsi, amelynek ide-oda lötyög a rúdja. Egy kocsi,

amelynek a két első kereke az önzés, a hátulsó két kereke pedig az esetlegesség.

S hogy teljes legyen a kép, ott csörömpöl megoldva a kisafán a *kerékkötő lánc*.

Nem akarom a múltat bolygatni. Legyen az most pihe-nő tó, s nyelje el a benne lavirozó Bakayt a köd. Pedig közel suhannak sötét árnyak, itt táncolnak a tollam hegyén, és integetnek negédesen, mintha arra kérnének, hogy *támasz-szam fel őket*.

A *meztépett erkölcs* görcsösen fogja meg kezemet, s azt sziszegi: »vágd«.

A *politikai jellem*, penészlepetten, színehagyottan lép elő egy szerény zugból: »ne kíméld — mondja — én nem ismerem«.

A *népszerűség* bekocogtat ablakomon, s azt kiáltja: »én tévedhettem.«

S a *méltányosság* sötét fátyollal födi el szelíd arcát, mintha súgná: »ne láss meg engem«.

De én azért meglátlak téged szép istenasszony, s méltányos leszek Bakay iránt, s nem ócsárlom tovább, mert Bakay eléggé meg fog bűnhődni hibáiért.

A nagyravágyás, mely a képviselői székig vitte, megássza sírját is. S az egy olyan sír lesz aztán, amin nem zöldül ki a fű sohasem

S én csak sajnálom ezért Bakayt, szinte rosszul esett, hogy éppen nekem kellett meghúzogatni kissé a vörös haját: amely úgyvlehet — csupán paróka.

AZ ASSZONYOK

Egészen elszoktam ettől a tárgytól. Az árvíz elmosta ezt is, mint annyi mást.

A galambok is szétröpültek.

S én, ki mint író annyira beleéltem már magamat a kedélyvilágukba, egyszerre kivettem lábamat a sivatagra, ahol medvék és rókák vannak.

Belehajlítottam derekamat a kisvárosi érdekek szövevény hálózatába, s csomóba szedtem a gázt és penészt.

A fekete szemek mosolygása helyett fekete cselekedete-
ket jegyeztem föl.

A női szív finom redői helyett, a Bakay görbeségét tanul-
mányoztam.

Egyszóval otthontalanul érzem magamat most, midőn
újra szelídebb éghajlat alá érve, megállok a virágok között.

Mennyi színpompa! Mennyi fény!

Nem. Ez nem az elpusztult város! Ez egy örök paradi-
csom.

Mikor pusztaság volt itt minden, s az ember keresztül
evezhetett az utcákon anélkül, hogy csak egy pillanatra is
találkozott volna valakivel: csupán gazdátlan kutyák nézték
útját a házfödelekről. S vonítottak ijesztően, cudarul.

Akkor jött ide a király. A legnagyobb úr a birodalomban.
S a legnagyobb úr azt mondta:

Akarom, hogy ez a hely ismét város legyen.

S szavára nyüzsgés támadt s mint ahogy a mesékben ol-
vassuk, ezer szellem bújt ki a föld alul. Miniszterek, politi-
kusok a mellüket verték, nagy büszkén, hogy mekkora várost
építenek ők ide, újságírók vezércikket írtak a leendő Szeged-
ről, poéták a király könnyecseppjéről énekeltek.

Az országgyűlés sebeink fölött tanácskozott, s az egész
világ minket sajnált.

De azért a hajdani város helye csak olyan kietlen, puszta
és hideg volt, mint azelőtt.

Majd letakarodott a víz lassankint; kizöldült a fű az
iszapos mezőn, s a hangyaraj munkához látott izzadva reg-
geltől estig, tervet készítve, követ hordva.

Dolga volt a gyalunak, kalapácsnak. Kitatarozták a meg-
maradt házakat, ott álltak ismét füstölgő kéményekkel úgy,
mint valaha; nyoma sincsen annak, hogy vízben álltak vala-
mikor.

De azért a város olyan kietlen, puszta és hideg volt...

Akik nem voltak itt soha azelőtt, nem tudták mi a baja
ennek a városnak, hogy falai közt, habár föl lehet találni
minden komfortot, amit a civilizált ízlés megkíván, szinte
önkéntelenül ásítani kezd az ember. Nem érzi magát jól,
pedig jó az étel, tűrhető az ital, nem halálhozó a levegő, —
ha annak volt is kikiáltva. — Vajon mi hiányozhatik innen?

Akik pedig már azelőtt ismerték Szegedet, azok most sehogy sem akarták elhinni, hogy Szegeden vannak. Ha tudták is, mindjárt elfelejtették. Ebben az egyetlen pontban rendkívül szórakozott lett mindenki . . .

Király szava, Tisza Lajos erőlködése, miniszterek sürgető rendelete, országok jókívánsága s még sokkal jobb segítsége, mind mind hasztalan volt . . . s ha a nap sütött is, a figyelő szem mégis felhőket látott fölötte, vagy legalább azt vélt látni.

S a foszlányos felhők amint húzódtak, jöttek, úgy néztek ki mint megannyi tépett koldustarisznya . . .

Tompán kongtak az egyhangú léptek a kövezeten, mélan szaladt át a harangszó a város fölött, s a rekkenő hőségben is egyszerre megrázkódott az ember s fázni kezdett, s olyan nagyon-nagyon furcsán érezte magát ebben az idegen, ebben a síri világban . . . Talán nem is élő emberek ezek már, talán csak árnyak ezek, talán csak egy régi álom félig elmosódott alakjai, amik meg-megjelennek kísérteni.

A fecske eljött tavasszal, fészket kezdett rakni valamely ház eresze alatt, egy darab idő múlva mintha jobban meggon-dolta volna magát, abbahagyta s elszállt innen . .

Beszélhet a király. Sohase lesz itt többé város!

. . . És amint elmúlt a fürdőszезon, amint eljött az az idő, hogy mindenki visszasiet az őszi napokkal a saját tűzhelyére, egyszer csak reggel arra ébredünk, hogy . . . minden kis kapuban virág nyílik . . . az egyikben kettő . . . három.

Ha végig megyünk az utcákon, kinyílnak az ablakok jobbra, balra, s szép nőfejek bukkannak elő, bűvös mosolyok vetnek fényt köröskörül s bearanyozzák a romokat.

S a bearanyozott romokat egy perc alatt tündérpalotákká építi föl a gyönyörítas képzelet .

Üde levegő csapkodja meg az arcokat, balsam terjed benne; nagyot lélegzel s még egy futó pillantás a szép ismerős arcokra, s többet nem jut eszedbe, hogy Szeged *elpusztult*.
Megvan egészen: mindenestül.

Oh, azok az asszonyok!

Amint ők megjöttek: megjött a költészet is. Megszólalt a hegedű is; sohasem sírt olyan búsan, sohasem gyúrte úgy össze a szíveket.

A nőekkel megjött a courtoisie. A courtoisie-val megjött a divat, melyre egynek kivételével mindnyájunknak szüksége van.

Hát az az egy?

Anadyoménét a gráciák öltöztetik.

EGY »RANGBELI« EBÉD

— Rajz —

Nem a Tisza Lajos ebédjeiről lesz itt szó, amelyek igen jók lehetnek a maguk nemében, mint a rekonstrukció fűszerezői, de amelyeknek bizony mégiscsak hiányzik az előkelő színezetük. Agglegények konyhája különben is nélkülözi azt a bizonyos varázst, amely báró Kemény Zsigmond szerint ránk mosolyog az ételekről.

Ezzel egyébiránt nem azt akarom mondani, hogy Tisza Lajos házasodjék meg a vendégei kedvéért; ilyen tragikai véget nem érdemel; eddig mindig mások nősültek az ő kedvéért.

Más, egészen más légkört festek: az elegáns világ szalonjaiba vezetem az olvasót, s ott írok le egy ebédet.

A szárnyas ajtók szétnyílnak s monoton, betanult hangon jelentik:

— Tálalva van.

A ház úrnője bizonyos otthoniassággal emelkedik föl üléséből, s a legkitüntettebb vendégnek nyújtja karját, ki kecses meghajtást ad hátának, egy frázissal áll elő, amiért ismét egy mosoly a jutalma az úrnő ajkairól.

Ezalatt némi zürzavar támad; a férfiak körüljáratják pillantásaikat a társaságon; az udvariasság és szerénység küzd bennük. Nyújtsa-e neki a karját, vagy ne? Második, vagy harmadik párnak sétáljon-e be az ebédlőbe?

Az idő sürget; egyszerre három fekete frakk rohan egy uszályos ruha felé; az uszályos ruha találomra választ közülük s a menet megindul. Utócsapatját a »fölösleges férfiak« képezik, félig elégtelenen, félig tartózkodó arckifejezéseikkel

közvetlenül a feszes bérszolgák előtt. — Ezek néznek ki a legméltóságteljesebben. Magatartásuk méltó lenne egy nagy-követhez vagy miniszterhez. A szépen megtermett idomok osztályrészét képezik rendjüknek s komolyságuk ritkítja párját. Hát még a pompás arisztokratikus lábikrák ! Hát bizony nem csoda, ha néha ők, akik utolsók az ebédlőben, elsők a hálószozában !

A nők leülnek, rendbeszedik magukat s kiterjesztik ruháikat. — A férfiak monoklival szemeken igyekeznek leolvadni neveiket azon kis fehér papírdarabkákról, melyek számkra az asztalnál helyet jelölnek ki.

Ezt aztán elfoglalják, meghajtják magukat, alig észrevétlenül köhögnek, hogy hangjukat tisztábbá tegyék, s nem-sokára két ruhacsoport alá vannak temetve.

A poharak és palackok serege csillámlani kezd az egész vonalon: minden tányér elé egy kis zászlóalj foglal állomást: a gyertyatartók és csillárok fehér fényt árasztanak a palackokra, ruhákra, szalagokra és gyémántokra: egy nagy virágváza azaleákkal az asztal közepén emeli föl sisaktollát, s a kanalak és tányérok csendes csörömpölése hangzik lazán elveszőleg.

Az ebéd elején a »societas« nem unatkozik: ott ülnek hidegen, feszélyesen, érzéketlenül, mint az őrkatonák a faköpenyekben.

Egy-egy halvány mosoly jelenik meg egy-egy arcon, néha rövid megjegyzés tétetik fáradtan közönyös tárgyakról.

Ez arisztokratikus megjegyzéseknek valami csodálatos sajátosságuk van; nem lehet belőlük társalgást szőni.

Mások tekintélyes redőket erőszakolnak arcukra. Frici gróf arra vigyáz, hogy testét egyenes vonalú kellemdús »attitude«-ban tarthassa. Marie comtesse színtelen ajkait csucsorítja össze olyan mesterségesen, hogy fumigálni látszások mindent. A ház úrnője maga a megtestesült méltóság, még a szemei sem mozdulnak, mindössze az ebédlő falaira vet olykor bíráló tekintetet, hol XIV Lajos korabeli szokás szerint jeles mesterek által le vannak festve a különböző gyümölcsök és pecsenyék: ezekhez hasonlít össze minden tálat, amit az inasok körülhordanak. Ha a művészetnek meg

kell közelíteni a valóságot, a valóságnak is meg kell közelíteni a művészetet.

Az asztal végén ül a két kis baronesszel a »mademoiselle«. Kimaradhatlan alak a főúri asztalnál. Valóságos párizsi nő; termete, gyöngéd vállalai folytonos mozgásban vannak, ruhája a képzelhető legkönnyebb, bár egyszerű, legkedvesebb, leg-szogóbb.

Ilyen a »haute crème« külseje az ebéd fölött. Ha valaki végig nézne az asztal alatt, valóságos lábtanulmányokat tehetne.

A parányi lábacsok és férfi lábak illő sorrendben, de mindenik más-más helyzetben nyugszik a sima padlón. Egy egész költészet és rendszer van e hanyag attitűdökben.

Éppen ilyen rendszertelenség mutatkozik a kezekben is. A »nonchalance« ízléssé magasodva.

Az ételek pontosan kimért, egyforma közökben jönnek egymás után. A »bontonhoz« tartozik azokat, amikből enni nem akarunk, észre nem venni. Amelyikből pedig enni kívánunk az előkelő modor követelménye, hogy mindig azt a részét vegyük ki a tálból, amit nem szeretünk.

S innen van az, hogy egy polgári háznál például a csirkének a lába és a nyaka marad meg utoljára, míg ellenben egy főúri asztalnál a tisztelt csirkének ez a két testtagja a legkapósabb.

De ím az ebéd vége felé jár Másodszor töltenek a champagne-ból.

Ez egészen megváltoztatja a sociétét. Az egyetemes gondatlanság veszi kezdetét.

A székeket kissé széttolják: több vendég félig az asztalra hajol, a társalgás élénkebb, bizalmasabb lesz; kettesével, hármasával kis csoportokban kezdenek beszélgetni.

A bérszolgák tétlenül állanak s már csak az eltakarítás foglalkoztatja elméjüket.

Mindezek dacára valami sajátságos finom légkör honol a teremben, melyben a hangok elenyésznek, a szavak elmosódnak . . .

Csak itt-ott hangzik ki egy-egy ilyen töredék:

— A Pepi gróf egy charmant gyerek!

— Quel diable! A Kincsem megint nyert?

— Oh, oh . . . Én mégis többre becsülöm azt a hogy is hívják . . . Jókait, mint ahogy a »notre cher ami« a Gézát, a Zichyt, s te?

— Nekem tout egal. Ennél az is fontosabb, hogy hova hozzák a kávé. Talán a kék terembe.

VÉNASSZONYOK NYARA

Visszaröpül már a gólya, s a rengő délibáiban nem fog a nap többé fürödni az idén.

Leveti zöld ruháját a róna, megbarnul, majd megfehéredik. — Az ég felhős lesz fölötte, s az enyhe nyári fuvalom helyett szeles vihar száguld majd végig rajta.

Még csak a vénasszonyok nyara következik; bágyadt napfény, sárguló lombok . . . Reggelenként a dér beszegi a füveket s a fák leveleit ezüsttel, delenkint pedig fölöszlatja az ezüstöt a nap, s bearanyozza őket. De a verseny nem tart soká, a dér mindig nagyobb lesz, s a napsugarak mindig hidegebbek s a szatymazi tanyákon fölhangzik az időszerű nóta imitt-amott:

Suba, suba, göndör szőrű suba,
Száz ökörért nem adnálak oda !

De azért nem kell ám a vénasszonyok nyarát kigúnyolni, de még a vénasszonyokat sem.

Sorel Agnes, Lamballe hercegnő, Bella de Tiriano, Pompadour márkiné, mind késő korig maradtak szépek . . . Sőt mint egy német (pláne német) író megjegyzi, — szépségük csak nyert a korral.

Hát még Ninon de L'Enclos, ki 80 éves koráig hódított férfi szíveket, s kiről Saint Évremont szellemes bókkal mondja:

L'indulgent et sage nature
A formée l'ame de Ninon
De la volupté d'Epicure
Et de la vertu de Caton

Már mi magyarok [az] egy Rómer Flóris kivételével csak a borban szeretjük a vénét, s az élelmedett korú szépnem iránti tiszteletlenségben odáig vetemedtünk, hogy nótánk is van rá, miszerint: »A vén asszonyt nem kár volna . « stb.

Hanem ha a vén asszonyok nem is nyerik meg a rokonszenvünket, a »vénasszonyok nyara« annál inkább, mert az sehohsem olyan szép szezon, mint Magyarországon, ahol annyi vidám szüret esik ebben az időben.

Ha az öreg Noé ide jönne egyszer, nem bálná meg, hogy elültette a szőlőtőkét: sok öröm forrásává lett az már kétezer év óta, hősök karjának erejét megnövelte, szíveket lángra gyullasztott, búbanatot meggyógyított.

S hol volna annyi rengeteg begyógyítani való búbanat, mint Szegeden ?

Ki is visszük azt a jövő héten mind a szatymazi szőlőkbe; hol fölpezsdül a szív. Betelik a vidék vidám kurjongatások hangjával. Szeged egészen odaköltözik néhány napra. Onnan sokkal rózsásabb színben fogja látni a rekonstrukciót.

Talán semmi sem szebb az Alföldön, mint éppen az ősz, az a búskomorság, az a melankólikus nyugalom, mely a természetben honol, szinte elfogja a szíveket.

»Ilyenkor itt minden ember ábrándozik, s siratja a haldokló természetet« mondja új könyvében Tissot, ki körülbelül negyven lapot szentel az ősz leírásának Szeged környékén.

Hátha még úgy ösmerné ezeket a sárguló lombokat ! Hátha megértené méla suttogásaikat. Hátha bele volna avatva abba a nagy titokba, hogy a hervadás e tanújeleiből egyetkettőt elkap a forgószeél . s mikor az arcodhoz vágja, a meghalt szerető izenete volt az, sírok hazájából.

A végtelen pusztán messzire ellátszik a kútgém, kopár minden, s sívó homok söprődik keresztül, felhőt támasztva köröskörül

Különben nem folytatom a vén asszonyok nyarának leírását, mert még mindössze egyszer láttam azt itt, s abból az időből leginkább egy fiatal leány emléke tűnedezik elé.

Vidám szüret, táncmulatsággal összekötve. Ott volt a szép lányok között a kis Mari is.

Szegény kis Mari, ő volt a szüreti mulatság központja. — Mindenki óvele akart táncolni. Nem is csoda; nagyon szép volt.

Karcsú dereka csakúgy hajladozott, mint a lilium a szélben. Soha ilyen vékony derekat, melyet attól kellett féltetni, hogy valamely szenvedélyesebb táncos kezei közt ketté török.

Anyja és egy fiatalabb hölgy (bizonyosan rokona) aggodó szemekkel nézték, amint a kis vékony angyal majd ennek, majd annak a fiatalembernek a karján lejtett. Halavány arca egyre pirosabbá lett.

Hej! csak szép tánc ez a szilaj csárdás.

Az egész társaság Marit bámulta, s magasztaló hangok hallatszottak itt-ott. Csak egy közelemben ülő mondá:

»Szegény gyermek!«

Megfordultam s jól megnéztem az öreg urat. Egy tisztelőben álló orvos ismerősöm volt.

— Miért mondja ön szegénynek a kis Marit?

— Azért mert úgy tekinthetjük őt, mint aki nem él meg már több szatymazi szüretet.

Ijedten és kérdőleg tekintetem az orvos arcára:

— Úgy van, — ismétlé szomorúan. — A természet kérlelhetlen szigorral bünteti meg az ellene elkövetett mérnyleteket. E fiatal leány egész belseje össze van zúzva és tördelve azon észnélküli és bűnös fűzés által, mely a szegény gyermeket élte tavaszán nyomorékká tevé és megöli. Ez egy egészen új neme az öngyilkosságnak.

— De az istenért, tudatni kellene ezt legalább az anyjával.

— Azt hiszi nem tettem. Megharagudott rám. Mi ad nekem jogot az ő leánya rágalmazására? Az emberek örült-ségénél uram csak egy nagyobb van: a hiúságuk.

E pillanathan hirtelen nyüzsgés, mozgalom támadt.

»Orvost! — kiálták. — A kis Mari elájult!«

A kis Mari csakugyan elterült halotthalványan, vonagló ajakkal a földön. Az én ismerősöm, a doktor emelte föl szállíttatta be azonnal Szegedre.

Szegény Mari otthon lefeküdt, s nem is kelt föl többé. Az idei szüret már nélküle megy végbe Szatymazon.

És ebből az a tanulság: hogy mégiscsak bölcssek a kínaiak, kik csak a lábait engedik összezúzni a lányoknak.

LEVÉL A FŐVÁROSBÓL

(Andrássy Gyula, Verhovay és a szegedi választás. Az isten és a magyar miniszterek. A bolhák. Wahrmanniáda és mégis Verhovayáda. A bogrács s több efféle.)

A nap főeseménye itt, hogy Andrássy ismét itthon van Budapesten. Ma már láttam is. Kissé megöregedett, a pofaszakállá megöszült, de a haja még mindig göndör, termete ruganyos, délceg, s a fiatalemberes szürke gérok is elárulja az örökké ifjú és gavallér mágnást, ki még megbukni is kellemesen tudott.

Politikai körökben az a nézet van elterjedve, hogy tavaszig pihenni fog, s aktív szerepet csak azután kezd. A nagy rébusz csak az, hogy milyen irányban. Némelyek szerint Széll Kálmánnal egyesülve föltámasztja a Deák-pártot begyöpesedett sírjából. Az okosabbak azonban azt hiszik, hogy az Andrássy célja Tisza Kálmán háta mögött Deák Ferencet játszani. Nehéz dolog lesz. Szilágyi Dezső vérmes reményeiből pedig, hogy a terebesi gróf az egyesült ellenzék élére álljon, senki sem beszél.

Ennyit a nagy politikáról. — Most áttérek a speciális szegedi dolgokra. Verhovay és Mocsáry jövő szombaton mennek le Szegedre, hogy a követválasztás mindinkább összegomolyodott kérdését tisztába hozzák. Verhovay úgy vélekedik, hogy a Börcsök Sándor esetleges képviselősége nagy ártalmára lehetne Szegednek a *jelen körülmények között*. A függetlenségi párt csupán Herman Ottót óhajtja, s nincs ínyére, hogy Szegeden Almásy Jenő intrikál a maga részére. A párt Almásy megválasztását saját kijátszásának tartaná, s mindent kész elkövetni az ellen.

Herman Ottó vasárnapra készül le, ha kijelöltetik s ekkor fogja programbeszédét megtartani, mely a Verhovay »ceglédi enunciációján« fog alapulni, mert Herman, a Verhovay-Komjáthy csirázó párttörődék híve lesz.

Herman Ottótól nem szabad a szegedieknek megijedni. Tudós volta mellett is elég kedélyes ember. S azonfölül tevékenységében fáradhatlan.

Élénken festette le előttem az általános korrupciót. S arca ilyenkor átmelegszik, szeméből a szenvedély és harag csilámlik.

— Bomlik a társadalom — mondja elkeseredve —, a rothadás mélyebb-mélyebb, és fölhat egészen a magaslatokig. S még elégtételt sem vehetünk. Mikor Mikót akartuk kérdőre vonni, fogta magát és meghalt, most, hogy a rendjel-skan-dalumokért Wenckheimnek kellett volna felelnie, ő is azzal főzött le, hogy meghalt. Borzasztó ez uram!

— Az ördögbe is! Ön igazán szegedi képviselőnek való — mondtam neki. — Az kell a szegedieknek, hogy még az úristen is belevonassék a mamelukok sorába, aki szinte részese a korrupciónak, amiért rendre elszólítja a minisztereket, mikor éppen itélni akarunk fölöttük.

Különben is nincs érdekesebb, mint a szélsőbaliak közt tölteni egy órát, kik tele vannak panasszal s keserűséggel. Az igaz, hogy méltán. De némely hónapja ezt már annyira megszokta, hogy mindenbe belevegyíti.

— Látod öcsém — szól hozzám egy pártvezér dühösen vakarva a lapockáját — most még ezek a bolhák is másformák a Tisza-rezsim óta. Azelőtt, ha volt is egy-egy nagyobb bolha az ember testén, egy nagyot csipett rajta s odább ment békességgel, most azonban ezer apró bolha sétálgat a »habeat corpus« dacára tagjainkon és olyan eszveszetlenül alkalmatlanokodik és szívja a vérünket, mint valami diplomata.

Verhovay összetalálkozik az utcán Wahrmannal:

— Gratulálok a királyi kitüntetéshez, melyet Szegeden kaptál — mondja Wahrmann.

— Köszönöm. Jó, hogy említetted! Mert éppen tőled akarom kérdezni, hogy *mennyit szokás az ilyenért fizetni?*

De hagyjuk itt a politikusokat. Beszéljünk valamit az irodalomról. Szeged térképét elvittem az »írói körbe« s megajándékoztam vele Szanát, aki kifüggesztette a falra.

Bezzeg lett nagy érdeklődés. Még Balázs Sándor és Lauka Guszti is abbahagyták a piketírozást.

Laukának megmutattam a mappán a Pósz Alajos kereskedését.

— Látod Guszti bátyám, itt csinálják a bográcsodat.

— Köszönöm a rokonszenvedeteket — mondja az öreg Guszti, — de nem csodálom, mert nekem is a víz fáj; az, amelyiket a borban megittam már ötven esztendő óta.

Pillantsunk még be a színházakba is.

A Népszínházban a »Bokkácsó« [já]rja a lejárhatalatlan Blahánéval. Ki olyan ügyes, kedves novellaíró, hogy egész öröm vele egy mesterséget űzni. A Nemzetinek egy kedves premierje volt, a »Szikra«, mely egészen meghódította a magasabb igényű közönséget, mind a két ház tele van rendszeren.

A »Nemzeti Kaszinó«-ban aláírásokat gyűjtenek gróf Zichy Viktor kirekesztése tárgyában. A ruganyos Pázmándy áll a mozgalom élén, ki az Asbóth által fölhozott adatok összegyűjtésében is tevékeny részt vett.

Pázmándy Dénes azon idő óta, ahogy Szegeden volt, melegen érdeklődő barátja lett Szegednek. S most mint nekem mondotta, egy konzorciumot állít össze franciákból, kikkel állandó színházat szándékozik építeni Szegeden.

Sőt, ha az asszonyok megkérnék — a korcsolya egyleti pavillont is fölépítené.

Vasárnap reggel otthon leszek.

MESE

A termékenyítő Nilus egyik virányos völgyében állt régen egy város, melyet szorgalmas nép lakott. Híres vala e város egész Egyiptomban arról, hogy míg a fáraók fővárosának főnóciáiak, zsidók, arabok és rómaiak, úgy mint az uralkodó udvara mesés fényt kölcsönzének, addig ott az egyiptomi nép romlatlan és idegen elemektől ment tisztaságban élte nemzeti életét és fejtette ki nemzeti kultúráját.

E várost egyszer elboríták a Nilus hullámai, mivel *Danes* satrapája, szövetkezve a páriák vezéreivel meggátlá a védelemre tervezett erődök kiépítését.

A város, mely többnyire vályogházakból állott, megsemmisült.

Egyiptom fölött azon időben *Arbaces* uralkodott, ki igen jószívű fejedelem vala és népeiért minden áldozatra kész.

A várost ért csapás hallatára gondolatsebességgel a nyomor színhelyére sietett. A csüggedő nép keblébe a remény virágát ülteté és királyi szavával biztosítá, hogy a várost újra és a réginél fényesebben fölépítteti.

Herodot e város történetének 77 oldalt szentel művének 7-ik kötetében. Terjedelmes előadását röviden összevonjuk a következőkben:

Arbaces hazatérve palotájába magához hivatá *Nílus* nevű nagyvezirét, s megparancsolá, hogy nyissa meg kincstárát és segítsen a nyomorultakon, továbbá pedig gondoskodják a város újjászületéséről és jövőre a *Nílus* árja elleni biztosításáról. — Mert e város népe Egyiptom büszkesége és az *Ápis*-imádók fajának zöme.

Nílus nagyvezir pedig a földig hajlott, úgy, hogy kampos orrával a márványpadolatot érinté és engedelmességet ígért.

Egyiptom palotáiban és kunyhóiban követték a fáraó példáját, szintúgy siettek a világ összes nemzetei a Ganges partjától a britannai krétaszikláig filléreiket összerakni a szerencsétlen város lakosságának segítészére.

Látva e tömérdek kincs fölhalmozódását, *Nílus* nagyvezir a fáraó elébe lépett és mondá:

— Uram, e nép nem tudna e kincsekkel mit csinálni. Bízdom én a város sorsát és a tömérdek kincset, majd gondoskodom én az előbbinek fölépüléséről és az utóbbinak *igazságos* szétosztásáról.

A fáraó bízott nagyvezirének szavaiban és mondá:

— Jól van, elfogadom tanácsodat. De a fáraó szent és meg nem szeghető szavát kötöttem le a város föltámasztására. Kit küldjek oda e munkának a *nevemben* való teljesítésére?

A nagyvezir felelete e kérdésre is *készen* vala. Kivesz zsebéből egy ékes jegyekkel telerajzolt papiruszt s ekként szól.

— Uram, ki a napnál is fényesebb vagy! Van neked egy rabszolgád, kinek hűsége hasonló a magaméhoz. Az *Nílus II.* testvérem. Ő részt vett a tizenkettők tanácsában, midőn *Alexandria* görbe, szűk utcáit kiszélesíték. Sőt híres arról, hogy *Herrices* rabszolgád akkor zsákmányolta ki leginkább a *Nílus* tartományait, mikor ő volt alvezired és parancsolt a száraz- és víziutakon. Az igaz, hogy egyik rabszolgád sem tudott arról semmit, hogy mit mível a másik. Íme, itt van aranyba foglalt bambusznádad. Jegyezd mennyei nevedet e *papiruszra* és engedelmeskedni fog *Nílus II*-nek minden rabszolgád, csakúgy mint saját szavadnak.

Arbaces mindenben helybenhagyá nagyvezirének tanácsát és kinevezé Nilus II.-t helytartójának az elpusztult városban.

Az új fáraói helyettes bevonult a romvárosba. Testvére tizenkét rabszolgát és negyvennégy eunuchot rendelt mellé, hogy fejedelmi fényvel vegyék körül.

A rabszolgáknak ugyan föltétlenül teljesíteniök kellett uruk parancsát, de meg vala engedve néha bámulatokat kifejezni a fáraói helyettes nagysága fölött.

Az eunuchoknak néma engedelmeskedés volt részük; véleményük nem volt; helyettük a parancsoló gondolkozott.

A város régi satrapája pedig a szomszéd faluba küldetett, az Ápis tisztelet főpapjával.

A fáraói helyettes fényében sütkéreztek a város szerencsétlen lakói. Tapasztalták, hogy a nap amikor fényes, *melegít* is egyszersmind. Ezen fénytől is termékenyítő meleget vártak.

Eleinte nem is csalódtak. Nagy volt a gar és a sürgésforgás. Kutatták az egyesek kárát, mintha megfizetnék az utolsó „párág.”

A fáraói helyettes megjelent mindenütt személyesen, ahol bajt sejtett. A lakosság örült is ennek, reménykedett és nyugodt lélekkel látta sárgulni lassan-lassan a fák leveleit, látta, miként hullanak le és mint közeleg az év ridegebb szaka.

A Nilust dagasztó őszi esők nem tudták eléríteni, mert készült városuk körül a rég óhajtott védgát.

Gondoskodtak a fáraói helyettes szolgálai időszerű szórakozásról is. Készítettek egy óriás-képet, melyre szebbnél szebb fellegvárakat festettek. E képpel mulattatták a népet, azt beszélvén, hogy ilyen várost épít nekik Arbaces parancsára a fáraó helyettes.

A jámbor egyiptusok mindezt elhitték.

Azonban midőn végre bekövetkeztek az őszi esők, midőn metsző hideg szelek süvítettek a líbiai hegyek felől, s a lakosság kifogyva mindenből szűkölködni kezdett: a nép elégedetlen vala.

Miért — kérdezék — tartja vissza Nilus nagyvezir tőlünk a kincseket, melyeket összehordott rakásra számunkra az emberi szeretet? Miért nem osztatnak ki most, mikor szorult helyzetben vagyunk?

A nép ezrei összegyülekeztek e kérdés fölött tanácskozni.

A gyűlésen megjelent *Bakyes* is, ki mézes hazugságokkal behízelegte volt magát a nép kegyébe, de azért mégis beállt rabszolgának és hízélgéseit a nép helyett a fáraói helyettesre pazarlár.

A nép zajosan követelte a kincsek szétszétadását. De *Bakyes* a fáraói helyettes parancsára csendre inté őket. Ha éheznek, ha fáznak, az nem tesz semmit. A fáraói palotában jó meleg van és terített asztal áll. A kincseket azért őrzik, hogy majd a jövőben, ha a Nílus folyó megengedi, házakat építenek érte. Különben pedig még nem jöttek tisztába, miként osszák ki a nép közt a kincseket, mert roppant igazságosak akarnak ám lenni.

De a nép nem hallgatott többé *Bakyes* szavára. Hanem megmaradt követelése mellett, hogy ami a népé, az osztassék ki a nép között.

A fáraói helyettes addig rabszolgáival egy nagy munkálatot készíttetett, miként lehetne a kincseket igazságosan kiosztani. A munka hieroglifákban vala írva és mikor elkészült, senki sem értette. Újból hozzáfogtak újabb munkához.

Az elpusztult város lakói nem győzték várni a bölcs munkának befejezését, hanem szétszóródtak boldog Egyiptom különböző vidékein.

Mikor végre a fáraói helyettes munkája elkészült, nem volt már kinek a kincseket kiosztani

*

A Nílus partján egy domb tetején áll egy magános templom. E templom a *Türelem* istenségének van szentelve.

Ez maradt csak fönn az elpusztult város emlékéért hirdetni, amely sohasem épült föl többet.

LAUKA GUSZTÁVRÓL

Kedves Guszti bácsi, mintha most is látnálak amint ott ülsz az írói kör legbelsőbb szobájában s pikétírozol Balázs Sándorral, és zengedezed neki: hat tizenöttel, huszonegy meg

három Körülötted egy egész csomó »gibic« a fiatalabb írói nemzedékből, kiknek egy csomó humoros frázissal ütöd ki a szemét, s jót nevensz magadban, milyen olcsóba kerül bolonddá tenni a »gubó« népet.

Pedig hiába látlak az írói körben, mert te most, amikor ezt a tárcát írom, ott ülsz a Hungária dísztermében a tiszteletedre összegyűlt (mint te mondanád) írástudók és farizeusok között, s nekigombolkozol a dicsőségnek, mely alig-alig cseppent eddig, s most akó számra csurog.

Szép nap ez Guszti bátyám! a fekete betűk, amiket leírtál életedben, csillogó fényes pontokká lesznek s beragyogják ezt a napot. Szülőmegyéd, a legmagyarabb város Szeged, és maga az írói világ ajándékkal tisztel meg. Bizony csak szép nagy nap ez, de fájdalom csak *novemberi* nap. Negyven évig kellene utána várnod.

A király is kitüntetett. Lovag lettél, s most már még otthonosabban járhatsz a granadai kaballerók között.

De hát ennek mind nagy ára van. A te működésed eleje abba a korbba esik, mikor még nagy nyomorúság volt magyar írónak lenni. Mikor még az égi szikrát eltaposták. Sokat kellett fáradni, túrni, elszenvedni, míg az új éra megvirradt.

*

Nincs egyetlen írónk sem, kinek egyénisége azonosabb volna műveivel, mint éppen Lauka Gusztáv.

Írálya könnyed, síma és egyszerű. Az alakok, akiket teremt, legnagyobb részt őhöz hasonlóan. Vidám, könnyelmű, jó emberek, akik nagy szenvedélyekre nem képesek, akiknek összes élete és tevékenysége a »jux« határai között mozog.

Negyven esztendő munkássága volt a mai nap előkészítője. 1839-ben jelent meg első rajza és első költeménye a Vajda Péter által szerkesztett »Almanach«-ban. — E kis költemény így hangzik:

Feljött már a holdvilág,
Fénylik mint ezüst világ

Eljön-e a kedvesem.
Már jó régen itt lesem.

Be gyönyörű estve van
Minden csillag éjelez.
Mit ér az ég csillaga,
Ha nincsen itt ő maga?

Talán míg én őt lesem
Másnál van szerelmesem;
Ez hát amit ígére
Pár csókomnak a bére.

Eljönnél még valaha
Te most hozzám mostoha,
De már akkor késő lesz
Mert a szívem másé lesz.

Azóta hol a próza, hol a költészet múzsájához hajolva, szakadatlan kedéllyel ír, minden lap olvasói körében szívesen látott jóbarát, aki jóízűen beszél el a vidéki élet furcsaságait. Don Gunárosz különös kalandjait és zengi Butter Flórián szerelmét.

De ha Lauka Gusztáv kedvelt műíró a nagy olvasóközönség előtt, még sokkal kedveltebb mint egyén, szűkebb körben barátai és ismerősei közt, ahol az örök derű képviselője. Jókedvű adomái »bonmot«-ja s szeretetreméltó lenyeg jellemzi.

Laukára mondta Jókai, hogy az isten jó kedvében teremtette a világra, csak a világot teremtette neki rossz kedvében. De Guszti bátyánk ezt éppen nem veszi, vagy *nem akarja* észrevenni, s félszázad év óta csak rózsát szakít a saját életfájáról.

Műveiben mindig tréfáló, gúnyolódó.

Az élet fonákságait nagy előszeretettel mutogatja, de nem azért, hogy javítson, hanem csak azért, hogy mulasson.

Negyven év nagy idő. Mindenki elpusztult azóta, csak az öreg Guszti bácsi maradt meg, s az a virtus benne, hogy »fiatal embernek« maradt meg.

Mint a belügyminisztérium hivatalnoka nemrég itt járt Szegeden Jekelfalussyval, az országrendészeti főnökkel. Egy nagy láda is volt velök, amint a Hungáriában kiszálltak.

— Mi van abban aládában, te Guszti?

— Hát a könyvtár öcsém . . . magunkkal hordjuk — mondja egészen komolyan — mert nem tudja az ember, hol kell fölütni egy-egy jónevű auktort, hogy az embert kisegítse az észjárásban.

Voltak pedig a nagy ládában a következő kapacitások: Ménesi, Diószegi és Egri — palackba szűrve.

Nyitogatták is szorgalmasan, és keseregtek mellettük — a Szegedet ért csapás fölött.

A FEKETEKÁVÉ MELLŐL

— Nyájás diskurzus Lévayval —

A »Szeg. Napló egy barátja« aláírással nyílt levelezőlapon azt kérdezi tőlem valaki: igaz-e az a — Lexikon-história, melyet a Híradó említett.

Hát az bizony egészen igaz. E. L. úr csakugyan benne lesz a Lexikonban. És én azt hiszem, hogy ezen nincs is mit restellnie, mert nem tolakodott oda, s mert írt egy olyan fontos dologról, a szocializmusról olyan szakavatottan, hogy az ország határozottan legelőkelőbb folyóirata a »Budapesti Szemle« is bevette munkásai közé, akik a nemzet jelesebbjei. Kék Hyacintus Lévay Ferenc uramnak persze, aki a kutybagosi közlönyök Tárogatóiban, Hírharangjaiban, tárcafüzéereiben, a Burgerné kalendáriumában, egyes főispáni ebédeken, az alsó-, felső- és móravárosi disznótorokon, lakadalmakon, keresztelőkben szokta elméje szüleményeit potyogtatni, azon boldog tévedésben él, hogy a betű betű, azaz tout egal . . . Amit ő ír és amit Csengery ír, annak egyforma sorsa van, kiszedik a szedők, aztán megvan nyomtatásban. Hát ők egyforma nagy emberek!

Hanem hát kedves Kék Hiacint úr, az nem úgy megy a világon! Képzelden önmagának egy léniát; ami ezen a lénián

fölül van, az az irodalom, ami azon a lénián alul van, az az irodalmi szemét.

Én nem szeretek senkinek kellemetlen dolgot mondani ! Tehát nem is mondom meg önnek — de ha ön gondolkozni akar, akkor bizonyosan ki fogja találni, hogy a lénia fölött vagy alatt áll-e ön.

Nos ön tehát a lénia alatt áll, ugye?

Amint ezt szépen beismeri, fecsegjünk tovább.

Értem önt. Ön mint laikus is lehet az irodalomnak jó barátja, aki maga is az írók eszméi nyomán firkálgat hébe-hóba vidéki újságlapokba.

Ez szép öntől. Mert semmit sem szabad ledehonesztálni. S mert higgye meg, az irodalom egy bűbajos istenasszony. Közeliében, az ő szalonjaiban csak a közvetlen barátai foroghatnak. A választottak a boldogok, akikre rámosolyog, akiknek fényt kölcsönöz közelléte.

De hát mit csinálna ez a szép asszony, ha csak azok a barátai volnának meg?

Hogy teljes legyen az udvara, ahhoz az is szükséges, hogy legyenek szolgálói, inasai, törpéi, sőt még ugató kutyái is az udvaron.

Az ön működése létjogát tagadni tehát éppen nem lehet jogom, nekem csak az ellen lehet kifogásom, hogy miért vetkőzik ön ki igénytelen egyéniségéből, s mindenáron szerepet akar cserélni.

Az nem megy, uram !

Mert arra már van eset a magyar anekdótákban, hogy a fősvény háziúr kiment a kutya helyett éjjelenként ugatni, de arra még nincs eset, hogy a kutya felöltözött volna úrnak, s bement volna az úri kompániába pikettírozni.

Tud ön erre esetet?

No, ugye nem tud? Lássá, ne avatkozzék hát irodalmi dolgokba. Nagy káosz az önnek, amiben bajos lesz eligazodnia.

A lexikon fogalmát is félreértette. Ön azon hitben van, hogy a lexikon a Clio könyvtára számára íratik. A lexikon pedig, lássa, nem egyéb, mint a publikum kalauza bizonyos dolgokra és személyekre nézve.

Mert lássa a »bab« meg az »áspiskígyó« sem olyan dolgok, mik valamely nagy irodalmi vagy haditetteket vittek volna végbe, de azért a Magyar Lexikonban mégis benne vannak.

Őn a történelemmel, az irodalomtörténettel és az anthológiákkal keverte össze a Lexikont, s innen származott dühe E. L. ellen.

Ha önnek is úgy tetszik, időzzünk e pontnál egy kissé. Távol van tőlem az az intenció, hogy én a »Magyar Lexikonba« való bejuthatást semmibe se vegyem. Igenis van annak jelentősége, s kell bizonyos határoknak lenni, amik a szerkesztőt kötelezik a föl — vagy föl nem vételre.

Csak olyan emberek juthatnak be a Lexikonba, akik a közügyek terén való munkálkodásukban oly nyomokat hagytak, melyekkel a *nemzet* közönsége vagy már foglalkozik, vagy még foglalkozhat. E foglalkozáshoz mintegy magyarázatul szükséges az illetők életrajza.

Hogy valaki azért, mert szerkesztő, még sem nem író, sem nem nagy ember, azt én igen jól tudom. Mert hiszen szerkesztő mindenki lehet, akinek kedve tartja, s pénze vagy közönsége van hozzá.

De nem is a szerkesztő[ség] révén jut E. L. a magyar Lexikonba.

Miért jut hát be? Őn véletlenül a történelem tanára is, hát bizonyosan ösmeri a tanítványai lecke fölmondásaiból XIV Lajost. Hát ez a XIV Lajos (benne lesz a Lexikonban ő is) azt mondta, hogy »aki egyszer valami szellemdús dolgot mond, az már előttem figyelemre méltó ember«.

No, előttem is. E. úr, igaz még eddig csak egy jelentékenyebb jó dolgot írt, de az az egy dolog is kell, hogy megszerezze számára a kritika figyelmét és buzdítását, még annak dacára is, hogy nem arisztokratikus bölesőben ringatták, hanem idegen népfajból lett magyarrá — amit ön szörnyen zokon vesz neki. (Éj-ej, tanár úr! ön talán nemzetiségi!)

Lehet azonban, hogy ön nem is egészen tudta azt, mit beszél és talán csak a mód ellen van kifogása, mellyel E. úr a Lexikonba bejutni *látzik*.

Vagyis amint ön kívánja *látatni*.

E. úrnak evégből nem volt szüksége az én protekciómra.

Többszörire ott áll a füzetek homlokzatán a következő fölszólítás: Számos hazai író *szíves volt fölhívásunk folytán életrajzi adatait megküldeni, minthogy azonban ezek jobbára az A és B betűkbe tartoztak, fölkérjük azon írókat, kik neveikkel*

csak ezen betűk után következnek, hogy életrajzi adataikat a szerkesztősséggel közölni szíveskedjenek.

Én tehát fölküldtem az E. L. úr életrajzát. Mégpedig az E. úr tudtával, és a Somogyi úr egy külön hozzám intézett fölhívására.

Hogy önnek ez fáj Kék Hyacint úr, azt én igen sajnálom, és éppenséggel nem irigylem érte.

*

Vigasztalódjék és gyújtson Ön rá egy cigarettre, mielőtt ezt a kellemetes tárgyat abbahagyjuk.

Bigot de Précomeneu gróffal (ő is benne van a Lexikonban) az történt egyszer, hogy a császárné brokátszoknyáját véletlenségből leöntötte tintával.

— Uram — mondá Jozefine, — ön engem befeketített.

— Felség! Félek magamat feketítettem be.

Kedves jó Hyacint úr! Nagyon sajnálom, hogy én nem mondhatom azt e társalgás közben, amit Jozefine mondott.

Sajnálom, hogy ön meg ellenben elmondhatja azt, amit Bigot de Précomeneu mondott.

A jó Bigot de Précomeneu akivel ön, hogy ezt megkérdezhesse tőle, sohase lesz együtt. Még a Lexikonban sem.

*

Én önt tisztellem, uram. Hanem legyen egy kissé udvariasabb, és a szivarja hamuját ne verje rá a mások kabátjára. (Ej-ej, tanár úr, ön nagyon járatlan az illetenben.)

Ha ön hiú, ne a mások kisebbitésével igyekezzék nagyobbodni, pláne természetellenes módon.

Mert a Beüthy Laci pékjén megesett az, hogy míg ő egyre nőtt hasban, addig a kiflik mindig kisebbedtek.

Hanem mikor aztán a pék soványodni kezdett, azért a kiflik mégsem nagyobbodtak.

Maradjon ön meg kiflinek — és ne engedje magát mindenféle lébe mártogatni, mert a kifli csak a tejbe jó.

*

És még egyet! Ön végül még azon lehetőséget is fölhozza, hogy mire az M betűre kerül a sor, addigra majd az én nevemet is beküldi E. úr.

Nem szeretek feszelegni, kedves Hyacint úr, sohasem tapasztalta rajtam, hanem mivel ön olyan nagyon kíváncsi, hát önnek megsúgom, hogy biz az valószínű, miszerint csekély személységem is meg lesz említve a »Magyar Lexikon«-ban, mégpedig, ne búsuljon — *akkor is, ha azt senki sem küldi föl.*

Meg lesz pedig említve azért, mert benne van az már a két legutóbb megjelent Anthológiában is (ej — ej, tanár úr, ön nagyon járatlan az irodalomban), melyet a Magyar Lexikonnak alapforrásul kell használnia.

Különbben bocsánat, hogy olyan hosszú ideig fárasztottam. Ön ideges uram. Félek, unatkozott kissé.

A HÉT TÖRTÉNETE

(Az aranyos kaftán. — A Tisza szerencséje. — A jour-fixek. — Színház. — Mégegy Dáni-adoma)

Egy francia képviselő, aki az öreg gazdasszonyának, akinél lakott, dohánytőzsdét akart kieszközölni a kormánynál, akképpen folyamodott, hogy a maga számára meg *mágnási rangot* kért ugyanabban a kérvényben.

Tudta, hogy a kormány valószínűleg meg fogja tagadni a mágnási rangot, de hogy a visszautasításért kárpótolja, bizonyosan megadja a trafikengedélyt.

Ezt a politikát látom én Szegeden. Sok dolgot kell kérnünk, hogy aztán valamit mégis kapjunk.

Azonban ez egyszer lefőzött a kormány; megadta a trafik engedélyt is, a mágnási rangot is. Megvan az új egyetem.

Most már nagy város lenne Szegedből, de félni lehet, hogy úgy járunk, mint a Jókai bojárja, akinek annyi volt a pénze, hogy absolute nem tudott vele mit csinálni. Fogta hát magát, kifúratott egy úritököt s teletöltötte fényes körmői aranyakkal a szultán számára.

A szultán aztán küldött egy fényes kaftánt a parasztikus bojár számára.

S ez a kaftán lett a megölő betűje. Mert az arany- és skófiummal kivert kaftánhoz nem vehette a hét váltó forintos bagaria csizmát, bocskort; sárga szattyán sarkantyús csizmát kellett varratnia, kócsagtollas kalpagot aranyos boglással, s ebben a fényes ancúgban nem ülhetett aztán a fakó szekérre, hintót kellett hozatnia Kolozsvárról, a hintóba nemes fajlovakat venni, s a díszes fogathoz sehogy sem passzolt aztán az ősi vályogház, rondellás kastélyt építtetett a helyére. Abba a kastélyba aztán bele nem rakhatta az ócska fenyőfa bútorzatot, pompásat, újat volt kénytelen hozatni Párizsból és így tovább . . . míg végre tönkre jutott.

Így ölte meg a bojárát az aranyos kaftán.

S így keserülheti meg Szeged az egyetemet, amelyhez sok minden kell.

*

Beszéljünk csupa adomákban?

Történt, vagy pedig történhetett, hogy egy nagy úr, ki nagy háztartást vitt, s sok fényes lakomát adott, mégis takarékos volt odahaza, s hetenkint átnézte még a konyhai számadásokat is, s tudomást vett minden a házatáján megessett kalamitásról.

A benyújtott heti jelentésben rendesen így hangzott egy passzus:

»Tíz udvari kappan kimúlt.«

A nagy úr egyszer megsokallta a mindig növekedő számat, ezt jegyezte utána ceruzával.

»Hány palack udvari bor kísérte a halottakat?«

Tisza Lajoson az a dicsőség esett meg, hogy díszkorcsolyásznak választatott meg. Ó, a rekonstruktor! Mily sottise!

Továbbá megválasztatott dísz-kaszinó-tagnak . . .

Ez a Tisza Lajos hete volt. Hiába, minden ember följut egyszer arra a magaslatra, ahonnan már nincs semmi följebb.

S amint bejelenték e nagy megtiszteltetést, a nagy úr így szólt, vagy pediglen így szólhatott volna:

— Az én kimúlt kappanjaim nagyon szépen kukorékolnak.

*

Szeged gyászol az idén. A karácsony után mindjárt itt a farsang, de hiába kopogtat ez egyszer a szegediek ajtaján.

Összes mulatságaik a Hétválasztói jour-fixekre szorítkoznak.

Ezek pótolják most a politikai klubot, a soirékat, a bálakat.

Az öregek beszélgetnek, adomáznak, a két nembeli fiatalság pedig megelégszik azzal az örömmel, hogy egymás mellett ülhet.

Valaki jellemzően »mozdulatlan bálók«-nak nevezte el ez összejöveteleket.

Sír a Pácsi vonója. Hol víg, hol keserű, s mintha refrén lenne, egyre visszakerül a legkedveltett nóta: »Kétszer nyílik az akácfa levele.«

Egy vadmérnök, ki az asztal végén ül, búsan bólintgat a nóta értelmének.

»Bizony kétszer nyílik .— dörmögi magában — még egyszer bejöhét a víz.«

Minden, de minden a katasztrófát, a rekonstrukciót juttatja eszünkbe: a fájdalom s remény örök forrása lett az. Beleszövődik minden gondolatba.

Egy szép leány édesen mosolyog vizavijára, s két bűbajos gödröcske képződik csattanó piros arcán.

— Vigyázzon kisasszony! Mert ha meglátja ezeket a gödröcskéket a folyammérnökség rögtön kitöltik.

De nini, tévedek ha minden mulatságot a jour-fixekbe vonok egy kalap alá.

Hát a színház?

Bizony az is mutatja az árvizes várost. Többnyire idegen arcok mindenfelé . nincs az a zshivaj, élénkség, ami máskor.

Hol a tavalyi zajos karzat-publikum? A barakkokban. Hát a földszint? hát a páholyok?

Ezekre is elmondhatni, amit X. Károly mondott elzüllött udvarára:

»Sok olyakat látok, akik nincsenek itt.«

S ezért szomorú mulatság az idén a színház — mert az üres padokban mindig azokat látja az ember, akik ott nincsenek.

Mint ahogy esemény a magyar irodalomban a Toldi szerelmének megjelenése, épp olyan nagy esemény itt egy-egy oly fontos szellemi termék születése, mint aminő egy új Dáni adoma.

Meg kell hát emlékezni a legújabb Dáni adomáról — bár igen sajnálom, hogy Kákay Aranyos tereumára kell lépni, mert ő utána, ki olyan jóízűen tudja azokat előadni, az én adomám nagyon halavány és gyarló lesz.

E héten egy kopottas külsejű kabátos ember állít be a főispánhoz, s mély alázattal meghajtván magát így szól:

— Kegyelmes uram! mély tisztelettel esedezem, kegyeskedjék számomra valami csekély hivatalt kieszközölni, mert excellenciádnak

— Gyermekem! — vág bele a főispán. — te úgy látszik, a királyi biztost keresed.

A kérelmező azonban a közbevágás dacára is zavartalanul folytatja:

— mert excellenciádnak mint tudom, korlátlan befolyása van a közgyűlésre.

— Ühüm! — mond megnyugodva — látom, mégis engem keresel.

DIVATKÉPEK

Ha már gróf Andrassy Gyula is korcsolyázni tanul nemcsak bonton lesz a korcsolyázás, hanem még diplomáciai jártasság lehet belőle. Ez azon ok, amiért nem merek a korcsolyázókba belemenni. Ha megharsan holnap a zene a romok között, ahol a jégpályát megnyitják, csak had csattogjon a léha, dévaj quadrille... úgysem hallik az át a város másik részébe, hol a vészbizottság aggódva figyel Isten haragját, folyamok növekedését...

Az ostromlott Párizs is mulatott, Pompejiben is a citera pengett, mikor a láva közelgett.

No, de a történelem nem kompilátora önmagának !

Csak táncoljatok hát bátran, pici lábak,...a jég erős, nem horpad be; ti pedig gyöngék vagytok és anélkül is el fogtok esni.

*

Bizony csak szép az a nőgyeleti élet. Az »asszony vicispányok« és táblabírák. A közügyek — szoknyában.

Jó Széchenyi István, ha most föltámadnál, hogy mondanád: »De már ennyit én magam se akartam.«

De nem is erről van szó. Azt akarom elbeszélni, hogy a tegnapi jour-fix után kissé fájós fejjel mentem haza. A jelen volt szép nő és a jelen volt nagy füst egészen elkábíták fejemet.

»Toldi szerelme« sem vonzott, immel-ámmal olvastam, amint Piroskát sírjában fölkeresi, s elaludtam.

Arany szép könyve tovább szövődék álmaimban ... de végzetesen reám nézve.

Piroska, aminőnek én képzeltem, egyszerre megelevenedik s miután már Tar Lőrincet úgyis agyonütötte Toldi Miklós, az én feleségem lett.

Fájdalom azonban, nem a mézeshetek epochája virradt rám, hanem körülbelül úgy a házasság utáni hat évre álmodtam bele magamat.

A kor azonban a mai volt, nem láttam mellettem a Balasákat, Nagy Lajos udvarát, a Drugetheket, a Drágffyakat, hanem itt laktam Szegeden valahol az Alsóvároson tisztes polgári minőségben, Spercs úrnak híttak és éppen az »Oroszlán«-ból mentem haza, hol öt krajcár árú snapszot hörpintettem be apetitóriumnak.

Még kedvem lett volna egy pohárkára, de nem volt pénzem, mert mint jóravaló férj, összes havi jövedelmemet Piroskának szoktam átadni.

Kimostam tehát a szájamat, nehogy észrevegye mikor megcsókolom a feleségem, s vidám kedéllyel siettem haza.

Siettem mondom, mert már rég elharangozták a delet s nem akartam, hogy kedves Piroskámnak bosszúságot okozzak, amiért az étel tönkre megy.

Amint a »Hungária« szálloda mellett elmegyek, egy régen látott nagybátyámmal találkozom.

— Hollá! Hogy van? Hogy vetődött Szegedre?

Lett öröm. Összelelkeztünk. Ezer meg ezer kérdés merült föl.

— Jöjjön, bátyám, ebédeljen nálam! Legalább megismeri a feleségemet.

— Micsoda? Te házasember vagy? Kit vettél el.

— Rozgonyi Piroskát.

— De már azt megnézem, ha addig élek is —, inkább lekésem a déli vonatról.

Karonfogva értünk házunkig, hol csengetésemre Teca szolgáló nyitotta ki az előszoba ajtaját.

A büszkeség dagasztotta szívemet, hogy a rokon menynyire el lesz bájolva családi köröm által, s milyen lelkesedetten beszéli el odahaza az összes atyafiságnak Piroskám szépségét és szeretetreméltóságát.

Azonban a szobákban valóságos fölfordult világ volt, a székek feldöntve, a porcelán tányérok, vázák összetörve, a legszebb két tajtékpipám pedig öt éves kislányom és négy éves kisfiam kezeiben, kik szörnyű csetepatét folytattak egymás közt, amiért a Miklóska a kis Piroskától ellopta a fekete karaj kenyeret, amit a Teca adott neki.

— Micsoda dolog ez? Hol van a feleségem? — kérdém dühösen a cselédtől. — Miért nem csinál rendet a gyerekek között?

— A teensasszony elment reggel a bosnyák gyűlésbe.

— Azóta nem volt itthon?

— De bizony hazajött, hogy a speizból kiadja a főzni való, de a speizkulcsot otffelejtette a gyűlésen.

— Hát aztán?

— Elmentem érte. de bizony sok ideig kellett keresni, s amíg visszajöttem háromnegyed tizenkettőre lett, a teensasszony be nem várhatott, kénytelen volt elmenni a levesosztó intézetbe.

Nagybátyám furcsa szemekkel bámult rám, én pedig szégyellve sütöttem le a magaméit.

— De csak főzött valami ebédet, — mi?

Teca nagy vörös kezét a csípőjére tette s kihívólag mondá:

— Mi a veszett istennyilából? A teensasszony bizonyosan elfelejtette, hogy az összes készletben levő élelmiszereket magával vitte a betegápoló intézetbe, amelynek védnöke.

— No, szépen vagyunk — dörmögém, s zavartan néztem szegény Miska bátyámra, ki még nagyobb zavarban volt nálamnál is

— Öcsém, itt úgy látom nincs egyéb hátra — dadogá — minthogy menjünk vissza az ebédlőbe.

— Igen bátyám — hebegém — de én nem szoktam korcs-mába járni

— Szokás ide, szokás oda, szükség törvényt bont édes öcsém.

— Azám, de .

— Miféle de . ?

— Nem szoktam pénzt hordani magamnál. Piroskánál van a kassza.

— Vagy úgy! Az meg éppen nem baj. Csak gyere bátran. — Délután majd teszem tiszteletemet ismeretlen hűgomnál.

Most azonban a gyerekek állottak elő: »Papa mi nagyon éhesek vagyunk. Veled megyünk. Vigy el bennünket is a vendéglőbe.«

Felöltöztettük őket. Miska bátyám a fiút vezette, én pedig a kis Piroskát. Dideregve poroszkáltak mellettünk.

A folyosóról visszafordultam, s megparancsoltam a Tecának, ha az asszony megjön, mondja meg neki, hogy kedves vendégünk van, aki délután tiszteletét fogja tenni, este pedig nálunk lesz vacsorán: tegyenek ki magukért. Pulykapecsenye okvetlenül legyen, mert öreg bátyámnak az a kedvenc étele.

Ebéd után átesve a feketekávé is, bátyámmal, ki már úgylis lemaradt a vasútról, az éji vonat indultáig, ismét hazafelé ballagtunk. Mondhatom bosszús voltam Piroskára, s mindenféle kemény kifejezéseken törtem fejemet, amikkel megszólítani fogom, de mire haza értünk mind túlságosan keménynek találtam.

— Itthon van az asszony? — kérdém mohón Tecától.

— Egy pillanatra itthon volt toalettet változtatni. Elment a tollút fosztó egylet közgyűlésére, hol nagy pártvillongások

vannak. Ma készülnek bevásárlani dísztagnak a burkus császár.

— A burkus császár! — mondtam szelidülten. — Az egészen más. De estére csak itthon lesz.

— Kicsoda? A burkus császár? — kérde naivul a Teca, ki szinte tagja már minden egyesületnek.

— Nem a császár, hanem a feleségem.

— A teensasszony? Igenis itthon lesz kérem, de azt üzenete . (s itt Teca a fülemhez hajolt) hogy a vacsorából semmi sem lehet ma, sőt a teensúr is nézzen be valamelyik jó barátjához estére, mert este nálunk lesz a katlan egyesület zártülése, s havi jelentését kell fölolvasnia.

— Kedves bátyám — mondtam —, fájdalommal le kell mondanom azon reményről, hogy kedves nőmet önnek bemutathassam. Hanem ha netalán megelégednék arcképével

— A viláért sem öcsém . Ha a képét elviszem, *akkor neked éppen semmi sem marad belőle.*

— Igaza van, — szoltam csüggedten s újra a vendéglőbe mentünk. Ott aztán nagy keservesen eltelt a délután és az éj egy része, míg nem kikésértem [!] öreg bátyámat az indóházhoz.

Éjfél felé kerültem haza. Nőm hálószobája be volt zárva belülről. Minthogy nem egymásba nyílnak szobáink, mindig be szokta zárni.

Gyöngéden kopogtattam.

— Ki az? — kérde fölriadva.

— Én vagyok.

— Te vagy édesem? Hagyj kérlek aludni, holnap korán kell fölkelnem . Koresolya egyleti gyűlésünk van.

Nagyot sóhajtottam;

— Pedig már egyszer találkozni szeretnék veled.

— Tán bizony alá akarsz írni valamelyik ívemre szoltott édes, elmosódó hangon, hanem az ajtót nem nyitotta ki.

Én pedig nagyot ütöttem dühömben a kilincsre, vagyis az ágyam mellett álló éjjeli szekrényre, ahonnan csörömpölve hullt szanaszét gyertya, gyertyatartó és a »Toldi szerelme«, ahonnan ezt a modern házaseleti álmod beteg fantáziám felszította tegnap este.

1879

SZEGEDI NAPLÓ
VEZÉRCIKKEK
ÉS POLITIKAI CIKKEK

147. sz., július 4.

SZEGED, JÚLIUS 3-ÁN

Nem apad a Tisza elég gyorsan; nem elég sebesen működnek a szivattyúk. Még most is víz borítja városunk jó részét, s ennek a következése, hogy maholnap az egész biztosi tanács ölbe hajtja kezét. Nem lehet dolgozni, mert hogy a még föl nem becsült házak, míg a víz levonul, hozzáférhetlenek. S annyi sok jó, előkelő munkaerő parlagon hever majd, részben már is hever, amiért a Tiszának nem tetszik apadni.

Szinte elképzeljük, mennyire haragszik az egyik Tiszára e makacsságért az a másik Tisza. Nagy oka is van rá. Hiszen ez szörnyűség. Azt a munkában el nem fáradó, kifogyhatatlan buzgóságú biztosi tanácsot íme magasabb hatalom akasztja meg már-már példássá vált erélyességében.

Hát bizony ez nagy baj. A becslés munkáját, mint az egész dolog egyik fontos részét, kívánatos lenne mielőbb bevégezni. Hadd tudnók meg aztán az erős munkának célját, eredményét.

Az lesz-e az eredmény, amit mi kívánunk? Teljesen hű képe, csalhatatlan tükre annak a szomorú igazságnak, hogy nagyon sokat, hogy *mennyit* veszítettünk? Alig képzelhetjük ilyen végtelenül nehéz munka pontos eredményét. S mert nem képzelhetjük, hát meg is elégszünk az igazság lehető megközelítésével. Persze oly alakban, hogy a valóságtól szokott kénytelen eltérés inkább váljék *némi* hátrányunkra, semhogy a legkisebb túlzás által eljátsszuk a reánk nézők föltétlen bizalmát.

Az lesz-e a célja, amit »illetékes körök« csudálatos némasága enged sejtenünk? Hogy elosszák köztünk igazságos arányban azt a két milliót, amit részünkre jóltevő emberek könyörlete összehordott. Hogy kimutassák hiteles adatokban, meg-

cáfolhatlan számokban: minő kötelességei támadtak irán-nyunkban a kormányoknak.

Mit ér ez a gyarló számok koldus seregéből álló kimutató-ás? Megnézik, nem nézik, így is, úgy is eldobják s ellátnak tanáccsal, olcsó jótanáccsal, hogy milyen úton-módon lesz segítéségünkre őseink erénye, a takarékoság.

Vagy nem ilyenforma következtetésre jutunk a kormány-*nak rejtett* szándokáról, ha azt tapasztaljuk, amit tapasztalunk? Hogy a kárbecslésen túl a királyi biztos és tanácsosai egyetlen lépést sem tettek eddig, mely a jövőre szólna, melynek irányából, akárha merészül, következtetést lehetne vonni jövőendő dolgokra.

A jövőendő dolgok sorsunkat képezik. Ismerni akarjuk e sors készítőit. Tudni kívánjuk, hogy jót, rosszat várjunk-e attól a kezektől [!] melyeknek hatalmát ismerjük csak eddig, jóltevéseit még nem. Vajon meg van-e hát az akarat, vagy a lehetőség, hogy rossz helyzetünket jobb irányba lökjék?

Hogy mi ezt nem tudjuk, maga a pusztá tény elmeheet szemrehányás számában. [!]

S azért akarunk örülni a Tisza folyam lassú apadásán, szivattyútelepek szörnyű fiaskóján. Kedvező véletlen, hogy a *»mindennél fontosabb«* becslést az idők járása félbe szakította. Legalább meglátjuk, hogy a kemény napi munkától egy ideig megkímélt tanácsosok fejében az üres órákban születnek-e újabb gondolatok. Kívánja-e tőlük, kinek [!] melléje adattak, hogy eszméket teremtsenek, tisztükhez méltókat. [!]

Bevárjuk a végét. Annál több reménnyel, mert e mai napság bárhogy kutassuk is, nem született egyetlen idea, alapul, kezdetül annak a munkának, melynek sokat, nagyon sokat ígérő neve: *városalkotás*. Ideje lesz már, hogy az intéző fők egyik-másik gondolata napvilágot lásson. Hadd bírálja a kíváncsi közönség annak az értékét, mire számíthatunk.

Hadd *becsüljük* most mi az uralkodó eszmék, őszinte szándokok — cél nélkül titkolt — valódi értékét.

Aztán *ismét becsülhet* a nemes tanács rombadólt házakat, törött bútorokat.

Azután — meglehet — *becsülhetjük egymást is*.

ZICHY VIKTOR MEGGYALÁZVA

Tegnap számunkban közöltük Asbóth nyilatkozatát a Zichy-ügyben. E nyilatkozat egész halmaza az adatoknak. S ez adatok egész bűnlajstrom.

Oly lesújtó vád emeltetik az államtitkár ellen (ki nemrég Szeged királyi biztosául volt kiszemelve s ki ellen akkoriban egész erejével síkra szállt a »Szegedi Napló«), melynek hatását nemcsak az érzi meg, akit közvetlenül illet, hanem maga a kormány is.

A Geszten tartózkodó Tisza Kálmánnak rossz pihenése esik otthon e vádak folytán. Rosszul eshetik neki, midőn közvetlen közeléből rövid idő alatt két rothadt emberre mutatnak ujjal.

Asbóth János e vádakkal és bizonyítékokkal a becsületbíróság előtt akart előállani, s míg a két fél megbízottai közt az alkudozások folytak annak létrehozása iránt, mindaddig nem szólhatott, nem védelmezhetette magát, el kellett tűrnie a rágalmazás vádját, mellyel őt Zichy illette, de midőn Zichy gróf a sajtó útján történt sértés megtorlásának mind a három módja, a becsületbíróság, a lovagias elégtétel és a sajtópör elől meghátrált, és inkább bámulatos, mint irigylendő merészséggel (nem akarjuk a »szemtelenység« szót használni) ismételte a »rágalmazó« kifejezést, akkor nem maradt fenn Asbóth számára egyéb, mint a nyilvánosság elé lépni adataival.

Pedig Zichy államtitkár úrra nézve mennyivel jobb lett volna, ha a becsületbíróságba belenyugszik, s Asbóth fölleplezéseit zárt ajtóknál, titoktartásra kötelezett gavallérok előtt hangzanak el.

Nos, méltóságos államtitkár úr, vajon mi fog most már történni?

Vajon túlteszi-e magát Zichy e vádakon ezután is úgy, mint eddig, dacára hogy e vádak most neveket és összegeket említenek, levelekre és telekkönyvekre hivatkoznak?

Ez már nem »csaholás« többé, mint ahogy pecérdús államtitkári finom stílusban az ellenzéki hírlapírók kötelességteljesítését nevezik, ez már dőfés, mely a velőkig hat.

Vajon a kormány nem fogja-e szükségét érezni annak, hogy egyik főhivatalnok a tisztán álljon az ország közvéleménye előtt — *ha lehet*, és vonuljon a háttérbe, *ha nem lehet*?

Hát a magyar hivatalnoki kar, e szorgalmas és becsületes testület, mely önmaga szokta erkölcsi ítéletével sújtani a kötelességről megfélelkezett kartársakat, nem fogja-e követelni, hogy a magas állás és főnemesi rang ne szolgáljon védpajzsul akkor, midőn a szegény hivatalnokot jövőjétől és kenyerétől megfosztják kisebb föltért, mint amelyekre Ashóth János kíméletlen ujjal mutatott?

Vajon a Nemzeti Kaszinó, melynek főúri tagjai előtt az intézet egyik igazgatója, ifj. Károlyi István néhány hét előtt oly hatalmasan hangsúlyozta toasztjában a becsületességet, vajon a nagy Széchenyi e legnevezetesebb társadalmi alkotása nem fogja-e méltányosnak tartani, hogy a sajtóban emelt vád alapossága épp úgy kideríttessék, amint pár nap előtt kiderítették Rohonczy vádjá folytán a Duka báró ellen emelt kártyastiklit?

Várjuk a választ a kérdésekre. Kard nem adhat ezekre feleletet.

158. július 17.

SZEGED, JÚLIUS 16-ÁN

A nagyság relatív fogalom, minden olyan nagy, amilyennek látszik. Róma akkor imponált legjobban a világnak, mikor már rothadt belülről, s Berlin már nagy, erős volt, mikor még Európa semmire sem becsülte. S ha az egész világ téved — mint Mirabeau mondotta, — az egész világnak mégis igaza van.

Szeged eddig *egyike* volt a legnagyobb magyar vidéki városoknak; múltja nem dicstelen, fekvése kedvező a Tisza mellett, s hivatása szembetűnő a rácok mellett.

E város egyik nagyérdemű és mélyen gondolkozó fia, Osztrovszky József, helyesen mondá magántársalgás közt egyszer, hogy: *ha Szeged föl akarná és föl tudná használni szerencsétlenségét az a szerencse bőségszarujává változhatnék át az Ő számára*«.

Ezt pedig nem úgy kell értelmezni, hogy a királyi biztostól várjunk mindent, hogy töltse föl dombbá az üstöt, melyben a régi város állott, hogy az építése föl mindenkinek a ledőlt házát, vegye meg a tönkrement bútorait. Legyünk méltányosak. A kormány nem tehet annyit Szegedért, amennyit mi akarunk, s amennyit talán a kormány akar. Mégpedig azért nem, mert nincs rá pénze, s ha volna is az ország pénztárában elég pénz, nekünk még akkor sem lenne elég »jogcímünk« hozzá. Az ország lakosait csak »önkényt« lehetett megadóztatni erre a célra.

Vannak, akik élesen hangoztatják, hogyha holmi boszniai hódításokra volt kétszer is harminc millió, Szeged fölépítésére is lehetne legalább félannyi. Igen, csakhogy a hadiköltségek fődözésének terve törvényileg háramlik az adózó nemzetre, s bármilyen keservesen nyögjük is, nem szólhatunk elene, ha még hétszer annyit adna is meg a delegáció; de honnan, miből vegyen a kormány Szegednek elajándékozandó pénzt?

Mondjuk, hogy tekintve, miszerint a parlament kedvezően van hangolva irántunk, egy ezt célzó törvényjavaslattal tesz kísérletet miként indokolja azt a kormány, hogy nekünk tíz-tizenöt milliót (amennyire körülbelül szükségünk lenne) adjon az ország. Nem lehet fölhozni azt, ami a fővárosi sugárút kiépítésénél fölhozott, hogy egy ország fővárosának kinézésére súlyt, fényt kölcsönöz, nem lehet fölhozni semmit. S mi több, ha indokolni lehetne is, nem szabad praecedentet alkotni, s drága pénzen a vizsály magvát vetni el a jövőbe. Ha a leégett Kolozsvár városa nem kapott államsegélyt, nem lehet kívánni, hogy az elpusztult Szeged is kapjon.

Egyetlen érv hozatott föl az államajándék mellett, a helyzet rendkívülisége, s az, hogy a régi szegedi adóképességet nem szabad megcsonkítani hagyni.

Ami a helyzet rendkívüliségét illeti, az mindenestre kell, hogy meglágyítsa a szíveket, aminthogy meg is lágyította s mozgásba hozta világszerte, de az állam az egyedüli, amelynek érezni nem szabad, sem ellágyulni, az államnak gondolkodni kell s igazságosnak lenni.

Az adó-alap csökkenés érve pedig laikus agyvelők szüleménye. Ha Szegedre tizenöt milliót fordít az állam az adók-

ból, amennyire ezáltal Szegeden növekedik az adó-alap, annyira fogy az egyebükt az országban. A nemzetgazdasági pointe tehát merő abszurdum.

Dacára a fölhozottaknak — mi tagadás benne — mégis szeretők volna, ha a kormány valamiképpen államsegélyt eszközöl ki számunkra, mert megvalljuk, hogy még édes magyar hazánknál is jobban szeretjük talán szűkebb hazánkat, Szegedet. S nincs okunk magunknak e szeretetért szemrehányást tenni.

Épp ezért egyetlen egyszer sem érintettük e tárgyat, csak is most, midőn bizonyosságot szereztünk az iránt, hogy a kormány nem szándékozik államsegélyt adni, hanem mindössze államkölcsonról gondoskodik számunkra. — Most már ki merjük mondani, hogy a kormányt emiatt nem lehet szemrehányásokkal illetni, a kormány még eddig föladata magaslatán maradt.

Ezt elismerni annál inkább sietünk; mert a túlzó követelések nemcsak hogy imelygősek, hanem a szimpátiát (mely Szeged leghathatósabb emeltyűjévé lehet) könnyen változtatják át bosszankodássá és antipátiává.

Másra, egészen másra célzott az, aki Szegedet arra utalta, hogy szerencsétlenségéből merítse szerencsáját.

A tabula ráza, mely most Szegeden van, a hír, a nagy rokonszenv, mely Szegedet körülöleli, alkalmat ad nekünk, hogy az épülő város alapját úgyszólván vázlatát úgy tegyük le, hogy az idővel világvárossá is lehessen.

Nagyszabású cselekedetekre van szükség, mert azok most lehetségesek, úgy tegyünk, mint az, aki két szoba bútornak is négy szobát épít — építsünk a jövőnek: építsünk egy modern nagy város számára, helyet hagyva középületek-, mulatóhelyeknek, mert már magához a gombhoz is könnyebb kabátot varrni —, mintha még a gomb sem lenne.

S a gomb mindig emlékeztetni fog, hogy hiányzik valami hozzá; s ez ösztönt ad a — törekvésre.

NOVIBAZÁRBA !

Nem panaszkodhatunk mi szegény magyarok egyhangú életről, vagy pedig örökös egyformaságról. Főleg a most folyó »áldott« esztendőben. Ahány napja forog le ennek az évnek, annyi új bajt hoz ránk hol az Isten keze, hol meg az isten után egyedül hatalmas nagy urak szeszélye.

Isten keze ellen sohasem zúgolódunk. Békével viseljük, amit elemi csapásokban ránk mér a mindeható természet, türelemmel várjuk jöttét jobb időknak. Árvíz pusztítását, viharok, zivatarok, jégesők, tűzvész rombolásait megadással tűrjük, s új munkára készen, hogy kitartással, fáradhatlansággal helyrepótolhassuk, amit elvett tőlünk ez vagy az a csapás.

Van, amit pótoljunk. Szinte elmondhatjuk, mit a költő zengett más időkről, más körülményekről: »Megnehezült az idő viharos járása fölöttünk !« Csak győzzünk feledni, győzzünk meggyászolni jólét eltűnését, javak pusztulását. És a sok emberéltet, mely itt is, ott is áldozatául esik a nekivadult elemek kiszámíthatlan hatalmának.

Akár le se tegyük a gyászt. Gondoskodnak róla azok a hatalmas urak, akik rendelkeznek velünk életre, halálra.

Ismét új csapás jön. Napok óta telve a levegő rá vonatkozó hírekkel. Ki van adva a hang, melyre, embereinket ismerve, régen kellett várnunk. Hogy Ausztria folytatja a megkezdett hódítás nagy művét, hogy a novibazári expedíció még ez ősz folyamán meg kell, hogy történjék.

Sokáig titokban tartották ezt a szándékukat a külügy-miniszterünket dirigáló bécsi katonai hatalmasságok. Sokáig rejtegették a Monarchia népe előtt, hogy a nagy hódítási buzgalon nem nyughatik bennünk még jövő esztendőig sem. Most van az ideje országfoglalásunknak. S halommal készülnek hetek óta azok a rózsaszín papírra rózsaszín betűkkel írt hivatalos értesítések, melyek kimutatják elég világosan, hogy a böles katonák még bölsebb tervei úrrá és boldoggá teszik a birodalmat.

Mennyi előnye lesz az új foglalásnak, azt bizonyítgatják hiteles adatokkal, hatalmas érvekkel. Csakhogy mi laikusok,

kikre szakértő katonáink terveiket igazabb, rosszabb színben mutató földerítéseinkért kígyót, békát kiáltanak, *tapasztalásból* tudjuk már, minő értéke van azoknak a tetszés szerinti idomítható adatoknak, azoknak e körülményekhez képest forgatható alapos érveknek.

És tudjuk szomorú, drága tapasztalatból, hogy a »csekély áldozatok« mily nyúlós természetűek. Hogy az előirányzott minimális tételekből minő maximális, előreláthatlan számcsoportok lesznek pénzben és emberben.

Hiszen oly közel van a boszniai hódítás vaskos példája. Annál is lent kezdtek egész szerénységgel, csekély igényekkel. De csak azért, hogy később föllicitáltassanak az ország népének kimerüléseig. Több mint százmillió [forint] s néhány ezer emberélet lett az ára annak a sikerben, eredményekben oly nevelésesen meddő vállalatnak, melyről az utolsó percig úgy beszéltek, mint holmi kedélyes katonai sétáról. Később természetesen sírva néztünk utána ennek a kedélyes dolognak, s viseljük e terhét mind e mai napig.

Mert viseljük, mert az elpazarolt milliókat még ki sem fizettük, mert még le sem telt a gyász elhullott fiainkért azért siettetik a második fölvonást? Kár lesz úgy sietni e tragédia lebonyolításával. Hadd heverjünk ki legalább először a bevezetés nehéz izgalmaival.

Dehogy várnak vele. Aki tán még tekintettel lenne a népek kívánatára, annak nem mondják el a népek kívánságát. S megy a maga útján az országfoglalás. Akik érte áldozatot hoznak, ők maguk lesznek áldozatai is. Ez a világ sora erre mifelénk.

Megszólal maholnap megint, úgy mint tavaly, a dob mindenfelé. Zászló alá hívják fiainkat ismét, a mi rovásunkra diadalmaskodik a muszka politika. A mi rovásunkra, kik lelkesedéssel ontanók vérünket az ellenkezőért.

Andrássy Gyula külügyminiszter, nemkülönben Tisza Kálmán, az ő Felsége személye körüli elnök — belügyminiszter úgy találják, hogy Magyarország fölötte jól érzi magát a jövő dolgok várásában. Úgy találják, hogy mi is elhisszük, amit velünk elhitetnek, az *olcsó* hódítást.

Hej, nagy Tamások lettünk ám Bosznia óta mi, hiszékeny magyarok! S így haladva tovább a kételkedésben, ke-

vés idő múlva kérdésnek vetjük föl miniszter uraim, még jóhiszeműségüket is.

S akkor? Önök mégis tovább uralkodnak.

163. sz., július 29.

A SZEGEDI ZSIDÓK

Innen-onnan egy évtizede lesz, amióta Csernátony megindította hírhedt cikksorozatát a zsidók ellen: a vallásgyűlölet mezején ez volt az utolsó elvetett mag; nem kelt ki: még csak csirája sem támadt. Azóta aztán feléje sem ment ennek a mezőnek senki; nem termőföld az többé... legföljebb dobálódzni lehet a rögeivel — de az, akire rádobják, bizvást nevetetheti, mert a rög a levegőben málik szét — a rövidebbet okvetlenül az húzza, aki dobálózik, mivelhogy piszkos marad utána a keze.

Legföljebb egy-egy provinciális lap, vagy valamely ponyva literatúrai termék bölcsessége bicsaklott el annyira, hogy egy kis »hep-hepet« inszenírozzon; minthogy pedig provinciális újságlapokat ritkán szoktak okos emberek csinálni, s még ritkábban olvasni, megmaradt a zsidógyűlölet a buták kultuszának.

Szeged azonban nem Kospallag, ahol a »gugyi« mögül dirigáltatik a közvélemény, az ország második városában megjelenő lap nem szólhat a béresek nyelvén. A Mokány Bercik politikája mulatságos lehet, mint specialitás, de nem kérünk belőle ha komoly dolog, — mert kompromittálja azon intelligenciát, melyről »álapostolok« baklövései miatt máris furcsa fogalmak szivárogtak ki a nagyvilágba.

Régi gyenge oldala az már a »Szegedi Híradónak«, hogy a zsidógyűlöletnek hangot ad koronkint. Kiüt rajta itt-ott akaratlanul is, mint a vészjóros arcán a piros foltok. Piros foltok, egészséget hazudó színei a legfeketebb betegségnek.

Ilyen fekete betegségben szenved a Híradó; s ezt a betegséget ki nem gyógyítja semmiféle doktor e földön, mert az a tudatlanság és irigység. Sokszor nyilvánult nála zsidók elleni gyűlölet, de egyszer sem ilyen durva alakban, mint most.

Nyilvánvaló dolog, hogy mikor a Híradót emlitem, értem czalatt nemcsak magát a lap szerkesztőjét és személyzetét (mert ezeket csakis pro formam értem), hanem legfőképp ide számítom azt a klikket, mely a Híradó billentyűin furulyázni szokott. Ezek az obskurus flótások a valódi zsidófalók, kik ahol csak tehetik, játsszák Istóczyt, irtóznak a vereshagymától, s mintha nyakig ülnének benne abban a bizonyos »egy bődön zsírban« (melyet annak cáfolatául, hogy a XIX-ik században csodák nem történnek, a mélységes föld nyelt el), oly hájtól zsíros eszmékkal szaturálják a levegőt.

Ezek üldözik, gyalázzák, gúnyolják a zsidóságot, s fenyegetik, persze a múlt választások alkalmával is, agyonütéssel, persze amiért a zsidóság nem szavazott arra a pártra — amelyre ők önérdekből engagiroztatni engedték magukat.

Ösmerem e klikk embereit egyenkint. Elvek nincsenek latba[!] mellettük, hanem a múltból egy sötét darab a hátuk mögött. Szavaiknak nincsen nyomatéka, mert nincs meg azon a meggyőződés zománca, hanem a butaság rozsdája.

Azt hinné pedig a be nem avatott, látva e zsidók elleni hecceket, hogy az a kék vér harca; a »kék vér« nyargal szilajon keresztül az ereken, s az üsztökéli[!] a karokat, hogy döfjenek; azt hinné, hogy a honalapító ősapák sarjai boszszankodtak föl a bevándorolt idegenek jólétén.

Oh dehogy !

A Reiznerek, Kauserek, Kratochvilek és Podhraszkkák tarka hada lázong itt ! A bevándorolt proletárizmus kezdi ki a zsidókat, s ő készül azokat elkergetni innen.

Az ország nemessége polgártársainak fogadja a zsidókat az alsóházban, az Eszterházyak, Károlyiak, Zichyek, Széchenyiek szívükre ölelik a felsőházban, s a nemzettestbe olvasztják. hanem a Reiznerek, Kauserek, Kratochvilek és Podhraszkkák Szegeden nem ilyen nagylelkűek, ők nem tűrik meg, hanem kilölik a társadalomból a nyilvánosság gúnytárgyául.

S bizony inopportunos dolog volt a Híradó beli »Röppentyűk« írójának, K. H. úrnak, aki senki más mint *Lévay Ferenc* állami reáltanár úr, ilyen irányzatok eszközévé lenni.

De még Trefort miniszter úr is jobban megválogathatná azokat az embereket, akiket nyilvános katedrákba állít az ifjúság vezetőivé, hogy azok vallási gyűlölet szószólóivá ne váljanak ebben a szegény elnyomorodott országban, melynek elég baja van a vallási villongások nélkül is.

Kétszeres megrovást érdemel ez a dolog éppen Szegeden; itt, ahol romokat tapos minden láb, ahol *egy* hullámsír fogadott be mindenféle vallásbelit, ahol ledőlt minden oltár; hol mindnyájan azért imádkozunk, hogy *ez a város még egyszer legyen*, — itt, ahol a halottakat siratjuk, ahelyett hogy az élőkkel ráérnénk civakodni.

Aztán miért Szegedet rossz hírbe hozni?

Szeged legnagyobb érdeme az *ő beolvasztó ereje*, mellyel az idegent amalgamizálja, és legfőbb büszkesége az *ő polgáris műveltsége*; az a csodálatos rutin, mellyel a magasabb, modernebb eszmékhez hozzásimul: Szeged egy tükördarab a jövő Magyarországból, melyben meglátszik a polgári osztály majdani uralkodása. Szeged fáklvavivője az iparnak, s e címciken nyerte meg a világ rokonszenvét, s az ország gondoskodó segélyét.

S valaki egyszer kiáll egy lapban, mely magát »Szeged lapjának« nevezí, s mint a közvélemény visszhangja a *zsidók kikérgetésére* példálózik.

Nó 'iszen szépen mutatjuk be magunkat, s háláljuk meg a rokonszenvet, mely nem indult meg sem a római pápánál, sem a lutheránus Berlinből, sem a kálvinista Genf-ből, hanem átszökött a könny egyik szemből a másikba, átlopózott a részvét egyik szívből a másik szívbé; és a zsidó nevekből az »adakozási lajstromokban« olyan hosszú névsort lehetne összefűzni, hogy még talán a »Hiradó« is világlap lenne, ha mindnyáját megfoghatná — praenumeransnak.

Szerencsére azonban a »Hiradó« nem világlap, s amit *ő* ír, az mindig csak a saját »közvélekedése«, az idevaló közönségnek ahhoz semmi köze: józan, szorgalmas, derék nép ez, melynek esze ágában sincs a zsidókba kötni, sőt inkább *ő* maga is tanult tőlük, ért a kupeckodáshoz, becsüli a vagyont, s nem fumigálja azokat, kik azt fáradsággal, szorgalommal s megfeszített igyekezettel szerzik.

Nincs Szegeden zsidó hecc, s hála istennek nem is lesz soha. Mert nem is lehetne !

Csernátony, Istóczy támadásai azon a vádon alapultak, hogy a zsidóság nem magyarosodik, s mintegy elkülönzi magát a társadalom egyéb rétegeitől, németül beszél, s kevés hazafiságot tanusít a közügyekben, melyek nem is érdeklik. Többé kevésbé indokolt szemrehányások; hibák, amikben magának a magyar társadalomnak is része van, mert peszsimista velők szemben, s arisztokrata közöttük.

Másként van azonban a szegedi zsidósággal. Szegeden már nincsenek is zsidók. Csak egy külön tradicionális héber vallás van s annak hívei. Az emberek magyarul beszélnek és magyarul gondolkoznak a Jehova végtelen nagyságáról. A bigottéria megszűnt egészen. És senki sem keresi, melyikünknek az istene volt az, aki mindnyájunkat olyan nagyon megbüntetett. Olyan nagyon és olyan egyformán. Pedig jó volna tudni, a keresztényeké volt-e vagy a zsidóké ?

Ha hazafiságban nem járhatnak előttünk, hát nem is maradnak el mögöttünk. Magyar prédikáció hangzik a zsinagógában Vörösmartytól vett alapige fölött, magyar nótában sírja el bánatát a szerelmes lányka, s nemzeti színekbe behúзва őrzi meg a család a portól benn a vizitszobában a megboldogult öreg rabbi arcképét. Még tán a Jehovát is úgy képzei már az ifjabb szegedi nemzedék, hogy aranyzsinóros mente lóg a vállán .

Városunk legtiszteltebb polgárainak a közügy legtevékenyebb és legönzетlenebb férfianak tetemes része a zsidókból telik ki.

Angliában Erzsébet királynénak e szavakkal ajándékozták Shakespeare összes műveit: »Ime, fogadja fölség, ami valaha Britföldön a legdrágább, a legtöbbet érő termett.«

Ha egyszer Szegedet megkérdeznék, hogy vajon mire a legbüszkébb, legkevélyebb, Szegednek oda kellene mutatni zsidó polgártársaira méltó önérettel megveregetve mellét: *»ezeket én változtattam át ilyenekké«.*

És akkor egyetlen fön sem maradhatna rajta a kalap, távol, közel, akárhol, — ha Szegedet említenék.

NAGY SÁNDOR ÚR

»Zsidó hecc« című cikkére vonatkozólag megjegyzem a közönséghez, hogy ő (Nagy Sándor úr) nem jár el korrektül, midőn a zsidókról mondottakat egyéniségem, származásom, s privát viszonyaim összehasonlításával kívánja megdönteni. Hogy ő rólam miképp gondolkozik, arra nem reflektálok, egész életem a nyilvánosság deszkáin folyt le, hiába fújnam föl magamat nagyobbra, vagy hiába lapítana valaki kisebbre, mindenki látja milyen vagyok.

S ha jól tudom, nem is énrólam van szó.

Célozgatással, mintha én *érdekből* írtam volna az illető cikket, — nem *érintheznek*. Ő maga sem hiszi el komolyan.

Ami pedig magát a zsidó kérdést illeti, arra nézve én most utólagosan elhiszem Nagy Sándor úrnak, hogy ő nem akart zsidóheccet, mert hiszen mondja, hogy nem akart — hanem azt meg viszont ő ösmerje be, hogy az illető »Röp-pentyű«-ből a zsidógyűlöletet ki lehetett olvasni.

Én legalább — figyelmeztetve lévén rá — kiolvastam azt, s a *közönség véleményének akartam kifejezést* adni cikkemben, melyet rendes szokásom szerint alá is írtam; mert én azt tartom, hogy polemikus természetű cikk alatt mindég ott legyen a név, mint ahogy az ott van a Nagy Sándor úr cikke alatt is.

Hogy K. H. úr nem írta ki a nevét, azt ő tehetete, de viszont nekem is jogomban volt megnevezni, mert nem látom át, ha én vagy Nagy Sándor úr viseljük annak a súlyát amit írunk, az aki álnév alá rejtőzik, ne viselje. Ez a korlátlan sajtószabadság mérséklése, s nem nekünk íróknak jó, kik kedvünkre válogathatunk az álnevekben, hanem a közönségnek.

Azt én szívesen elhiszem, hogy K. H. úrnak kényelmetlen lehet, ha az inkognitó lepattan róla: mert ő az állam szolgálatában az ifjúság nevelője — amely tényt én különösen is kiemeltem — s fogom is azt tenni mindig az olyan eseteknél, ahol ezzel az incompatibilitást konstatálhatom.

A zsűrire tett propozíciót fölöslegesnek tartom, s éppen ezért abba tagokat nem küldök.[!] A megírt dolgok két külön-

böző fölfogás eredményei. Én a magamét föl nem adom! Nagy Sándor úrtól pedig szintén nem kívánom, hogy fölfogásával meghódoljon a zsűrinek. — A meggyőződések fölött egyetlen fórum sem áll.

És elég ennyi. Pontonként lehetne reflektálni Nagy Sándor úr elég ildomtalan, epés, és sok helyütt rabulisztikus megjegyzéseire — de nem szeretek szeméttel hajigálkozni.

A *puskaporért* pedig kár lenne ebben a kis dologban.

169. sz., július 30.

SZEGED, JÚLIUS 29-ÉN

Öt éve elmúlt már, hogy az országban megindultak a földadó kataszterek. A »proletár elemek« hivatalhajtászatának fényes eredményeül egész légiója a bukott földesuraknak szerveztetett beamterhaddá, azon lucus a non lucendo föltétellel, hogy ezek majd dolgozni fognak, sőt — horribile dictu — három rövid év alatt végrehajtják az egész földadó kataszteri törvényt, bevégeznek minden munkát, s igazság léssen nyomukban az adókivetésben, hogy minden magyarországi száj egy óriási »éljen«-re lesz kítátva, mikor a földkataszteri intézmény és annak megteremtői szóba jönnek.

Nyole millió forintot emésztettek föl már eddig, s az új adókataszter még nincs készen, de még kilátás sincs, hogy egyhamar készen legyen. Mert még feléig sem értek a munkának. S miként e földesurakhoz illik, nem is igen tudnak, s akik tudnak is, nem is igen igyekeznek haladni.

Hát hiszen okosan teszik, van az országnak elég kihajigálni való pénze, ami a boszniai okkupációból fönnmaradt. Az állami gondviselés leleményes, el tudja költeni a fölösleges milliókat, hogy valahogy bajunk ne legyen velük. Tej és méz csurog a földből, melyen a kataszterek méricskélnek, hát csak hadd méricskéljék, a tej és méz sohasem fogy el.

Valóságos szatirikus hangulat fogja el az embert, ha látja, hogy dacára a sors és viszontagságok ránk nehezedő súlyos balkezének, mely minden alakban sújtja a nemzetet, a kor-

mány egyre könnyelműbb, gondtalanabb, s úgyszólván minden intézkedése egy-egy újabb csapás.

Tagadhatatlan, hogy a földkataszteri munkálatok meddő-sége is valóságos szerencsétlenség, vagy legalábbis káros állapot. S honnan ered ezen szerencsétlenség? Magából az intézményből.

A kataszteri hivatalnok személyzet tudvalevőleg csak ideiglenesen van alkalmazva. Addig fizetik őket, míg a munkálatok tartanak. Amint elkészül a kataszter, elbocsájtják valamennyit. Érdeklükben áll tehát, hogy húzzák, halasszák a dolgot, amennyire csak lehet. S történik is huzavona annyi, hogy a hideg szemlélő bosszankodik. Hát még az érdekelt fél? Az még jobban. Hát a kormány? *Az észre sem veszi.*

A pénzügyminisztérium miatt akár a világot is fölfordíthatják, és akár évekig homokba ázott fejjel sütkérezhetnek a napon, mint a struccmadarak. Budapesten a központban a kataszteri ügyek élén egy derék szakavatott, de beteges ember áll, ki állása tendőit nem képes végezni. Most is fürdőben van, s csak a legsürgősebb folyó ügyeket intézeti immel-ámmal helyette egy másik tanácsos. Maga a kataszteri munkálatok központi vezetése egészen szünetel, s a hiányzó vezetés folytán országszerte is szünetel jóformán minden kataszteri munka.

Pedig az államnak évenként két millió forintjába kerül a kataszteri személyzet, s naponként hatodfél ezer forintot költ a kincstár oly egyének díjazására, akik ez idő szerint jóformán semmit sem dolgoznak.

Szapáry miniszter nem sok gondot fordított eddig a kataszter-ügyre. (Ebben csak az az egy menti, hogy ha bármely más ügyet veszünk is, arra sem fordított gondot.) Jó lenne, ha ezután több figyelemmel kísérné e nem kis fontosságú dolog ügymenetét — mert el nem képzeljük, ha majd számon kéri, miként fogja a kataszteri munkálatok desperátus helyzetét az országgyűlés előtt igazolni.

Legjobb lenne, véleményünk szerint, egy záros terminust tűzni ki, amely alatt minden kataszteri igazgatóságnak kötelességévé tétetnék a területén levő munkálatokat befejezni.

JAJ NEKED, SAJTÓ!

Az ellenzéki sajtó óriási diadala haragra lobbantotta a kormányt. Ezen körülmény nem lephet meg senkit. Tisza Kálmánnak egyik jellemző vonása, hogy ő föltétlen párthíveit védszárnyai alá veszi. Bármily nagyra becsülhénk ezen jellemvonást egy magánemberben, kinek lehet és szabad magát egyéni hajlamai, rokon- és ellenszenve által vezéreltetni, egy államférfiútól követelhetjük, hogy magasabb álláspontot foglaljon el. Az országnak és a nemzetnek semmi köze azon baráti vagy kortes szolgálatokhoz, melyeket Zichy tett a Tiszák személyes uralkodása érdekében. A közvélemény leszámolt az államtitkárral és képviselővel, ki a múltban szennyes üzemekbe bocsátkozott, ki százezrekre menő »borraválókát«
elfogadott, és nemesi oklevelekkel üzérkedett, s ennél fogva, mint a nemzet bizalmára nem méltó egyén, nem tarthatta tovább elfoglalva a magas állást, melyben elég hatalmas lett volna ezentúl is a múltban elkövetett visszaélésekhez hasonlókát praktizálni.

Tisza sajtát testével földte Zichyt. Örülhet, ha a kapott seb könnyű és nem halálos. Tiszának mint kormányelnöknek nem lett volna szabad egy percig is habozni a leleplezésekkel szemben, s a megingatott közbizalom talán helyre áll; míg látva, hogy Tisza csak a legfelsőbb körökből jött figyelmeztetés után adta föl lejárt államtitkárát, magát is belekeverte a gyanúba, mintha ő a korrupció bűnrészese s védője volna.

A politikában egyik hiba a másikat szüli. Zichyt a sajtó buktatta meg, tehát Tiszának haragja a sajtó ellen fordul, amely csak kötelességét teljesítette, s éppen ez ügyben minden őszinte és elfogulatlan hazafi elismerését érdemelte ki.

Ha az országgyűlés ma együtt van; valószínűleg már az első ülésen találkozott volna egy szájkosár törvényjavaslat-tal. És nem tudhatjuk, a mameluk többség milyen magatartást követne azzal szemben, s korántsem vagyunk arról meggyőződve, hogy megtagadta volna a »szabadeivű«
párt hozzájárulását a sajtó szájának begyömöszöléséhez. Mert nagy ám a düh a mamelukok közt a sajtó ellen. Hogyisne! Hisz majd-

nem minden csatlósa a kormánynak fölvétetett a »Bolond Istók« albumába, amelyben nem éppen rózsailatot tartottak az orruk alá; ezen élclapban, de az ellenzéki politikai lapokban is leplezetlenül ítélet mondatott a kormányról és pártjáról.

E lesújtó ítélet érlelte meg Tisza Kálmánban a sajtó, ez egyedül »le nem kenyerезhető ellenfél« elleni merénylet eszméjét, melynek hírével legelőbb az »Egyetértés« hozta.

Szinte lehetetlen volt elhinni, hogy Tisza Kálmán ennyit »merjen«. Ez már sok volt. A galád vakmerőség hatványra emelve.

A fenyegető vész azonban mindig láthatóbban dugta ki lólábait a kormánypárti lapokban. A »Hon« egy cikket hoz, melyben egész világosan céloz a sajtó rakoncátlanságával szemben a sajtótörvény revíziójára. E cikk sugalmazott. A »Hon« elment a lehető legnagyobb határig a szolgáltságban, midőn saját maga ellen küzd. Ez a renegátok tulajdonsága.

Ügylátszik, alig lehet már kételkedni, hogy Tisza Kálmán csakugyan meg akarja szorítani a sajtószabadságot.

S ezen lépésnek végzetes következményei nem fognak elmaradni.

Ha Tiszának a Zichy-ügyben meg kellett kapitulálnia a legmagasabb állami tényezők akarata előtt, úgy ha meg meri támadni a sajtószabadságot, a polgári szabadságnak legszentebb palládiumát, úgy meg kellend neki hajolnia a népfőnség akarata előtt, és első vereségét, mely fölülről jött, követendi a második.

Ha pedig a főnség mindkét tényezői előtt elvesztette tekintélyét, úgy bukásában többé kételkedni nem lehet.

Már előtte is követtek el merényleteket bukóféiben lévő államférfiak az alkalmatlan sajtószabadság ellen. De a történelem bizonyossága szerint ezen eljárásuk csak siettette a katasztrófát.

Tisza Kálmán győzedelmeskedett a nemzet fölött, és megszavaztatta parlamentével Boszniát és a kiegyezést.

De a sajtószabadság azon szikla, melyen hajótörést fog szenvedni, ha a viharban vakmerően szerencsét próbál.

A HOLNAPI KÖZGYŰLÉSEN

A holnapi közgyűlésen, értesülésem szerint, Szekerke József fogja indítványozni, hogy a szegedi ünnepélyeket rendező franciák végrehajtóbizottságának három legkiválóbb tagját, Le Serurier gróf, Gouzien Armand és Massenet urakat Szeged városa díszpolgárainak válassza meg.

Helyes indítvány; s szépen jellemzi Szegedet, hogy egyszerűbb polgárai is színvonalán állanak az eseményeknek s a kornak. Az előzékeny Franciaország iránt udvariasak akarnak lenni. A hála fejedelmi érzés. A lesújtottakhoz ez az egyedüli méltó dísz.

Ezek az urak, kikről szó van, mind nem tették ezt kitüntetésért. Serurier grófnak, ki egy nagy párisi bankintézet elnöke, annyi rendjele van, mintha csak Váradyval állana sógorsági viszonyban. Gouzien és Massenet pedig világhírű nevek. A »gloire« fénye övedzi homlokukat. Ahonnan a nap kél, és ahol lenyugszik, amerre útja visz, mindenütt ismerősen cseng ez a két név. ahol érző szívek vannak.

Nem kell, hogy ezekre fényt vessen a díszpolgári oklevél. Ők vetnek fényt Szegedre. Mert ami Párizsban történt miéretünk, az egy csoda, az egy rege

Nem azt veszem, hogy mintegy negyedmillió frank gyűlt egybe, (beh sok búbanatnak, könnynek lehetne letörölője), nem azt veszem, hogy az egész művelt világ arcát Szeged felé fordítá e nagy művészi mozgalom. És le nem írom édességét a testvéri csóknak, mellyel a földkerekség legelső nemzete símulat a magyarok szívéhez. Mámorító volt, elkábította a velőket, s elfelejteté velünk, hogy kisebbek vagyunk, csak azt hittük, hogy szegényebbek.

Hanem ami legjobban növeli az ünnepélyeket rendező bizottság iránti hálánkat az, hogy ezek az urak egész küzdelmet állottak ki.

Hogy a magyarok iránt ellenséges hangulatú Beust grófot (drágalátos nagykövetünket) kizárják a rendező bizottságból, melybe erővel be akart furakodni, határozatba vették, hogy *csupán franciák* lehetnek a komité tagjai.

S ezek a franciák lettek aztán legjobb magyarok, mint amiknek nagy nemzeti elnyomatásainkból vet föl a múlt; kik minden talpalatnyi tért nagy fáradsággal foglaltak el, kiknek küzdelmeket kellett folytatni egy nemzeti csokorért, egy színért, egy szóért. Magyarok, akik érzik, hogy minden apróság fontos, ami jogos. Kurucok, kik nem állnak ravaszkodni sem, hogy kifoghassanak a labancokon. Rajongók, kik a porszemet, mely a szent korona rovátkáin leülepedett, többre becsülik, mint a gyémántdarabot, mely idegen föld rögei közül termett.

Egy darab volt ez ott Párisban a mi történelmünkben. Egy darab a legszebb részeiből, miniatűr kiadásban.

Beust gróf kieszközölte a köztársasági kormánynál, hogy a plakátok egy része sárga-fekete papírra nyomattassék: a komité kiragasztatta a swarzelb plakátokat valahol a külvárosokban, hanem mire a párisi lakosság fölébredt, akkorára már be voltak meszelve — fehérre.

A kormány (persze szintén Beust közbenjárására) elrendelte, hogy az opera-palotán ha ott lesz a magyar zászló, ott lengjen a sárga-fekete birodalmi lobogó is. Nagy lett az elkeseredés a komité tagjai között. Gyűlést tartottak, s azt végezték, hogy azért nem lesz ott a sárga-fekete szín, inkább lemondanak a »vörös-fehér-zöldről« is — hanem a tündérváros legszebb palotáján hadd lengjenek ott impozánsan a Szeged színei.

Szeged színei Párisban! Még gondolatnak, még sejtelemnek is milyen vakmerő, kevély szó.

Ott, hol I. Napoleon zászlói lobogtak, ott a gladiátorok városában, melyre büszkeséggel néz mindenki ha mosolyog, és melytől megrendül a világ ha haragszik, ott fogja csókolni Szeged színeit a levegő. az a levegő, melynek atomjai anynyiszor reszkettek már égostromló diadal-kiáltásoktól.

Pázmándy országos képviselő volt megbízva, hogy Szeged színei iránt tudomást szerezzen. Azonnal táviratozott az itteni városi hatóságnak, *de feleletet nem kapott.* A szegedi hatóság, meglehet, nem ért rá válaszolni (a nagy státusz-gondoktól), de az is meglehet, hogy nem kapta meg elég jókor a sürgőnyt. Elég az, hogy nem tudván Szeged színeit, vissza, tértek a nemzeti zászlóhoz, csináltatván egy óriási lobogót,

Lechner Lajos, Szeged újjáépítésének tervezője és műszaki irányítója

Bakay Nándor, Szeged függetlenségi párti képviselője

mely a szédítő magas palota homlokzatáról leúszott a földig, míg ellenben amellé odafűztek egy zsebkendő nagyságú sárgafekete rongyot mutatónak. A szegény emberséges Beust grófot mérgében majd elvitte az ördög. (Aminthogy bárcsak vitte volna el.)

Több zászlót aztán nem volt szabad *kitűzni*. Jól van no, gondolta magában a komité s nem tűzött ki egyetlen zászlót sem a magyar államiság kitüntetésére, hanem díszmagyarba öltözött hérelt embereket állított a foyerbe, s mindenik egy magyar lobogót *startott* a kezében. Így lett a rendeletnek elég *téve betű szerint*.

A teremre nézve is az volt a rendelet, hogy abba is csak úgy lehet magyar zászló, ha birodalmi lesz mellette. A komité azt mondta; nyugodjanak meg, semilyen zászló sem lesz, aminthogy nem is volt semmilyen, hanem az óriási közép-szter be volt húzva veres fehér zöld fátjolba.

Ezek voltak bár apró, de érdekes részletei a szegedi ünnepélyek rendezésének. Ami a kulisszák mögött történt, majdnem megindítóbb, mint a nagy produktív eredmény, melyhez hasonlóról még álmodni is túlságos lett volna.

De mégsem arról a negyedmilliónyi frankról van itt szó. Mi volna még az! Olyan pénz ez, mint a középkorban a Johanna rend által vert rézgarasok, melyeket különösen a kármelita atyák kedveltek a kártyánál. Minden rézgarasban egy arany volt elrejtve, s egy kis rugó megnyomása mellett nyílt. Még magamnak is volt gyermekkoromban egy ilyen példány. (Hanan: az aranyat már akkor kivették volt belőle a veres barátok.)

Ilyeneka Franciaország által nyújtott részvétfillérek. *Min-denikben egy arany van elrejtve* — a rokonszenv nemes *magva*.

Nagy hasznát vehetjük ennek az *»arany«*-nak valaha, ha majd eljön az az idő, hogy *»vas«*-ra lesz szükségünk. Pedig tudom, hogy eljön.

S Szekerke indítványja a hétfői közgyűlésen mégis ellentállásra fog találni, ha értesüléseim nem hibásak.

Maga Dáni főispán is ellene van Gouzien, Massenet és Serurier megválasztásának. Szeged az olyan pénzért, amelynek a belsejében arany van, még olyat is vonakodva biz *jóltevőire*, amelyiknek a belsejében nincs *semmi*.

Az ellenpárt — ha ugyan lesz — (originális, hogy még ilyen dolog is pártkérdés, de mikor a 250 000 frank fölosztásáról van szó, akkor egy párt sem szeret elmaradni) azzal kívánja indokolni a meg nem választást, hogy a díszpolgári intézmény már elévült, amennyiben ma már a polgári jogok minden lényegesebb része átruházott a köztörvényhatósági bizottság tagjaira; s e megszabott számú tagok közé csak kétféle módon lehet bejutni, vagy a birtok útján a virilistákhoz, vagy pedig választás útján, de akkor is csak a törvény által rendelt időben.

Ez mind igaz. És ha csak azt akarják bizonyítani, hogy Massenet, Gouzien stb. nem lehetnek a municipális törvény értelmében rendes polgárai Szegednek, hát azt akkor elismeri mindenki. De miért ne lehetnének tiszteletbeli polgárai?

Mi egyéb a díszpolgárrá választás, mint egy a köznapinál különösebb kifejezése a rokonszenvedésnek vagy tiszteletnek.

Vagy ha azt akarják ellenkezésükkel kimutatni, hogy ők a municipális törvényt keresztül olvasták, hát én bizony azt a vékony dicsőséget sem vonnám meg senkitől; hanem azért kár volna kompromittálni a várost és az országot azzal a ripókséggel, hogy egy ilyen külső udvariassági tény sem vihethő keresztül civakodás és hercehurca nélkül.

Ha Szeged nem tünteti ki rokonszenve kinyilvánításával a párisi komité vezéreit, a király fogja jóvá hozni e hibát.

De hát mit adjon egy király a köztársaság embereinek, akik nem akarnak tudomást venni a királyokról? Azoknak a király csak egy ember! Míg ellenben Szeged közgyűlése *hetvenez* ember.

S innen van az, hogy a párisi komité működésének méltatását nem szabad a királyra hagynunk, mint a sokat fáradozott katonákét; — ez egyenesen Szeged kötelessége.

Becsületére válik Szekerkének, hogy neki jutott legelőbb eszébe figyelmeztetni bennünket arra az egyszerű dologra, hogy becsüljük meg magunkat. Éljen Gouzien, Massenet és Le Serurier!

Hódoló tisztelettel hajlik meg Szeged e három név útján a nagy Franciaország előtt, s hálától könnyes szeméit fonszéges arcáig emeli . . . ahonnan annyi jószág sugárzik le felénk.

Milyen történet volt az! — Az oroszán megsajnálja a megtapodott hangyafészket, s gyöngéden egyengeti körmeivel a szétrugott rögeket

Mitologia ez? Mese ez?

Nem! Hanem az oroszán ez.

174. sz., augusztus 5.

TÖPRENGÉSEK

III. Napoleon fölvésette a Tuillériák palotájának homlokán az N. E. betűket.

»Napoleon—Eugenie« mondá a betűk jelentőségéről, midőn nászkocsija a díszkapun berobogott szép menyasszonyával.

»Nouvel Emprunt« (új kölcsön) mondá a párizsi nép, mikor az új, ragyogó betűket meglátta.

Ezeket a betűket látom én fölírva idehaza, és valahányszor valamely miniszteri palota előtt végigmegyek: az N. E. betű vigyorog le a büszke homlokzatokról és semmi egyéb. Még a Klauzál téri Zsótér-házon is mintha ott lebegne valahol ködbetűkkel a »Nouvel Emprunt«.

Minden új intézmény új kölcsönt jelent. Ha a szerencsétlen állam valamit ki akar vinni, legyen az közigazgatási reform, legyen az Szeged rekonstrukciója, legyen akármi, ahhoz — a szakácskönyvek receptjeként — végy először egy mágnást, azután egy új kölcsönt.

S ez így megy évről évre, esetről esetre. Pedig nem ártana, ha egyszer a receptet legalább odáig egészítenék ki: és *harmadszor végy egy lat bölcsességet.*

Mióta Montecuccoli gróf kitalálta, hogy a háború viselésére három főbenjáró dolog kívántatik: »pénz, pénz és pénz«, azóta a mi államférfiaink mind megokosodtak arra nézve, hogy milyen eszközökkel fognak a dologhoz.

Hanem hát Montecuccoli gróf (akire egyeseken csinálták azt az anagrammát, hogy »centum oculi«) okos ember volt, s ő pusztán a háború viselést értette, amit pénzzel vihetni,

de nem egyszersemind *győzelmes hadjáratot*, amihez bizony ész is kell és *haditerv*.

Mikor Szeged rekonstrukciójának eszméje a nemzeti közvélemény pressziója alatt beledisputáltatott a miniszterelnök fejébe, ő is a kitaposott nyomon indult, hogy majd szerzek hát Szeged számára egy kölcsönt és egy királyi biztost — a többi aztán megy magától.

S a kettő közül meg is szerezte a könnyebbiket — a királyi biztost.

Most itt van. Láthatja minden ember — az ekvipázsát naponkint. Cselédei ott sűrögnek a Zsótér-ház udvarán. A díszbaka marcona ábrázattal méregeti a kapualjat.

És itt van már két hónap óta, és nincs egyéb jele a városban az ő ittlétének, mint az, hogy a Klauzál tért és Iskola utcát minden áldott éjjel kisöprik, s akkora porfelhőt támasztanak, mint amekkorát Tisza Kálmán a nemzet szeme elé minden dologban.

S ez az óriási porfelhő jellemzi Szeged rekonstrukcióját por előttem, por utánam. A por miatt nem látunk belőle semmit.

Egész kis állam, státus a státusban lett Szegedből. Légió hivatalnokokból áll a biztosi apparátus. És mindezek az urak folyton dolgoznak. Sokat dolgoznak. Csak azt nem tudja senki, hogy »mit«.

A finn mesék hősei végeznek olyan dolgokat, hogy az apró kása közül kiválogatják a mákszemeket, amiket megint összekever valami rossz szellem. — Nincsen annak célja, vége.

A királyi biztos lejött ide terv nélkül, aminthogy nem is jöhetett le másképp. Tisza Lajos nem produktív tehetség. Tisza Lajos nagyobb dolgokat is végezhetett jól ott, hol tulajdonai, az erély, a szívósság, a tapintat, a műveltség, a mindennapinál kiválóbb értelem és az ambíció untig elegendők. de nem hiszem, hogy sokat végezhetne itt, hol az első sorban *teremteni kell*.

Így fogta föl e biztosi intézményt maga a kormány és országgyűlés is, midőn a biztos mellé rendelt tanácsnak befolyást nem adott. Itt csak egy embernek kell gondolkodni, határozni és parancsolni. A diktátor szerepkörét [!]. S a diktátornak tudni kell mindent.

De a diktátor nem diktál semmit. A tollat rágja. Virraszt, hogy gondolkozhassék. S a gyertyának, mely íróasztalán ég reggelig, sok hamva marad, s a gondolatnak csak árnya sem.

Hatalma nagy, mert fivére a miniszterelnöknek, de kötelezettsége is nagy, éppen ezért. Az egyiknek nem veheti hasznát, mert nem felelhet meg a másiknak. A tehetetlenség átka ül a háta mögött, mint ahogy a sötét gond a Horác lovagjának nyergében.

Ha nincs is még eddig a rekonstrukcióban elhibázva semmi, — de nincs is megtéve semmi — s éppen azért minden el van hibázva.

Elpocsékolták az időt. S Szegednek az ideje a legdrágább. Fél éve már a katasztrófának, az ősz bekopogtat maholnap, csípős idők jönnek, s az emberek fődél nélkül maradnak. Akkor lesz csak igazán jól megvetve a nyomor ágya . .

Építkezni nem lehet. Nem lehet, mert nincs készen a leendő Szeged térképe, s mert még odáig sem jutott Tisza Lajos, hogy számot vetve a rendelkezésére álló eszközökkel a talaj fölmagasítása iránt tisztába jött volna. Pedig ezek csak mind olyan dolgok, amik rég készen lehettek volna — még a királyi biztos kineveztetése előtt.

S hasonlóan rég készen kellene lennie a jelzőlogos hitelezők és adósok közti ügyletek rendezéséről szóló törvénynek is. De ez még, úgylátszik, eszébe sem jutott sem a kormánynak, sem a biztosnak, mert még nem is pengetik. Élő bizonyossága ez annak, hogy még komolyan *át sem gondolták*, miként kell Szegednek fölépülnie. Mert akkor tudniok kellene, hogy ez ügyek előleges rendezése nélkül az építkezés meg nem indulhat itt, hol oly kuszált jogüzletek vannak.

De ha már átestünk volna is mindezekben, ha ki volna is osztva az építkezési segély, melyet még előbb meg kell szavaznia a »ház«-nak, s fölhajhászni Szapárynak valahol, ha tegyük föl, [föl] volna magasítva a talaj, ha rendezve lenne az összeomlott házakon levő teher, még mindig nem lenne célszerű letenni, ha egyetlen tégladarabot se Szeged város területén, mert hiányzik a biztos vízvédelmi mű, s könnyen megérhetjük, hogy a jövő tavaszkor még egyszer idelátogat a tenger, s elviszi magával emlékül a »győzhetetlen« szádfalat, melyet Horváth Gyulától kezdve Jókain keresztül le egész Bakay

Ferdinándig minden mameluk agyba-főbe dicsért, s a világ csodájává fűjt föl. Hanem azért házat, jót állók érte, egyetlenegy se épít mögéje.

A város nincsen megvédve. S míg megvédve nincs, addig abszurdum építeni.

Nem tagadhatom meg Tisza Lajostól a jóakaratot, ő, aki asszonyszíveket vadászott, s pedig sikerrel, ő, aki tigrisekre is vadászott szintén sikerrel, nem vetheti meg azt a sportot, hogy most a dicsőségre tartson vadászatot — ha siker nélkül is.

Ő mindazt, amit fölsoroltam, s azonfölül is sokat, szóval mindent meg fog tenni a rekonstrukció érdekében, ami s a »hogyan«
tőle telik.

De amíg ő arról töpreng, hogy mi legyen ezekben a teendőkben a rendszeres »egymásután«
— azalatt már azokat a dolgokat mind el kellett volna végeznie — »egyszerre«.

S ezen nyugszik a súly. Itt a nagy pótolhatatlan mulasztás. Mert a rekonstrukció természete az, hogy az alaprészeit gyorsan kellett végrehajtani, ha a népet a szétszéledéstől, s jobb esetben a nyomortól és sanyarúságoktól meg akarta kímélni. Ezért diktátor a királyi biztos, s ezért nem adtak hozzá, az alaposág rovására bár, befolyásoló tanácsosi apparátust, hogy annak a nehézsége ne akadályozza a gyorsaságban. Mert a villámgyorsaság volt az a pont az újjáteremtés műhelyében, amit biztos kézzel meg kellett volna legelőbb nyomni, hogy az új város kipattanjon belőle fényesen, emelkedően . . .

Ehhez nem volt Tisza Lajosnak elegendő ereje.

Úr; hatalmas, s amint fényes termeit végigméri lépteivel, ahova mi nem juthatunk be, bizonyosan a mi javunkra gondol, a mi bajainkat vizsgálja, hiányainkat keresi, viszonyainkat kutatja — s mindezt tőlünk hermetice elzárva, *magasan*.

De mert olyan magasan tartja magát, azért is lát mindent csupán *madártávlatból*. Pedig a tárgyaknak néha két, három oldala is van.

Mohameddel ugyan megesett, hogy egy szelíd fehér galamb súgdosta neki fülébe a tanácsokat. Az igazhívő muzulmánok meg is voltak ezekkel a tanácsokkal elégedve, s hittek a fehér galambban. Hogy Tizsának is van-e ilyen fehér meny-

neyi galambja Horváth Gyulában, vagy a hozzá dörgölődző Bakayban, nem tudjuk. Annyi azonban bizonyos, hogy mi Szegediek nem vagyunk igazhívó muzulmánok.

Félünk, hogy Tiszát is az a tőr ejtette meg, amelynek a neve hízelgés, s amelynek áldozatául már annyi jeles ember esett.

Zenghetnek neki zsolozsmákat udvaroncai, írathat érde-meiről hasábos dicsériadókat [!] az Ellenőrben és a Honban.

De nem ez lesz az igazi kritika! . . .

Hanem mikor majd zimankós télen, utcasarkon, rongyokban fognak dideregni a hajléktalan Szegediek. Mikor beszívít a szél a rongyos barakkok hasadékaiban . . . Mikor majd megcsillan egy-egy szelíd mécsfény valamely halott fejénél, ki úgy pusztult el, hogy nem volt rendes életmódja: s mikor a kínos nyomor sóhaja ellebben, senkitől meg nem hallgatva, pusztába vesző szelíd panasznak — az lesz az igazi kritika.

174. sz., augusztus 5.

RENDES KÖZGYŰLÉS

Hétfőn, augusztus 4-én

Az árvíz óta több ízben kénytelenek voltunk panaszt emelni a városatyáknak a közügyek iránt tanúsított közönye miatt. Már ezt úgy látszik ezentúl mint jelszót írhatjuk minden köztörvényhatósági bizottsági ülésről szóló referádánknak élére. Ezen közönyre nincs mentség. Mert bármennyire is legyen minden polgár a saját ügye, baja által elfoglalva, azért a választói vagy törvényes intézői által ráruházott jogok- és kötelezettségekről megfélekedezni nem szabad senkinek, de legkevésbé oly válságos időkben, amelyeket élünk, s amelyekben az alkotmányos hatásköre a törvényhatóságnak annyira meg van szorítva, hogy csak a tömeges föllépés kölcsönözhet határozatainak némi tekintélyt és foganatot. Vagy éppen a tehetetlenségben rejlenék a közöny indoka?

A mai gyéren látogatott közgyűlés napirendjére pedig több fontos tárgyak voltak kitűzve, melyekben részint Sze-

ged városa becsülete, részint vagyona és jövője vannak érdekelve.

Elsősorban említjük a percsórai társulati ügyeket. Szeged közgyűlése kiküld egy bizottságot, melyet fölhatalmaz a többi érdekeltekkel a külterület jövő védvonalának megállapítása iránt alkudozásokba bocsátkozni. Ezen alkunak föl kelle [!] oldania e várost a percsórai társulat kötelekéből, meg kellene állapítania az új társulat védvonalát és előkészíteni a percsórai társulattal szemben függőben lévő óriási követeléseink tisztázását. A közönség a helyi lapokból jól ismerhette az ügy állását, s tudhatta, hogy ismét elkövetetik az érdekeltek részéről minden arra nézve, hogy Szeged a percsórai láncokat le ne rázhassa, és a jogos követeléseivel elüttessék, vagy a hosszas peres útra tereltessek. S íme, midőn megakad a küldöttség az alkudozásokban és a köztörvényhatóságoktól újabb utasításokat, engedélyt újabb áldozatokra kér, *tizenkét* bizottsági tag van jelen *s egyetlen szakértő sem*. Vajon hol késik ilyenkor városunk mérnöki kara? Ki nyugtatja meg a közönséget aziránt, hogy nem-e adja beleegyezését egy oly új védvonal kiépítéséhez, amely a célnak meg nem felel? Senki. Mert műszaki kérdésben a *főjegyző* szava csak nem vehető szakvéleménynek, s az ő hosszas[an], a közgyűlésen egyik bizottsági taggal folytatott párbeszéde nem felel meg a tárgy komolyságának. Amikor ilyen életbevágó tárgyak ilyen felületesen üttetnek el, a hatóságnak és közgyűlésnek tekintélye a közönség, úgy mint a királyi biztosság előtt aláásatik, s az nem lephet meg senkit, ha végre határozataink alig vétetnek tekintetbe, hanem határoznak mások rólunk — nélkülünk.

Egy másik nevezetes tárgya lett volna a közgyűlésnek Szekerke úr előkészített indítványa, amelyben ő azon jeles francia polgárokat, kik a párizsi nagyszerű ünnepélyeket rendezték a szegediek javára, városunk díszpolgáraivá választatni javasolni szándékozott. Azonban mielőtt még Szekerke úr indítványát megtehetette volna, egy másik az ügy elodázását, vagy legalább hatásának kisebbítését célzó indítványt terjesztett elő, mely szerint egy háromtagú bizottság kiküldhetik azon külföldiek névsorának összeállítására, kik a város háláját kiérdemelték. Ezen tárgybani jelentéstételre *határ-*

idő ki nem tűzetik; azaz a jelentést elnapolják ad graecas calendas.

Az indítványozó és akik ezen indítványt előkészítették, nem látják azon különbséget, mely a franciák által rendezett ünnepély és tüntetésből eredt összegek, és egyéb könyöradományok közt van. Azoknak a garas garas marad, jöjjön az bárhonnán, és legyen az bármiképp nyújtva.

Azonban, mi, kik a franciák díszpolgárságát melegen fölkaroltuk, másképp fogtuk fel. Mi a franciák adományában egy szabad nemzet rokonszenvének nagyszerű nyilvánulását láttuk; láttunk abban egy oly tüntetést, melyet a *csupán* humanizmus által nyújtott adományokkal egy sorba nem állítunk. Azért Szeged kifejezheti háláját, s kell is hogy kifejezze mindazon nemzetek iránt, kik érte áldoztak. De Franciaországban nem *hivatalosan* elrendelt gyűjtések történtek, amelyeket *rendjelekkel* és *elismerő iratokkal* hálálnak meg. Párizsban, a világ fővárosában elsőrendű, világhírű írók és művészek hónapokon át foglalkoztatták a francia nemzetet Szeged és Szegedben a magyar nemzet veszteségével. A francia adomány nemzet által nemzetnek, nép által népnek nyújtott.

Azt helyesen fölfogva az első elragadtatás hevében Szeged népének a magyar nemzet nevében kellett volna viszonoznia. Afölött deliberalni és kanapé pereket letárgyalni nem szabad. Megtörtént azonban, aminek nem kellett volna történnie, s bele nyugszunk. Azonban ha a közgyűlésben ma uralkodott volna azon szabad szellem, mely különben lelkesíteni szokta, más határozat hozatott volna.

A közgyűlés egyéb tárgyai közt még említésre méltó a tűzoltó ügynek, a királyi biztos átiratának szellemében történt elintézése, s Pillich bizottsági tag úr elfogadott indítványa a vályognak a hídon való díjmentes átszállítása iránt.

A *Novák József* és *Szluha Ágoston* által kidolgozott és lapunkban közzétett emlékirat a Tisza-szabályozás tárgyában közhelyesséssel fogadtatott, annak német és francia nyelvre való átdolgozása és három nyelven való kiadatása, mint röpirat elrendeltetett, s végre a szerzőknek a közgyűlés hálás elismerése lelkes éljenzés mellett kifejeztetett.

A délelőtti tárgyalásról, melynek folytatása délutáni 4 órára tűzetett ki, a következő részletet közöljük.

175. sz., augusztus 6.

SZEGED, AUGUSZTUS 5

A Tisza kormány lejtőn áll, melyen egy láthatatlan kéz taszítja lefelé. A Várady botrány megingatta tekintélyét minden irányban. Még sikerült neki leküzdeni a téli hónapokban az ellenzék egyesült támadásait, mely, a többség már egy ízben nyolc szavazatra leolvadván, győzedelemmel kecsgett, midőn megingatott állásának megerősítésére jött szerencséjére a mi szerencsétlenségünk.

A szegedi katasztrófa egyelőre háttérbe szorított minden politikai diszharmóniát, s a nemzet előbb Szeged nyomorának enyhítésére, később a város rekonstrukciója nagy eszméje körül csoportosult. A parlament bizalmának gazdag tölcseréből folytak a kincsek Tisza ölébe. S ő azokat jól föl tudta használni. Erélyes intézkedései Szeged érdekében meghódítottak számára nem egy szívet, mely azelőtt nevét kárhóztatta. S ha sikerül Szeged újjáteremtése, nemcsak Tisza Lajos, de Tisza Kálmán neve is a nemzeti kegyelet fényében ragyog.

Azonban közbe jött a Várady botrány. Várady ügyében nem közvetlenül a Tisza kormány volt kompromittálva. Mert bár nem lehetett tagadni azt, még a kormánypárti sajtónak sem, hogy Várady rendjel-ügyébe Tisza is be volt avatva, hogy ő pártfogása alá vette Várady dolgait, azért, hogy zilált anyagi viszonyokban lévő barátjának alkalom nyíljon rangirozásra, de legalább el tudta saját érdekeit kellő időben választani Várady ügyétől, földalta őt, s megmentett, amit menthetett.

Nem úgy járt el Tisza a Zichy ügyben. Nemhogy Zichyt, ki annyira volt kompromittálva, miként fehérre mosása teljes lehetetlenség volt, kit még a Kaszinó is görbe szemmel nézett, kit egy miniszter maga szolgáltatott ki a közvéleménynek, nemhogy Zichyt földalta volna, hanem a személyes kérdést fölfúttá kormánybizalmi-, meg pártkérdéssé, s így Zichy-

nek mégis elkerülhetetlenné vált bukásába belegomolyodott maga is.

Merthogy belegomolyodott, azt belátja maga is. De milyen utat választ ő arra, hogy a hinárból meneküljön?

Mint midőn a Verhovay által haranguírozott nép demonstrált ablakai előtt, és azokat kövekkel dobálta, merényletet intézett az egyesületi szabadság ellen, úgy most a Zichy úgben saját ügyetlensége s tapintatlansága miatt szenvedett vereségeért bosszút forral a sajtó ellen.

De eltekintve minden elméleti okoktól, melyek a sajtó szabadságának megszorítása ellen szólnak, jogosult volt-e Tisza vad dühe a sajtó ellen?

Mit eredményeztek Asbóth leleplezései? Azt, hogy Zichynek vissza kellett lépnie magas állásától. De azért kellett-e Zichynek visszalépnie, mert Asbóth megtámadta? Ki merné azt állítani! Zichy megbukott, mert Asbóth állításai lényegükben *valók* voltak, tehát azért, mert Zichy múltjában oly szennyfoltok, oly üzemek konstatáltak, amelyek őtet a nemzet s a király bizalmára méltatlannak tüntették föl.

A sajtószabadság tehát megszabadította az országot egy veszedelmes államtitkártól. És ezért a sajtót kell rendszabályozni? Ilyen érdemért büntetés illeti? Hisz akkor nem a *tolvajt*, hanem a *közvádлот* kellene becsukni, mert a közvádлот, illetőleg a vizsgálóbíró deríti ki az elkövetett vétség szálait, s állapítja meg a tényálladékot.

A Zichy-ügy a sajtó történelmében egész más szempontból lesz fölemlítve. Ha valamely országban az elnyomott sajtó fölszabadításáról lesz szó, rá fognak mutatni a Zichy—Asbóth ügyre, mint példára, mekkora jótétemény egy országra a szabad sajtó, s milyen visszaéléseket derít föl, ha ellenőrző jogát meg nem nyirbálják.

Tehát arról van szó, hogy a sajtó bűnhődjék erényeiért, vértanúságra emeltessék, amint azt szenvedett már századokon keresztül olyan sokszor a szabadsáért.

Tisza Kálmán, ha merni fogja a sajtó rendszabályozását, úgy ott nem állhat meg lejtőjén.

A sajtó elnémitása csak eszköz, az cél nem lehet. Ha Tisza beköti a sajtó száját, úgy azért történik az, mert ké-

szülnek oly dolgok, melyek a szabad szót meg nem állják. A Zichy botrány tehát csak *ürügy* lehet.

S szem előtt tarva az események fejlődését a Lajtán túl, nem lehet az titok, hol van Tisza lejtőjének végpontja.

Az abszolútizmusban és államcsínyben.

De tervei végrehajtásának útját fogja állni a nemzet.

181. sz., augusztus 13.

ANDRÁSSY BUKÁSA

Semmit sem lehet olyan nehezen megszerezni és olyan könnyen elveszteni, mint az asszonyok szívét és a királyok kegyét. Még kétszer huszonnégy órával ezelőtt Andrássy Gyula gróf, a hatalmas külügyminiszternek állása megingathatatlannak látszott a magyar nemzet előtt. A boszniai okkupációra nyert indemnity a zsebében, a török konvenció fiókjában, s az udvar kegyének csillogó jelvényei hosszú sorban a mellén! Ki mert volna bukásáról álmodni?

S ma Andrássy Terebesre vonulva kénytelen duzzogni, kénytelen indiszkrétciót elkövetni, s állásának megingott voltát idő előtt nyilvánosságra hozni, hogy azzal részvétet kolduljon a nemzetnél, amelynek segítségével még elodázhatni reméli a bukást.

De Andrássy gróf csalódott. A nemzet bukásán nemcsak hogy meg nem ijed, dacára a mumusoknak, melyeket glédába kirukkoltat a gróf leibjournalja, a »P. Llyod«, hanem bukásának hírért örömmel fogadja. Andrássy gróf a szerencse elkényeztetett kegyence, a »providenciális államférfiú« meg nem foghatja, hogyan tarthatja a nemzet őt nélkülözhetőnek a Ballplatzon, mikor ő mélyen meg van győződve arról, hogy milyen óriási csapás éri a magyar nemzetet azon reggelen, melyen a nap a külügyminiszteri palotából való kivonulására kel.

A gróf csalódott. Azt hitte, hogy megelegszik a nemzet azon hiúságát némileg legyező tudattal, hogy honfitárs ül a külügyminiszteri bársonyszékben, s mint a gyermek haszontalan játékszerrel, beéri azon dicsőséggel, hogy a társadalom

sorsát intéző szerződések alatt magyar név áll, s azon magyar név viselője fényes honvédruhában ül a diplomaták zöld asztala mellé.

A gróf csalódott. A magyar nemzetet komolyságra tanította a sors, és a haza érdekeit nem áldozza föl többé egy karján rívó gyermeket tartó szép asszony ajkán keltendő mosoly. ragyogó szemeiben csillámló könny kevéért, sem nem ámtattja el magát azért, hogy magyar nyelven védenek előtte német vagy szláv politikát, sem nem fizeti könnyebben a boszniai száz milliót azért, mert nem Rechberg vagy Beust, hanem Andrassy csinálta az adósságot.

S Andrassy gróf csalódnai fog a jövőben is mindannyiszor. ahányszor számításait nevének és magyar születésének varázsára alapítani fogja. Ezen varázs eloszlott, az 1867-ik évi tradíciók elhomályosodtak, nevének fénye elkopott. Elkopott. amikor a nemzet édeke ellen a kiegyezési kérdésekben állást foglalt az osztrákok mellett, elkopott amikor török rokonszenvet hazudva okkupálni indult, mely okkupációból annexió lett, elkopott, amikor Zichy Viktor védelmére kelt a király előtt, s elkopott volna ha neve fényesebb lett volna, mint Kossuth Lajos és Deák Ferenc neve, mert amit Andrassy tett, még a napot elhomályosítani is elég lett volna.

Magyarország nemhogy gyászt öltene azon a napon, amelyen a hivatalos lapban olvasni fogja Andrassy fölmentését, Magyarország örvendeni fog. Nem mintha azt várná, hogy Andrassy helyét a külügyminisztériumban olyan férfiú fogja elfoglalni, ki Magyarországért többet tenni akar, hanem azért, mert bárki lépjen helyébe, *nem fog annyit merni Magyarország nélkül*, mint amennyit mert Andrassy Gyula.

Magyarország szíve megszabadul a lidércnyomástól, mely tettejét megzsibbasztotta.

S ha Andrassy visszalép, elmondhatja a magyar nemzet, hogy *»Hál' istennek megmenekültem barátomtól. Ellenségeimtől pedig nem félek.«*

SZEGED, AUGUSZTUS 18

Ferenc József király visszaállítá a magyar alkotmányt, esküt tett reá és esküjéhez hű volt minden tetteivel.

Még ilyen magyar király születésnapját ünnepelhetjük, addig a magyar alkotmányosság is élni fog.

Örülni mégsem tudunk. Az alkotmányos éra óta az ország gyengült erőben, tekintélyben, vagyonban. A szív hűségét az aggodalmakkal egyesítve tekintünk tehát a trón felé ez ünnepléses napon, mely a válságok napja is.

Andrássy bukása kétségtelen már. De az általa teremtett rossz politika nem bukhatott meg vele. Az okkupációt már nem lehet nem történetté tenni most, azt már folytatni kell, akárki üljön is Andrássy helyére.

Ithon maradt Tisza, s benne az Andrássy politika filiáléja. Itt a szabadelvű párt azon elemei, kik a régi Deák-pártból kerültek ki, csak azért követték tüskön-bokron keresztül Tiszát, mert Andrássyban bíztak. Most, hogy Andrássy megy, Tisza állása is meginog, s bármely elkeseredetten is fog küzdeni, bukása elkerülhetetlen.

Mi fog történni? Ki tudja? A mostani viszonyok csak rombolásra alkalmasak, alkotásra nem. A mostani parlament csak zavarni tudja a helyzetet, tisztázni nem. A pártválság tehát elmaradhatlan. — Párttöredékek ideig-óráig tartó szövetségére, személyes klikkek alakulására, s ideiglenes átmeneti kormányra lehet csak kilátásunk. — 1874 óta a kényszerhelyzetek kormánya uralkodott egész máig. Most pedig a lehetetlenségek kormányai fognak majd következni, lejárt emberek, lejárt pártokkal, eszmék nélkül, egymással meghasonolva, tanácstalanul. Ez a közel jövő képe. Túl rajta Magyarország sírja látszik csak.

Mily szomorú kilátás egy születésnapon.

Az isten éltesse fölséges királyunkat! — *de a haza nagyon beteg.*

Szegednek nemcsak királya I. Ferenc József, de a legnagyobb jóltevője is.

Itt járt királyi lábnyomain virág fakadt a szomorú pusztaságban.

Egyetlen kegyes szavával föltámasztá Szegedet sírjából.
Azóta él, lélezkik s remél . . .

A király tanácsosai azonban, kik az igének testté változtatásával lettek megbízva, nem vették a szót komolyan, olyan igazán, amint mondva volt, amint az érezve volt.

S mi méltán felsőhajthatunk ez ünnepen:

Az isten éltesse fölségedet, — de Szeged még nagyon beteg.

187. sz., augusztus 22.

KÉSZÜLŐDÉS

Öt éve már, hogy mint nyűg, nyakunkon Tisza Kálmán, s hírhedtté vált mamelukjai. Űgyszólván vakmerőségével tolakodott föl a díszes polcra, melyen annyit ártott hazájának.

Az ellenzék megkötött keze, a pártonkivüliek habozó tehetetlensége lehetővé tették neki, hogy annyi botlás, annyi erőszak, s oly nagy népszerűtlenség dacára is állásán maradt.

Az egyesült ellenzék néha még csak helyt állott magáért, de a pártonkivüliek, kiknek sorában a régi Deák-párt korifeusai vannak, a múlt ülésszakban csak azt bizonyították, hogy amit tudtak is elfelejtették, nemhogy tanultak volna valamit.

Pedig meg kellett volna tanulniok, hogy nálunk a választásoknál — fájdalom — egyetlen kormány sem bukik meg. Mindenik keresztül eszi magát azon a cukorhegyen, melynek népszerűség a neve. Hogy az a cukorhegy miként képződik, az aztán megint más kérdés és nem ide való kimutatni, — mert mindez csak annak bizonyítására lett fölhozva, hogy Magyarországon a kormányokat csakis a parlamenten belül lehet megbuktatni. Még eddig legalább ezt tanúsította a praxis, s a kormány kimúlások története. Kíméletlen, szüntelen támadások kellenek.

Tisza Kálmánt sohasem volt olyan könnyű dolog kibuktatni, mint éppen most, mert sohasem volt rá kedvezőbb alkalom. A Várady és Zichy-afférok teljesen megsemmisí-

tették a kormány iránti tiszteletet még azokban is, kik tiszteességes emberek lévén akár azért, hogy az állapotok ne bolygattassanak, akár személyes rokonszenvből még szítottak a kormányhoz. Ehhez járult még Andrássy bukása is. Ez kellett csak Tisza Kálmánnak! Legmegrögzöttebb hívei is kételkedtek immár állandóságában, s az ellenzék legelső merész föllépésére úgy szétriadnak mellőle, mint az oláhok szent Páltól, mert érzik, hogy Tisza Kálmán alul ki van véve a gyékény java: hogy most Andrássy távozása után se fölülről, se az osztrák kormány részéről nem fog támogattatni.

Úgy látszik, az ellenzék kezdi helyesen látni a dolgokat, s megragadni készül az alkalmat Tisza Kálmán kezéből kicsavarni a kormánypalcát.

Mozognak. Egy nagy ellenzéki értekezlet összehívásáról van szó, mely szeptemberben jönne össze Budapesten, a volt Deák-pártiak pedig a zalaegerszegi Deák-szobor föllállításánál nagy politikai összejövetelt és tanácskozást terveznek.

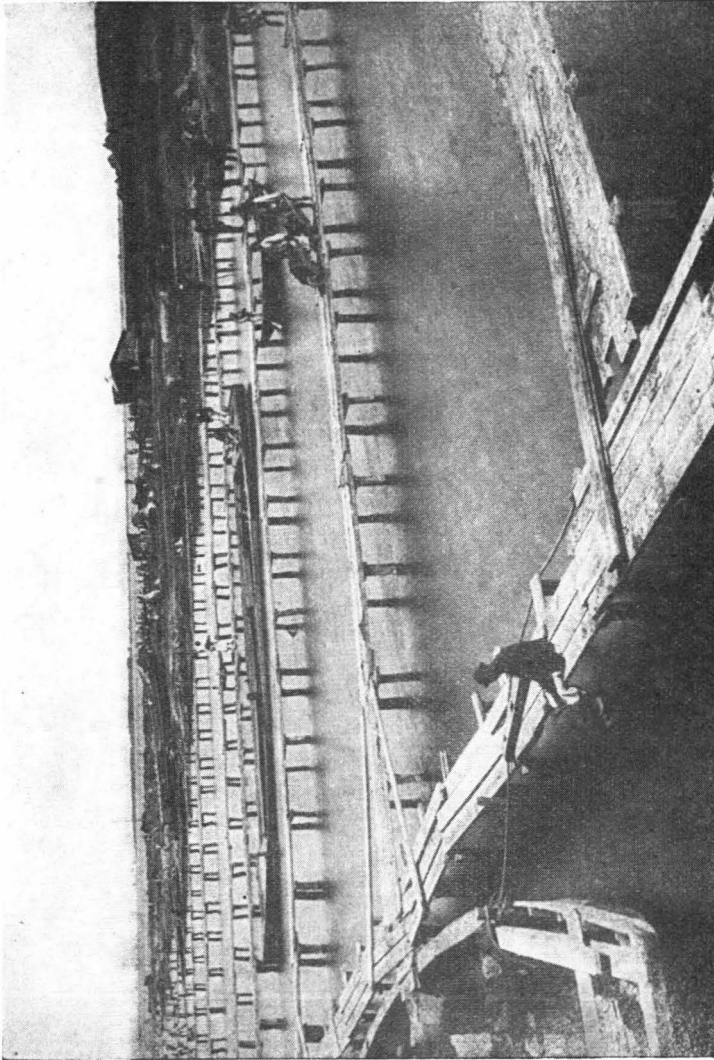
Valami forr. A pártvezérek sűrűn érintkeznek egymással. Széll Kálmán rátóti kapuján sok idegen kocsi megy ki és be. Bittónál is konferenciáznak.

Jól esik látni e mozgalmat az általános korrupció közt az általános elesüggedéssel szemben, jól esik tudni, hogy vannak még férfiak, kik a haza jövőjére még nem vetettek keresztet.

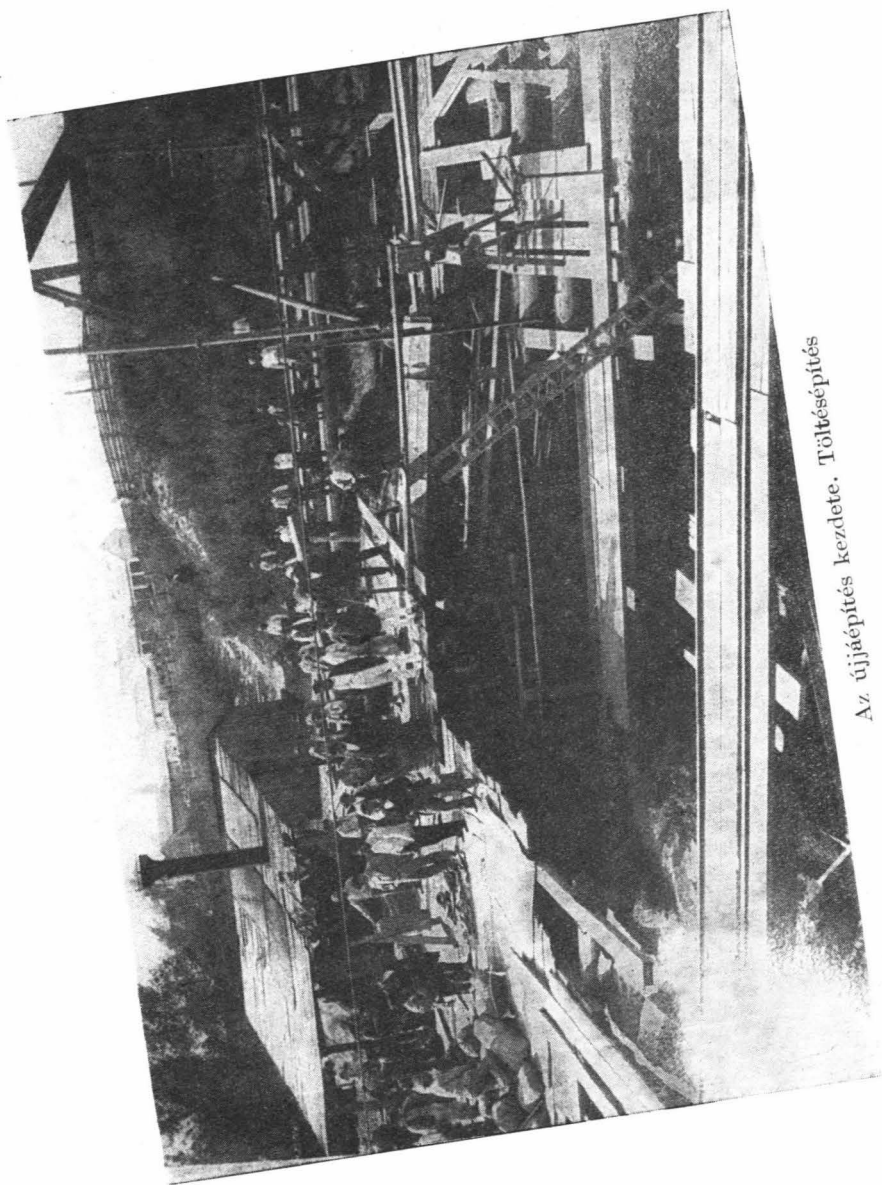
Másrészről élesen jellemzi e mozgalmat a ravasz miniszterelnök sürgés-forgása, ki családi gyűlést tart Geszten, ki Bécsbe siet, hogy ott megerősítse hatalmát, az ide-oda kapkodás, a zavar és elámulás a nagy csapás folytán, mely Andrássy bukásában érte. Tisza nem pihen; Tisza olyan szívós mint a macska, ha földhöz ütik, meg se nyikkan, hanem újra fölkel. Tisza, mielőtt elesnék, már azon gondolkozik, hogy miként kelhessen föl.

És még sincs menekülése, ha most a különböző ellenzéki árnyalatok vezetői összetartanak. Egyedül őtőlük függ, hogy elérjék céljukat s elseperjék a gyűlöletes Tisza-érát Magyarországról.

Ha nem érznek magukban a bátor föllépésre és küzdelemre elég erőt és elszántságot, akkor menjenek vissza, ne

Az újjáépítés kezdete, Földhordlás

Az újjáépítés kezdete. Töltésépítés

bitorolják a vezér nevet, s engedjék át a tért másoknak, kik nem lesznek sem erő, sem elszántság híjával.

Mert ha a vezérek még ezentúl is cukros vízzel, akadémiai orációkkal akarják Tisza Kálmánt a taktika és fortélyok főmesterét megbuktatni, s elszalasztják ezáltal a kellő percet, mikor tenni lehetne és kellene, ne vádolják se a nemzetet, sem a mamelukokat, hanem csupán a saját tehetetlenségüket.

189. sz., augusztus 24.

SZEGED KÖZÖNSÉGÉHEZ !

A francia sas keresztül száll a délibábos rónán, s megszanja a beteg gólyát és darut.

Darunak tolla tépett, gólyának fészke nincsen; a sasnak szárnya van, kiterjeszti föléljük.

Így volt-e az? *Egészen így volt.*

Franciaország, világ királya, te szólítottál minket a szívedhez !

S fönséges szavad bekiáltotta a földgömböt, megrázkódtak tőle a pólusok, s szereteted hallatára egyszerre termőfölddé váltak a jégmezők is, fű nőtt fölöttük, virág fakadt a sziklákból, s aranyos kagylókat hányt föl a mogorva tenger feneké.

Testvéri csókod csattanása varázs volt, csoda lett; egyszerre elültette kelettől nyugatig a részvétet, s kikelt, rügyöt vetett mindenütt.

Mennyivel tartozunk Franciaországnak, még akkor sem lehetne kiszámítani, ha nem volnánk régi *adósai*.

1848-ban Franciaország tanította meg nekünk, ha rombolni, építeni akarunk, híjuk el a vihart. Elhíttuk. Megjelent. S megújult tőle az elaggott ország. Ingott a trónus. Erdő támadt a hősökből.

Mikor 1860-ban a koporsóban feküdtünk meghalva, — hogy föltámadhassunk: Franciaország tépte le rólunk a koporsó födelet.

S ez a soha nem múltó, örökkön örökké ébren virrasztó szeretet sohasem melegített jobban, sohasem ragyogott fényesebben, mint most, midőn Szeged elpusztult.

A gyászfátyol, mely Szegedet takarta, sötét árnyat vetett Páris mosolyban úszó arcára.

S amint a messzeségen, havasokon keresztül az óriás nemzet átnyújtá kezét, hogy minket fölemeljen, — a csapkodó villámok megrezzenve álltak meg, nem-e lesz valami bajuk, amiért olyan mélyen lesújtottak.

Ennek a nagy nemzetnek a küldöttei jönnek ma Szegedre, hogy hozzák hazájuk szíves üdvözlését, s hogy vigyék *amit mi üzenünk*.

Vajon mit üzenünk?

Vigyék meg hírét annak, hogy amikor ők itt jártak, azt a napot, azt a piros vasárnapot megünnepelte minden szegedi.

191. sz., augusztus 27.

FINIS CORONAT

A komédia le van játszva. Andrássy gróf csakugyan távozni fog, de mielőtt elmenne, még egyszer meglátogatja hírneves barátját: Bismarck herceget.

A gasteini nagy fák alatt még egyszer megöleli egymást a mester és tanítvány, s aztán vége lesz, a tanítvány elmegy pihenni, s az öreg mester megmarad még tovább is igazgatni a világot.

Ezen találkozás tette határozottan Bismarck iniciatívájából keletkezett, ő akarta látni még egyszer barátját, s miután Bismarck semmit sem tesz ok nélkül, valószínű, hogy ennek is megvan a maga oka.

S hogy ez az ok nemsokára nyomot hagy a világeseményekben, mert nem egy eszme született már Gasteinban egy-egy röpke percben olyan, melytől nemzetek feje fájt meg.

Bismarck herceg nem szentimentális, a baráti érzelm nem befolyásolja annyira, hogy egy ily búcsújelenettel kellene magán könnyebbítenie.

Az az ember, ki Arnimot, egykori barátját a vádlottak padjára juttatta, lehetetlen, hogy szeretni tudjon.

Másnak kell rejlenie Bismarck gróf kedély-lágységában.

Tudjuk, régebben is kijelentené, hogy ő Andrássyval megint viszonyban áll, s oka van hinni, hogy az neki (már t. i. Andrassy gróf Bismarcknak) mindent, *őszintén* mond el, amit tenni szándékozik.

Ez évek előtt a birodalmi gyűlésen elejtett szavakban látom én a találkozás nyitját, s valóban ott kell azt keresni.

Bismarcknak szüksége volt az Andrassy őszinteségére a barátság révén, s Bismarck kiaknázza, baráti tanácsokat adogatva be maszlag gyanánt apródonként a túlhiszékeny osztrák — magyar külügyérnek.

Így fundálták ki ketten a keleti kérdést.

A berlini császártalálkozásnak a császárok szövetsége lett a vége Bismarck kedvéért, a reichstadi jegyzőkönyvet aláírta Andrassy a Bismarck tanácsára. Majd a B. sugallta berlini memorandum jött, az orosz — török háború alatt Andrassy semleges álláspontot foglalt el — Bismarck példájára. A békekötéskor közbelépett Bismarck kívánságára, de a kongresszus ismét nem Bécsben, hanem Berlinben tartott a B. elnöklete alatt.

Andrassy tetteiben mindenütt, mindig Bismarck van a háttérben.

Monarchiánk erejéről, céljairól, bajairól Bismarck részletesen volt informálva mindig. Mikor évenként találkoztak egyszer, mindig megerősödött a barátság. Bismarck mindig megtudta, mit gondol most Andrassy, de vajon tudta-e Andrassy, hogy mit gondol Bismarck?

Andrassy hiú; a hiúság vitte Bécsbe, a hiúság vitte Bismarck karjaiba. Bismarck pedig tudott úgy bánni vele, mint ahogy a hiú emberekkel szokás: lekötelezte dicséretekkel, segített neki a tündöklésben, s a kongresszuson maga mellé ültette az első helyre. S ezzel ültette föl.

Németországot a keleti kérdés nem érdekli közelről, de Bismarck a csomóját mégis kezében akarta tartani, mert összefügg sok más politikai kérdéssel: Ezért használta föl eszközül Andrássyt.

Bismarck egyik félhivatalos lapja e napokban szemtelenül kibőfentette, hogy sajnálja Andrásy bukását, mert Andrásy oly bizalmas lábon volt Bismarckkal, hogy *Ausztria politikáját jóformán Bismarck intézte.*

Ez oszt világos. Nem lehet tehát a gasteini találkozásnak egyéb célja, mint hogy Bismarck ezért kéreti kedves hű barátját búcsú-csókra, hogy annak elcsattanása alatt értesüljön, ki lesz utóda, milyen indokokból bukott meg s ez indok mily politikának lehetőségét támogatja.

És Andrásy mindezt elmondja s Bismarck hasznát veszi, a leendő külügyminiszterrel ismét hihetőleg barátságot köt, s az állam hajója megy, úszik tovább a Bismarck kedve szerint.

Mert hát Bismarck olyan nagyon hű barát.

Csakhogy attól félünk, hogy mikor aztán igazán hű barátokra lesz szüksége a Monarchiának — akkor Bismarck gróf nem lesz sehol.

210. sz., szeptember 19.

NÉPURALOM

Szeged város azonfölül, hogy egyike a legeredetibb városoknak, helyzeténél és viszonyainál fogva társadalmában is sok olyan dolgot mutat föl, aminek párját nem találni egyebütt.

Egy darab ez Amerikából. A tiszta demokrácia levegője csapkodja itt az arcokat, s ez üde levegőt édesen szívja be a tüdő.

A nép maga romlatlan és hatalmas. Uralkodik.

A népvézerek évszázadok előtti álma megy itt teljesezésbe.

Milyen csodálatos, meseszerű volt az még álomnak is valaha, hogy a nép, az úrbériség igájában nyomorgó nép gondolkozni tud valaha, ő fog határozni önmaga fölött, s ezt a határozatát végre is fogja tudni hajtani. — Ereje lesz hozzá.

Beteljesedett. Legalább Szegeden beteljesedett.

De fájdalom, *igen hamar* teljeseedett be. Azok, akik a népek üdvén fáradoztak, akik az első magot vetették el,

hogy abból a szabadelvűség eresszen gyökeret, *elszámították* magukat.

Egy erőszakos rázkódás hirtelen fölszabadítja a népet. Egy véreső megnövelte a szabadságot. Egy éjszaka nőtt nagyra, mint a lótoszfa aranyvirága.

De a nép értelmileg csak lassan fejlődhetett, ő hátra maradt amikor a szabadelvűség zászlaja, melyet kezébe adtak, magasan fönnlobogott már, nem bírt ahhoz hozzá emelkedni.

A zászló fönnlobogott, ő alatt maradt. S ha ő fogta a zászló nyelét (mert ereje volt hozzá), éppen a nagy ereje miatt nem azért tartá azt kezében, hogy az fönségesen lobogjon feje fölött, hanem ide-oda csóválta azt vadul, szilajon, mintha le akarna vele ütni valakit.

Egyszóval: a mérséklet, a higgadtság, az értelem csak lassan jön meg.

A szabadelvűség egy tündéreszme, mely előtt nincsen semmi lehetetlen, mely nincsen alája vetve természeti törvényeinknek, míg az ember csak hús és vér, közönséges teremtvény, kit előbb meg kell érlelnie az időnek.

Innen származik nem egy ferdeség, melyet Magyarországon a politikai élet különféle fázisaiban fölmutathat. S ez veszedelmes dolog, mert Magyarország nem önálló ország, alkotmányunk nem Anglia alkotmánya, mely mint az acélburkolat, az egész nemzetet övezi, óvja, erőssé, sértetlenné teszi, a mi alkotmányunk egy nehezen szerzett, s még egyszer nehezebben megtartott kincs, amire a sárkányok leselkednek.

S ezek a sárkányok vérrel élnek folyton itatnunk kell őket.

Ily helyzetben nemzeti bűn minden félrelépés, mely a népképviselési alkotmány lejárataához indokul és bizonyítékul szolgálhat.

Bizonyára legeklatánsabb kórjel az osztályuralom forszírozása. A legundorítóbb szeplő, amit a népképviselés a liberalizmus arcára fest.

Ezek a jelek gyakorta mutatkoznak a legutóbbi időben az országban. A félrevezetett nép azzal ámitja el magát, hogy az a szabadság, hogy ő mindent tehessen. Hogy az a

szabadság, ha mindent megfordít, Eddig az elme uralkodott, hadd uralkodjék most a nyers erő.

De ám nem oda Buda! A természetet nem szabad szabályozni akarni — mert ez nem megy. — Azért, hogy eddig a kezek voltak rendelve a munkálkodásra, a lábak pedig a járásra, nem szabad megfordítani a dolgot; mert aki a kezein akarna járni, az ugyancsak lassan haladna, s aki a lábaival végezné a kézimunkát, nemigen gazdagodnék meg a keresményével.

Jó szerencse azonban, hogy e kórtünetek, melyekről írok, eddig jobbadán csak tünetek maradtak, számba nem véve komolyan senki által, mert az intelligencia ügyesen tudta azokat ellensúlyozni mindenütt. S ez is a rendje! Mert tökéletes intézmény nem lehet a világon, s éppen ezért gondoskodni kell, hogy az egyes hiányok pótoltsanak.

Hibákat hibák ütnek el számtalanszor.

A nép túlkapásait az intelligencia túlkapásai simították el. Legtöbb helyütt ezekből váltak a nép vezérei, kik leszállván a néphez, minden hatalmat és befolyást magukhoz ragadtak.

S ezért maradt a magyar képviselőház még eddig is oly magaslaton, hogy messzire kiválik hason országok parlamentjei közül.

Szegeden azonban nem így van. Itt az intelligencia közönyös, s a közügyekkel nem szeret foglalkozni.

A fiatalabb nemzedék örül, ha bevégez az egyetemet, hogy lerázhatta az iskolaport. Nem tanul többet, s nem törődik többé egyébbel, mint a kenyérszerzéssel és családalapítással. Üres idejében pedig kártyázik és a kávéházakat bújja, ahelyett, hogy a népkörökben megfordulva részt vegyen a közügyi és politikai mozgalmakban.

A népnek jó érzéke van. Hirtelen kiösméri a maga embezeit, s mivel természetében megvan az arisztokratikus hajlam, vezéreiben a kimagaslóbbakat becsüli többre.

Ha azonban feléje sem néz az intelligencia: azt kénytelen elfogadni vezetőjévé, akit talál.

S ez magyarázza meg a mai állapotot, mely most soknak nem tetszik, de mely csak természetszerű következménye

azon példátlan közönyösségnek, melyet a szegedi értelmiség tanusít a közügyekben.

Ez a példa nem ártott: tanuljon belőle a jövő nemzedék.

214. sz., szeptember 24.

VÁLASZTÁSI MOZGALMAK

I.

Vajon elég mélyen temették-e Dózsa Györgyöt azok, akik megégették? . . .

Por lett, föld lett s mégis megjelenik. Századok ülik sírját, s mégsem nőtt az be egészen. Van egy repedés rajta valahol, ahonnan kijár a lelke — kísérteni.

Pedig aludj jó Dózsa György!! Az izzó trónus rég kihült. Nincs itt se úr, se paraszt többé . . . Csupán adófizető állampolgárok vannak, kik legföljebb azt találgatják egymásról, hogy vajon melyikük a szegényebb.

A büszke várak-, ős kastélyokban, hol vérszomjas népeddel hajdan a zsarnok kényurat szorongattad, idegen nemzetbeli gyerekek játszadoznak.

A miniszteri széken, a törvényhozó testületben az Apponyiak, Tiszák, Andrássyak mellett ott ülnek unokáid is. Mi bánt hát még azontúl? Minek jössz még föl kísérteni?

Pedig gyakran jön. Szellemlépteinek nyoma itt-ott egészen bevésődik. Fehér, kísérteties lepedője kifehérlik az osztálymozgalmakban.

S ha célt tévesztett és nevetséges az osztálymozgalom Magyarországon, kétszerte az Szegeden, »Szegeden« »ma«. Mikor az egész lakosság a »tönkre jutottak« osztálya.

S ki kezdi e mozgalmat? Ki tömöríti össze a haza fölé ezt a nehéz, sötét felhőt, mely villámokkal lehet még terhes valaha? Ki kapaszkodik bele az egyenlőség küllőibe, hogy azokat kitorjje? Melyik osztály akar itt »különb« lenni — a többinél?

Talán a régi kiváltságos nemesség, melyet meg-megcsiklandoznak a tradíciók? Az ősapák, a hatalmas urak arcképei

integtetnek le a falakról gőgösen, mintha mondanák: »tiétek a hatalom?«

Nem! Penész lepi el a címereket. Késpenge lett a fringyából. Némák a képek ott a falon. Végighangzott az Egyenlőség jelszava az országon, törvény lett, zászlóvá izmosodott.

Ki akarja most megcsúfolni azt a zászlót?

Maga a nép!

De lehetséges az? A nép, az a jó nemes nép, akiben minden tökély megvan összességben; aki egyenkint igaz, hogy csak »hallja kend«, de együttvéve »fölséges úr«. Nem vete-medhetik az ilyenre! Nem lehet az annyira hálátlan, hogy midőn valaki, aki hatalmasabb nála, megosztja vele az erejét, ő aztán azzal az ajándékba kapott erővel fölbe kerekedjék és letiporja.

Nem a nép szava az, nem a nép akarata az, aminek a tünetei egy idő óta Szegeden látszanak, hamis mesterség praktikája ütötte itt arcul a természetot, s úzi játékát galádul.

A festő egyszer egy nagyon szép nőt képzelt el magának: olyan szépet, mint amilyen szépnek mi ruházzuk föl a népszabadságot. Rajta volt azon minden bűbáj, minden fönség. És amit elképzelt, megálmodott, azt oda akarta teremteni valóságnak a vászonra is.

Egy arcot festett tehát, mely összetétele volt minden ideáljának, innen a mosolygó szemeket kölcsönözte, onnan a piros korall-ajkat, másünnen ismét a márvány-homlokot, ki nem feledte a kábító gödröcskéket sem, a kettőbe hasadó állacskát stb. Minden ott volt, ami legszebbet látott szanaszét, minden-minden összehozva . . . húsz paradicsom egy csomóban. Milyen szép kép lesz majd abból!

És mikor aztán elkészült ez a kép, a szép márvány homlokkal, a mosolygó szemekkel, a piros ajkakkal, a kettőbe hasadó állacskával, az ígésző arcgödrökkel . . . hát akik látták meghökkentek; mert az egy rettenetes *torzkép lett*.

Vajon ki keverte bele a népszabadságba azokat a ríktó színeket, hogy Szegeden karikatúrává váljék? Ki öntötte bele a legszebb, legnemesebb principiumokat olyan hamis formába, hogy kacagásra indító alakban kerültek ki belőle?

Erre csak egy felelet lehet: ez mind a *vezetők* dolga.

S ezt be is lehet bizonyítani, de előbb vissza kell pillantanunk holnap azokra az időkre, midőn még Bakay is csak néptribun volt.

215. sz., szeptember 25.

II.

A Börsök és Dobó jelöltsége csupán természetes következménye a Bakay megválasztásának. A Bakay megválasztása volt az elhintett mag, amelyből a konkoly termett s fog teremni.

Ma egy éve Bakay lejárt ember volt. De mint mindig, ügyes klavírozó. Egész pályája ezt bizonyítja.

Legelőbb egy billentyűt nyomott meg: ez a hízélgés hangja volt, lágy, édes, suttogó. A népszerű emberek kegyét hajhászta. Úgy akart magasba emelkedni, mint az ökörszem; a sasok szárnyai alatt. Osztrovszky és mások kegyeit hajhászta, s természetesen ezek Deák-párti libériáját viselte.

De ezen az úton nem boldogult. A Deák-korszaknak nagyon talmi ember volt.

Akkor hát megnyomott egy másik billentyűt. Recsegő ellenzéki hang, mely lepereggette a bihari-pontokat mint a verkli, Tisza—Ghyczy párti lett. De itt sem boldogulhatott, Tiszának még akkor nem volt szüksége mamelukokra, csak *férfiakra*.

Bakay ekkor megnyomott egy harmadik billentyűt. Viharos harci zaj riadt föl a Rákóczi-induló akkordjai mellett. Bakay a függetlenség hőse lett, ki a németek véréért szomjúhozta. Neki országgyűlés kellett a Rákoson. Király, aki csárdást táncol a Hortobágyon, miniszter, aki bruderschafatot iszik a kocsisokkal. Egyszóval minden kellett, ami salangosan hangzik. Kellott neki az Aranybulla, és nem kellott neki a Pragmatica Sanktio.

De hát ő még úgy sem kellott senkinek.

Fogta magát hát és még *följebb licitált*. Szélsőbalból lett republikánus. Elkezdte emlegetni a debreceni országgyűlést, egyszer — minthogy ő az irodalommal is foglalkozik

— egy kalendáriumból olvasott valamit a kommunizmusról: felült erre a paripára is, s hirdette [a] demagógiát tele szájjal. Egy második Lakatos Sándor lett. Beszélt a földosztásról, s azalatt a saját uborkafára jutásáról álmodott.

De hát a fátum leleményes, arra kellett ébrednie, hogy még a saját elvtársai is idegenkednek tőle. Három republikánus tagja volt az alsóháznak: Mednyánszky Árpád báró, Szalay Imre és az öreg Kállay Ödön.

E három képviselő ide hozta ellene a szelíd, mérsékelt Törs Kálmánt, nehogy ilyen republikánus jöjjön be a parlamentbe.

Mindenki kétségbeesett volna e végzetes sikertelenségen, s visszavonult volna. Bakay nem. Az ő fortepianóján volt még egy ötödik billentyű is.

Megnyomta azt is. Ott volt előtte az iparos osztály kivált Szegeden nagy lendületet vett mozgalma.

E mozgalom üdvös volt, mert az ország által kijelölt irányban haladt. Nemzeti törekvések tükröződtek vissza a szegedi iparosok nyüzsgésében. Egyesültek, hogy tömörülve legyenek, s az egyesülés célja saját iparérdekeik kiösmérése volt: mert csak ha ösmerik, akkor juttathatják azokat érvényre.

S e nagy, nemes eszme, mely kiváltképpen itt ápoltatott Szegeden, mely betölti a műhelyeket, mely kihangzott a pöröly- és kalapácsütésekből, mely majdan szülőanyja lehetett volna egy nemzet jólétének, e nagy eszme alá lett aknázva.

Bakay úr a politika puskaporát csempészte be a mesterlegény[!], s elméje koháján addig csiholt, míg szikrát kapott és légből röpült a valóságos cél, s csak a füstje maradt meg, s kilyukadt az egész dolog egy osztálymozgalomban.

Mi történt itt?

Hát gondolta azt valaha valaki, mikor az iparos érdekek gyámolítását tűzte ki zászlójára ország, kormány, hogy az iparosok abban fogják látni az ipar haladását, ha ők lesznek törvényhozókká ?

Bizony senki sem gondolta, mint ahogy mi most nem gondolunk arra, hogy gróf Apponyi Albert vegyen mértéket a kabátunkra. Bizonyára okos ember Szilágyi Dezső is — de

azért egy gerendát nem bírna olyan simára meggyalulni, mint aminő szépen farag egyet-egyét Tisza Kálmánon.

Sajátságos gondolat volt ez a szegediektől. Nekik, kiknek annyira szíven fekszenek az iparérdekek, nem súgta meg valami, hogy éppen azt veszélyeztetik, ha az iparérdekek köpenyébe békát csúsztatnak be? Mert ezt a köpenyeget azután ki is porolhatja a rászedett ország, hogy ne legyen benne béka többé.

És ki szedte rá az országot? Az iparosok? Nem. Az iparosokat szedte rá Bakay.

Lassan, észrevétlenül közeledett hozzájuk mint a kígyó. Legelőbb is elfordítá őket természetes vezéröktől Polczner Jenőtől. Azután elfordítá őket azon útról, amelyen eddig haladtak.

Programjában kimondta, hogy *ellenége az észarisztokráciának. Éljen az esztelenség!*

S az iparosok visszamondták: *Éljen hát Bakay!*

Meglett az, amire vágyott: bejutott a törvényhozásba Pulszky ellen, s hogy ő oda bejusson, szégyenszemmel kellett visszatérnie a függetlenségi párt vezéreinek, kik Törsöt hozták ide, vissza kellett vonulnia Polcznernek, s meghurcolva odalökteni a veszedelmes mozgalmak lajstromába ama cél-
nak, mely az ipar gyámolításában kulminált, s mely ott ragyogott jobbról, balról minden zászlón.

Az ötödik billentyű megnyomása tehát használt Bakaynak, hanem ártott az iparosoknak és Szegednek: mert annak az ötödik billentyűnek olyan volt a rugója, hogy kipattantotta az osztályversengést.

Holnap majd elmélkedünk róla.

216. sz., szeptember 26.

III.

Régi dolog már az, hogy aki a levesből evett, vágyik a húsrá is. A világtörténelem minden tragédiája ezen alapszik.

Helyesen mondta valaki, hogy a népszabadság olyan volt Magyarországon, mint nagy szárazság után az eső. *Az eső pedig okvetlenül sarat csinál.*

Hát itt is sarat csinált.

Mert amint azt látták, hogy egy kötélgyártó, ki nem tanult semmit, s ki nem viselte magát úgy, hogy mint karakter tündököljön polgártársai előtt, elfoglalja a legnagyobb állások egyikét, a törvényhozóit, — s emiatt nem fordul ki a világ sarkaiból, egyszerre el lett ültetve az elmébe egy néma gondolat, s a szívekbe egy sejtjelemszerű vágy.

Legeleinte csak megszokták ezt a visszás helyzetet. Később aztán azt képzelték »így is jól van«. Azután elhitették magukkal, hogy annak így kellene lenni mindenütt. Most meg már körülbelül azon az állásponton állanak, hogy ez nem is lehet másképp.

Milyen lavina lesz ez, ha így nő?

S ez mind abból a parányi magból kelt ki: hogy az iparosok csak iparost akartak törvényhozónak.

A nép is gondolkozik, szereti az extravaganciákat. S érintik a benyomások, kivált ilyen közelről. Nem csoda, ha ő is saját kebeléből óhajtja képviselőjét s Börcsököt lépteti föl.

A nép nem lehet annyira érett, hogy *megállni* tudjon, ha már egyszer *megindult*. Az ő elméjén a társadalmat és országot fönntartó elvek még mindig lejtő[!], melyen nagy tömegben csak bizonyos lökés folytán gurul, úgyszólván öntudatlanul. Ő nem láthatja »meddig« mehet és »hova« ér. A nép nem vétkes. A népet megállítani kell.

De vajon ki állítja meg? Mert megindítani mindig könnyű, de megállítani mindig nehéz. Útja egyre lejtősebb lesz . . . s elérheti még azt a pontot is, ahol már nem is lehet megállítani, mikor rohanva zuhan az örvénybe.

Szerencsétlen gondolat volt a Börcsök Sándor jelöltsége. Sokan megátkozhatják még azt az agyvelőt is, amelyikben először megfogamzott.

Mert ez a gondolat volt az első szikra, ez volt a hógombolyag, amely minél tovább gurul maroknyi súlyával, óriási görgeteggé nőhet.

S az már most gurulni fog.

Mert meglehet, hogy Börcsök Sándor nem lesz képviselő az Alsóvárosban most, meglehet nem lesz még két év múlva sem, meglehet nem lesz meg soha, de ez a megindított.

burokjából kihámozott gondolat már megmaradt, már *törekvéssé* lett.

Ez már most ki van mondva. Be van lopózva az aspirációk közé. S annak is marad egész *a diadalnapig*. Az pedig ha száz, ha ötven év múlva, akármikor lesz, igen szomorú diadalünnep lesz . .

A népképviselői alkotmány temető helye jelöltetik ki azzal.

Korántsem Börcsök Sándor a hibás. Mert itt a személy nem számít, ha nem volna Börcsök, lenne más.

Sőt Börcsök maga annyira derék tagja a népnek, mint csak igen kevesen. Eszére, jellemére is — megengedem — kiemelkedik a népből. — Polgártársai kitüntetését is megérdemli — de nem ilyen alakban. Mert ő egy osztály vezérének proklamáltatik a többi osztályok ellen s nem a nemzettest egy értelmes tagjának az összes osztályok között.

Ez a határ.

Csak hogy azt már túllépték az alsóvárosiak. A vezérek nem figyelmeztették őket a »tilalomfára«, melyet csak az *értelem* láthat, a szemek nem.

Ne higgye senki, hogy Börcsök esetleges elejtésével megszűnt e mozgalom; legföljebb szünetelhet.

Azt ki nem lehet irtani többé, mint a szerbtövist; élni fog az úton-útfélen. Regélni fognak arról minden szegedi tanyán, s kihajt, föléled minden követválasztásnál.

S mikor mi azt fogjuk már hinni róla, hogy az csak föld alatt bujkáló vakondok, egyszerre szárnya támad s keresztül röpüli a tornyokat mint a vihar, s megmérgezi a levegőt, mint a kolera . kelettől nyugatig.

Mikor a mostani angol királyné még nem volt csak hercegnő, az orvos eltiltotta tőle a teaivást, mint olyat, ami nagyon árt neki. Környezetének meg volt tiltva, hogy teát adjanak neki.

Egy napon azt jelentik a hercegnőnek: »Meghalt a király — most már főséged uralkodik Nagy-Britannia fölött.«

»Én uralkodom Nagy-Britannia fölött? Nos lássuk hát ! Hozzatok nekem egy csésze teát.«

A teát azonnal előhozták.

A királyné könnyekre fakadt.

»Látni akartam, ha igazán uralkodom-e? *Vigyétek vissza.*«
Tanulhatnának az alsóvárosiak a puritán királynétől.
Kikandidálták Börcsököt. Látták, hogyha akarják, bizony
meg is választhatják, szurony, kormányhatalom nem aka-
dályozza őket ebben.

Meglátták, hogy semmi okuk nyugtalankodni a nép-
jogokért, amelyeknek gyakorlásában senki sem háborgatja.
Meglátták, hogy igazán ők uralkodnak — bátran kiálthat-
nának föl hát ők is: *most már vigyétek vissza Börcsököt!*

... De ám a népek nem olyan okosak, mint a királyok !

220. sz., október 1.

IV

A vezetőket okoztuk e cikksorozatban. Szóljunk róluk is.
A belvárosi választásnál csíny történt. Ott aktíve viselte ma-
gát a vezénylet, az Alsóvárosban pedig már a passzivitás mel-
lett is hasonló eredmény ígérkezik.

De hát kik ezek a vezérek?

A Belvárosban még csak láttatták magukat. Ott volt
Polczner, Bakay, Horváth Sándor. Itt már nincs senki. Itt
már csak titokban dolgozó kortesek garázdálkodtak.

Három fő elv tűzetett ki a követjelöltre nézve.

Hogy az helybeli legyen.

Hogy az fiatal erő legyen.

S hogy függetlenségi legyen a hitvallása.

A paraszt-gaukléria már mindjárt itt Börcsök felé kezdte
hajtani a vizet. Az első pont az ő kedviért lett kimondva; a má-
sodik pont pedig azért, hogy az a helybeli erő ne lehessen Réh
János.

Azt mondja a latin közmondás; hogy »parva sapientia
regitur mundus«. Okosan tartották ezt így a latinok, de még-
sem tételezem föl róluk, hogy a »parva sapientiát« a Kalmár
Imrékre vitték volna le.

Szomorú dolog volna, ha a népjog olyan lenne, mint a tö-
rülközőkendő, min mindenki otthagyja a szennyét; oltár az,
melyhez megtisztult lélekkel szabad csak lépni; hősök piros vé-

réből nőtt liliom az, min nyomot hagy a durva érintés, s mit megperzsel a napsugár is, ha túlforró.

Az alsóvárosi mozgalmaknál nem látjuk meg a vezetők alakjait, de látjuk a kezük most már letörölhetlen szennyét. Rájok lehet ismerni.

Igaz, hogy maguk is meghökkentek, mikor a Börcsök név kisiklott szájukon s visszhangra talált.

Ekkor Kálmán Imre importált be egy új jelöltet, Dobót.

Dobó úr, dacára Kalmár I. történelmi fontosságú nyilatkozatának, hogy: »magából öcsémuram miniszter lesz«, egészen ignota persona, akiből sohasem válik nemcsak miniszter, de meg — jóraváló politikus sem. Szimplex ember, akinek, hogy szegediesen fejezzem ki magamat, sok tarka macskája van.

E tapintatlanul választott jelölt még csak elmérgesíté a bajt. A demagógia kikapaszzkodó csiráit elfojtani külön név kellett volna. Fényes és kifogástalan név. Mert az árnyék, melyet az osztálymozgalom vetett Szeged népére, olyan természetű folt, mint a tintapecsét. Csak az itatóspapír veszik ki: a közönséges papír szétmázolja nagyobbra.

Dobó fölléptetését csak egy irányban védhetik a vezetők, hogy ez t.i. taktikából történt, ha nézetünk szerint egy alsóvárosi népfiat csupán szintén egy alsóvárosi népfiaival akarták megbuktatni, kinek itt széles atyafisága van.

Éppen ebben volt elhibázva a dolog. Ez egyszer nem taktika kellett volna, hanem erő, mert ellenfelet lehet verni taktikával, trónokat lehet feldönteni, királyokat meghódítani, nemzeteket leigázni mind taktikával — de egy betegséget meggyógyítani taktikával nem lehet.

És mintha minden közre járult volna ahhoz, hogy káoszt teremtsen az alsóvárosi követválasztási mozgalmakban, a központi függetlenségi párt is oly tapintatlanul viselte magát, — mintha ő maga is Alsóvároson nyerte volna politikai kiképzését.

Ahelyett, hogy e habozó véleményhullámmal szemben impozánsan álljon föl egyetlen jónevű jelölt mellett, akit összes tekintélyével támogatva állítson fölibe az itt kerekedő felhőnek, önönmagával meghasonolva pártoskodási intrikákat fejt ki, ki Mezey, ki Herman, ki Mudrony, ki pedig Kun Pál mellett, mintha a választók bizalma nem lenne egyéb, mint egy

vizes bögre, ami alá elég egy gyufa, hogy tüzet gyújtson, s azt tetszés szerint fölforralja.

A központi függetlenségi párt embereinek ide kellett volna jönni Szegedre, s itt egyértetűleg a néppel állapodni meg *egyetlen* jelöltben, nem pedig elősorolni egy csomó itt ismeretlen úriembert, s Mocsáry indítványára kijelenteni: »ezek közül az urak közül válassza ki Szeged azt, aki neki tetszik.«

Mit tudja azt a szegedi nép, hogy melyiket válassza?

A szegedi népben sok eredeti sajátság van, s többi közt sok dicséretes is. S ezek egyike konok demokratikus jellege, melyet íme most végletekre hagytak menni.

E demokratikus érzelme mindég fölháborodott, valahányszor egy-egy a népből fölment valamely ügyben a fővárosba, s ott nem szegedi származású képviselőjénél kopogtatott be, kinek rendesen az volt a kérdése a belépő atyafihoz: »Honnan való kend?«

De már ezt meg nem bocsájthatja egy telivér szegedi ember, hogy az ő képviselője azt ne tudja, hogy ő Szögedébe való, s ne így szólítsa szívélyesen: »Isten hozta kigyelmedet Kapros János Uram ! Hogy van odahaza a háznép?«

Ez körülbelül azon erős ragaszkodás nyitja, melyet a »helyi ember« fogalmához kötnek a szegediek, s azt csak úgy lehetett volna ellensúlyozni, mint föntebb kifejtettem.

A következő cikkben áttérek a helyzet jellemzésére.

218. sz., szeptember 28.

BÉKEHANGOK

És elindul vala a vasember, beszélődvén a béke apostolának, hogy annak tanát hirdesse messze országokban, nyugalom és csend után sóvárgó nemzeteknek; és mind, kik őt látták és hallották, által lőnek hatva a béke szelleme által és megnyugvást merítének a hatalmas férfiú békés szavaiból.

Vaskancellár és béke; — a vér és vas embere olajággal a kezében ! Szinte hihetetlennek tartanók, ha nem olvastunk volna róla világlapok vezércikkében és távirataiban, ha nem

olyan közvetlenül közelünkben történt volna, mely minden optikai csalódást lehetetlenné tesz.

Igen, valóban itt volt, itt járt Bécsben Bismarck, a vasember; valóban a legnagyobb előzékenységgel viseltetett külügyeink vezetői iránt; valóban a béke szent igéi voltak ajkán, gondolata szívében; csak hogy az előzékenység nagyon hasonlít *az atya gyámkodó nyájasságához, mellyel kiskorú gyermeke iránt viseltetik*, s a béke igéi mögött, annak gondolata mellett a szívből ott lappang a világháború lehetőségének eszméje, s annak tudata, hogy ily háború esetén nélkülünk elszigetelten állana a vaskancellár által alkotott vasbirodalom.

És mert mi tudjuk ezt; valódi értékére vagyunk képesek redukálni a vendég előzékeny nyájasságát, s ösztönszerűleg érezzük, hogy soha a háború oly közel kilátásban nem volt, mint mikor annak egy kiváló tényezője békeapostolnak szegődik be.

Nem is áztatja magát senki nálunk édes reményekkel békés jövő iránt, legföllebb csak a hivatalos és azokhoz közel álló körök teszik ezt, vagy legalább tettetik, mintha bíznának a béke megszilárdulásában, bár éppen ők tudják nálunknál is jobban, hogy milyen kevés alapja van nagy garral hirdetett hitüknek.

És fölhangzanak a béke szavai mindenfelé. Legbiztosabb garanciáját képezi ennek az osztrák—német szövetség megszilárdulása. Mondják, hogy semmi kétely ne férjen hozzá, mintha e szövetség háborús célokat rejtegetne magában, elmegy a vaskancellár, meglátogatja a francia nemzet bécsi képviselőjét, biztosítván őt sohasem szűnő barátságról és galambérmekről.

Örömben úszik az osztrák birodalom fővárosa, »Bismarck éljen!« hangzik föl mindenfelé, s a rokonszenv száz-és-százféle nyilatkozata kíséri lépten nyomon a béke újkori apostolát, ki otthon talán jót nevet markába, melyben az olajág mellett rejtve szorongatta a szuronyt is.

S míg ezek Bécsben történnek, míg nálunk *szilárdul* a béke, szaporodnak a kilátások egy szebb és boldogabb jövőre, addig Franciaország egyik minisztere elindul erődítményi munkálatok szemleútjára, s a bástya fokán mondja el, hogy: igen, mi is békét akarunk, mi is azt akarjuk, hogy Európa nyugalma ment legyen minden megrázkódtatástól; de ha van, kit

e béke-hangoztatásnál utógondolat vezérel, ám jöjjön hát ide hozzánk, minket készen fog találni !

A távíró szétviszi a francia miniszter e szavait a világ minden részébe s visszhangként felelnek rá a muszka lapok, ezek a bábújságok, melyek mindég úgy táncolnak, ahogy fölülről, a hatalmas cár keze rángatja őket, és amit ezek a lapok — felsőbb rendeletre — most elmondanak, ahogy az osztrák-német szövetségről írnak, amily szavakkal a két szomszédos nagy nemzetet megtámadják, azok nem a béke szavai, nem az újonnan megszilárdult barátság szellemében vannak írva és elmondva, s nem látszik meg rajtuk, hogy a fehér cár és a németek császára csak nemrég ölelték meg egymást testvériesen.

»Béke veletek !« mondja Bismarck elbúcsúzóban Béctől, könnyen hívő miniszterektől, és míg itt a barátság és béke szavai hangzanak föl, addig más világrészben két európai nagyhatalom harcol — ha nem is közvetlen, de közvetve egymás ellen. Fölbujtogatják egymás alattvalóit, lázadásra izgatják a pezsgő vérű, de különben békés polgárokat, s vérfürdőket rendeznek, melynek szaga átcsap a háború lángjával együtt hozzánk, Európába is, fölkeltve a vérszomjat, a harc és háború iránti kedvet.

A levegőben van a háború, és a hatalmasok ajkairól a béke igéi hangzanak. És ugyanaz a sodrony, mely szerte viszi tőlünk a hírt: barátság megszilárdulásáról, Európa biztosított békéjéről, ugyanaz a sodrony rémhíreket röpít felénk Ázsia-, Rumélia- és Konstantinápolyból, vérengzés-, merénylet- és polgárháborúról.

Van-e, ki ily ellentétes hírek mellett nyugodt maradna? Van-e ki nem tekint agodalommal a közel jövő felé, s nem kérdi magától titkon, hogy a modern apostolok nem űztek-e galád játékot a béke szent szavait vevén ajkaikra a háború gondolatával szíveikben?

Hiszen oly gyakran hirdették már békét éppen háborúk előestéjén, olyan gyakran megcsalatott hitében a nép, mikor a kenyérről prédikáltak és gyilkot nyújtottak neki, hogy nem csoda, ha már nem hiszünk és nem bízunk a bécsi komédiában.

Háború csiráját rejti ez magában most is, mint egyébkor, s mint annyi sokszor, most is csak ágyúk dörgésében fognak föloszlani a — békehangok !

OKTÓBER HATODIKA

Ma harminc éve játszattott le a nagy tragédiából a legutolsó jelenet: tizenhárom hős bukik el benne egyszerre.

Dehát ez csak azt jelentette, hogy tizenhárom helyen fog megnyílni a nagy nemzeti sír s föltámad, életre kel az eszme, melyet elég mélyen eltemetni nem lehet.

Három évtized moha földi immár az aradi sírt, harmincszor nőtt, ugyanannyiszor megszáradt a fű a néma hantokon, s fehér galamb lebeg fölöttük.

A sír tájékán, hol a honvédek utolsó vezérei álmodják Magyarhon dicsőségét, ismét honvédtisztek kardcsörtetése hallik.

Vajon hallják-e, érzik-e odalent?

Magyar lett újra a magyar. Nemzet, király egyet érez. A sír nem okoz olyan mélyen sajgó fájdalmat többé . . . inkább enyhületet, hogy: nem hiába haltak el.

A kegyelet elvezet hozzájuk minden évben. Megállunk mellettök s elgondoljuk, ha vajon megbocsátanak-e ök »őneki«?

És megbocsátanak. A fűnek nincs haragos zöld színe, a hantokon néha egy piros pipacs is nő ott . . . a lombok szelíden suttnak . . .

De ha egyszer azt találnánk kérdezni, hogy hát velünk vajon meg vannak-e elégedve?

Félek, vihar kerekednék, s arcunkba vágná a sír rögeinek morzsáit haragosan.

KÁLMÁN NAPJA

Jókainak van egy alakja, aki teljes életében csak rosszat tesz, mindenkinek irigye, mindenkinek szerencsétlensége, valóságos csapás az embereknek, minden tette egy-egy nagy bűn, s ő mégis boldog, lelkiismerete nem hábor-

gatja, nyugodtan alszik és eszik, embertársai tisztelik, félik, s még halála után is egy nagy márvány piramis, arany betűk hirdetik föléle, milyen érdemes, derék ember volt.

Nagy írónk e sötét alakját csak azért vezeti keresztül a bűnök összes hálózatán, hogy végül fölkiálthasson: »*Ki mondja még, hogy nincsen másvilág?*«

S ez az alak hús is vér is lehet, nem egészen a képzelet világából való.

Maga Jókai föltalálhatja őt hamar: előtte van; minde-
nütt utána cammog. Ez a sötét alak Tisza Kálmán.

Tisza Kálmán maga a megtestesült csapás. Egy ember, aki megcsalta ellenfelét, a Deákpártot; megcsalta a saját pártját, megcsalta az országot, megcsalt mindenkit, megcsalta még önmagát is. Minden tette jezsuitaság, zsarnokság, átok, lába nyomán kiszárad a fű, lehetőleg méreg keveredik a levegőbe.

S ő mégis ott áll a legfényesebb polcon. Uralkodik, parancsol, s engedelmeskednek neki.

Ott áll s boldog. Semmi sem zavarja őt. Olyan alakba öltözteti bűneit, mintha csak erények volnának. S e hazug ruhát senki sem elég erős letépni róluk.

A lelkiismeret bántja, mardossa talán? Nem, az neki nincs. Az emberek tesznek szemrehányást? Nem! Azok a lábait csókolják, s meggratulálják a nevenapján, hogy az isten sokáig éltesse.

Ki mondja még, hogy nincsen másvilág?

Tehát Kálmán napja volt tegnap. Ünnepi ábrázattal gyűltek össze a mamelukok a hatalmas úr előszobájában. Mosolya volt ott minden arcnak, s hajlásra volt bedresszír-
rozva minden hátgerinc.

Jött az ünnepi dikció, piszokba szöve az isten és a haza neve. Az isten éltesse Tisza Kálmánt a hazának.

Kigondolhat-e agyvelő még ennél is nagyobb káromkodást?

Szép nevenap volt. Öröme telhetett a gratulációkban, ha végig gondolt az ország sorsán, melynek fiait mézszárszékre engedte vitetni tavaly, melyet hagyott kifosztatni anyagilag, s melyet megöl szellemileg, megfosztja jogaitól, vezeti az örvény szélére.

Folyt a lakoma. Ott állottak a töltött billikumok, gyönyöző bor bennök. A honatyák koccintottak a névünnepen »Éljen Tisza Kálmán«.

De ha kinyitották volna az ablakot, kitekintettek volna az éjbe, s ha hallanák erdők zúgását távolról, s ha megértenék, ha a levegő milliárd atomjai visszaadná a panaszos sóhajtást, amellyel terhesek, akkor elhalna ajkaikon a szó, s méreggé válnék poharaikban a gyönyöző bor.

Névnap volt. Egy fekete névnek a napja. Az éjszakának ünnepe, mely árnyat vetett a jelenlevőkre, és árnyat vet az egész országra.

Haragos villámoknak kellett volna ma cikázni az égen, síri árnyaknak játszani üvöltve az éjszakában, s az ördögöknek táncolni lenn a pokolban.

Azoknak lett volna szabad csak kiáltaniok: »Magyarország haldoklik. Éljen Tisza Kálmán erőben, egészségben!«

235. sz., október 18.

TISZA LAJOS

Féléve lesz innen-onnan, ahogy Tisza Lajos királyi biztos lett.

Mikor idejött, a nomen et omen[!] sötételett mögötte. Egy dolog miatt bíztunk benne, s mégis ugyanazon dolog miatt nem szerettük: ő a miniszterelnök testvére.

Különben is szomorú tradíciói voltak a királyi komiszáriusságnak Szegeden. Mint valami fekete árnyék, úgy húzódott itt át az emlékezeteken Ráday.

A királyi biztosról intézkedő törvény, habár nem függesztette is föl a municípium és tisztviselőinek hatáskörét, de mégis úgy bánt el azzal, mintha mondaná: »félre bokor, erdő jött helyetted«.

Csupán maga a municípium első hivatalnoka: Dáni főispán maradt meg hatalmasnak, önérzetesen mutatva rá a törvény egyetlen paragrafusára: »Ebben gyökeredzik az én hatásköröm«.

S ez a paragrafus azt tartalmazta: »a főispán ezekben és ezekben a dolgokban a királyi biztossal egyetérőleg, illetőleg annak *utasítása* szerint jár el«.

Minden hatalom Tiszánál összpontosult. S amint végig tekintett a Zsótér-ház első emeleti ablakaiból a messze nyúló, romokkal tarkított város fölött, lelkét XIV. Lajos kevélysége ringathatta.

S mint mikor a birnami erdő megindult, egyszerre minden ő körülötte kezdett forogni, kacsalábon, gólyalábon, ahogy a mesékben szokás mondani. A város tigriseiből szelíd kezes bárányok lettek, kik a tenyérről nyalják le a sőt, s Byron szavával élve: divat lett livrét hordani.

A legelső impresszió az volt, hogy vagy Tisza Lajos fog érdemetlennek bizonyulni e magas bizalmi állásra, vagy Szeged városa lesz érdemetlen Tiszára, mert Tisza Lajosnak kétszer könnyebb volt nagy hibákat elkövetni mint másnak, azért, mert a Kálmán testvére, s kétszer nehezebb volt Szeged elismerését kivívni mint másnak, azért, mert a Kálmán testvére.

De a legelső impresszió csak a körülmények számbavevétele volt, s az is csak hozzávetőleges; az idő kivetkőzteti alakjukból még a számokat is, s az eredmény letörli, mint a szivacs, a találgatásokat.

Szeged akkor nagyon beteg volt. S senki sem türelmetlenebb, mint a beteg. Felhők látása gyötri, erdők zúgása ingerli, a levegő fojtogatja. S bármelyik oldalán fekszik, mindig a másikon volna jobb.

Tisza Lajost nem fogadtuk melegen. Mintha valami démonok ingerelték volna a közvéleményt, az mérges kezdett lenni rá. Aggodalmak keltek, panaszok támadtak. Miért? Honnan? Senki sem tudta, s mégis mindenki érezte.

Úgy kezdett hozzá tehát a nagy úthoz Tisza Lajos, mint a mitológia egyik hőse, kinek nyíl van az egyik lábában.

S ő megfutotta azt az utat a nyilazott lábával; nem sántított sehol sem.

Én voltam az első, aki a közvélemény benyomásainak hangot adtam akkor, aki rámutattam a hibákra, melyek a rekonstrukció sikerét veszélyeztetik, s ugyanakkor megtagadtam Tiszában a tehetséget a nagy föladat megoldásához.

S éppen azért nekem vált kötelességemmé elsősorban leemelni e férfiú előtt a kalapot, aki minket nagyon *megcáfolt*.

Ha nem feküsznek is még előttünk a tények, de az újjáalkotás alapkövei immár le vannak téve. Ha nincsenek is megvalósulva a sok fényes álmok, izgatott agyvelők csodálatos víziói egy tündérszépségű új Párizsról, Szeged létele biztosítva van, virágzásnak, nagyságának ágya meg van vetve.

Tisza Lajos nagy föladatot teljesített, szándékosan nem mondom, hogy végzett. S ennek a föladatnak teljesítése nem volt oly könnyű, mint aminőnek hinni lehetne.

Az Aladin csodalámpája kis szerepet játszott itt. Bár néha-néha megnyomta rugóit annak is, s midőn Pauler igazságügyér egy csomó indokoló ok kíséretében október 15-re visszatelepíthetlenné nyilvánította a törvényszéket, Tisza Lajos hatalma egész erejével írta vissza a miniszternek: »A fölhozott okok közül egyet sem találtam olyannak, mely arra készítetne, hogy határozatomhoz ne ragaszkodjam.« S a miniszternek engedni kellett.

De nem a miniszterelnöktől kölcsönzött hatalom ügyes fölhasználása támogatta Tisza Lajost sikerében, hanem személyes tulajdonai szereztek azt meg neki.

Úgy tűnik ő fel előttem, mint az orvos, ki mérges, kártékony füvekből főzi a legjobb medicinákat. Excentrikus eszközöket használt föl céljaihoz.

Arisztokratikus légkört teremtett maga körül a demokrácia fészkeben. Úgy akarta meghódítani az embereket, hogy távol tartá magát tőlük.

Siket volt minden panasz előtt, hogy igazságos lehessen. S megorvosolt minden panaszt.

Sohasem ígért semmit. S többet teljesített, mint amennyit elhittünk volna neki, ha ígéri.

Harcot folytatott ellenünk — hogy mindenkit legyőzőn — a mi számunkra.

Hajthatatlan volt, szívós maradt, tetteit a tapintat vezette, s még azok is, amelyeket kezdetleges alakjukban el lehetett ítélni, félremagyarázni, mind egy közös pontba futnak össze, s megvilágítják az ő egyéniségét, s összes törekvéseire a

nem mindennapi tehetség, nemes gondolkozás bélyegét nyomják rá.

Tisza Lajos szegedi működése megérdemli azt, hogy az első elismerő szó az ellenzéké legyen.

S én nem késem ezt a szót kimondani.

Tisza Lajos körülbelül lejárt ember volt. Mint miniszter kevés nyomát hagyta működésének. Lefutott pályáján nem látszottak oroszlánnyomok. Az ország nem ismerhette egyébként, mint közönséges nagy úrnak, aki a felszínen úszik. Nem kapott tőle nagy dolgokat, de nem is várt, sem most, sem jövőre. S most íme az történt vele, ami Ornan lovaggal, aki fényes királyi udvaroknál kereste a dicsőséget, s míg végre kifáradva, eltikkadva egy kis parasztkunyhóban találta meg. Egy kis fehér kötény volt rajta, s mezei virágot tartott kezében .

Révhez jutottunk. Szeged lakossága együtt van ismét, s ha a királyi biztos azt az égetően szükséges fáradságot venné magának, hogy újévre népszámlálást rendeljen el, kitűnnék, hogy majdnem teljes számmal vagyunk.

A régen óhajtott vár a mienk, Újszeged ide van csatolva, a pium desideriumot képezett körtöltést mesés gyorsasággal építik. Az épülő város terve készen van, a kormány éppen most folytat alkudozást egy számunkra fölveendő kölcsön iránt, a Tiszapartot kiépítik, fényes állami épületek nőnek ki a földből, s Phónixként emelkedik ki hatalmasan megszépülve Szeged, s tündöklő arccal írja föl a saját sírfájára: »Föltámadtam«. S Antaeus visszamondja: »Megerősödtél«.

S mindezek fölött, ami e nagy kaliberű tényeket megkoszorúzza, egyetlen koldus sincsen a városban. Jólét van itt.

A romok, már ahol vannak, nem sötétek — csak regényesek. A szem ha nézi, nem lábad könnybe többé, remény színe rajtuk *most* a moh zöld, és nem az enyészet rideg virága .

A »Bizalmatlanság« már csak kopott ruhában jár. S amint el-el suhan az emberek mellett, senki sem szólítja ösmerősen. Még Zombory tanácsos is nemsokára megéri, hogy új kalapot vehet*; az állandó híd fölépítése bizonyos.

* Vonatkozáván Zombory tanácsnok azon fogadására, melyet még az árvíz előtt tett, hogy nem vesz addig új kalapot, míg az új híd föl nem épül.

S ki győzné elősorolni mindazt, amit a részvét, az államférfiúi bölcsesség, az ország nagylelkűsége számunkra jót, üdvösséget kigondolt, mik által, — hogy a főnnebi kifejezést használjam, Szeged jövődjő nagyságának ágyát vetik meg.

Csakhogy ezen az ágyon nem szabad ám még nagyon hánykolódní: mert az alsó deszkái csak lazán vannak beillesztve, és úgy szőtreccsenhet az egész, hogy a pusztá földön találjuk magunkat.

247. sz., november 1.

HALOTTAK NAPJÁN

Ma van a kegyelet napja. A halottak nevenapja. Ez az egy nap, amikor az élők a halottakhoz mennek

Bárcsak egyszer olyan nap is lenne már, amikor a halottak jönnének vissza hozzánk !

Nyugodtan alusznak ott a néma földben: az ezer meg ezer mécs, mely ki fog gyúlni a sírokon, nem világít le egészen hozzájuk. Örök szender ringatja őket szelíden, édesen .

Sehol sem lehet ma olyan gyásznapi, mint Szegeden. Itt van a legtöbb halott. Ha mindent méltón meg akarnánk siratni, ami lenni van az enyészeti sírjában, új árvíz kerekednék a könnyekből.

Az elemek mind összesküdtek, hogy segíteni fognak az enyészetnek, halálnak az idén: a Víz, a Tűz, a Levegő s a Föld.

Szőrnyű szándékát megvalósítá a Víz, a többi elementum is mind megpróbálta ránk törni, a Tűz két ízben bontotta ki vérvörös pokoli szárnyát, a Levegő mérget hozott vidékünkre atomjaiban, s a Föld megrendült, mintha le akart volna rázni hátáról.

Mi, akik még mindezek dacára élők maradtunk, üljük meg ma a halottak ünnepét.

Sajátságos érzés fog el: az elfásultság tompa zsibbadása. Semmi sem fáj, hanem csupán éget valami. Mi ez? Kegyelet? Nem ! Ez az irigység óirántuk, akiknek sokkal jobb dolguk van odalent.

De hát illik ez a csüggedés keresztényekhez? — Olvassátok el szegediek a temetők kapuin a merész szót: »Föltámadunk«,

s legyetek erősek a türelemben, s öntözzétek gonddal a reményt, mégpedig minél jobban indul hervadásnak, annál inkább.

Igen, maga s szülőváros Szeged is halottnak tekinthető, de csak tetszhalottnak. Hiszen dobog még a szív, s a vér ha lassan is, lüktetni kezd az erekben.

Soha még ilyen szomorú halottak napja — de azért ne roskadjunk össze a fájdalomtól. Király szavára megnyílik a sír, s föltámad az ősváros fényes ruhában.

Máskor e napon előszámítottuk az ország halottait, a közélet és irodalom bajnokait. Ami könny megmaradt, azt önekk szántuk. Az ő sírhantjaikon üdítette föl évről-évre a dércsípte gyepet.

Ma is megemlítjük egy Kállay Ödön, egy báró Wenckheim elvesztét, de ha az emlékezet odavisz a szőregi temető szomorú sírdombjaihoz, egyszerre összefoly előttünk a múlt, jelen, jövő és nem emlékezünk egyébre, mint a rettenetes katasztrófára, mely az egész városból egy nagy temetőt csinált.

S ami még mindezek fölött a legjobban fáj Szegednek az, hogy mikor a végzet koldusokká [1] tette, s halottas házzá ház nélkül minden házhelyet, rossz emberek jó hírnevéhez nyúltak, hogy azt is eltemessék.

Ráfogták, hogy háládatlan, hogy telhetetlen, hogy követelő: s Szeged népének lázas vonzalma szülővárosához, valóban úgy tüntethette volna föl magaviseletét azok előtt, kik a szerencsétlenséget, s a szűz patriotizmust nem értik, s épp ezért nem tudják méltányolni sem.

De hiszen a halálnak is van egy vigasztaló oldala, a föltámadás. Emlékezzünk meg régi városunkról ma, amint hajdan állott, cikcakkos udvaraival, a régi házakról, melyek mint gyermekkori ismerősök mélyen emlékezetünkbe vésődtek, idézzük vissza azokat az arcokat, amelyekből annyi hiányzik, áldozzuk a kegyeletnek, s vigasztalódjunk meg azon örök igazságban, hogy minden mulandó. S az isten bizonyos célból söpör le mindent.

Ki mondhatja, hogy a cél nem nekünk kedvező?

A jövő mutatja meg. A jövő, az átalakulás isteni titka.

A jövő föltámaszthatja nekünk Szegedet, s alátiprott hírnevünkről is kiszívja a ráhányt piszkot a mosolygó napfény.

A BOTRÁNYOK ÉVADJA

Elmondhatni, hogy sohasem volt Magyarországon olyan apátia, oly nagymérvű közönyösség a közügyek iránt, mint éppen most.

A nemzet lomhán hempereg oda, ahova a hatalom fordítja, az országgyűlési pártok állása oly szerencsétlen, hogy a tehetetlenség átkos magvát hordja magában.

Maga a parlament is egy egészségtelen test. S az egészségtelen testen folyton mérges pattanások támadnak. Mert a rossz vérnek, a természet törvénye szerint ki kell jönnie, bármily alakban is.

Ne csodálkozzunk tehát e számtalan botránnyon, mely egymásnak ad helyet folytonosan, bár sajnálkozunk is e fölött. Mindez úgynevezett affér-ok, melyek komikus golyóváltással, vagy egy nyilatkozattal érnek véget, a jóra való társadalmi és politikai életnek nem lehetnek ily gyors egymásutánban következő gyümölcsei.

Szomorú jövendő előre vetett árnyéka az !

E botránnyok, melyek parlamenti élet háta mögött de mégis annak közvetlen közelében támadnak és tenyésznek gomba módra, rontják tekintélyünket, hitelünket, becsületünket kifelé, s fölizgatják, megmérgezik és eltompítják a közvéleményt befelé.

Mert hiába durran el a pisztoly, s hiába minden bizonyíték és nyilatkozat, a hegy tetejéről meglökött követ nem állítja meg többé semmi sem.

A közvélemény megmarad aggodalmában, s bekövetkezik, gyökeret ver a kétségbeesés e nemzet jövője fölött minden szívben, s beáll a rothadás utolsó stádiuma, az apátia, mely mint az aranka növény mindent kipusztít, amerre elvonul.

Az ország sorsára kevés súllyal bír az, hogy Zichy lövi-e meg Asbóthot, vagy Asbóth Zichyt, valamint az, hogy melyik marad a színpadon győztes, Szapáry gróf-e, vagy Pázmándy Dénes.

A mármarosai komédiák is közönyösek. Hányszor köszönt le Várady, s hányszor választják meg újra?

Más itt a baj.

Az, hogy a parlamenti élet sorvadásban sínylik, s kormányrendszerünket a korrupció széles fekélyei borítják.

Ez a seb fakad ki minden botrányban, mégpedig azért botrány alakban, mert az erkölcsrontó, és a romlottságot tarkargató Tisza-rendszer, s erőszakolt parlamenti viszonyok nem engedik, hogy más alakban toroltassék meg a bűn vagy a hiba.

Tisza Kálmán uram, mert fölülről függ, csak a fölülről jövő panaszoknak nyitja meg a füleit, amennyiben kénytelen is vele: de az alulról jövő mennydörgés elől bezárkózik.

De éppen az ássa meg sírját, hogy a parlamentáris miniszter fogalmát akképp játssza ki, hogy amennyivel kevesebb befolyást enged magára gyakoroltatni alulról, ugyanannyival több befolyás nyomása alatt áll fölülről. Így lehetetlen megtartani sokáig a balance-ot.

A felső atmoszférákban nagy a sötétség. Ott később érnek meg a »látás«-ra a szemek. De ott is világosan fognak látni nem-sokára. A folség szeme már megnyílt a Zichy-afférnál s lehet, hogy e nyitott szem nem lesz ezután behúnyva egyszer sem.

Elfogy a *magasban* is a türelem, a Tisza onnan fog megbukni, oly csúfosan amint csak lehet, senkitől sem sajnáltatva, s egy nagy fekete foltot hagyva működése helyén, s azon soha ki nem zöldül a fű.

Ennek be is kell következni. A nemzetek történelmének fejlődésének logikája követeli így.

A kormánypárt többségének erkölcsi korlátoktól ment hatalma elfogta a politikai pártok törekvéseinek kútforrását, s az ellenzéki pártok nem képesek többé a parlamentáris harcokban diadalra számítani, legkevésbé akkor, midőn a fönnálló kormányrendszer ellenőrzéséről van szó.

A többség hatalmaskodik, s a kormány uralkodik tekintet nélkül arra, van-e a házban ellenzék vagy nincs.

És az ellenzék?

Az ellenzék a jövő reményében tarja fönn magát a többség nyomása alatt, s mivel nincs módjában a *parlamenten belül* teljesíteni kötelességét, a parlamenten kívül kénytelen folytatni a harcot.

Ez a magyarázata a botrányoknak, melyek mind a Tisza fejére esnek vissza, s ez egyszersmind azoknak mentsége.

JELEK

Keresztülmegye-e a boszniai javaslat, vagy sem — ez most a kérdés.

Ha az előzményeket tekintjük — elgondolva, mennyire képes volt Tiszát pártja tüskön-bokron követni a múltban, azt kell hinnünk, hogy a Tisza-kabinet örökkön-örökké való lesz.

A magyar miniszterelnök azon felül, hogy zsíros »sine curá«-kba rakta híveit, nagyszerűen tudja a fegyelmet tartani köztük. E gárda oly hatalmas öltésekkel látszik odavarrva lenni az ő gallérjához, hogy nem egykönnyen szakadhat le.

És mégis, mintha valami jelek mutatnák, hogy Tisza Kálmán talpa alatt ott van már titokban az *útlapu*.

»Fekete pontok látszanak« a politika egén, mondták volna hírlapírói elődeink, kedvenc frázisaikkal.

Valóban gömörödő felhők kezdenek a láthatáron feltűnni. Fekete felhők Tiszának, rózsaszín felhők nekünk, az ellenzéknek.

Az oly kipróbált kabinet, mint a Tiszáé, hasonlít a közvényes lábhoz, mely a változást idő előtt megérzi.

A miniszterelnök még sohasem volt úgy megijedve, mint most, azt mutatja nagy lehangoltsága, s azon intézkedések, hogy a szavazásra az összes kormánypárti képviselők be fognak hívatni, bárhol legyenek is azok, s bármily sürgős és fontos teendők is várjanak is rájuk egyebütt. Be fognak hívatni a főispánok megyéikből, a kormánybiztos képviselők, kik a Tiszavidékeken a tavaszra szükséges védműveleteket [!] építik, be fognak hívatni a szegedi királyi biztos és a biztos tanács. Összegyűjtetik minden csöpp erő, hogy a lankadó inakban elősegítse az izmosabb vérkeringést.

És Tisza mégis fél, hogy a boszniai javaslat nem fog keresztülmenni.

Tegnap beszéde olyan volt már, mint egy bukott miniszteré, egyes elejtett megjegyzései azt sejtetik, hogy el van készülve az utolsó kenetre . . a halálra.

Honnan e fatális sejtelem? Hiszen *jól megy minden!* mint a muszkák mondogatták három év előtt. A kormánypárti kapacitások rófszámra eregetik az argumentumokat a javaslat mellett; a nemzet ünnepelt írója is a sorompóba lépett, s bebizonyítá, mekkora üdvös dolgok származhatnak még ebből . . . Kár, hogy nem úgy tett, mint az »Enyém, tied, övé« című regényében, hogy két befejezést mondott volna beszédjében, egyet az ellenzék, egyet pedig dicső barátja Tisza számára: hadd lett volna megelegedve mind a kettő.

Minden jól megy — s Tisza mégis fél. Vajon mitől?

Talán az ellenzék szervezkedése és buzgalma ütött fejébe szeget?

Oh nem. Az ellenzék sem nem lett erősebb mint volt, sem nem igyekszik már diadalra jutni. Elfáradva a meddő küzdelemben jobb időkre vár, s azalatt inkább csak szokásból mutogatja éles körmeit.

Vagy az hangolta le Tisza Kálmánt, hogy érzi már, miszerint az Andrassy lábai a magyar földet tapodják? S ha egyszer a közélet porondjára lép, ő azonnal elhalványul mellette?

Vagy az rázkódtatta meg hátgerincét, hogy Széll Kálmán tegnapelőtt a Házba belépett?

Talán valami árnyék húzódott utána, egy nagy szellem árnyéka . . . s leült oda a Csengery helyére, ahova a Deák Ferenc vizitkártyája van ragasztva még múlttól is?

S ebből érzi Tisza, közel levő bukását?

Oh nem! Mindez korántsem alterálja Tisza Kálmánt. Szemet húnyt a víziók előtt s lelkiismeretén nagy lakat van: az nem mozdulhat. Egészen más dolgok ejtették nyugtalan-ságba őexcellenciáját.

Egy elejtett szó a bécsi Burgban. Egy kis nyilatkozat, mely bizalmasan lett elmondva, s mely aztán Bécsből magas állású füleken keresztül egész Budapestig eljutott.

Egy elejtett szó, hogy Tisza Kálmánból már elég volt. Egy elejtett szó, hogy még csak hadd szavaztassa meg a boszniai törvényt, mert ahhoz csak öneki van *ereje*. Egy elejtett szó, hogy azután pedig elmehet.

Ez az elejtett szó okozta a magyar miniszterelnök lehangoltságát, mert az az elejtett szó oly magas ajkáról siklott le, akiknek az elejtett szavai is sokszor válnak megmásíthatatlan parancsolattá.

259. sz., november 16.

A KIDOBOTT PÉNZ

Furcsa szél fúj megint a Percsóra felől, »Vállalkozók« szimatolják a talajt ismét colstokkal kezükben és szerződés-sel a zsebükben. Gyülekeznek a máshonnét elkergetett vagy elcsalt kubikusok is újra a szélrózsa minden irányából, mert fogadják nekik szörnyen, hogy most rendesen ki fogják a bérüket fizetni, nem úgy, mint azelőtt, sőt talán még a barakk-ra sem húzzák le az egy hatost. Szóval dolgoztatnak az egész vonalon.

A városi közgyűlés előtt is ott fekszik a jelentés, melyből kiérthetjük, hogy a percsórai kormánybiztos 200,000 Ft kölcsönt vett föl, dacára annak, hogy attól a törvény eltiltja, s dacára, hogy a társulati érdekeltek egyhangúlag tiltakoztak ellene.

Olvastuk a külföldi szakértők véleményét is, akik szintén a percsórai töltés helyreállítását javasolják. Persze az után az információ után, amelyet a folyam mérnök uraktól kaptak, egyebet várni nem is lehetett. Mert az, amit ennek a vonalnak az indoklására elmondanak, oly tájékozatlanságot árul el a helyi viszonyok felől, hogy botránynak is beillik. S talán nem is volt más célja a Herrich konzorciumnak az informálással, minthogy ily szembeötlő tévedésekbe vezessék a föltétlenül megbízó külföldi urakat. Az igaz, hogy tudták is a módját, mert hozzájuk fért ittjártukban bajosabb dolog volt, mint a kárbunkulus ellopása. Szegedi embertől ugyan nemigen kérdezték, hogy tulajdonképpen micsoda Isten csudája is az a „Percsóra”. Vagy mi a bajunk, mit is akarunk mi szegediek? Mikor először itt jártak, akkor még csak annyit megtettek, hogy megbámultatták őket velünk is, de amikor kizárólag a mi érdekünkben jöttek le Szegedre, amikor csupán

a mi városunk védelmével foglalkoztak, akkor csak az újságokból tudtuk meg, hogy nálunk jártak. Mintha csak dugva tartották volna őket! nehogy mi is mondhassunk nekik valamit, ami talán ellenkezne a folyammérnök urak szándékával.

Persze, hogy ily körülmények közt mást várni, minthogy a percsórai vonal fönntartását fogják javasolni, hiú ábránd lett volna. Igaz, hogy evvel aztán a mi sorsunkat el is döntötték. Nekünk most már beszélhetnek mederszélesítésről, átmetszés kiképzéséről, töltés magasításról. Nekünk már beadták a kulcsot, elmehetünk oda, ahol a part szakad.

Építenek tehát a percsórai egész vonalon egyszerre. Építenek, mert a külföldi szakértők is így találták jónak. És építenek most, novemberben elkezdve, amikor a tél már a nyakunkon van, s amikor a jövő évi árvízről kevés hónap választ el bennünket.

De mégis, ki az aki épít tulajdonképpen? Talán Kende Kanut? Oh nem, az nem tesz olyat. Vagy a királyi biztos? Az sem, annak nem tartozik a hatáskörébe. Vagy tán maga a kormány, hisz azt mondják, látták arra jární Jankovichot. Nem, még Jankovich sem, az is csak a mi nyomási földjeinket kubikoltatja a veres keresztnél belülről. Ki az hát, ki ott épít.

Senki más, mint Szegheó Attila folyammérnök úr. Legalább a szerződéseket ő kötötte a vállalkozókkal, a fizetésre ő kötelezte magát, s ő rendezi az egészet. Igaz, hogy ez a körülmény reánk, szegény társulati tagokra nézve, sokkal vigasztalóbb, mint a vállalkozókra, mert így legalább tudjuk, hogy mirajtunk ugyan ezért a munkáért senki fia se vesz meg még bíró előtt sem egy árva rézkrajcárt sem, de hogy a vállalkozók hogy jutnak majd pénzükhöz, ha Szegheó Attila úr erszénye kiürül, azt bajos elképzelni. — Mert az is nagyon könnyen megtörténhetik, lévén ő is velünk együtt egyszerű »árvízkárosult«, nem pedig bankócsináló.

Nem kis pénz ám pedig az, amit most itt a Percsórán elszórnak. — Olyan ára van a kubiknak, hogy még a szádfal is csak kismiska hozzá képest. Négy forint körül fizetnek egy kőb-öl földért a vállalkozónak, s azt sem a tényleg kihordott mennyiség után a gödörben fölmérve, hanem rajta

a töltés testen, amikor már el van aprózva, és terítve szépen. Ami pedig szép különbség, mert a föld kihordás által annyira meglazul, hogy egynegyed vagy egyharmad résszel is nagyobb köbtartalmat mutat, mint a gödörben magában. — Ha hozzá vesszük még azt is, hogy az a négy forint körül járó összeg is csak az 50 ölnél nem nagyobb távolságról hordott föld után fizettetik, még azontúl a messzeség szerint az ár jóval emelkedik, s ha tudjuk, hogy bizony nagyon kevés földet lehet ott már a közel fekvő kubikgödörökből kapni, kis számítással is rájutunk, hogy az egész vonalon átlag egy köböl tényleg kihordott föld 6—7 Frt-ba fog kerülni.

Pedig ez már aztán nem tréfa, mert az árlejtéskor 200,000 köbölre írták ki a versenyt, s így könnyen kiszámíthatjuk, hogy a Percsóra Molochja, a szent rendszer dicsőségére, ismét elnyel egy milliót. Vajon győzni fogja-e Szeghó Attila úr erszénye?

De evvel félre is tehetjük a tréfás hangot. Mert a tény, hogy a Percsórán ma építenek, s hogy oly irtózatos árakat fizetnek, csakugyan inkább siratni való dolog. Mert nemcsak az a lélekháborító, hogy pénzt dobnak ki, hanem méginkább az, hogy oly sokat dobnak ki.

Hozzá vagyunk szokva már, hogy bennünket szegedieket nem kérdeznek, ha ilyesfajta munkákat elhatároznak. Nem csodálkozunk tehát rajta, ha nem veszik figyelembe a — bátran mondhatjuk — egész Szeged város közvéleményének szavát, mely a percsóriai töltés kiépítése ellen nyilatkozott. Az sem lep meg, hogy nem hallgatnak a tapasztalás óvó hangjára, mely azon töltésnek a jövő évi árvíz ellenében sem jósolhat biztos jövőndőt.

De azt már fönnhangon kérdehetjük, hogy miért építenek azon a percsóriai vonalon oly drága pénzen? Mert csak közpénz az, amit ott elköltenek, akárki adja is, s ha Szeghó Attila úr szerződött is vállalkozókkal. Hisz az árlejtés alkalmával Gregersen talán 38 krajcárt kért egy köbméter föld kihordásáért, ami fele ára annak, amit most fizetnek.

Vagy az az oka talán a magas bérnek, hogy a vállalkozók óvadékot adtak arra is, hogy a töltést a jövő tavaszig elkészítik? — Mert azt hallottuk, hogy a jövő évi március 15-re kész kell az egész vonalnak lenni, hacsak az árvíz el nem

borítja az agyaggödröket. De hisz éppen ez a szemfényvesztés. — Mert azt az utolsó évek tapasztalatai alapján minden tiszavidéki ember előre megmondhatja, hogy a Percsórán márciusban már nem lehet dolgozni, vagyis, hogy megvan adva a kibúvó ajtó a vállalkozónak, ha a töltésével kész nem lenne a télen.

Azután meg ott van a másik menekülési út, a „munkanapok” kikötése, amely szerint a szádfal híres építése is 30 nap alatt lett befejezve. Mert, hogy az egész télen csak 30—40 olyan szép nap is legyen, amelyet a vállalkozóra munkanap gyanánt rá lehessen disputálni, a mi klimatikus viszonyaink mellett nagyon bajos reményleni.

De tegyük föl, hogy mégis így van a dolog. Higgyük el, hogy azért fizetnek oly magas árakat a vállalkozóknak, mert biztosítani akarják a töltés elkészülését. De akkor meg ismét azt kérjük, hogyhát a Gregersen biztosítéka nem volt olyan jó, mint a mostani vállalkozó uraké? Hisz, amint bennünket értesítenek, ezek az urak méghozzá a munka nagyságával arányban nem is álló, egészen elenyésző csekélységeknek tettek le óvadék gyanánt, úgyhogy hacsak pár hétig dolgozhatnak is a kikötött roppant bér mellett, bátran odahagyhatják a letett óvadékot a munkával együtt. Mert pl. aki 30.000 Ft-ot nyerhet rövid idő alatt, az bátran leszámíthatja a nyereségből a kaució gyanánt bennmaradó 3000 frtot.

Hozzájárul még ehhez az is, hogy a munka árát nem az egész vonal bevezése után fizetik ki, sőt különbséget még aköz sem tesznek, hogy a töltés tetejére vagy a lábába lesz-e hordva a föld, hanem minden 14 napban fölmérik az elkészült munkát és kifizetik. Pedig annyit minden kubikus megmondhatna az uraknak, hogy különböző áron számítják a munkát aszerint, amint magasabbra vagy alacsonyabbra kell a földet föltalicskázni, és így a munka befejezése felé, amikor már minden földet a töltés tetejére kell hordani, a fölhordott földnek is nagyobb értéke van, mint kezdetben.

Egyszóval mindenképpen megvan adva az alkalom a vállalkozó uraknak, hogy az első fizetések zsebre rakása után kapufélfánál hagyják Szeghó Attila urat a vállalattal együtt.

Igaz, hogy a munkabér oly magas, hogy ki lehet jönni mellette akárhogy és akármily körülmények között dolgoz-

tat is a vállalkozó. — Vagyis hogy oly nyereséges az üzlet, hogy érdemesebb egészen elvégezni, mint otthagyni. S éppen ezért könnyen meglehet, hogy a töltést el is fogják készíteni a vállalkozók.

Csakhogy akkor meg ismét azt kérdjük, hogy az ilyen nyereséges vállalatot miért adják ki úgy suttyomban, miért nem hirdettek rá árlejtést? Hiszen talán akadt volna idevaló ember is, aki le bírta volna tenni ezt a kauciót, s bizony elmondhatjuk, nem lenne rosszabb helyen az a nyereség, ha mindjárt szegedi árvízkárosult tenné is zsebre a Pestről — Bécsből idejutott vállalkozó urak helyett, akiket különben tisztelünk.

Hanem azért mégiscsak azt kívánjuk a magunk részéről, hogy csak inkább szökjenek meg ettől a munkától minél hamarább. Legalább kevesebb lesz a kidobott pénz.

262. sz., november 20.

A BOSNYÁK TÖRVÉNY

Kemény tusa volt, de mégis a kormánypárt, a Tisza Kálmán győzelmével végződött. Nincs köszönet a miniszterelnök diadalában. Mi nem köszönhetjük meg, de még a mindennel meglelegetett bérenc sajtó sem, mert a Bosznia és Hercegovina közigazgatásáról szóló törvényjavaslat nem sokára mint törvény, alkotmányunk egyik sarkalatos elvét ingatja meg olyképp, hogy ezentúl csak félve, remegve nézhetjük azt a megrengetett alkotmányt — mely hasonló rázkódtatásból aligha képes még csak egyet is kiállani.

No, de Tisza Kálmánnak sem igen telhetik öröme a nemzetre erőltetett e legújabb vívmányában. Pyrrhusi győzelem volt az övé, még egy ilyen, és el van veszve. *Tizenkilenc* szavazat mentette meg a bosnyák törvényt és ezzel Tisza Kálmánt a bukástól. *Tizenkilenc* szavazat, s azok közül 16 pénzügyi előnyökkel kecsegtetett horvát képviselő, 8 miniszteré és 2 államtitkáré. E köteles vótumok híja untilig elég lett volna a viszony megfordítására, a nemzet diadalára.

Különben vigasztal a tudat, hogy ettől már nem messze vagyunk. Ez alkalommal 85 kormánypárti képviselő maradt távol a szavazásról, jóllehet tűzzel-vassal citálták be Tiszáék híveiket. Legközelebb könnyen távol maradhat 102, vagyis tizenkilencel több, és akkor majd csak az elnök szava menti meg Tisza Kálmánt a kimúlástól. Ő ezzel is be fogja érni, neki nem kell már, úgy látszik, a többség se, csak az egzisztálás legsoványabb föltétele, a Bécsben kedves törvényeknek a nemzetre való erőszakolása.

Bizony a bosnyák törvényjavaslat elfogadása alkalmából nagyon ráillik Tiszára az az örök, bár kopott, igazság, hogy akit az isten büntetni akar, annak előbb az esztét veszi el. Valóságos esztelenség volt fölfelé, Bécs felé ily vastag szemérmertlenségre vállalkozni. Bécsben kevesebbel is megelégedtek volna, mint amire Tisza Kálmán vállalkozott, sőt a bosnyák törvényjavaslat erőltetése teljesen fölösleges volt ily áron. Az ár végtelenül nagy még Tisza Kálmánnak is. Egészen lehetetlenné vált lefelé. Ami kis népszerűsége, igazabban vett bizalma volt még ezideig, azt mind föltette most egy kártyára és el is vesztette szerencsésen. Ez a hazard játék elkerülhetetlen átka.

Azt hisszük, mainapság Tisza Kálmán maga sem sokat tart már hatalmának szilárdsága felől, mellyel eddig oly fönnen hivalkodott, avagy hivalkodtak helyette beszélő gépei. Oly lejtőn áll, melyen már csak lefelé haladhat, de fölfelé semmiképpen, bármily erőltetés árán sem. A nagyhatalmú Pester Lloyd is levette róla a kezét. Még most csak úgy félhangon mondja neki, hogy »kiszolgált« és takargatja keserű mondását »ha úgy, meg amúgy«-féle kétes értékű cukros ostyába. Hanem ez már csak nyújtása a nyilvánossá lett betegségnek és válogatása a különféle gyógyszereknek. Egyik sem fog használni. „Contra vim mortis, non est medicamen in hortis”. A nemzet türelme kifogyott és a nemzet képviselői, bármily hosszú ideig és bármily bűnös közönyösséggel húzták is eddig a Tisza Kálmán igáját, bizonytalán fölébrednek nem sok idő múlva arra a tudatra, hogy nagyon kell sietni az új éra teremtésével, ha az ország bajait is nem akarjuk gyógyíthatatlanná tenni.

A VÉDERŐTÖRVÉNY

Kétségkívül megszavazzák ezt is gondolkozás nélkül. Hozzá vagyunk már szokva a föltétlenül hű kormánypárt azon gondolatlan elvéhez, hogy mindent kész szentesíteni, amit elébe tesz Tisza Kálmán, avagy valamelyik minisztere. Hát ily körülmények között, megvalljuk, szinte fölösleges is szót ejteni e törvényjavaslat ellen.

Ha már annyira szolgálélek a miniszterelnök Bécs irányában, hogy a véderő kérdésében még az egyesült ellenzék rendkívül mérsékelt és könnyen elfogadható föltételeit sem akarja figyelembe venni, akkor nincs mit várnunk, minthogy mielőbb vége szakadjon az oly hatalom létezésének, mely nemzetének jogait éppen semmibe sem veszi.

Negyvenöt száztőlját adja Magyarország a közös hadsereg véradójának. És emellett harmadrészét a 800.000 katonát tartó közös sereg rengeteg költségeinek. Nem is szólva arról a külön hadseregről, a honvédségről, melynek fönttartása szintén roppant nagy vér- és pénzádóval jár.

Ezen óriási teher alatt roskadozunk tíz esztendő óta és egyetlenegyszer sem jaidultunk föl ellene. Most sem tesszük azt. Eleibe állunk a még mindig zavaros, vagyis helyesebben mindinkább összezavart európai állapot azon következéseinek, hogy nemzetek vérenek és pénzének kímélése nélkül tartassék fönn minél hatalmasabb hadsereg valamennyi országban, és pazaroltassék el évente katonai célokra a java része a nép verejtékes munkájának.

De ha e nehéz sors ellen, nehogy vétsünk a hirdetett észszerűségnek, föl nem lázadunk is, azért megmarad a hozandó áldozatok aránytalan súlya, s ennek ellenében legalább a magyar kormánytól méltán várhatnók, hogy az elvállalt töméntelen kötelezettség árán nyújtsanak némi előnyt is ennek a vért és pénzt oly bőven izzadó Magyarországnak.

Amit *Pulszky* Ágost határozati javaslata kíván, azt bizony habozás nélkül teljesítené még egy grancsár generális is. Tíz év helyett öt év, és az a csekély előny, hogy a törvényhozásnak joga legyen a védtörvény megváltoztatását kezde-

ményezni. És egyéb méltányos kívánság, mindmegannyi ele-nyészőleg csekély kompenzáció azért a bőkezűségért, mellyel a magyar nemzet alku nélkül adja oda fiai százazreit, forintjai millióit.

De amit megtenne egy granicsár hatalom, azt nem teszi meg Tisza Kálmán. Ő, úgy tetszik, remekelni kíván mostanában, meg akarja mutatni, hogy amire ő szavát köti Bécsben, azt képes is keresztülvinni egyetlen hajszálnyi eltérés nélkül.

Szép dolog volna ez a nagy hatalom, ha a nemzet akarátának lenne képviselője. De így mindjobban belejutunk a föltétlen megadás bilincseibe, melyekből azután nem vezet ki senki.

Azon kéne tehát lennünk, hogy a kormány javaslata ne menjen keresztül. Ha a bosnyák törvény par force nemzeti kérdés volt, méginkább az a véderőtörvény kérdése. És hiszszük, hogy az országgyűlési képviselők jobb része nem mond le azokról a csekély előnyökről, melyeket az ellenzék kér. Íme, a legjobb alkalom ismét próbára tenni a kormányhoz hű, de még eddig egészen el nem adott lelkeket. Ideje, hogy megmutatnók Tisza Kálmánnak, miszerint nem elég az ő szava nemzetellenes tények erőltetésére.

Ettől csak egy lépés lenne még egyéb, messzebbható igazságok beh bizonyítása.

De vajon eljutunk-e odáig most, mikor a lélek olyan portéka számába megy, melynek árfolyama vér?

268. sz., november 27.

SZEGED, 1879. NOV. 26

Most kezdi észrevenni a miniszterelnök, hogy a rendelkezésre álló és szolgálatra kész többség magában véve már nem soká tartja őt fönn a kormányon. Kezdi tapasztalni, hogy morális értéket ugyancsak nem kölcsönöz a kormány tényeinek, akár túlnyomó, akár tíz-hússzal több vagy kevesebb majoritás áll is a háta mögött szavazásra készen, mikor a nemzet nyakára erőltetett holmi kézzelfoghatólag káros és

következményeikben a magyar nemzetet tönkrajuttató törvényeket.

Azért szárnyal híre utóbb, hogy Tisza Kálmán néhány kiváló erőt kíván megnyerni mostani kabinetjének. Foltozni akarja a személyzetét, hogy így tán új bizalmat szerezzen ott, ahol bizalmát eljátszotta.

Az igaz, Tisza Kálmán mostani minisztériumára nagyon ráférne a mustrálás. Mert az 1875 óta lefolyt öt esztendő, amióta oly sokat ígérőleg jött létre a fúzió, keményen megviselte a kezdetben összealkotott minisztériumot. A fúzió alapján létrejött hatalmas párt, Tisza Kálmán vezérsége alatt elkoptatta a minisztérium legjobb erőit, Széll Kálmán helyébe nagy interregnum után jött Szapáry Gyula gróf, Perczel helyébe Pauler, Simonyi Lajos báró helyébe Kemény Gábor báró. Az elhalt Wenckheim Béla báró helyébe pedig Orczy báró. És ehhez az új emberekhez teljesen méltóak a régiak: Szende, Trefort és Péchy Tamás. Most tehát igazán egyöntetű a minisztérium, egyik sem irigykedhetik a másakra, mivelhogy ez valami nagyság lenne.

Nem csoda, ha Tisza Kálmán szükségét látja annak, hogy új erőket nyerjen meg a kabinetjébe és ezzel megkönynyítse azt a küzdelmet, mely reá most és a közeljövőben várakozik. De vajon talál-e Tisza Kálmán ilyen alkalmas új erőket? Kerülnek-e kapacitások, akik elég ügyetlenek lesznek belépni egy haldokló minisztériumba, hogy nekik is részüik legyen a közel kilátásban levő halotti szentségek fölvételeiben? Bizony nem akadnak ilyen rövidlátó kapacitások még a Tisza Kálmán keresésére sem. Süllyedő hajóra senki sem szereti bízni az életét.

Biz' úgy, süllyedő hajó. Ki hitte volna ezt öt esztendővel ezelőtt, mikor emez új párt a képzelhető legerősebb volt számára és elhatározásra nézve. Hiszen alig maradt ellenzék. Majdnem egyértelműleg Tisza Kálmántól várták a nép képviselői a haza megmentését, ügyeink jobbra fordítását.

Bezzeg tömérdek csalódást értek meg közel öt év alatt. Ma még megvan a hű gárda, de nincs benne hit, bizalom, fönntartó eleme egy ország erős kormányának. A sok csalódást kezdi követni a kiábrándulás. Minél inkább közeledünk az állapotok tarthatatlansága felé, annál több vitális érdeket ad

föl a mostani kormány, annál inkább fogy az »elvhű« kormánypárt ereje. S nem kell már sok idő, majd megdől a többség száma is, mely ma egyedül tartja még a lelket Tisza Kálmán gyöngé, erkölcsileg nagyon is gyöngé kabinetjében.

A honosítási törvény, a bosnyák- és legutóbb a véderő törvények tárgyalásai mindannyi vereséget jelentenek az uralkodó pártnak; mert habár meg is van még a formát megmentő szám szerinti többség, — másrészt mégis hiányzik a meggyőződés, a morális siker súlya. Azt nem lehet 19 horvát szótöbbséggel kivívni. Ahhoz több kell ennél.

Kell mindenekelőtt, hogy a kormány álláspontjának erős, értelmi fönsége által imponáló védelmezője legyen. Tisza Kálmán rabulisztikája, s a bármily helyes ellenvéleményt kiforgató polémiái régen megszűntek valódi hatást gyakorolni. Hacsak a formát mentik már meg valamennyire, de soha az ügyet. Az a szívósság, melyet Tisza a kormány javaslatainak védelmében kifejt, legföljebb az ellenzék küzdelmének sikerét kockáztatja, de nem hat meggyőzőleg senkire. És így hozza magával a dolgok természetes rendje, hogy kis idő múltával pillanatnyi eredménye sem lesz az ily szónak.

Azért keres Tisza Kálmán kabinetjének fölfriúsítására új miniszterekül kapacitásokat.

És azért nem talál ilyeneket.

276. sz., december 6.

SZEGED, DEC. 5.

A következetes ember, ha valamit kimond, ha valamely úton elindul, nem tér le arról semmi szín alatt. És az orosz nihilisták nagyon következetesek. Ők bosszút esküdtek a zsarnok uralkodónak és az uralkodó zsarnokságnak egyaránt, tehát eltántoríthatlanul haladnak azon a csapáson, mely előbb, vagy utóbb, de minden bizonytal a fölszabadulás révébe vezet. Még az eszközökben sem válogatnak egy csöppet sem. Pusztulás, nyomor fakad egyelőre működésük nyomán; nem törődnek vele. Csakhogy később a szabadság szép virága teremjen a vérázott talajon.

A császárgyilkolás szörnyű szándéka régi mód az orosz nihilistáknál arra, hogy a zsarnokságtól megszabaduljanak. Sándor cár már kétszer menekült a meggyilkoltatás alól. Legutóbb harmadszor. Csak anyji híja volt egy cár rettentő végének, hogy a vasúti vonatot tévesztették el a vakmerő megtorlók.

S gondolkozhatik felőle az épen és sértetlenül hazaérkezett cár, ha vajon háromszor megtalált életére nem törnek-e majd negyedszer, századszor. Furcsa elmélkedési tárgy ez egy ős császárnak, kinek a nyugalomra oly nagy szüksége lenne. Furcsább, ha egész borzasztóságában mérlegeli a mérges helyzetet. Itt nem egyes örvongóról van többé szó, aminek nevezni szokták a császárgyilkolásra vállalkozó vakmerő embert. Itt rendszeres, jól átgondolt, hónapokon át végtelen kitartással, veszedelemmel és költséggel előkészített merénylet forog kérdésben, melynek intézői az államhatalom esküdt, kérlelhetetlen ellenségei, nem állanak meg a sikertelen kísérlet után, ha továbbhaladnak a maguk elé tűzött cél felé szilárdan, vakmerően.

Hát mindenesetre az volna egyedül észszerű, ha a zsarnok, önkénykedő császárság hasonló következetességre szánná el magát a korszerű és tűzzel-vassal sürgetett reformok létesítésében. Csak ez az egyetlen útja van még a hatalmas orosz cárnak, melyen járva élete hátralevő napjait emberhez, uralkodóhoz méltóan töltheti. A többi út mind gyilkolást, lázadást provokál.

Apja helyett az orosz trónörökös kezdi ezt belátni. Minden módon reformokat, alkotmányt sürget. Ezek a föltételek képezték kemény árát császári édesatyjával lett legutóbbi kibékülésének is. Illetőleg ezt az árt ígérték érette. Mert bizony nem fognak teljesülni ezek az ígéreték. Az orosz birodalomnak úgy látszik, végzete az, hogy, mint a többi állam előtte, ő is véres forradalomban vívja ki, amire törvényes eszközökkel hiába törekszik. Be fogja tölteni ezt a végzetét Muszkaország, az kétséget sem szenved, mégpedig véresebben, irtózatosabban fogja betölteni, mint az eddigi példáknál.

Mint minden forradalmat, ezt is örvendő fogja üdvözölni a szabad Európa úgy, mint szükséges rosszat, mely jóra vezet. Sőt kiváló örömmel. A szabad, alkotmányos Orosz-

ország jobban bele fog illeni az európai nagyhatalmasságok keretébe, ha ott sem lesz többé az önkény törvényes erejű. Ha a muszka államhatalom nem lesz képes többé milliányi hordákat vezetni fölszabadítás ürügye alatt a szabadság eszméje ellen, akkor ismét tűrhető politikai viszonyok állhatnak be a legcivilizáltabb világrészben, s nem innét indul ki a legbrutálisabb arculütése minden népnek.

Bármily rút eszközökkel küzdenek is tehát a sokat emlegetett, sokat üldözött, de föltétlenül kitartó, szívós életű nihilisták a cárizmus kárhozatos önkénykedése ellen, kénytelenek vagyunk ügyüket igazabbnak tekinteni a szolgálásnál, és kénytelen nekik jó sikert kívánni a népjogok minden tisztelője, minden becsületes ember.

279. sz., december 10.

SZEGED, DEC. 9-ÉN

Följegyeztük akkor méltó kíséző szavakkal, mikor a magyar országgyűlés nagy szolgálatkészen megszavazta Tisza Kálmán úri parancsolatjára a véderő-törvényt. A mi magyar parlamentünknek csöppet sem támadt föl a lelkiismerete ennél a szavazásnál. Tíz évre adunk 329,632 embert és megfelelő pénzt, ennyi az egész. Vajon minek is efölött sokáig gondolkozni. Márkus Pista előadja, Jókai Mór ajánlja, Tisza Kálmán parancsolja, no, ilyen előkészítés után a mi szerelmes mamelukjaink megszavaznának pár százezer katonát még a muszka cárnak is, hadd küldje őket a szabadság harcokai ellen hóhéroknak.

Sok mameluk, azt gondoljuk, már rég el is felejtette a véderő törvényt, melyet megszavazott. Azóta fölemelt már néhány adónemet, tudomásul vett néhány miniszteri, s főleg treforti választ, ilyen megerőltető szolgálat mellett bizony nem lehet visszaemlékezni minden »cekekélységre«.

Az egyszer eszibe juttatták a mameluk uraknak, hogy ők milyen nagyon szeretik a hazájukat, mikor úgy derűre-borúra szavazzák nyakára a legvastagabb igaztalanságot szentesített törvénynek. Valóban kellemetlenül rázhatta föl őket az

a rájuk nézve megalázó hír, hogy az osztrák birodalmi tanács alsóházában nem került ki a 2/3 többség, mely megszavazta volna a régi hadi létszámot újabb tíz esztendőre, akármennyire erőlködött vala is rajta Taaffe gróf osztrák miniszterelnök és Horst báró honvédelmi miniszter. Az osztrák Tisza és Szende minden erőlködése dacára 46 szavazattal maradt kisebbségben a kormány javaslata.

Már most mit csinálnak odaát? Ez külön kérdés. Talán megszorítják mégegyszer a Birodalmi Tanácsot. Ennek aligha lesz sikere. Talán kiadják a mostani kormánynak az úticédulát. Talán fölosztatják a Birodalmi Tanácsot.

Mindmegannyi oly eszköz, melynek okvetlenül a véderőtörvény megszavazása lesz az eredménye végsősorban. Hanem az aztán lényeges különbség, hogy e súlyos törvény megszavazását most a tagadás előzte meg, s annak a demonstrálása, hogy népek vérevel és pénzével nem gondolatlanul bőkezűen, hanem a legfukarabban kell bánni.

A Tisza Kálmán pártja dehogy demonstrálta ezt, sőt ennek éppen az ellenkezőjét. Azt a kárhozatos tant, hogy amit Bécsben a katona urak parancsolnak, azt teljesíteni kell föltétlenül, habozás, gondolkozás és ellenszegülés nélkül, ha mindjárt e kívánságok beváltása egyenértékű is a magyar nemzet érdekeinek és jogainak megtámadásával. A nemzetet minél jobban nyomni, minél inkább megterhelni, s ennek az árán fölfelé, Bécs felé, minél engedelmesebben játszani a hűség szolgát, ez a Tisza Kálmán hitvallása, melyet oly káros sikerrel tett már hitvallásává az ő hűségese többségének.

Bizonytal nagy süllyedés, hogy kénytelenek vagyunk az államnak ügyeit intéző majoritásnak Bécsben mutatni a jobb példát. Ennél iszonyúbban nem bosszulhatta meg magát rajtunk a Tisza Kálmán 5 éves gazdálkodása. De minden nap haladunk még most is. Nemsokára eljutunk majd arra a pontra is, hogy a magyar haza szeretete Bécsben nagyobb lesz, mint Budapesten. Utóvégre is osztrák többséggel szerezzük majd vissza a magyar többség által eljátszott jogainkat.

Ez az arculütése ugyan minden józan logikának. De hát van-e logika, s pláne józan logika a magyar parlament mostani működésében?

SZEGEDEN, DEC. 15-ÉN

Ismét parlament nélkül vagyunk ! Az országgyűlés tagjai hazamentek, elszéledtek a szélrózsa minden irányába, hogy előkészüljenek a beszámoló beszédekre, melyekkel szent karácsony ünnepén híveiket, választóikat meglepjék, vagy hogy kinyugodják a t. házban folyt heves viták fáradalmaikat, s új erőt gyűjtsenek a következő ülőesszakra.

Sajátságos jelenség ez nálunk, hogy rendszeren akkor napolja el magát az országgyűlés, rendszeren akkor állnak be a szünetidők, mikor sötét napok vetik előre árnyukat, nagy veszély küszöbén állunk. Mikor a bosnyák okkupáció megkezdéséről volt szó, akkor is szünetelt az országgyűlés, s az új ülőesszak már csak mint bevégzett ténnyel foglalkozhatott az okkupáció kérdésével. Most, mikor az országot mindenfelé árvíz fenyegeti, mikor a legéletbevágóbb vízvédelmi kérdések merülnek föl naponta, ismétlődni látjuk azt, ami a boszniai kérdéskor történt; az országház tagjai elszélednek, hogy ne legyen aki erélyes intézkedésekre szoríthassa a minisztériumot a vízvédelmi kérdésekben, s ki tudja — mikorra ismét összegyűlnek, tanácskoznak az ünnepek után, nem-e ismét csak bevégzett tényekkel — szomorú tényekkel lesz dolgunk, nem-e csak azt kell majd tudomásul venniök, hogy itt és itt partszakadás következtében ezt, vagy amazt a virágzó várost öntötte el az ár.

Ideje volt-e már, hogy a karácsonyi szünetidő az országházban kezdetét vegye?

Nem ! Az ünnep még messze, a helyzet rendkívüli, annyira rendkívüli és veszélyes, hogy még ünnep küszöbén sem volna vele szemben menthető az országgyűlés berekesztése.

De azért a honatyák nyugodtan mentek haza, s a kormány elégedetten önmagával, örömmel nézi távozásukat.

S van is oka örülni.

Öröme olyan, mint az iskolás gyermeké a szünetidők beálltával, mikor tudja, hogy övé a világ, és nem áll mögötte a tanító nádpálcával, hogy megsuhintsa fölötte, ha valami csíny követ el.

A képviselők elszéledtek, fejbólintók úgy, mint ellenzékiek, s a kormánynak szabad keze van. Nincs aki felelősségre vonhassa akkor, mikor e felelősség a legnehezebben kell hogy reá súlyosodjék.

S a kormány örül szabadságának. Könnyebbülten lélegzik föl azon tudatban, hogy nincs mögötte a tanító, a mester, hogy megsuhintsa fölötte a pálcát, ha félre lép a helyes útról, ha csínyt követ el.

De nem is kell félre lépnie, csak tovább haladnia azon az úton, amelyen megindult, hogy bennünket is, magát is az örvénybe sodorjon, a vízszabályozási kérdések lejtőjén. Az a válasz legalább, melyet Péchy közlekedésügyi miniszter a vízvédelmi kérdésekben hozzá intézett legutóbbi interpellációra adott, nem mutatja legkevésbé sem azt, mintha e ránk nézve életkérdéssé vált ügyben a kormány helyesebb útra akarna térni, jobb irányt igyekezne követni, s kivált most, mikor a jövő hó közepéig ismét föltétlenül uralja a helyzetet, az országgyűlés ellenőrködése nélkül.

S épp azért, mert nem látjuk a kormány javulási szándékát, épp azért, mert a helyzet oly válságos és fenyegető, az ország minden részéből, a vizek mentéről érkező hírek oly aggasztók, kárhozzátunk kell az országgyűlés tagjainak könnyűvérűségét, mellyel az abnormis viszonyok közt is berekesztették az ülészakot ily korán, az ünnepek beállta előtt.

A népképviselő feladata a népek érdekeinek megvédése legelső sorban, s amikor ez érdekek ily komolyan veszélyeztetve vannak: nem illeti pihenés a népképviselő tagjait.

Vagy képesek ünnepet ülni a mi honatyáink, mikor ezrek jaja cseng fülünkbe az elárasztott vidékek felől?

Képesek vigadni és semmittevésnek adni át magukat akkor, mikor a nyomor és ínség ezer alakban mutatja magát országszerte, és képesek ily viszonyok közt szabad kezét engedni a kormánynak, mely lelkiismeretlen sáfárkodásával eddig is annyi átkot hozott már reánk?

A tény, hogy már hazamentek a fővárosból, hogy az ülészak berekesztetett, emellett bizonyít, s mégis azt hisszük, hogy az elnapolás még nem következett volna be, ha azt a kormányelnök nem indítványozza, s fejbólintó mamelukjai nem mondják rá, hogy »úgy legyen!«

Mert a kormánynak, mint Bosznia okkupációjakor, most is szüksége van rá, hogy szabadon, nem feszélyeztetve az ellenzék által, mozoghasson a vízvédelmi és szabályozási ügyek általa teremtett átkos labirintusában, s ez csak úgy lehetséges, — ha az országgyűlés elnapoltatik.

Ezért mentek haza a honatyák ily korán a karácsonyi szünidőkre. Otthon hallgathatják választóik panaszszavait, nézhetik a nyomort, s ha majd az új ülésszak megnyílik . . .

Nos, — akkor ismét csak követni fogják a kormányt hű uszályhordozói, s ha kissé feszélyezve is az ellenzék által, de tovább haladnak a lejtőn, mely a bukáshoz vezet.

Csak az volna a vigasztaló: ha előbb buknának, semhogy minket, az országot is magukkal rántják ez örvénybe !

288. sz., december 20.

A NAGYSÁG ÁTKA

Szeged, 1879. dec. 19.

Egyszerű hadnagy volt, nagy és hatalmas hadsereg kötelékében. Nem ismerte a világ, nevét nem emlegették még csak a »személyi hírek« közt sem; a hír nem kapta szárnyára s mert senki nem törődött vele, ő sem törődött senkivel: elégedett és boldog volt.

Eszébe sem jutott talán soha, hogy kilépjen a homályból; vágya talán legföljebb annyira terjedt, hogy hadserege kötelékében, katonai rangfokozatban előmenetelt tegyen, hogy fölvigye az ezredességig s aztán mint ilyen vagy a harcmezőn essen el, vagy nyugalomban töltse öreg napjait.

De a sors, az élet színpadának szeszélyes rendezője, másként akarta.

Véres háború után, melyben két nemzet, két faj, két vallás tört egymás ellen vészesen, elkeseredve s mely ezáltal valóságos irtóháborúvá fejlődött, megkötetett a béke. Megkötetett az összes európai nagyhatalmak hozzájárulásával.

Berlinben gyűltek össze a hatalmasok, hogy döntsenek a jog és jogtalanság fölött, hogy fékezék a győző túlkapásait,

megmentsék a legyőzöttnek a romok közül azt, ami még menthető; az állami függetlenséget, a lét legszükségesebb föltételét.

Nehéz munka volt, amit a hatalmak végeztek, a béke műve; mert a háború színterén új államalakulások váltak szükségessé. Mint orvosok amputálták jól-rosszul a beteg testet, kivágva belőle a fekélyt, hogy az ép részeket megmentésék.

E fekélyek egyike nekünk jutott osztályrészül, a mi orvosunk, ki a műtétnél közreműködött, magunknak vindikálta a beteg test egy részét, s mi ezt át is vettük.

Egy másik ilyen beteg rész mint önálló állam lón kikekítve. Egy kis test a testből, melynek azonban, elválva az anyarésztől, nem volt feje.

Ki lesz az, ki a súlyos föladatot elvállalja, s feje lesz az új birodalmacsskának? — Az orvosok ismét összedugták fejüket, összeültek, tanakodtak — majd körültekintettek az *ily méltóságra születettek* közt, s szemük az egyszerű, ismeretlen hadnagyocskán akadt meg.

Őt szemelték ki a magas polcra, melyre rokonai összekötetései az uralkodó családokkal képesíték egyedül. S az igénytelen hadnagyból egyik napról a másikra fejedelem lón, I. Sándor Bulgária fejedelme névvel — éppen mint a mesékben.

A hír egyszerre szárnyára vette nevét, ő maga elment fényes udvarokat látogatni, instrukciókat fogadni hatalmas jóakaróitól, aztán maga is udvart alkotott — új birodalmában. Udvara nem volt ugyan rendkívül fényes, birodalma népességét nyughatatlan, lázongó elemek képezték, hajlandók a túlkapásokra, hahogy erős kéz nem tartja őket féken, nem zabolázza hevüket.

Azután összehívta birodalma rendeit tanácskozásra, minisztériumot alkotott, szóval: körülvevé magát mindazzal, ami egy fejedelmi udvart megillet. Akaratára polgárhadsereg képződött, s telve jóakarattal népe iránt, alkotmányos uralkodásra szánta el magát.

Mily kevéssé ismerte a nemzetet, annak heves, szélsőségekre hajló, kalandos politikát hajhászó tulajdonságát! — Mily kevéssé érthette magát beletalálni új helyzetébe, új kör-

nyezetébe, a szokatlan méltóságba, mely álmában éré utol! Nem ismerve a népet, melyet kormányoznia kellett, nem számolva a tényezőkkal s nem bírva erő, szilárd akarrattal, melyet benne — ha talán korábban lett volna is — a szigorú junker-katonai fegyelem, az engedelmességhez szokás elfojtott, csakhamar elsodortatott az események által, azok eszközévé vált, ahelyett, hogy azokat uralta volna.

Az az intézmény, melyet ő léptetett életbe, az a nemzetgyűlés, melyet ő hívott egybe, fordult legelsőbben is ellene. Érezni kezdte a nagyság átkát, érezni kezdte azt; hogy jobb egyszerű, nem ismert hadnagynak lenni, kilátással a késő jövőben az ezredességre, mint befolyni a világeseeményekbe, kormányozni egy fékeveszett, rakoncátlan népet, szóval: fejedelemnek lenni, ki nem saját magának, hanem a történelemnek él.

A szkupcsina — lassan-lassan fölülkerekedett a fejedelmi hatalmon s végre oda jutott, hogy nyíltan is ellenszegült akaratának.

Most látta be végre a hadnagyfejedelem, minő darázs-fészekbe jutott. Határozott föllépésre szánta el magát, hogy hatalmát, méltóságát — még ha lehet — megóvja. Fölöszlatta a nemzetgyűlést, s ezáltal nyílt szakadást idézett elő trón és nemzet között.

Hogy mi következik ezután?

Az egyeduralkodás! — Sándor fejedelem ezt kíséri meg, ha sikerül neki. De az egyeduralom támasza a hadsereg, mely nélkül csak ködfátyolképpé válik, s a bolgár hadsereg, mint minden polgárórség, a néphez szít jobban, melyből alakított, mint a fejedelemhez, kit idegen nagyhatalmak adtak neki.

S így jut a hajdan ismeretlen hadnagy a lejtőre, így halad azon lefelé, míg .

A kép itt nagyon sötétre válik. Vagy lesz Sándor fejedelemben elég önmehtagadás és lemond önként a nagyságról, a fényes állásról, mint ahogy Amadeus ezt Spanyolországban tette, és ismét visszatér ama hadsereg kötelékébe, melyet szolgált, hogy mint igénytelen, ismeretlen hadnagy folytassa pályafutását — vagy pedig tovább halad a lejtőn, az örvény

felé, mely biztosan elnyeli, s neve vérbetűkkel jegyeztetik be a történelem lapjaira.

Válassza az első utat, az a boldoguláshoz vezet, s azon haladva sohasem fogja meg a *nagyság átka* !

291. sz., december 24.

SZEGED, DEC. 23-ÁN

No, az egyszer meg kell vallanunk, korai dicséretet juttattunk a bécsi képviselőház ellenzékének, mely első ízben egész méltóan, másodízben már kisebb egyetértéssel szavazott a véderőtörvény második paragrafusa ellen. Hát bizony ez mind nem ért semmit. Mert amikor megütötték a millió polgárok bőrére menő licitáció dobját, és az árverés szokott formaságával azt kérdezték, hogy »senki többet, harmadszor!« — hát szépen kivált az osztrák ellenzék köréből is néhány férges gyümölcs és elkiáltotta magát, hogy de mégis többet adunk. És többet adtak, mint amire följogosították őket megbízóik, tehát egyenesen visszaéltek a reájuk ruházott tiszttel, a beléjük helyezett bizalommal, mint ahogy ez már régtől óta dívik ebben a politikailag szörnyen erkölcsös korban.

Tessék erre valakinek azt mondani, hogy szabad gondolkozás világát éljük. Nem mond igazat. Mert íme a legtalálóból példa, hogy mikor már nincs más módja a népboldogításnak, olyankor a kormány minden megengedett és meg nem engedett eszközzel erőszakolja ki a többséget az ő javaslatainak. Vagy lehet-e képzelni, hogy amit az osztrák ellenzék két ízben károsnak, elfogadhatatlannak tartott, azt egyszerre háromszor fölöttébb hasznosnak és elfogadhatónak ítélje? Hogy néhány nap alatt 40 ember változtassa a meggyőződését oly ügy előnyére, melyről korábban mit sem akart tudni a föltett alakban?

Dehogy képzelhető ez. Hiszen nem is ilyenformán esett. Hanem hát vannak a presszióknak oly nemei, melyek alkalmazása sohasem vesztet kárba, míg emberi gyarlóság létezik e földön. Az pedig mindörökké létezni fog, hahogy valamiképp

meg nem bomlik a világ rendje, avagy catói jellemekek nem támadnak parlamenti képviselők képében.

Úgy történt, hogy az osztrák kormány feje a maga személyében egyfelől, hű mamelukjai által másfelől körülvetette a csökönyös ellenzék megtéríthető tagjait és nem sajnálta még a magyar kormány és képviselőházak néhány tagjának Bécsbe citálását sem; azok is hadd buzgólkodjanak olyan képviselők kapacitálásában, akikre valami úton-módon befolyást tudnak gyakorolni.

Sőt, tovább ment e szép korteskedésében az osztrák kabinet feje. Latba vetette az ellenzéki makacskodás megtörésére a korona fényét és hatalmát, ami, akármerről vizsgál-gassuk, sokkal több, tehát tűrhetetlenebb a megengedett kapacitációnál. Mert az uralkodó személyének varázsa éppen nem arra való, amire most fölhasználta Taaffe gróf.

Azt mondják, hogy e nagy, általános kapacitációban hasznos szolgálatot tett bécsi kollegájának Tisza Kálmán magyar miniszterelnök. No lám, mi mindenre nem alkalmas a mi kormányunk ügyes feje! Nem elég, hogy körörszűrőt tette itthon a védtörvényt betűről-betűre, minden nagyobb nehézség nélkül; nem elég, hogy ezzel a hatalmas tényével fényes, utánzásra méltó példát adott a védtörvény megsza-vazásától előbb vonakodott osztrák ellenzéknek, Tisza Kálmán szolgálatkészsége és buzgalma ennél is többre képes, s nem retten vissza a tényleges „meggyőzés” gyakorlásától sem.

A siker megvan. És bécsi kollegájával együtt Tisza Kálmán is örülhet, aminthogy örvend is rajta. De tán mégis megzavarja az örömét valami. Ha hazajöven látja, tapasztalja, amint látnia és tapasztalnia kell, hogy a példaadó hazai mamelukok is kezdik únni a dicsőséget, mégiscsak föltűnhetik előtte a jövő képei közt az a lehetőség, hogy ennek a kipróbált gárdának is szüksége lehetne egyszer-máskor valami osztrák szép *példára*.

Vajon ott túl megadják-e akkor a példát? Még az osztrák ellenzék mostani megingása után se hisszük azt el.

a belgrádi szerbek módjára: »hajde da, ubiemo«, »üsd« Bakayt szóval, amiért Bakay *(milyen mélység! — Gatt über die Welt! mondaná rá Börzevicsi)*.

Hiszen Irányi, Királyi Pál is kaptak egy-egy szavazatot, tehát önök észjárása szerint, ők is önmagukra szavaztak, ugye? »Oh, sancta simplicitas!« *(Talán tükörbe nézett?)* Sed nunc ne ora pro nobis. Parva sapientia scribitur »Szegedi Napló«. Denique csak aki a habarékpárthoz tartozik, össze is habar az sok mindenfélét úgy, hogy utoljára a malacok eszik meg *(ön csodásan emésztette meg cikkecskénket, mely ilyen gerjedelembe hozta)*.

A Szeg. Hiradó kormánypártisága dacára nem mocskolja Bakayt *(van oka rá. A derék férfiú ennyit csak kiérdemelt e párttól, kivált, hogy a lapnak is munkatársa lett újabban)*, pedig ismert természeténél fogvást csakugyan pellengérezné Bakayt, ha tudna rá valamit sütni *(talán »billogot«?!)*, de nem tud, minthogy nem is tudhat.

Az a bajuk önöknek, hogy sok diplomás egyént megelőzött és háttérbe szorított Bakay *(az az ő bajuk)*. Irigylik állását és tekintélyét, punctum. Ezt a legeggyűbb ember is már észre vette *(de elszólta magát!)*, az önök lapjából, melynek azért is szorgalmas olvasója *(pedig nem a »legeggyűbbek« számára szerkesztjük)*

egy régi, hű Bakay-párti.

233. sz., október 16.

A SPICLI

Az is van már. Ilyen is termett már Szegeden a paprika és fehér cipó hazájában, mely most a »colstok« hazájává avanszírozott.

A spicli magos, vékony ember, szemei vörösek, mint a házi nyulaké és a sötétben is látnak. A válla kissé előrehajlott, orra mintha a kostól volna kölcsönözve, egész a szájába ér: lehet vele szimatolni igen sokat.

A spicli bejáratos a Zsótér házba, s otthonosan jár ott föl s alá a folyosón. Arca alázatos, homloka redős, apró

szemei úgy csillognak, mint az ezüst lemez, valahányszor egy-egy ajtó nyílik.

Ő érzi az ajtónyíláson átszivárgó dicsfényt, mely az excellenciás úrtól ered, sőt melegíti az a fény. Melegíti, s mégis fázik tőle. Fázik tőle, s mégis reszket érte.

Csodálatos egy betegség!

A spicli mindent tud, mindent hall, mindenüvé befűrődik. Legelőször kitudja az apró emberek gyöngéit, s az apró emberek útján gyakorol befolyást a kegyelmes úrra, mert a nagy ember is semmi egyéb, mint az apró emberek rabja. Ezt igen jól tudja a spicli, s az apróbb emberek szolgája igyekszik lenni, hogy egy circulus viciosusnak a láncszeme lehessen.

Görnyedve hajlik meg még Kende Pali előtt is, s mély alázattal veszi ki szájából a szivart.

Az utcán örök mosolyt hord ajka, s vidám kedélyességgel érdeklődik minden iránt. Sétálni leginkább a Kovács patika előtt szeret, mint az egér az asztag tájékán.

Keze mindég a mellénye gombjain kotorász, s az egyik füle gyapottal van betömve, nehogy amit az egyikén hallott, a másikon kijöhessen.

Ha sok besügni, elpletykázni való dolga van, megelégedetten s gyors léptekkel suhan el az emberek között, s elefántcsont fogantyús botjával izgatottan szeldeli a levegőt.

De nem folytatom tovább. Hiszen annyira ugysis lefestettem már, ha csak úgy vonásokban is, hogyha közelébe jön, mindenki ráösmerhet, addig is, míg a hivatalos lap nyilvánosan közli nevét a legközelebbi *rendjel osztáskor*.

234. sz., október 17.

AZ ELLENZÉK SZAPORODÁSA

I. Dáni szüretén

A főispánék is csináltak maguknak egy jó napot. S az ő jó napjuk az, ha a nagy úr köztük van, és nincsenek haragosan összevonva a szemöldei.

Sohasem taposta homokját annyi nagyságos láb, mint tegnap.

Megélenkült a főispán tanyája, s bürokratikus rossz viccek és esetlen nyájkodások kerekedének kelet, nyugat és dél felől.

Nappal volt, és mégis éjjel, mert hiszen ott volt maga a tündöklő csillag, Tisza Lajos is, és körülötte a göncöl szekér fényes kerekei Bakay, Kovács Albert s még néhány bennfentes.

Föltálaták az arisztokratikus birkahúst kásával, jöttek azután a pecsenyék is. — Mindenki nyugodtan evett és ivott, és senki sem hitte, hogy olyan közel van egy rettenetes bomba, mely, mint a villám lecsap, és összezúzza a kedélyeket.

A mi jó öreg Dáni Ferencünk emelkedék föl helyéből, poharát fölemelte ünnepélyesen, köhintett egyet-kettőt, Tiszára sandított a balszemével és stentori hangon kezdé.

— Véghetetlen öröm fog el . . .

— Ohó, hohó! — Vág bele a kir. biztos — csak azon föltétel alatt jöttem, ha nem lesz toaszt!

— Ezer bocsánatot kérek, de: Véghetetlen öröm fog el . . .

— Semmi esetre sem engedem — akadékoskodik Tisza.

— Akkor hát *véghetlen sajnálat fog el* — mondá a főispán és leült nagy dűnnyögve, elégedetlenül hordozva körül szürkés szemeit.

Bántotta ez a dolog, kikéredzkedett belőle a hazafiúi harag; hol a homlokára ült ki, hol az erein nyargalt keresztül.

Lemondatták; nem fáj neki annyira.

Elvették hatáskörét, tekintélyét: békén túrte.

De hogy a toasztját meg nem hallgatták, az ő okos, szép toasztját, az már valami rettenetes.

Azt várta, hogy elmenjen a kir. biztos; egy disszidens természetű vendégét kihívta az udvarra, körülnézett nagy óvatosan, ha nincs-e ott valaki aztán halkán, szomorúan suttogá:

— Gyermekem! Most már én is azt mondom, hogy nincs *szabadság*.

II. A kulacs

Ez volt az egyik esemény. A másik esemény a kulacs története.

Derék főispánunk more patrio egy kulaccsal akarta megajándékozni őexcellenciáját. A kulacs gyönyörű mű, hogy bizvást megénekelhette volna Csokonai.

De akármilyen cifra volt is a kulacs, mégsem adaték meg neki azon tisztesség, hogy egy excellenciás úr lehessen a gazdája, mert Tisza csak ez esetben ígérte azt elfogadni, ha szegedi.

A kulacs azonban nem volt szerencsés szegedinek lehetni, és a főispán maga is indigenának nyilvánítá az alkotmányos jószágot.

— Akkor hát valami szegedi dolgot adok excellenciádnak . például egy dohányzacskót.

— Nem bánom, — mondá a kegyelmes úr — csak azt az egyet kötöm ki, hogy anyabirkából legyen.

Kerestetik egy ilyen birka.

S ezzel aztán ki is van jelölve a szegedi főispánság legközelebbi munkaprogramja.

240. sz., október 24.

CORIOLÁN BŐRKÖTŐBEN

Bakay hangja hallik a volscusok táborából, Szeged ellenzéki követét a kormánypárti sajtó védi az ellenzéki sajtó ellenében, Bakay kezdi átlépni a Rubicont s Róma ellen indul .

No-no, Bakay uram ! Coriolán így tett, az igaz, hanem Coriolán nem járt bőrkötőben, — Coriolán a kardjára ütött sértett, haragvó kevélységgel, s annak a kardnak nagyon kemény, nagyon éles volt az acéla.

És valamiképpen Coriolánt, akikhez pártolt: a volscusok ütötték agyon, amiért azokat is megcsalta, úgy önt is agyon fogják ütni ott, ahová köpenyeg forgatása közt eljutott, s ahol most védelmezőkre lel.

Mert ha mindent képes is kijátszani Bakay Ferdinánd, az immoralitás logikai következményei elől el nem siklik.

Hát nem is igen törődném a Bakay úr chassez-croissez lépéseivel, tudván, hogy őt úgyis utol fogja érni a nemezis, ha Bakay úr megmaradna csupán nagy államférfiúnak, hanem Bakay úr ezenfelül csevegni is szeret . . . mégpedig sokat szeret csevegni.

Márpedig aki sokat beszél, vagy sokat tud, vagy sokat hazudik . . .

Mivel pedig Bakay nem tud sokat . . . engem azon kényszerűségbe hoz, hogy magam beszéljek el egy kis epizódot, melyet addig csupán az ő szájából hallhattak néhányan azok közül, kik tegnap Tisza Lajosnál vacsoráltak.

Ezen kis epizód Bakay úr — és énköztem folyt le.

Igen ártatlan és igénytelen. De mivel Bakay úr ért az anyagok tetszés szerinti földolgozásához, s azt akként beszéli el, mintha ő engem, hogy saját államférfiúi kifejezését használjam, *lefőzött* volna, hát én magam mondom el a dolgot, hogy Bakay uram ne toldhasson hozzá semmit.

Múlt szombaton történt. Mocsáry, Verhovay és Herman voltak itt.

Bakay a szokottnál vörösebb orral ült a Hétválasztónál az étterembeli asztalnál. — Bizonyosan azért volt ma vörösebb az orra, mert ma mint republikánusnak kellett fungálnia.

»Szeged bölcsének« a politikai ebédnél, hogy csorbát ne szenvedjen a történelmi hűség, pompás étvágya volt, de rossz kedve. Úgy érezte magát »elvtársai közt«, mint Károly király a parlamentben barátai közt, kiknek ajkain ott lebegett a végzetes szó, a halálítélet ellene.

Valami ösztönszerű idegenkedés fogta el az embereket. Komor homály borongott a teremben. Bakayhoz alig szólt valaki, akinek a szeme rátévedt, az hirtelen lesütötte azokat gyöngédségből, hogy ne okozzon neki, az eltévelyedettnek, zavart a szúró pillantása. Csak ritkán szólította meg valaki. A legyeket vigyáztam: még azok közül sem röpült rá egyik sem. Még a »similis simili gaudet« sem igaz már.

Kényelmetlenül izgett székén: szomszédságom sem lehetett nagyon ínyére, mialatt derék vendégeink az ország szomorú tönkrementeléről beszéltek.

De hogysisne menne tönkre az olyan könnyelmű állam, mely a Bakay tudományos képzettségéért *tizenöt* osztrák értékű forintot fizet *naponkint!*

Ebéd végeztével én és K. I. barátom bementünk a Verhovayék szobáiba azok meghívására. Ott aztán elhatározták, hogy mielőtt valamihez kezdenének, némi tanácskozást tartanak.

Távozni készültünk, Verhovayék azonban marasztaltak, mire Tisza Kálmán [Lajos !] »per tu« pajtása azon hősiességet követte el, mellyel tegnap dicsekedett s mely abból áll, hogy így szólott:

— Önök mégsem tartoznak szorosan a párthoz . . .

Elértettem Bakay úr intencióját, hogy szeretne lerázni a nyakáról, s azt feleltem:

— Mi *sehogy* sem tartozunk a párthoz. *És mégis sokkal jobban, mint ön.*

*

Ekképp esett ez az eset.

Eltávoztunk a marasztalások dacára is, s én igen természetesnek találtam azt, hogy Bakay énbélém nem szerelmes.

És igen természetesnek találtam azt is, hogy Bakay csak *titokban* zárt falak között mer szélsőbaloldali lenni.

245. sz., október 30.

RENDŐREINK

. . . Légy erős múzsám, mert férfiakat énekelnek, rettentő hősöket, nagy sisakokkal, vagy pediglen kék sapkákkal, oldalukon szörnyű fegyver, gyíklező fekete tokban, vállukon nehéz kacagány petróleum foltokkal, lábukon leventés csizma, melynek a talpa, hogy ott ne maradjon a sárban, madzaggal van odakötve a fejéhez.

E szörnyű alakok alatt megdobbán a föld, amint szilaján el-el robognak, a zúgó szélvész megáll . . . az ég villáma megszelidül, tolvajok, gyilkosok rémülten futnak .

Phoebus napszekeirén amint tova hajtát az égen, magát attilájuk gombjának fényén gyönyörködve nézi, s Achilles imádottja, a kék szemű Athéné szerelmesen kacsingat utá nuk . . . s lágú fuvola hangon suttogja:

»Oh ti dicső, nyalka szegedi rendőrök !«

S Athéné kisasszony ónagyságának csakugyan jó gusztusa van. A nyalka fiúk csakugyan nyalka fiúk, s annyiban valóban ők is hasonlítanak az istenekhez, hogy *seholy sem láthatók.*

Nekem magamnak azonban van egy ismerősöm, aki azt mondja, hogy ő már látott *eleven* szegedi rendőrt.

Hanem az az egy is részeg volt. Aztán az az ismerősöm sem egészen szavahihető ember.

Jókai Mór valamelyik regényében azt mondja, hogy ez az a város, amelyben nincs rendőrség, de van rend a »polgárok közt«.

Nemrég, amikor világhírű írónk itt Szegeden időzött, s ellopták a vasútnál a plédjét, szemrehányást tettem neki azért a kifejezéséért, mire aztán úgy igazította azt ki:

Hja öcsém ! Azt én úgy értettem, hogy itt csak a rendőrök lopnak.

.. Csodálatos dolgok történnek egy idő óta. Olasz brigantik vadásznak az emberekre esténként a legnépesebb utcákon, gödrök támadnak a trotoárokon, két rendőrrel úgy lopták le egy éjjel az inget a Keménydy bácsi kapujában, hogy a dolmány rajtuk maradt, egy rendőrrel meg pláne az esett meg, hogy amint a tolvajt a városházára cipelné, útközben elálmosodék, s ezt fölhasználván az illető tolvaj, hirtelen átöltözött a rendőr ruhába s ő vitte be tolvaj gyanánt a rendőrt. A szegény ártatlan most is ott sínylődik a börtön fenekén ! S ez még hagyján ! De a szennyfoltot ki mossa le a rendőr névről, mely ily véletlenül tapadt arra?

E kaotikus zürzavar közt valóban nehéz konstatálni, hogy vannak-e hát Szegeden rendőrök, vagy nincsenek?

Minden azt mutatja, hogy nincsenek, mert ha rendőrök volnának, észrevennék a járdákon támadó lyukakat és betömetné a magisztrátus. És ha rendőrök volnának az olasz brigantik nem mernének esténként a főutcákon az emberekre lövöldözni. Napnál világosabb tehát, hogy nincsenek, nem lehetnek rendőrök.

És mégis, ha rendőrök nem lennének, ki lopta volna el a *posta-csomagot*?

E jelentéktelen stikli szörnyű üdvös dolog volt, mert azon megnyugtató tapasztalatra vezetett bennünket, hogy *mégis kell rendőröknek létezni.*

Emellett szól még az a körülmény is, hogy létezésüknek csakugyan nyoma van a *városi költségvetésben is.*

Félre tehát hamlet-i tünődés ! Bizton kimondom: *csakugyan vannak rendőrök!*

De hát hol vannak?

Néhány vézna vánszorgó, uniformisba öltözött rongyos ember tűnik föl imitt-amott sunyi ábrázattal, nagy ijedten suhanva el a sikátorokban. Ugy néznek ki, mint a szomorú alakú manchai lovag, Don Quixotte. Szegény emberek! Az egyik minden lépten-nyomon megáll köhögni, nyolcvan év terhe alatt roskadozik, a másik alig bírja húzni a lábait, még a szavakat is szaggatottan, elhalóan ejti ki. Kék mondur van az emberekben, azt lehetne hinni, hogy valamely aggastyán-egylet tagjai. A halál ott ólálkodik a hátuk mögött, el is küldte már előre a vizitkártyáját a »tehetetlenséget«.

De ha megkérdezed valamelyiktől

— Ej hó; micsoda kend, százesztendőös öregapám?

Az agg apó kivicsoritja ilyenkor fogait, vagyis inkább szájának azon vidékét, hol régenten a fogai voltak elültetve s azt rebegi.

— Én városi rendőr vagyok!

Csodálkozva mereszted a szemeidet és persze nem jut eszedbe azon gaukléria, hogy mindennek Taschler főkapitány az oka.

Amilyen zseniális ember, csak őtöle telhetett ki az az idea, hogy a szegedi nyalka rendőröket öreg tehetetlen fickókká öltöztette át, miszerint ilyen álarcban könnyebben teljesíthessék rendőri teendőiket.

De a fickók is talpraesett pompás gyerekek! Fölületes néző valóban azt hinné róluk, hogy tehetetlen elaggottak, s az ördög sem gondolná, hogy megannyi tűzrólpattant szálás legyen, mindegyik egy-egy Lecoq, ki még csírájában megsza-
golja a tolvajt s rőptében lövi meg a rosszakaratot.

280. sz., december 11.

SUBLIMIOR MATHESIS

Esmétlen Bakay! Mert hát Bakayval mindig történik valami, s ami ővele történik, az mind nagy politika.

Képzeld el a nyájas olvasó egy mitológiai mérő-serpenyőt, az egyik serpenyőben Tisza Lajos ül, a másik serpenyőnyőben Bakay Ferdinánd ül.

S a mérleg alá nem billen, hanem mozdulatlan mint a nap, amióta Bakay — vagy akarom mondani *Józua* megállította.

Valóban uraim, e jeles státusférfit pusztán azért látszik születve lenni, hogy szegény Tisza Lajost mindenütt contracarrozza.

Ha Tisza Lajos a vödör, mely leereszkednék a közösgyűgyes kútba (ahonnan Bakay is iszik titokban), akkor Bakay Ferdinánd nehezék a kútgémen.

Múltkor szemrehányást tettek neki, miért nem vett részt az adóügyi javaslatok szavazásánál, ahol az ellenzék távolmaradása biztosította csak a többséget a kormánynak.

A nagy státusférfit ravasz-kásan mosolygott:

— Minek vettem volna részt? — mondá — Mi ketten Lajossal (Tisza Lajossal) nem numerálunk. Ő igennel szavaz én nemmel. Egy az egyből, nem marad semmi. Megegyeztünk Lajossal, hogy egyik sem megy szavazni, s így annyi, *mintha mind a ketten leszavaztunk volna*.

S aztán, teszi hozzá még Bakay úr, mit keressen ő most Budapesten, az *ő ereje idele-nn van*.

E magas politika ormain ül idehaza jó Bakay Nándor, szedve a nyomorúságos öt forintokat ott, s a hitvány tízforintokat itt.

De azért ő tevékeny ember. S mint a borbélyműhelyek réztányérja, minden szellőre mozdul. Hanem persze úgy mozdul, ahogy a szél fúj.

Nem régiben a behozatali vámo-król volt szó idehaza. S mint mindennek, e dolognak bölcsője is a királyi-biztosi rezidenciában rengett. Bakay mosolygó arccal fogadta a kisedet, altatódalt dúdolt neki, s ha igaz a fáma, megígérte, hogy népszerúsége megmaradt pelenkáit rendelkezésre bocsátja.

Már, hogy tudniillik ő maga támogatni fogja s híveivel is támogattatja . . .

De azonban, mint minden világi dolog, a behozatali vám is csak olyan.

Vannak halandók, akiknek tetszik és vannak halandók, akiknek nem tetszik.

Bakay Nándor azonban mindenekfölött vallásos férfit, aki a biblia nyomán örül az örvendezőkkel és siránkozik a sírókkal.

Így hozza ezt magával az illedelem és a keresztényi erkölcs.

Lőn tehát, hogy Bakay úr fölszította az elégedetlenséget, s oda működik, hogy a lakosság nyújtsa be petíciót az országgyűléshez, — a behozatali vámok ellen, majd megszünteti ő azokat ott, *mert az ő ereje odafönn van.*

Midőn pedig a királyi biztos színe elé járul, letévén szivarját az előszobában, nyugodt önérettel tekint az excellenciás szemekbe mintha mondaná:

»Lajos, Lajos ! . . . én tartom benned a lelket.«

. . . E magas politika ormain ül idehaza jó Bakay Nándor, szedve a hitvány öt forintokat ott, a nyomorúságos tízforintokat itt.

ITT VANNAK A SZÍNÉSZEK

268. sz., november 27.

Aradi és színtársulata végre megérkezett. Thalia vándor-népe vidám, mosolygó, gondmentes arcával beköszöntött, köz-tük sok ismerős is. Itt vannak, hogy többet ne mondjunk, Somogyiék, Bodrogiék, Rónaszékyék. Prielle Kornélia részt vesz a szombati előadásban.

*

Szombaton a »Szikra« fog menni, Határozottan a legszel-lemesebb francia vígjáték az újabb kor termékei közt.

Igaz, rövid darab (egy fölvonásos) és csak három személy játszik benne, de Prielle művészetének kifejezésére alig van alkalmasabb szerep, mint a Szikrában a nénié.

Rault Somogyi fogja játszani. Ami nagy áldozat tőle. Mert ha ez a nagy produkciója sikerül, akkor a többi csak bliktri, ha pedig nem sikerül, ballábbal kell megtenni az első lépést a sze-zon felé, ami igen kellemetlen lehet.

*

A »Szikra« meséje röviden az, hogy egy fiatal ember, Raul, hogy a háttérben mutatkozó jegyesében némi féltékenységet költson, nénjével (Prielle Kornéliával) hirtelen összebeszél, hogy úgy fogják gerálni magukat a kerti padon egymás mellett ülve, mintha egy régi szerelemmel akarna Raul szakítani, de nem bír . . . Föl-föl csap a régi láng. S amint Raul színészi pá-tosszal beszél, hogy mennyire szerette, s mennyire fáj most a kedves nénit, ki őt ignorálta, észre nem vette, itt hagyni a je-gyese kedvéért, egyszerre elfelejtik, hogy ez tettetés, s igazza

válik, ami csak kicsinált dolog volt előbb. Egymást forrón ölelve veszik észre, hogy ők eddig is egymásért rajongtak; de mindez oly természetes üdeséggel, oly mély logikával van kelesztül vive, hogy a darab szerkezete mesterinek mondható.

*

Prielle Kornélia, kinek saját akarata volt az, hogy az ő közreműködése mellett nyitassék meg a színház, levelet intézett Aradihoz, melyben ezeket is írja:

»Arra kérem Önt, engedje meg, hogy legyek én a szegedi színháznak *tiszteletbeli tagja* olyanformán, hogy *bármilyen célú és érdekű* előadásban személyemet érvényesíthesse. Midőn a Nemzeti Színháznál oly darabok adatnak, melyekben nem játszom, mindig számíthat rám. Az útiköltség megtérítése mellett mindig rendelkezhet vélem. Föltettem magamban, hogy Szeged városának fénylő, boldog városnak kell lenni, ennek elérhetésére tőlem telhetőleg én is mindent elkövetendek. Az én hálám és szeretetem nem engedné meg, hogy ott föllépési díjért működjem.«

(Kívánatos volna, hogy a nagy művésznőt oly szépen és anynyi előzékenységgel fogadják megérkezésekor — amennyit csak megérdemel.)

*

Aradi úr működését, mint értesülünk, most már semmi se gátolja többé, csupán a gázvilágítás nincs még rendben. Társulata is teljesen komplett. Karmester és népszínmű énekes hiányzott, de már az is akadt: mégpedig karmesternek *Skri-ván Herman*, népszínmű énekesnek *Tóthfalusi*.

271. sz., november 30.

A MAI ESTE

(A színházból)

Hol hagytuk el, aminek most jön a folytatása?

Éppen itt ültem ezen a helyen. Mintha csak tegnap történt volna. Prielle Kornélia is itt volt. Tegnap tapsoltunk ne-

ki a »Permeteg eső« című darabban. Nagy lelkesedés volt, mikor a koszorú leereszkedett, amelynek szalagjára én komponáltam ki a föliratot, »Dicsőséged nem permeteg eső.«

S amint mi a színházban elragadtatva mulatozánk, odakint azalatt nagy tragédia készülődék.-

Shakespeare úgy rajzolta a sötét végzetet, hogy a birnami erdő indult meg ellenségképpen.

Itt több történt; a folyamok indultak meg Szeged ellen.

Március 4-én a következő sorokat írtam a »Szegedi Naplóba«:

»A színházi előadásokat holnaptól kezdve betiltotta a főkapitányság. Elvártuk volna Aradi úr tapintatásul, hogy maga hagy föl az előadásokkal, midőn a várost veszély fenyegeti. A kapitányság eljárását azonban helytelennek találjuk, mert indokolatlan. Ha azon analóg esetből merítette e rendelkezés indokát, hogy Budapesten is betiltották az előadást a végveszély idején a Nemzeti Színházban, hát igen rossz helyről merítette, mert igenis betiltotta a belügyminiszter az ország pénzén fönnálló Nemzeti Színház előadásait, de nem a Népszínházét, mely a saját erejéből van hivatva megélni — amely alul a megélhetési alapot elvonni csak akkor lehet, ha az eszközök, amelyekkel ezt teszi, vízveszély meggátlására történő hatósági intézkedésekkel jönnek kollízióba.

Ennyi a megsértett jog szempontjából. Annak azonban, hogy még ezentúl is előadások legyenek, mi sem vagyunk barátai; a szerencsétlenség, mely a várost fenyegeti, sokkal lesújtóbb, mintsem ne tűnnék föl erkölestelenségnek, ha még most is mulatni tudnánk, s a katasztrófa úgy találna, mint a vigadó Pompejít és Herculánomot.«

E napon (március 4-én) volt az utolsó előadás, s azután jött a sötétség. Az »özönvíz«.

A halottak visszajöttek, élők holtakká lettek.

Káosz lett minden.

S e faalkotmány, a szegedi színház, ahol annyi jókedvű mosoly ragyogott, ahol annyi kacaj csengett csak az imént is, szomorú menedékhelyé vált. A páholyok menekülő családokkal teltek meg. Olyan volt ez, mint egy özönvízi bárka, meg volt benne az a garancia, hogy össze nem dőlhet.

Szétfutott a lakosság, amit eddig a színi direktor urak csak úgy tituláltak, hogy »t.c. publikum«; rom lett a város, csak itt-ott maradt meg egy-egy ház: mintha a »Halál« és »Pusztulás« a vizitkártyáját hagyta volna hátra benne.

Ki hitte volna akkor, hogy az *Úrnak ebben az esztendőjében* itt még színielőadás lesz? !

Hogy újra fölharsog a muzsika, fölleben a kárpit, s festett nyomort s festett örömeket fog mutogatni a színpad vidám népe?

Festett nyomort az igazi nyomornak, festett örömeket az örömtelenségnek !

Kínos lesz ez, visszataszító lesz ez.

És íme egy varázsvessző . . . s elvész a sötét kép és keret, mintha csak gonosz lidércálom lett vón' — minden a régiben van.

Talán semmi sem is volt igaz belőle.

Hiszen úgy van minden mint *tegnap*, a *gázak*, melyeket *tegnap* oltottak el, midőn Prielle »Caverletné«-ben befejezte végjelenetét, újra ragyognak, s Prielle Kornélia ismét ott áll a színpadon . . . még a toalettje is az. A *tegnapi* fehér ruha.

Milyen kellemes *egymásután*.

De jó hogy nem igaz, amit a két előadás »közben« álmodtunk !

. . . Hogy nem igaz, miszerint abban a páholyban hol ma az a szép rózsaszín ruhás asszony ült, egy holt gyermek feküdt nemrég kiterítve szegényes ravatalán . . . Egy vékony faggyúgyertya világítja a tágas kórházat.

. . . Hogy lent a földszinten, hol életvidor színházi közönség nyüzsgött nevetkérőzve, zöldszínű posvány habjaiban békasereg dévajkodott azelőtt .

Semmi sem igaz. Mese az csak ! Nem jó rágondolni sem...

Nini, a koszorú, mely most ereszkedik alá Prielle Kornélia lábaihoz, művészete méltánylatául . . .

Nem lehet az, hogy itt tenger lett volna; *Hol termettek volna akkor e virágok?*

Vagy hogy talán az a rege ismétlődik, hogy a költő megénekelte a felhőket, — s másnap rózsák estek hó helyett.

Prielle jelenléte rózsákat csalt a temetőkbe.

.

Aradi úr nem mutatta be társulatát, mert ez csak az esetben történhetik, ha mint tervezve volt, egy kis operettet is előadat. Így az énekes személyzetről még fogalmunk sem lehet.

A mai előadás kellett, hogy ünnepélyes színezetű legyen, mert bizonyára nem jelentéktelen mozzanat, hogy Szegeden újra megnyílt a színház, s ezért teljesen indokolva van a Hymnusz, sőt még egy »prológ« sem lett volna tapintat nélküli.

A »Szigetvári vértanúk« azonban helytelenül volt választva, mert mint töredék kevés élvezetet nyújt, s egyetlenegy olyan momentumot sem, mely különösen illenék helyzetünk-höz. »Hős Pálffy«-t szerettük volna látni ez alkalommal.

Annál jobb azonban a »Szikra«, melyben Prielle Kornélia a szó szoros értelmében remekelt. Somogyi semmit sem rontott a nagyon nehéz szerepen, sőt voltak egyes mozzanatok, amelyeket szépen juttatott érvényre. Főhibája, hogy Raul alaptermészetét a könnyelműséget és szeleburdiságot nem emelte ki kellőleg.

A működő személyekről még ma nem szólunk.

A színház zsúfolásig megtelt közönséggel, mely Prielle Kornéliát — ki még az éjjel visszatér Budapestre — kiléptekor szűnni nem akaró viharos tapsokkal fogadta. A város színe-java volt ott. Az előkelő világ közül ott láttuk egy páholyban Tisza Lajos királyi biztost, egy másikban pedig Kende Kanut és Szemző Gyula képviselőket, a főispánt stb. — Holnap a »Sárga csikót« adják.

272. sz., december 2.

[A BÉRLETEK]

Szegény Aradinak ugyancsak kijut az »igazgatói keservekből« a páholybérlő közönség eligazításánál. A királyi biztos kivette a színpadtól jobbra eső első páholyt. Most mindenki azt találja, hogy úgy elegáns, ha a biztosi páholyhoz közel vagy azzal vizavi ülhet. De ez még nem minden.

A biztosság négy páholyt bérelt ki, s caprice-írozza magát bizonyos páholyokra; de a volt bérlők is caprice-írozzák magukat, s megindul a kanapé-processzus, melynek a szegény igazgató vallja kárát.

A királyi biztos, vagyis annak hivatalnokai előállanak az ő uruk hatalmával, s annak a révén követelik a négy páholyt, hogy ők, ők . . .

Ők, »aszongya«, pártolják a hazai művészetet, de ezen hazafias szellem csak arra a bizonyos négy páholyra terjed. Hát-rább fekvő páholyokból nem kell nekik a hazai művészet.

Mert hát a lábikrákat közelről látni jó . . .

Ennyi tapasztalatot még egy száraz bürokrata is könnyen megszerez.

A volt bérlők ellenben szinte nem akarják engedni a maguk jussát. Ha a biztossági hivatalnokokat többre nézi a direktor, »most«, majd csak hadd szaladjon utánok esztendőre is.

S Aradi meg nem haragítja sem a biztosságot, sem a régi bérlőket, hanem úgy áll közöttük, mint az itatós papíros, amelynek föl kell vennie minden tintafoltot, amit a ferde gondolkozás elcsöppent.

De még ez sem minden.

A félbérlők (s ilyenek vannak legtöbben) csak a »páratlan« számú bérlőt akarják, mert azon hiedelem van elterjedve Szegeden, hogy a páratlan számba jár a szebb közönség.

Hogy tehát mindenki »szebb« közönség legyen (még a 60 esztendő asszonyok is), csak páratlan számú napokon kívánnak gyönyörködni a színműírók termékeiben.

Ezt Aradi úr azonban úgy akarja contracarirozni, hogy megváltoztatja az ezredévek óta fönálló számítást, s ezentúl az 1 után a 3, majd az 5, 7, 9, 11 fog következni.

*

Tegnap egyébiránt a »Sárga csikót« adták.

A »DANISEFFEK«

73. sz., december 3.

Tegnap a »Daniseffek«-et adták. Orosz darab, de Dumas írta. Nem is volt hát benne semmi rossz, csak a nevek. Aradi urat azonban dicséret illeti, mert oly élethíven igyekezett azt színre hozni, hogy a színházban valóságos kamcsatkai hideg volt. A néző publikum tehát teljesen elringathatta magát abban a képzeletben, hogy Oroszországban van.

Az orrok úgy a földszinten, miként a páholyokban vörösek valának . . .

Jó spekuláció lenne Aradi úrtól, ha a foyerban bérbundákat tartana, s minden belépőt két színházi szolga azonnal bepólyázva, lábát lábzsákokba betakargatva, s egy báránybőr sapkát a fülére húzva biztosítaná a megfagyás ellen.

*

Még ma sem akarunk a szereplők megítélésére kiterjeszkedni. Mindössze Vécsey Annát emelhetjük ki, mint aki eddig is *tehetséges* tagnak mutatta magát.

»EGY HUSZÁR KÁPLÁR BÉCSBEN«

275. sz., december 5.

Az »*Egy huszár káplár Bécsben*« című possét láttuk tegnap. Meglehetősen jó előadásban. A darab egyike a legjobbaknak efajták közt. Rónaszéky, Makó, Peterdi jól mozogtak szerepükben, Bodroginé, e kiváló színésznő, azonban túlzott kissé, bár ha valahol, itt engedhető meg leginkább a vastag komikum. — A darab főérdekét Rónaszékyné képezte, ki kedves Teréz volt, de mégis inkább a színpadi hatás *külső kellékeivel* hatott. Közönség szép számmal nézte a magyar szellemű bécsi bohózatot, s jól mulatott.

A »CORNEVILLE-I HARANGOK«

280. sz., december 11.

Nincs az a rossz könyv, amelyikből ne lehetne tanulni valami jót, s nincs az a rossz színész, aki ne érdemelné meg a kritikát, mert javulhat általa.

Többé kevésbé ez az intenció vezet e néhány sor megírásában.

A »Kornevilli harangok« szombati előadását félve várták a színészet kedvelők, mert azt lehetett hinni, hogy Aradi úr színtársulata megbukik.

Sehol egy ismerős. Még a Rónaszékyné neve sincs a színlapon, pedig ő, ha nem is igen jó, de igen szép *Zsermén* volt taly

A kritika még eddig nem nyilatkozott. A közönség még eddig át nem melegedett. Érezni lehetett, hogy ez lesz a döntő este.

*

A színház zsúfolásig megtelt. Egyetlen hely sem maradt üresen.

Peterdiné adta a Szerpolettet. Rosszul. Éneke nem volt kielégítő, alakja, egyénisége nem e szerephez való, mely a dévaj szeretetreméltóság megtestesülése. Játéka a túlzások és szögletességek circulus viciosusa. S hagyján, ha ez *illenék neki*, mert kivált vidéki színpadokon ami valakinek *illik*, az annak a valakinek *szabad* is. A kritikának kötelessége behúnyni azt a szemét, mely az esztétika szabályait nézi.

De Peterdinének nem illett semmi; lehet, hogy ő hasznavehető színésznő a mellékszerepekben, s bizonyára azzá is válik, ha nem »mer többet erejénél«.

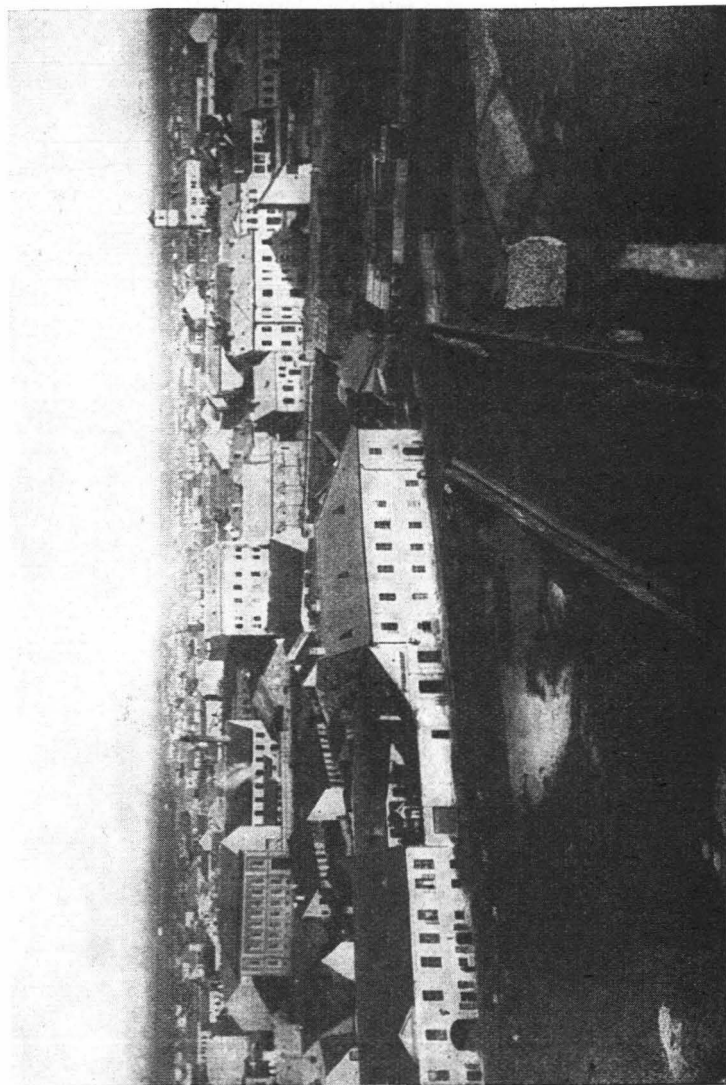
Amit Peterdiné asszony nál ki lehet emelni az, hogy szerepét jól fogta föl. Sokkal jobban, mint tavaly Enyvári Sarolta, de nem bírta keresztül vinni, minden dolga visszás volt, s Szerpolett alakja antipatikus lett elannyira, hogy mindenki irígyelte tőle, amint Lucenay grófkisasszonnyá lett, pedig ellenkezőleg; Szerpolett a darab legkedvesebb alakja, eszményítve a népköltészet bája által.

Peterdiné annyira realiztikus, hogy többé nem kívánjuk őt ezen és ehhez hasonló szerepben látni.

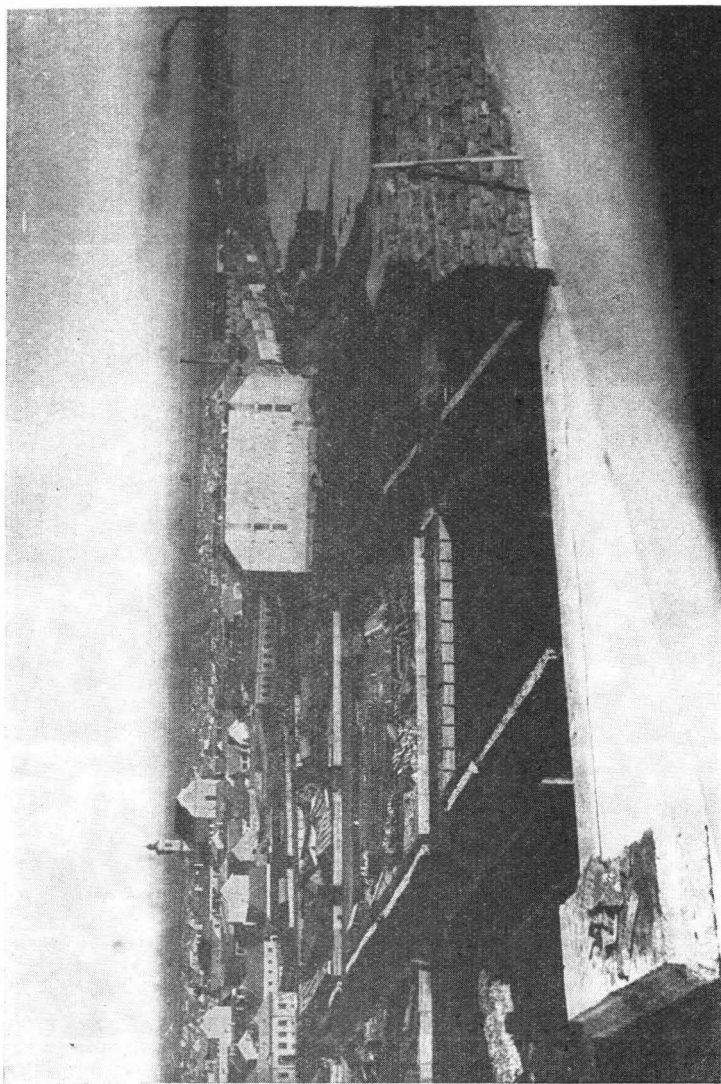
*

Henryt Tóthfalusi énekelte, kinek szép iskolája van, s még hangja is tűrhető. A »Bejártam a világot« című népszerű dal után kétszer is kitapsolták, s a közönség mindvégig meg volt vele elégedve. Rutinírozott színész lehet, ki sohasem ront szerepén. Játéka, a társulathoz aránylag, bárkit kielégíthetett volna, — sőt, tekintve a nehéz szerepkört, melyre oly ritkán akad kiválóbb színész, Tóthfalusit igen jó akvizíciónak lehet mondani.

*

Látkép az újjáépülő városról

Az est sikerét, s a siker mérlegének a társulat felé való aláhajlását azonban mégsem neki köszönheti.

Tóth Ilka mint Zsermén oly kedves jelenségnek lépett ki a színpadra, hogy a közönség rokonszenvét egy pillanat alatt megnyerte, amihez kivált azon körülmény járult, hogy föltűnően hasonlított egy idevaló szép kisasszonyhoz.

Különben meglátszik rajta, hogy még kezdő; félénken mozgott, semmit és sehol sem színezett, s még messze van a színpadi otthoniasságtól és a játék követelményeitől.

De a szerénység, amellyel Germaine szerepét ábrázolta, s a természet nyújtotta tapintatosság, mellyel ki tudott kerülni ízléstelenséget és szögletességet, szép reményekre jogosítanak a kisasszonyt illetőleg.

Hangja gyenge, iskolázatlan, de rokonszenves, bár nem hajlékony.

*

A »Csikós« és a »Szökött Katoná«-ról kevés mondani valónk van. Nagyon alantas két előadás volt. Sebők (az új népszínmű-énekes) nem nyerte meg a közönség rokonszenvét, Beczkóiné asszony ellenben átgondolt, higgadt játékaival, mely sehol sem megy át szélsőségekbe, s mely mindég nívón áll, egyike a társulat legjobb erőinek.

Legtöbb élvezetet nyújtott a tegnapi esti előadás a »Buda-
pesten«, hol Bodroginé excellált, *egész a művészet magaslatáig emelkedve*. Bodrogi is jó Békés volt, s mintha a szombati siker Tóth Ilka erejét megkészszerzte volna, korrekt volt s oly eleven mint csak kívánni lehetett.

*

Miután leginkább az új színészekről kívántam szólni, nem hagyhatom ki Makó Gáspár apóját, mint olyan alakítást, mely bár kissé Együdre emlékeztet, mégis dicséretre válik a fiatal színésznek.

[»EGY KATONA TÖRTÉNETE«]

Ma aztán mindenki elhozta a zsebkendőjét.

Mindjárt az első fölvonásban meggyilkolnak egy asszonyt.

Voltak ebben a darabban rablások, gályarabok, katona tábor s mindenféle bolondság és szomorúság.

Aki egy forintot fizetett a helyért, két forint árát sírhattott.

Meg is volt elégedve mindenki.

*

Különben nagyon becsületes darab volt. A jók megvizsgálatódtak, a gonoszok pedig megkapták a büntetésüket.

Kivéve a becsületes Madelainet, akit ártatlanul gyilkoltak meg mindjárt a darab elején.

No de ha hideg ésszel bíráljuk, ő sem sokat veszített, mert az ötödik fölvonásig úgyis bizonyosan megfagyott volna a színpadon.

*

Ma *páros számú* bérlet volt, s eszerint a szegedi közhiedelem szerint a színházban nem is lehetett szép közönség.

Ha azonban mégis lett volna imitt-amott egy-egy szép nő is (amint, hogy volt is) reklamálja magát.

Tájékozással ideírom a szépség kellékeit, amint azok bizonyos páholyokban megállapítva lettek:

Három fehér: bőr, fog, kéz,

Három fekete: szem, szempilla, szemöld.

Három piros: ajk, arc, köröm.

Három hosszú: test, haj, kéz.

Három kicsi: fog, fül, láb.

Három széles: mell, homlok és szemöldök.

Ez elaborátum [!] sokkal tökéletesebb, akár az építkezési szabályoknál, akár a segélykiosztási kulcsnál.

*

Egyébiránt elég nagy közönség nézte az »Egy katona történeté«-t, e silány félcelményt. Aradi úr éppen nem panaszkodhat, hogy nincs kellő részvét a társulat iránt.

De nem is volt még társulata, mely annyira megérdemelte volna a részvétet.

Mert többnyire *pályatévészettek* szegények.

*

Azonben voltak mégis, akik jól játszottak: Somogyi, Makó, Bodroginé.

Különösen Somogyi jobb ügyre méltó buzgalommal és nagy kedvvel gályaraboskodott.

A kis Tóth Ilka szép volt, a legnagyobb szenzációt azonban *nyári* szalmakalapja okozta, mely igen jól állott neki.

Peterdi ellenben mint Raul, egy csöppet sem látszott szerelmesnek Vécsey Annába.

Korrigált a szerzőn.

Talán érezte, hogy Vécsey Anna különb vőlegényt érdemel — jó játékaért.

*

Bár ma nem fordultak elő szalon öltönyök a színpadon, legalább férfi szalonöltönyök nem, mégis indikálva érezzük magunkat, hogy a Zsedényi Aradihoz intézett levelét ma közöljük.

E levél így hangzik:

Nagyrabecsült Uram !

Halálom előtt mindennemű ingó-bingóságomat eltestáltam; csupán egy fekete viseltes kabátom maradt, amit nem tartottam már érdemesnek a testamentomba bevenni.

Most, halálom után azonban látom, hogy Önnél a hercegek és grófok sem átallanak az enyimmél rosszabb kabátokban udvarolni a dámáknak.

Fogadja uram meleg baráti kézszerításomat. Ön nagy ember !

Említett kabátomat most utólagosan a pénzügyi bizottság előadójának hagyományozom; ha pedig az nem akarná viselni, legyen az ön ruhatárában, de csak a lutheránus darabokban.

Zsedényi.

De már tovább nem dicsérem a társulatot.

Bevárjuk, hogyan sikerül a holnapi előadás, mely kiválóan érdekesnek ígérkezik.

Új szereposztás a »Kornevilli harangok«-ban Rónaszékné mint Szerpolett!

Kell-e még több — hogy zsúfolva legyen a színház!

283. sz., december 14.

[ARADI PESTEN]

— *A szíinigazgató* budapesti útjáról több új darabot hozott magával, nevezetesen *Odry* Leheltől egy népszínművet, »*Pry Pál*« angol bohózatot, »*A nagyralátó*« vígjátékot *Szigeti-től* és »*A szegény arszlánnó*« színművet *Augiertől*, a »*Fourchambault család*« szerzőjétől. A zenekar kiegészítéséhez új tagok érkeznek még e héten. Minthogy a szezon megkezdhetése is bizonytalan volt, úgy annak tartamát sem lehetett tiszta kalkulushoz venni a szíinigazgatónak, de a színi választmány sem volt képes legcsekélyebb garanciát is nyújtani, amennyiben tehát a fönnforgó körülmények közt a színtársulat szerződése nem sikerülhetett úgy, mint rendes körülmények közt Araditól várni lehetett volna, a szíinigazgató még a szezon megkezdése előtt bejelentette a színi választmánynak, hogy *tömeges vendégszerepeltetések* által szerez bővebb kárpótlást a szegedi közönségnek. Evégből már Budapesten egyezett is a Nemzeti- és Népszínház néhány első rendű tagjával.

284. sz., december 16.

SZÍNHÁZ ÉS JÉGSPORT

I. *A szoknyaemelés költészete*

A »szegedi Blaháné« múlt szombaton a Serpolette szerepével próbálkozott meg.

Nem neki való szerep; hamisan énekelt és ügyetlenül játszott . . de azért mégis szép asszony volt s szívesen néztük mindvégig.

A gyengébbek (köztük e sorok írója is) még ki is tapsolták a gyűjtő »Tekints ide, tekints oda« után.

Pedig szerepének éppen ez a része sikerült legkevésbé. Ez a része mely a magyar színpadokon annyi diadalt szerzett a »Kornevilli harangok«-nak.

A szoknyabillegetés rendesen meg szokta perzselni a férfi szíveket.

Csakhogy azt bizonyos költészettel kell tenni nem pedig holmi inaestetikus ízléstelenséggel, ahogy Rónaszékyné cselekedte.

A fátyolt sohasem szabad végképp szétrántani . . . mert a realizmus csak négy szemközt szép.

A szombati Serpolette minden kecs nélkül emelgette a *szoknyáját*, túlságosan magasra. Nem volt sem gracieuse, sem ingerlő . . .

Vannak dolgok, amiket csupán sejtetni szabad.

A szoknyaemelést idealizálni kell, s inkább csak markirozni pajzán illegetéssel, s egy dévajabb kánkán mozdulattal . . .

Egy hét előtt még Peterdinét tartottam a világ legroszabb Serpolettjének.

Csalódtam.

*

II. Tóth Ilka és a koptatási rendszer.

Hogy Aradi úr és az osztrák-magyar monarchia hasonlítanak egymáshoz, sohasem hittem volna.

Pedig hasonlítanak.

Én ezzel a dicsőséges Monarchiát megsérteni, megbántani nem akarom, ámbár éppen a Monarchia az, mely valahányszor államadósságairól van szó, mindig az operettből idézi:

Had' szóljanak, had' szóljanak

A kornevilli nagy harangok !

De nekem ehhez semmi közöm. Én csupán abban állítom föl a hasonlatosságot Aradi úr és a Monarchia közt, hogy mind a kettő nagyban kultiválja a koptatási rendszert.

Sehol sem kopik el és járja le magát annyi államférfiú, mint Ausztriában.

És senki sem koptatja el színeit úgy, mint Aradi.

Itt van például Tóth Ilka. Egy fiatal tehetséges színésznő, akinek még jövője lehet.

Mint kezdő csak most tűnt föl; a közönség megszerette.

S mint aki szárnyakat kap a sikerben, ereje napról-napra izmosodik, szemünk előtt nő szemlátomást, mint a megtelő hold.

De mert a közönségnek kedvence kezd lenni, s neve úgyszólván már vonzeró a színlapon, Aradi úr fogja magát és a *fiatal kezdőt mindennap játszatja*. Játszik a *Budapestben*, játszik az »Egy katona történeté«-ben játszik, másnap a »Kornevilli harangok«-ban utána való nap a »Vereshajú«-ban és játszani fog ma ismét a »Tartalékos«-ban, szóval játszik mindent, mindennap.

De hát szabad ezt tenni Aradinak? Szabad a szerződés szerint, ha pusztá üzletnek tekinti a színművészetet.

Szabad, ha nem tartja lelkiismeretbe vágó dolognak a tehetséget megölni.

Mert ha Tóth Ilka a világ legnagyobb lángelméje lenne, akkor is el kellene züllődnie e rendszer mellett.

Prielle Kornélia, Prielle Kornélia; de ha Aradi mindennap játszatná össze-vissza, egy-két év múlva nem lehetne megnézni. Sztereotipikus vidéki színésznővé válnék.

Tóth Ilkának szüksége van, hogy tehetségét szorgalommal, bizonyos irányban fejlessze, hogy szabatosságra, ábrázolásra szokják, s Aradinak kötelessége nem meggátolni ezt, de segédkezet nyújtani arra; mert kell, hogy a vidéki színpadok neveljék a művészeket a nemzetnek.

Hány elcsenevészített talentum van a vidéken, olyan mint a kifacsart citrom . . . melyet megérni sem engedtek!

Ám vonják az igát a középszerűek, kikben nem vész el semmi: de ott, ahol a tehetség gyémántja csillámlik föl, ott le kell emelni a kalapot s el kell takarni vele az — *önérdeket*.

*

III. Nyájaskodások.

A vasárnapi »Vereshajú« egyike volt a legélvezetesebb előadásoknak.

Rónaszékyné csókolnivaló volt. Rónaszéky pedig olyan Veréb Jankó, hogy párját alig találja; különben is ez a force-szerepe. Legnagyobb meglepetést a Ferencziné éneke okozta.

Váratlanul csendült meg szép népdalai [!] ez általános hangszegénység közt. Tapsok közt ismételtették vele.

Sajnálom, hogy Tótfalusról nem mondhatok több jót, minthogy nem mondok róla semmi rosszat.

Ami bizony elég megróni méltó részrehajlás tőlem.

*

Szerdán meglátjuk Jókai »Hős Pálffy« című darabját, melyet a király és neje jubileumára írt.

Az efféle darabok mindég imelygősek szoktak lenni, mert a fejedelmek iránti túlságos loyaltás és hízelgés szüli őket.

Jókai költészete, s Ferenc József szeretett egyénisége azonban eloszlatják a kellemetlen szagot, s a darab bizonyosan tetszeni fog, mert imitt-amott gyönyörű helyek vannak benne.

Minthogy azonban rövidségénél fogva elégtelen lenne egy estét betölteni, Somogyi Károly, kinek *jutalomjátéka* lesz a szerdai este, még a »Phrenolog« című csinos vígjátékot választotta hozzá.

A közönség önmagát tiszteli meg, ha Somogyi Károly, e derék és szorgalmas színész jutalomjátéka zsúfolt házat hoz össze.

*

IV. Egy fölvonás a »Próféta«-ból

Nem a Próféta című vendéglőből, hanem a »Próféta« című operából.

Tudniillik ebben az operában korcsolyáznak, ennél fogva jégpálya van a színpadon.

Itt pedig tegnap a jégpályán volt a színpad.
Zászlók lobogtak, diadalkapu volt, muzsika szólt.
Szép tarka-barka angyalkák siklottak el a sima, ezüstös
lapon.

— Mama, mama! — Kiált föl egy nyolc éves leányka,
amint meglett nővérét leesni látta. — Az Emmyke elesett.

— Ne busulj szentem: Nincs semmi baja. Nézd már
föl is kelt.

— Igazán? — mondja a kisleány kezeit összecsapva. —
Sohasem hittem volna . . .

— Miért kis bohó?

— Mert te azt mondtad édes mamám, hogy amelyik
leány egyszer elesik, so'se kél föl többet.

V. Egy jég »bon mot«, amit mindenkinek meg kell tudni.

Nem akarok tulságosan szatirikus lenni.

De egy kissé maliciózus miért ne legyek?

Úgyis nagyon mélyen van alárejtve az él; aki megtalálja,
megérdemli a fáradságért — jutalomnak.

Tehát a cím után ítélve van egy bon mot, mit minden-
kinek meg kell tudni.

Miért kell megtudni, ez a titok . . .

Ezt én nem fecsegem ki.

De ami magát a bon mot-t illeti, ha már mindenkinek
meg kell tudni, had' tudja meg hát nyomtatásból: én-
tőlem.

Bár nem az én érdemem . . . Sem nem én költöttem, sem
nem tudakoztam . . . hanem . . .

Egyébiránt beszéljen maga a kis pikantériás.

T. asszony elesett a jégen, mégpedig olyan módon, hogy
a szép lábikrákból többet lehetett látni, mint amennyit a
férjen kívül másnak joga lenne.

W. gavallér odaugrik és siet fölemelni a szép, de hiú
asszonyt.

— Mit gondol uram — kérdé a szép nő halkán és szemér-
mesen — *látták?*

W. jelentőségteljesen hunyorít a szemével.

— *Legyen nyugodt asszonyom, látták.*

.....
Elmondtam. S meg vagyok győződve, hogy nagy szolgálata-
tot tettem azoknak, kik e történetet *nem akarják megtudni.*

286. sz., december 18.

A TARTALÉKOS

Ez aztán a darab.

Jó Csanády Sándor és dicsőséges Tisza Kálmán, itt néz-
zék meg önök a festett közözüget . . . bizony mindaketten
megtalálják benne — amit keresnek.

Itt honvédtisztek vezették az osztrák bakákat, s a bánáti
fiúk a »hazáért« siettek hősi halált halni Boszniába.

Címeres ostobaságok tárháza.

Máskülönben igen sokat nevetett a közönség, mert a
darab tele van az úgynevezett »Kapitale Dummheit«-tal,
— ami körülbelül egy fokon áll a csepűevéssel.

Makó és *Rónaszék*y jóízűen játszottak, kifogástalan volt
Rónaszékyné is, — kit népdalaiért ki is tapsoltak.

*

II. A járvány

Vége ismét egy sikerült előadás .

Ma a páros nap dacára is páratlan szép közönség gyűlt
össze.

Rónaszék y volt a legjobb, ki a fiatal Seldeneket nagy
kedvvel és sikerrel ábrázolta.

A másik Seldenek Peterdi volt, nem oly jó ugyan, mint
tavaly Somogyi, de tisztességesen helyét állta.

Az ál Seldenek (*Makó*) túlzott, s bár »A járvány« nem
állja meg a szalon vígjátékok magaslatát, ilyen drasztikus
alakot még sem tűr meg a »híres katonai íróban«.

Somogyiné, Tóth Ilka dicséretesen működtek közre az
est sikerében.

Aki azonban Sturmwitz őrnagyban Szigethit látta valaha,
az sohasem fog többé Bodroghyval álmodni.

*

Fölvonás közben egy látogatója volt e sorok írójának. Természetesen a színházról beszélgettünk.

— És hogy van nagyságod meglegedve a mai darabbal?

— Fölségesen, — mert ez a darab az, amelyik folytonosan üldöz engem.

— Hogyan?

— Harmadéve Berlinben láttam. Tavalý Drezdába ment utánam, múlt ősszel pedig Bécsben kellett végighallgatnom . . .

— Most pedig itt . . .

— Ah ! itten nem zseníroz: mert itt nem ősmertem rá.

*

III. *La Marjolaine sans Marjolaine*

Holnap a »Kisasszony feleségem« megy.

La Marjolaine sans Marjolaine. Vaskarika fából.

Ki lesz azon bátor, a két már eddig szerepelt primadonna közül, aki a Marjolaine szerepét elvállalja?

Mert nem könnyű dolog ám a »rózsák között járni«.

Rónaszékynétől könnyelműség a népsziműben szerzett babérait az operettekben hullajtgatni el.

Peterdinétől — pedig nagy áldozat föladata után kezdett sikerét, mert a színészetnél is az áll, hogy aki az első gombot rosszul gombolja be, a többi is mind rosszul van.

A »KISASSZONY FELESÉGEM«

283. sz., december 20.

— Tegnap este operett előadást láttunk. A »Kisasszony feleségem« került színre, melyben Rónaszékyné birkózott meg »Marjolaine« szerepével. Megvalljuk, nem sokat vártunk Rónaszékynétől a »Kornevilli harangok« előadása után ezen újabb, nem neki való szerepben, de nem csalódtunk. A közönség azonban nyílt jelenetekben többször megtapsolta, sőt egy áriáját is ismételtette. Munkácsi, Rónaszéký és Bodroghy túrhetőek voltak, különösen az utóbbi játéka folytonos derűlt-ségben tartá a közönséget. Tóth Ilka csinos, ügyes Aveline volt, csak kissé túlzott. Aveline szerepe élénk játékot, természe-

tes elevenséget követel, de ennek is van határa, melyen túlmenve a játék ízléstelenné, az élénkség és elevenség ugrándozássá válik, e határt pedig a kisasszony túllépte.

291. sz., december 24.

I. MÁTÉ EVANG. 10-IK RÉSZ, 7-IK VERS

Szól pedig az ekképpen: »Mindazok pedig jól cselekszenek vala, akik megnyugosznak a kevésben«, stb. stb.

Máté evangélista kedvéért — hát isten neki — megnyugoszunk Peterdinében.

S ha élénekli, hogy:

»Én vagyok a szép Niniss.«

Mi hagyjuk rá:

»Igen, ön az asszonyom !«

*

Nem minden kedély nélkül játszott, meg kell adni, s volt benne sok szeretetreméltóság és ügyesség. De ez csak előcsillámlott benne.

Ninissnek éppen olyan jól volt öltözve, mint amilyen rosszul előkelő követ nevének. A kettő között azonban nem bírt elég ellentétet vegyíteni modorába.

Egyszóval mondjuk el röviden, ami igaz. Peterdinében megvan az anyag arra nézve, hogy jól játszó, de vagy nem fordít kellő gondot szerepeire, vagy nincs elég erő benne ez anyag fölött uralkodni, mert mai napság Szegeden is megkívánják, legalább a primadonnáktól, hogy azt amit játsznak, átértsék s erejükhöz képest kikerekítve nyújtsák a közönségnek, úgy, ahogy azt Beczkóiné és Somogyiné teszi, kik bizonyára mindenről amit tesznek, számot tudnának adni, miért teszik.

Mert egy szerepnek szerves egésznek kell lennie éppen úgy, mint egy műnek. Ha a legszebb eszméket fűznénk is egymás után, logikai összefüggés nélkül nem volna semmi becsük.

Peterdiné nagyon eltalált egyes részleteket, sőt voltak dolgai (mint a kánkán a második fölvonásbeli coupletben) amiket hasonlíthatatlanul szépen csinált.

*

Ennyi talán elég is, most Peterdinéről, lesz alkalmunk bővebben szólni róla egyébkor. E francia hóbertos darab (mert egyébkor nem nevezhető a »Niniss«) úgysem alkalmas arra, hogy valakinek erejét róla méregessük.

Rónaszék pompásan játszott az első fölvonásban. Igazi főúri roue volt. Azontúl aztán kizökkent — Veréb Jankónak.

A diplomata szerepét Makó játszotta keresztül. E derék vidéki színész csakhamar fejére nőtt a régi kedvenceknek. Napról-napra több tért hódít a közönség rokonszenvében.

Alakító tehetsége, e ritkább tulajdon az, melyet mi is dicsérettel említünk föl.

II. Piros bugyelláris

Zsófi volt tavaly a Rónaszékyné legjobb szerepe.

Biztos diadalt hozott neki.

De egy év óta vagy a szerep lett rosszabb, vagy Rónaszékyné.

Pedig nagy kár, hogy ma nem játszott úgy, mint régen, mert először zsúfolt ház nézte, s mert a kanizsai műkedvelőtársulat tizenkét tagja, kik ott e napokban a „Piros bugyelláris”-t fogják adni, éppen avégből jöttek Szegedre (három alsó páholyt foglalva el) hogy itt *mintának* meglássák előbb az általuk előadandó darabot.

*

Volt azonban jelenete Rónaszékynének (midőn a haragból egyszerre sírásba csap át) amit gyönyörűen, természetesen adott.

S ha gyengébb volt is, mint egyébkor, ezalatt nem azt értjük, hogy rossz volt: még így is ő volt a darab lelke.

Peterdi ma bebizonyította, hogy tehetséges színész. Várakozáson fölül jól játszott.

III. Rónaszékyné távozása

Most már nem Patti lesz a legkegyetlenebb primadonna a világon, hanem a szép Rónaszékyné . . .

Mi újságírók nem Lola Montezre fogjuk már hivatkozni ezentúl, hanem a szép Rónaszékynére . . .

Mert mit tett Lola Montez?

A tábornok[ot], aki őt megsértette, kis korbácsával arcul vágta.

Amiért aztán a király az ellene kiadott elfogatási parancsra ezt írta: »Lola Montez csintalan, rossz gyermek. Negyvennyolc óra alatt hagyja el Párist!«

És mit tett Rónaszékyné?

Amiért a kritika megsértette, itthagya Szegedet a hó végén. Fölmondott Aradinak. S Aradi kénytelen volt beleegyezni.

Lombok suttognák e szomorú hírt, fű, virág beszélne róla . . . ha lomb, fű, virág lenne . . .

De minthogy nincs lomb, fű, virág, én súgom meg a szomorú hírt.

. . . S őszintén bevallom, hogy a kritika most körülbelül úgy járt, mint mikor az embert a vasút egy-két stációval tovább viszi, mint ahova el akart érni . . .

Rónaszékyné azért, hogy nem jó, mégis jeles tagja s egyik fő vonzóereje volt a társulatnak; távozása nagy űrt fog hátrahagyni.

Nem kívánok *Sheridan* lenni, ki térdenállva kért bocsánatot a parlamenttől, amiért megsértette . . . annyit azonban mégis mondok neki a távozás előtt népszínmű stílusban, hogy:

»Ne menjen galambom! Azért, hogy egy kicsit megcsipkedjük, bizony isten, mégis szeretjük.«

[»FATINITZA«]

294. sz., december 30.

Fatinitza, Fatinitza! de sok minden történt veled!

A lábadat kicsavarták, legszebb részeit elnyomortották, kedves dalaidat elnyávozták.

Egy szegény fazekasmester ült a hátam mögött; minden dallamnál összerezett. Azt hitte odahaza van, s a fazekai rendre repedeznek. Halálkongásuk rémletesen hangzott szerető füleinek. (Mert mióta a Híradó szerint egy délután X-ék estélyt tartottak szerető házukban, azóta szerető fülek is egzisztálhatnak.)

Rónaszékyné kedves Fatinitza volt, jókedvvel játszott, s Peterdiné is teljesen bevált. Ki is tapsolták néhányszor mind a kettőt.

Makó szintén meglehetősen Kancsukoff volt, éppen úgy Munkácsi is jó hírlapíró, ha a gesztusai nem volnának oly visszataszítóan ügyetlenek.

De midőn az elsorolt hölgyeket és urakat megdicsértem, csakis mint ábrázoló színészekről szólottam.

Az énekesekről nulla mentio fiat — quia non sunt.

Vasárnap a »Kintornás család« került színre. Marit Somogyiné, Jucit pedig Rónaszékyné adta.

Nem is csuda hát, hogy Peterdi otthagya Marit a Juci kedvéért. Minden okos ember így tett volna helyében.

Hanem hát akár mint esett is, meg kell adni, hogy pompásan sikerült az előadás, mert egészen élvezhető alakban kaptuk Tóth Ede jeles darabját. Peterdi napról napra tehetségesebb színésznek mutatkozik, Rónaszékyné pedig egészen kiaknázta, tán egy kicsit túlságosan is, Samu fönséges humorától csillámló szerepét a közönség mulattatására. S célját el is érte.

Rónaszékyné ma kissé jobban énekelt s igen jól játszott.

Csupán két megjegyzésre adhat alkalmat a legszigorúbb kritikának is.

Egyik az, hogy menyasszonynak rosszul öltözött, túlságos udvariasan, s hogy a Mari berohanási jeleneténél, mikor vőlegénye bűne kitudódik, kikökkent szerepéből, s elfelejtett szomorú arcot vágni.

Általában Rónaszékynéről el lehet mondani, őt annyira jókedvében teremtette az isten, hogy csak *mosolya* van.

Ám de »csak mosollyal« nem lehet egy szerepet végigcsinálni.

*

Éppen erről a meggyőződésről jut eszembe Vécsey Anna, aki meg, ellenkezőleg, csak siránkozni tud.

No ez aztán még unalmasabb.

Sír az, ha sírni kell, sír, ha semmi sem történik vele. Az örök siralom megtestesülése.

A »Vén bakancsos és fia a huszár«-ban merőben élvezhetlen volt emiatt.

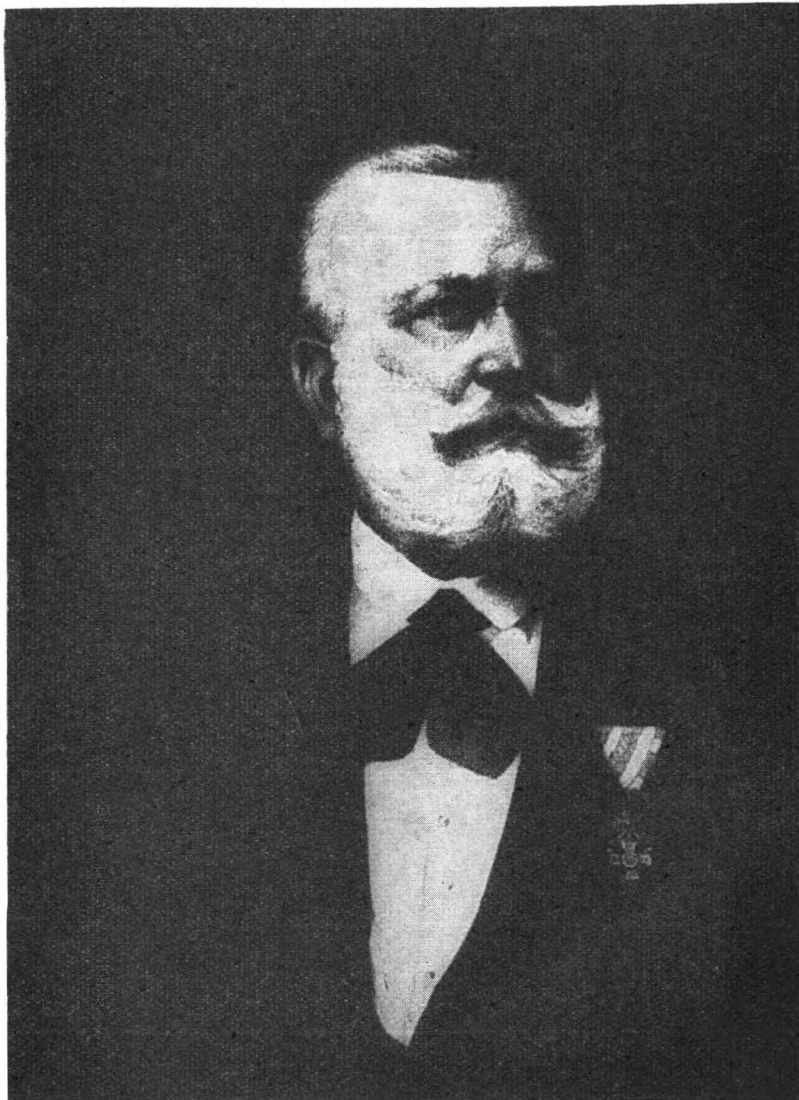
Ez előadásról szólva utólag ki kell emelnünk *Ferenczinét*, ki igen szépen énekelt el Lidi szerepébe néhány dalt.

A közönség lelkesen újráztatta a tehetséges kezdőt.

Még Rónaszékyné is tapsolt neki egy emeleti páholyból. Magamagát álmodta le a deszkákon.

*

Holnap a »Hercegasszony«, e kedves, élénk operett kerül színre, mégpedig ami Araditól igen szép, dacára az új költséges díszleteknek, bérletben. Madame l'Archiduc Rónaszékyné lesz. Az érdekes újdonság nagyban hódított a 70-es évek elején Párisban, s hihetőleg itt is meg fogja tenni hatását, különösen a szép »Kötény-dal« meg az »atévja«-dal.

Dáni Ferenc szegedi főispán

Prielle Kornélia, az árvíz utáni szegedi színiévad megnyitója

FÜGGELÉK
(KÉTES HITELŰ ÍRÁSOK)

DAMOKLÉSZ KARDJA

Sötétség kerülget, felhők borítják az eget máris. »Magunk« kezdjük mondani a »közvélemény« elismert szavával, hogy hát ez a város a saját fejével tovább éppen nem gondolkozhatik, hogy minden tette, mozdulata és szava összeütközik már saját érdekével.

És miért mondjuk ezt? Bizonyára azért terjesztik a kedves szót magasabb körökből, hogy a tény már meg ne lepjen senkit. Hogy készen legyen rá folyton Szeged népe, ami következik. Hogy illő tiszteletben részesüljön az a nagy hatalom, mely előtt minden percben összeomolhatik a mi kis hatalmunk. Növelik bennünk a szegényes respektust erőhatalommal, diplomatikával.

Ha ugyan növelik. Mert közel a lehetőség nagyon, hogy a várt hatás helyett egészen ellenkező születik. Hogy a féltelmes hatalom bizalmatlanságot arat tisztelet helyében. Sőt ez valószínű. Bizalom iránt hasonlóra várhat tőlünk az a fórum, melyet fölübünk helyezett király akarata és a rendkívüli helyzet. De ha onnét fél szavakkal, rejtett célzásokkal szabad szólásunknak korlátot mutatnak, természetes következése gyanánt folyik a kölcsönös félreértés. S a félreértésnek nincsen ám határa. Ha fészket rakhatott, ki nem irtja többé semmiféle magyarázat.

Ennek a vészmadárnak nem szabad helyet adni. Uralkodják nyíltság mindkét részen, mondja ki az egyik, mit kíván a másiktól, s ne folyamodjék burkolt ijesztgetéshez a hatalmasabb fél. Még a zsarnokban is becsüljük, hogy bátran és tartózkodás nélkül kimondja akárha oktalan, jogtalan parancsát.

Szeged szabad királyi város köztörvényhatósági bizottságának mintha ilyen módon üzentek volna hadat. Addig

emlegették beavatott körök, hogy „a város jól viseli magát”, hogy »az önkormányzat fölfüggesztésére nincsen ok gondolni«, míg e kiterjesztett nézet teljesen hitévé vált mindenkinek. Mondhatjuk: kedves hitévé. Jól esett a tudat, hogy a nagy csapástól megbénult erőnket nem kicsinylik. Hogy bízni látszanak még abban az egyben, amink megmaradt, polgári erényünk régi hírnevében.

Bíztak benne, igaz. De csak addig, míg a törvényhatóság és annak közegei egyenkint és együtt kész hódolattal teljesítették a királyi biztosság egyszerű rendelkezéseit. S az első esetben, mikor a város közönségének képviselői elég bátrak voltak valamely dolgról nézetet mondani, kiadták a hangot, hogy a királyi biztosnak könnyű módjában áll ám elhallgattatni azt, ki, hogy beszéljen, nem áll érdekében.

Arról[1] a tényekről, melyek fölmerültek, nincs most mit beszélünk. Se védelmére nem kelünk, se ellene oly csekélységeknek, aminők körül ez alkalommal az egész kérdés forog. Csak oda mutatunk, ahol máris csírája bujkál ki a jövő bomlásnak. Veszedelem, baj lenne, hogy máris lehető minimumra szorított önállóságunknak még a színe is elveszzen, hogy önsorsunk intézésében még a véleménynyilvánítás koldus szavaitól is elessünk.

Ettől a szerény szavunktól legalább ne fosszanak meg, bármennyire kívánják is azt olyan jó, szelíd, jámbor szegedi polgárok, kik előre tudják, hogy az egyedül rendelkező hatalom árnyékában is jut számunkra hely, kényelmesebb talán, mint amilyenre köztünk számíthatnak, köztünk, kik múlt és jelen »*érdemeik*« arányában mérnék nekik *most* a közelismerést. Nem úgy, mint hajdan mértük, esztelenül dobva nyakába a *legjobb hitünket* azoknak, kikről azt *hittük*, hogy a *legjobbak* hozzánk.

Íme, megint tapasztaljuk, mint ahogyan oly sokszor tapasztaltuk jó, rossz időkben egyaránt, hogy a polgárság érdekét csak esetről-esetre kell erre vagy arra a kézre bízni. Tapasztaljuk, hogy saját ügyeink megvitatásának jogát földadni rosszul esnék. Áldozatot is hoznánk, hogy ezt a jogot megőrizhessük.

Hát hozzunk áldozatot! Tanúsítsunk böles mérséklet mellett tiszteletet gerjesztő szívósságot. Szerezzen a köztör-

vényhatósági testület tekintélyt minden irányban, minden dologban. Akkor aztán nem bábnak tekintik majd, mellyel tetszés szerint lehet játszani.

Most még feje fölött lebeg a rendelkező hatalom lecsapni készülő Damoklész kardja. Vigyázzon, nehogy megingassa azt a kart, mely e kardot irányozza. Ezt a kart pedig nem a szókimondás, nem a kitartó, becsületes küzdelem ingatja meg, hanem sokkal hamarabb a gyáva meghunyászkodás és vele járó százalmas élehetetlenség.

Szeged város férfi-erényről sokat emlegetett polgárai bizonytalannal nem hajtának fejet azon tolmácsok szavára, kik — tán a maguk hivatását sem helyesen fogva föl — gyávaságra biztatják. S a teljesített kötelesség büszke tudatától emelt főt nem sújtja a Damoklész kardja sem !

156. sz., július 15.

A KÜLFÖLDI SZAKÉRTŐK

A külföldi szakértők városunk falai közt időznek, s szövik odább az ismeretséget a szóke Tiszával. Milyen véleménnyel lesznek a külföldi szakértők a Tisza megszabolásának tárgyában, nem tudjuk, annyi azonban bizonyos, s tényként konstatálható, hogy Szeged sorsa a Tisza-szabályozástól függ.

Mert emelhetnek bármilyen védmunkákat, barrikádokat a víz ellen, ezek mégiscsak ideiglenes dolgok lesznek, a veszély mindenesetre kisebb lesz, de lesz, mert egy »non putarem« egy új katasztrófának vájhat utat a jövőben. A múltból lehet a jövőre következtetni — de csakis következtetni, lehet a jövőre számítani, de nem lehet a jövőt kiszámítani.

A megmaradt és az épülő Szeged sorsának biztosítása tehát csakis a Tisza-szabályozásától függ. S hogy a szabályozás végre sikeresen megoldassék, ahhoz az egész Tiszavölgyét biztosítani kell, s a szabályozásnál kiterjeszkedni a mellékfolyók szabályozására is, mert csak ily radikális metódus mellett lehet megszabadulni Alsó-Magyarországtól e

szörnyétől, mely tönkretétellel fenyegeti, s minden évben kisebb-nagyobb mértékben szegényíti a nemzet legmagyarabb elemeit.

Mennyiben várhatja az ország a külföldi szakértőktől ezen cél elérésének megkönnyebbitését?

A külföldi szakértők ezen első szemléjük még nem tekinthető elegendőnek arra, hogy ők a Tisza-szabályozás rendszeréről maguknak ítéletet képezzenek, s ítéletükből eredő tanáccsal elősegítsék a Tiszavölgy és Szeged biztosítását. Ők maguk is ezen utat csak szemlének tekintik, amelyet egy második beható tanulmányozásnak szentelt út követendi. Ezen útjuk városunkon is még egyszer keresztül vezetendi őket.

Az első szemle csak arra szolgálhat, hogy megismerjék a Tisza folyam sajátosságos természetét, mely számos meglepetéseket és új tapasztalatokat nyújtott nekik egyrészt, másrészt pedig, amellett, hogy a legelágazóbb nézeteket eredményezte a szakértők közt, azon egy igazságról meggyőzte valamennyiüket, hogy a Tisza folyam szabályozását úgyszólván az otthon, saját hazájukban gyűjtött tapasztalatok kaptafájára ütni nem lehet.

Ez igen természetes. Az olasz vízszabályozásnak küzdenie kell nagy sebességű vizekkel, amelyek azonban még eredetükben, fönn az Alpések közt megtisztulnak azon iszap és kavics mennyiségektől, melyeket más vizek a völgybe visznek magukkal; a francia vízszabályozók harca ellenben éppen a folyók gazdag iszap és kavics lerakódásai ellen folyik, mely lerakódások a medreket megtöltik és a folyókat anyamedrűkből való kiszorítással, a mellettük fekvő területeket pedig állandó ártérre változtatással fenyegetik. A hollandusok pedig a tenger ellen védekeznek, azaz oly tényező ellen, amely nem változik, oly vízoszlop ellen, amelynek egyéb mozgása az apálnál és dagálnál nincsen. Ezek pedig megmérhető nagyságok lévén, kiszámítható, mily nyomást kell a védtöltésnek kiállnia, s azon ismert nyomás ellen mily erővel kell a védművet ellátni, hogy azt biztosan kiállhassa. Németországban pedig nagyobb szabású folyam-szabályozásokra még eddig szükség nem volt, s az egész szabályozási tudomány még tapasztalatok által kellően kipróbálva nincsen.

A szakértők szemügyre vesznek most egy folyamatot, amelynek szabályozásánál mindazon otthon gyűjtött tapasztalatok nem, vagy csak részben alkalmazhatók. Naponta találkoznak tüneményekkel, amelyeket otthon nem észleltek, s melyek bámulatra ragadják.

Egy folyóval, mint a Tisza, mely felső részeiben gyors, alsó részeiben pedig lassú, mely itt iszapol, ott pedig nem, melynek a medre azonban mindenütt a kellő mélységgel bír, egy oly folyóval, mely szeszélyes, mint egy kacér, de azért szelíd mint a bárány, egy oly folyóval még nem találkoztak.

Nem lehet tehát meglepő, ha a szakértők közt a vélemények eltérők, s ha szükségét érzik az alapos tanulmányozásnak, mielőtt véleményt mondanának, mely vélemény talán határozni fog százazrek jóléte és vagyona fölött, befektetendő milliokról, s végre irányadó lesz saját szakférfiúi hírnevük és tekintélyükről képezendő európai közvéleményre.

Mindezen körülményeknél fogva nem várhatunk a szakértőktől *egyhangú* ítéletet, hanem el lehetünk készülve eltérő, szétágazó, sőt talán egymásnak ellentmondó vélemények nyilvánulására.

Egész Magyarország feszült figyelemmel tekint a szakértők működésére, sőt nem túlozunk, ha annak európai jelentőséget tulajdonítunk, vagy legalább azt a nemzetközi érdeklődés tárgyának mondjuk.

Mi szegediek tőlük várjuk jövőnk biztosítását. S tőlük várjuk fölszabadításunkat azon klikk uralma alól, mely tönkre tette Szegedet, s tönkre fogja tenni a Tiszavölgyet, ha kezükből ki nem tudjuk ragadni a hatalmat.

De verdiktjük nézetünk szerint nem fog lényegesen eltérhetni a halhatatlan *Paleocapa* tanácsaitól, melyeket bárha megfogadták volna az intézők, ami által Szeged pusztulása elkerülhető lett volna.

A szakértők és laikusok körülbelül úgy gondolkoznak *Paelocapa* tanácsairól, mint ama híres hódító az alexandriai könyvtárról.

Vagy az áll a könyvekben, ami a Koránban, akkor fölöslegese; vagy egyéb áll bennük, akkor veszedelmek.

A külföldi szakértők ítélete is annál inkább fog üdvös eredményeket előidézni Szegedre és az általános vízszabályozásokra nézve, minél közelebb áll a nagy Paleocapa tanácsaihoz.

[A névtelen vezércikk olyan vízszabályozás-történeti tájékoztatásról tanúskodik, amelyet nehezen tételoznénk föl MK-ról. Meg kell azonban fontolnunk, ez időben a fővárosi és helyi lapok is egyre-másra közölték a legkülönbébb emlékiratokat és szakvéleményeket a Tisza szabályozása tárgyában. Paleocapát többen is citálták, sőt maga MK is mint megfellebbezhetetlen tekintélyre hivatkozott rá a *Szeged pusztulása* c. brosurájában. Krk 56. köt. 145. l. Emellett a »non putarem«-féle fordulatok, a Tisza folyó jellemzése »szeszélyes mint egy kacér, de azért szelíd mint a bárány«, a befejezés példabeszédszerű párhuzamai sem állnak távol a MK-ra jellemző publicisztikai modortól.]

166. sz., július 16.

SZEGED, JÚLIUS 25-ÉN

A külföldi szakértők ma Szegeden időznek, hogy véleményt mondjanak, milyen eszközökkel lehetne városunkat a Tisza ellen állandóan biztosítani.

Ezen kérdés szerencsés megoldásától függ Szeged sorsa, s csak ha biztosítva vagyunk az ellen, hogy a Tisza árvize másodízben nem fogja elboríthatni utcáinkat és tereinket, s úgy tönkretenni százados szorgalom és munkának gyümölcsét, csak akkor lesz érdemes ezen földre lerakni az új Szeged alapkövét. Az nem kétes, hogy vajon egyáltalában lehet-e az elöntés ellen biztosítani városunkat, mert ha az kétes volna, úgy Szeged lakosságának meg kéne a vándorbotot ragadni és oly helyet keresnie, ahol a létfenntartási, a mai világban úgyszólván elég nehéz harcon kívül nem kell még az elemekkel is küzdenie.

Szeged védelme két, nézetünk szerint *egyenlő* fontosságú részre oszlik. A belterület, a tulajdonképpeni város védelme, s a külterület, a község és magán emberek tulajdonát képező fekvőségek védelme. A védelemnek ezen részei nem egy és ugyanazon elv szerint eszközölhetők. Mert míg a külterület

védelve el nem választható a Tiszaszabályozás rendszerétől és abból ami fekvéseink biztosításának ügye nem szakítható ki, addig Szeged városa belterületének biztosítását *teljesen függetlenül a Tiszaszabályozástól* kell létesíteni.

A Tiszaszabályozás körül eddig követett rendszerről még bevárando a külföldi szakértők véleménye. Mi azon kizárólagosan töltésvédelemre fektetett rendszert számtalanszor megtámadtuk, és mint pusztulásunknak okát fölismertük. Azonban lehet, hogy szenvedéseink, kedvezőtlen anyagi viszonyaink, és óriási pótagó terhünk, melyeket elsősorban a vízvédelem költségei okoztak, talán elfogulttá tettek. Talán nem a rendszer, hanem csak az önérdék, vétkes könnyelműség, sőt néha rosszakarat által vezérelt kivitel által lón az ránk nézve végzetessé.

Ámde arra nézve, hogy Szeged városának sorsát többé a Tiszaszabályozástól függővé tenni nem szabad, minden polgár tisztában van. Reméljük, hogy a külföldi szakértők is ezen kiindulási pontot fogadták el, s javaslatukban városunk gyors és föltétlen biztosítását fogják kilátásba helyezni.

Nincs semmi okunk a külföldi szakértők ellen bizalmatlankodni. A nemzet meghívására jöttek ide, s Európa ellenőrző szeme alatt végzik tisztöket. A szakértők mindannyian gazdag tudománnyal fölruházva, hazájukban gyűjtött tapasztalatokon okulva fognak munkájukhoz. Feszült figyelemmel várjuk tehát bölcsesség és jóakarát által sugallt véleményük nyilvánítását.

De nem elég az, hogy a külföldi szakértők véleménye meghallgattassék. Bölcsőbb tanácsokat, mint a nagy Paleocapa, nem osztogathat Magyarországnak senki. És ha az északi Olaszországnak majdnem minden városában találkozunk e nagy férfiú emlékét megörökítő szobrokkal, úgy túlzás nélkül mondhatjuk, hogy megérdemelte volna ő azt a magyar nemzetnek a Tisza vidékén lakó részétől is. Csakhogy Paleocapa tanácsait nem követték, s kitűnő elvei meghamisították a szabályozás végrehajtásában.

A szakértők tanácsát követni és gyorsan végrehajtani kell. Mert nincs veszteni való időnk. A Tisza rendszeresen és gyorsan apad. Már-már a külterületről is zöld ággal a szájá-

ban térhetne vissza a galamb. A Petresnél a Tiszába ömlik a víz és a sövényházi és szentjánosi magaslatok kétfelé elválasztják a külterületi árvizet, és a területet úgyszólván két medencére fölosztják. S bár már rövid idő múlva hozzá lehetne fogni az új védtöltések építéséhez, még a percsórai társulat fölosztása, az új öblözeti társulat megalakulása nincs kimondva, sőt az úgy még egész kezdetleges stádiumban van.

Nem Szeged városa az, amelyet ezen mulasztás ódiума terhel. A katasztrófa óta a percsórai társulat kormányos nélküli hajó. A társulat ügyei intéztetnek nagyjából, anélkül, hogy tulajdonképpen volna illetékes közeg elintézésükre.

Mindenekelőtt tehát mondassék ki, hogy a szegedi-percsórai ármentesítő társulat, mint olyan, fölrozzott. Határozassék meg az új védvonal, és foganatosíttassék az minden rendelkezésre álló erővel. Annyi erőnek pedig kell okvetlenül e célra rendelkezésre állani, ami szükséges a bel- és külterületnek még az idén való körültöltésére. Mert ha a jövő tavaszi ár csak külterületünket is elborítja, már Szeged rekonstrukciója veszélyeztetve van. Mert miből építse Szeged népe föl városát, ha legdrágább kincse, termőföldje a jövő évben is *parlagon heverni kényszerül!*

Hogy a belterület biztosítására mindent el fog követni a királyi biztosság, abba merünk bízni. A belterület biztosítása nem csekély föladat.

De ha csoda volna is, még e célból tudni kell csodát is művelni.

210. sz., szeptember 19.

MEGLAZULT BARÁTSÁG

Bismarck herceg lemondott, lemond, le fog mondani. Gorcsakov herceg ugyanezt teszi, e hír kering már napok óta mindenféle változatban, mindenféle igehajtogatási fokon a lapokban, anélkül, hogy annak valódiságáról mindeddig teljes tudomással bírnánk.

Miért mondanak le? miért akarnak a két európai nagyhatalom ügyeinek hatalmas intézői egyszerre lelépni a cselekvés színteréről? Mi indította őket e lépésre?

Hivatalos és félhivatalos lapok megadják erre menten a választ: mert meglazult az eddig oly szoros barátság a két nagyhatalom, muszka és porosz közt, és midőn ezt konstatálják, egyszersmind mellé teszik: »És ez Andrássy politikájának vívmánya, ő működött oda teljes erejéből a keleti háború kitörése óta, hogy a barátság meglazuljon, s e politika eredménye az, hogy most Ausztria—Magyarország uralja a helyzetet Keleten és még Törökország külügyminisztere is hozsannát zengedez a távozó Andrássynak, mert Törökország belátta végre tévedését és azt, hogy érdekét csak Ausztria—Magyarország védheti meg kellőleg, *épp azáltal, hogy két tartományát elvéve közel szomszédságába jut, s így mindenkor kéznél van, hogy a netalán megtámadott Törökországért sikkra szálljon.*«

Óh, ti boldog hivatalosak és félhivatalosak, kik bírtok azzal az adománnyal, hogy mindent érdekeiteknek megfelelőleg magyarázzatok meg és akarjatok elhíttetni a nagyközönséggel, mint bámullak titeket!

Olvasva, hallva nagyhangzású frázisaitokat csaknem hajlandó az ember elhinni, hogy az mind valóban úgy van, hogy Andrássynak valóban legfényesebb politikai művelete e barátság meglazulása Német- és Oroszország között, ha visszamenve a múltba, földézve a keleti háború és a berlini kongresszus emlékeit, ott csak a legkisebb támpontot is találunk ez állítás beigazolására.

Pedig nem úgy van!

A múltban egyetlen lépése, egyetlen ténye a külügyminiszternek sem sejteti távolról sem azt, hogy minden fáradozása oda irányult volna, hogy a barátság az egyaránt félelmes két szomszéd között meglazuljon.

És mégis kétségtelen tény az, hogy a két szomszédos nemzetet nem fűzi egymáshoz többé az a szoros barátság, mely eddig oly félelmissé tette szövetségüket. Hiába találkozott a cár a német császárral, hiába ölelték meg egymást változatlan barátságuk jeléül, ez a barátság föloszló félben van, s bizonyítja ezt az orosz és német sajtó kölcsönös maga-

tartása, bizonyítja a föl-fölmerülő hír a két hatalmas kancellár lemondásáról.

Hát igenis, meglazult a barátság Német- és Muszkaország közt, de ennek korántsem Andrassy *legfényesebb politikai művelete* az előidézője, ennek egészen más, természet-szerű okai vannak.

Mikor két ország nagyhatalmi terjeszkedése, mikor egyfelől az egységes Németország, másfelől az egységes Szlavia megteremtésének eszméje azon pontig jutott el, mely a legvégső határt képezi, s melyen túlmenve egyik eszmének megvalósulása a másiknak csak hátrányára szolgálhat, mint az e jelen esetben Muszka- és Németország közt áll, okvetlenül be kell állnia az addig barátságos két nemzet közt a kölcsönös bizalmatlanságnak, mert mindenik gyanús szemmel nézte a másiknak külterjeszkedését, és saját érdekeit látta ezáltal veszélyeztetve.

És amilyen mértékben terjeszkedett a két állam, épp abban a mértékben növekedett a kölcsönös bizalmatlanság is, mely végre az eddigi szoros barátság meglazulására vezetett.

Ez, egyedül ez az oka a két szomszédos nemzet közt fölmerülő tollharcnak, mely lehet, valóságos háborúvá fejlődhet, mely egész Európát elborítja lángjával.

És ezt Andrassy politikájának köszönhetjük, annak a politikának, mely félt meggátolni a keleti háborút, félt akkor Muszkaország ellen síkra szállni és megengedte, hogy az addig terjeszkedjék, míg felkölté a szomszéd állam bizalmatlanságát, gyanúját, és ezáltal Európát egy újabb, még nagyobb háború esélyeinek tette ki.

Ha a hivatalosak és félhivatalosak ezt tekintik Andrassy politikájának, ha ily módon gondolják, hogy oda működött, hogy a két szomszédos állam közt a barátság meglazuljon, ezt készségesen aláírjuk mi is, csak attól félünk, hogy a két nagy állam közt netalán kiütő háborúnak is mi fizetjük meg az árát.

Akkor aztán zenghetünk is dicsőeneket Andrassynak !

A KÖZERKÖLCSISÉG HANYATLÁSA

»Rossz időket élünk, rossz csillagok járnak«, ez a költői idézet jut eszünkbe, ha a hírlapokban közerkölcsiségünk rovására tett újabb és újabb leleplezéseket olvassuk. Valóban rossz időket élünk! Odajutottunk már, hogy szorongó kebelvel szakítjuk el a fővárosból érkező lapok címszalagját, remegő kézzel bontjuk szét a hírlapokat, félve, hogy benne ismét egy újabb botrányhírrrel találkozunk, mely ismét egy eddig tisztának, szeplőtlennek hitt jellemről tépi le a látszatot, hogy azt teljes elvetemültségében, süllyedtségében mutassa be.

Ne merjük már azt mondani: hogy ez a »legújabb botrány«, mert nem tudhatjuk, hogy ugyanakkor, midőn e szavakat ki-ejtjük, nem történik-e még ennél is újabb leleplezés, mely ismét egy magasabb állású emberünket fosztja meg az őt körülvevő nimbusztól, s gazdagítja a »*chronique scandaleuse*« lapjait.

Lábra kapott közöttünk az erkölcsi korrupció, ijesztő mérveket öltve épp nagyjaink között; tehát azok közt, kik születésüknél, társadalmi állásuknál fogva kellene, hogy jó példát mutassanak a népnek, a nagy tömegnek; azok közt, kiknek mert a nyilvánosságnak élnek, közhivatalokban a legmagasabb polcon állnak, a becsület mintaképeinek, a polgárerény megtestesülésének kellene lenni. Szomorú való ez, melyet hasztalan akarnánk szépítgetni, hasztalan igyekszünk palástolni, és annál szomorúbb, mert e botrányok híre messze túl az ország határain szárnyal, csökkentve a külföld irántunk való jóindulatát és bizodalját, melyre oly nagy szükségünk van.

Mi annak az oka, hogy közerkölcsiségünk ily ijesztő mérvben hanyatlik, hogy éppen legkiválóbb nagyjaink, kikhez eddig a bűn legkisebb gyanúja sem férközött, haladnak lefelé a lejtőn, az örvény felé, melyen ha tovább haladunk, nincs számunkra többé menedék, mely elnyeléssel fenyegeti egész társadalmunkat. Vagy talán nem is létezik e bűn, talán nem is állunk az örvény szélén, s az, amit mi közerkölcsiségünk hanyatlásának, társadalmi korrupciónak tartunk, nem egyéb botrányhajhászási, vádaskodási viszketegnél? — E kérdések merülnek föl előttünk önkénytelenül is a hírlapi leleplezések olva-

sásakor s ha figyelemmel kísérjük a botrány-hírek fölmerülése óta a tények láncolatát, kénytelenek vagyunk bevallani, hogy nem a botrányhajhászás, nem a vádaskodás — mely magában véve is társadalmi bűn — oka a korrupciónak, s hogy azok, kik leleplezéseket tettek, kik bátran rámutattak a rosszra, akkor követtek volna el bűnt, ha hallgatnak, mert azáltal csak tovább hagyták volna fejlődni a fekélyt, mely társadalmunk testébe már így is mélyen beleette magát.

Vagy bűnös-e az orvos, érheti-e szemrehányás azért, ha merész kézzel áll neki bonckésével a beteg testnek, kivágva a fekélyt, s meggátolja ezáltal továbbterjedését, hogy betegét az életnek megmentse? Nem lehet azért bűnös, s így nem követhetett el bűnt az sem, ki leleplezésével a társadalmon rágódó fekélyre rámutat, hogy ezáltal magát a társadalmat megmentse.

Ha rágalomnak, ráfogásnak bizonyulna be e vádaskodás, ha azok, kiket az sújt, sietnének az ellenkező bebizonyításával, tisztáznák magukat a vád alól, nem úgy, amint tetszik, párbajokkal, becsületbíróságokkal, hanem megdönthetetlen igazságú bizonyítékokkal, akkor mi volnánk elsők, kik megvételssel fordulnánk el a rágalmazóktól, kik fölszólanánk a társadalmi bűnök e legrútobbja ellen.

Hanem ezt nem tesszik. A botrányos bécsi rendjelpörtől kezdve, egész a csak legújabban fölmerült Szapáry-botrányig nem tapasztaltuk egyszer sem, hogy a becsületében megtámadott, nyíltan, férfiasan lépett volna föl a támadó ellen, nem nyújtották egyetlen esetben sem kétségbevonhatlan bizonyítékait szeplőtlen becsületöknek. Ahelyett, hogy az egyenes utat követték [volna], ahelyett, hogy nyíltan szembeszálljanak azzal, amit merő rágalomnak, ráfogásnak mondtak, csak álutakon, bújkálva, hírlapi nyilatkozatokkal igyekeztek ártatlanságukat bebizonyítani, s hogy ez mire vezet, láttuk a Zichy—Asbóth-ügynél, hol a hírlapi polémia csak mindjobban elmérgesítette az ügyet, csak mindjobban belevitte a megtámadottat a posványba.

Azt mondják: a közönség szereti a botrányt, s hogy minél magasabb állású egyéneket érint az, annál nagyobb öröme telik benne. Ez igaz. De — bár valaki egyszer azt állította, hogyha azt, amit ember csak egy nap alatt is össze-vissza gondol, le-

gyen bár az illető a legártatlanabb, papírra tennék és a vizsgálóbírónak átadnák, az e gondolatokban okvetlen találna bűntárgyat, melyek alapján a legjámborabb embert is bebörtönözhetné, — kétleem, hogy a vizsgálóbíró — gondolatok alapján — valami pozitív vádat képes volna fölmutatni, mint ez, a napi-rendben lévő leleplezésekben kétségbevonhatatlanul történik.

Száraz tények vannak e vádokban, oly tények, melyek meg nem cáfolása mellettük bizonyít, s föloldja a vád emelőit a botrányhajhászás, a vádaskodási viszketeg gyanúja alól. Ne keressük tehát a társadalmi hanyatlást abban, hogy leleplezések történnek, ne mondjuk azt, hogy a gyanúsítás kap lábra közöttünk, mert nem gyanúsítás a száraz tények bebizonyítása, felsorolása, hanem igenis előidézi társadalmunk korrupcióját az, hogy e vádak cáfolatlanul maradnak, hogy azok, kiket e vádak érintenek, nem sietnek éppoly kétségbevonhatatlan bizonyítékait nyújtani ártatlanságuknak, szeplőtlen, tiszta becsületüknek, mint amily bizonyítékokra maga a vád támaszkodik.

Ez az a fekély, mely társadalmunk testén rágódik és terjed, terjed lefelé, mert a rossz példa mindig több követőre talál, mint a jó, s ez visz bennünket az örvény felé, mely elnyeléssel fenyeget.

Pedig isten óvja e csapástól mi magyar hazánkat.

[A vezércikk nagyrészt a jól ismert, társadalmi, politikai jelenségekre alkalmazott MK-motivumokból épült: lejtő, örvény, a cronique scandaleuse emlegetése, a sajtó hivatásának hangsúlyozása stb. Itt is, mint a Kálmán napja c. vezércikkben, irodalmi hivatkozás nyújt keretet, bár ezúttal nem Jókai, hanem Arany János idézésével. — Mindemellett nem iktattuk az MK szövegek közé e cikket MK-nál szokatlan bőbeszédűsége, elnyúló, terjengős mondatai és időnként képzavarai miatt, amelyek így, együtt MK-nál szokatlanok lennének.]

273. sz., december 3.

SZEGED, 1879. DEC. 2.

Nem tudni, hány királyi vérből származott emberfiát fogott el irígység, látva, hogy *Battenberg* herceg, az egyszerű hadnagyocska máról-holnapra fejedelem lett. Bizonyára sokan

kívánnának országhoz jutni hasonló könnyűséggel. Hanem azért nagy kérdés, hogy az olcsó szerzésnek következesei is olyanok lesznek-e, melyek az irigységet provokálják. Azt hisszük, nem lesznek olyanok. Aligha sokáig tart a bolgár »trón« dicsősége jelen kétes értékű fényében is. Igaza volt Bismarck hercegnek, mikor a bolgár fejedelemség el vagy nem fogadása iránt tőle tanácsot kérő Battenberg Sándor hercegnek azt válaszolta: »Fogadja el! Ön még *fiatal* és mindenestre szép lesz a bolgár fejedelemségre — *visszaemlékezni.*«

Az első minisztériumnak már szerencsésen a végire járt Battenberg herceg, a bolgár fejedelem. És ennek nagy jelentősége van azon okból, mert a lelépett és illetőleg megbukott első minisztérium képviselője volt azon józanabb törekvű kereskedő- és gazdaosztálynak, mely a lázadást és háborúskodást, valamint az orosz brutalitást egyelőre megúnván, és a társadalmi rend és műveltség iránt is bírván némi kis érzékkel, újabb alkalom érkezétekig kész volt a berlini szerződésben megnyugodni, és ezen az alapon békében lenni.

No, ennek az elfogadható állapotnak egyszerre vége szakadt, miután most okvetlenül orosz ízű és az Össz-Bulgária után kergetődő minisztérium jut kormányra, melynek már pusztá létezése is valóságos kihívása Európának. Ily minisztériumnak minden tette előreláthatólag egyenes megszegése lesz a berlini szerződésnek, mert a program nem állhat egyébből, mint a mostani Bulgáriának Kelet-Bulgáriával, Macedóniával és egyéb török provinciákkal való, eddig Európa részéről tűzzel-vassal ellenezett egyesítése. És e programhoz, az nem szenved kétséget, teljesen méltók lesznek az eszközök is. El lehetünk készülve rá, hogy a nyíló tavasz egész láncolatát idézi föl a Balkán félszigeten mindazoknak a véres jeleneteknek, melyek ellen a művelt Európa csak imént vállalt békítő, közvetítő szerepet. Furcsa szerep ez nagyon, mert a megoldásával nem törődik senki.

Hogy Anglia, a francia köztársaság, Németország és Olaszország mit sem törődnek vele, azt még lehet érteni. Ezeknek nemigen kell félniök egy muszka égisz alatt alakuló Nagybulgáriától. De vajon mit gondol a közvetlen érdekeit élesen veszélyeztetve látó Ausztria—Magyarország? Vajon azért szavazunk-e meg 800,000 katonát és 100 millió költséget, hogy az

oros zsinóron rángatott kis hatalmasságok örökkön-örökké borsot törjenek az orrunk alá, és a mi érdekeink egyenes veszélyeztetésével valósítsák meg törekvéseiket? Úgy látszik, hogy ez a mi birodalmunk mindent eltűr, ami *csak* neki magának baj.

Úgy látszik, hogy a mi 800,000 katonánk csak arra való, hogy Ausztria—Magyarország Bismarcknak, az „önzetlen” szövetségesnek tehessen jó szolgálatot a francia köztársaság revánspolitikájának fékentartásában. Magunkról, a magunk legszentebb ügyeiről nem gondoskodunk, hanem azokat is rábizzuk a vaskancellárra. Az majd elfordítja tőlünk a muszka túlsúly keserű poharát. Biz’ az késő bizalom lesz.

[Bár kétségtelen bizonyítékunk nincs arra, hogy a vezércikk szerzője MK, meggondolandónak véljük álláspontjának és előadói modorának rokonságát a *Nagyság átka* c., ugyanerről a témáról írott, kötetünkbe fölvetett cikkével. A képesbeszéd olyasféle alkalmazása, mint a »végre járt az első minisztériumnak«, a nyíló tavasz, a zsinóron rángatás, a keserű pohár emlegetése az egy mondaton »kihegyezett« befejező csattanóval szintén emlékeztet az ekkori MK vezércikkekre.]

292. sz., december 25.

KARÁCSONY ÜNNEPÉN

Örömnünetet ül a világ ! Az Úr születésének ünnepét !
Öröm honol ma az emberi szívben, fődje bár daróc öltöny, vagy finom nemezfelöltő, mert hisz a Megváltó mindnyájunké egyformán — eljövetele mindnyájunkat illet, az egész emberiségre fényt derít — aminthogy kinszenvedéseivel, vértanú halálával az egész emberiség bűnét váltotta meg ?

És mégis — nekünk nem az öröm napja ez most ! A »Hallelujá !«-ba önkénytelenül belevegyül a panaszhangja ! A karácsonyfák apró gyertyácskái nem árasztják ma szét az örömet, a béke fényét még azon néhány bőségben dúskálkodó család körében sem, mert minden szívben ott lappang egy érzés, a szájalom, a részvét érzete ama szerencsétlenek iránt, kik hideg nyirkos reves falú gunyhókban, összeszorulva a kezdetleges fekhelyeken töltik el a szent estét, alig csillapítva éhüket darabka száraz kenyérral.

Ez érzet uralja egész lényünket, annak behatása alatt engedünk az éjfélkor megkonduló harang hívó hangjának és sietünk az Úr színe elé, telve szent áhitattal, telve hittel a jelen, s reménnyel a jövőben . . .

Igen reménnyel ! Titkos érzés súgja mindnyájunknak, hogy szebb jövő vár reánk, s egykoron, feledve a múlt és jelen ezer baját, bánatát, szebb napok világa, boldog jövő derül föl ránk !

A templom fényárban úszik, fölhangzik a szent zsolozsma, az ájtatos hívek buzgó imája összevegyül az orgona hangjával, s egybeolvad fény, gazdagság, nyomor és ínség egy egységes egészbe, egy lágy melódikus harmóniába. Mert itt — az Úr előtt — mindnyájan egyformák vagyunk, s a szegény, ki nek otthon nem volt módjában meggyújtani karácsonyfája gyertyácskáit, ide jó, hogy lelkét fűrössze az oltár száz meg száz gyertyalángjának fényözönében, s elmondhassa, hogy ő neki is fényeskedett az Úr, eljövételével !

Hanem, ha mi, felnőttek nem élvezhetjük is, visszaemlékezéseink miatt zavartalanul e nap örömét: a gyermekeknek azért most is örömnap ez ! Hisz a gyermekeké a vidám gondtalanság, a gyermek nem érzi az idők mostohaságát, nem a körülötte levő nyomort, s képes egy álmoképen, egy gyermekes ábrádon fölvidulni, feledni környezetét, feledni talán még éhségét is !

S ez jól is van így ! Ha mi nem engedhetjük át magunkat zavartalanul az ünnep örömeinek, örvendjenek legalább a kicsinyek, s ők örvendhetnek is, mert övék a jövő, ők élvezhetik az Úr jótéteményeit a fölépülendő Szegeden. S adja is az ég, hogyha majdan felnőve, a társadalomban azt az állást foglalják el, melyet mi most elfoglalunk, e nap soha se hozzon rájuk örömnél egyebet, s mindenkor vidáman tölthessék el övéik körében szent karácsony ünnepét !

JEGYZETEK

RÖVIDÍTÉSEK

MK	= Mikszáth Kálmán
Krk	= A jelen kritikai kiadás
Jk	= Jubileumi kiadás. Mikszáth Kálmán Munkái 1—32. köt. Bp. Révai Testvérek kiadása 1910.
Hi	= Hátrahagyott iratok. (A Jk folytatása.) 1—19. köt. Szerkesztette és sajtó alá rendezte Rubinyi Mózes
SzK	= Szeged könyve 1—2. köt. (Hi 6—7. köt.) Sajtó alá rendezte Rubinyi Mózes
SzN	= Szegedi Napló (szerk. Eisenstädter [Enyedi] Lukács)
SzH	= Szegedi Híradó (szerk. Nagy Sándor)
BpN	= Budapesti Napilap (szerk. Borostyáni Nándor)

[Szögletes zárójelben] a sajtó alá rendező kiegészítései

Njn A kérdéses cikk név- és jelzés nélkül jelent meg

BEVEZETÉS A JEGYZETEKHEZ

A Krk jelen kötete az 1879. év második felében Szegeden, a Szegedi Naplóban megjelent Mikszáth-cikkeket és -karcolatokat foglalja magában. (Az ezzel egyidőben megjelent szépirodalmi jellegű Mikszáth-műveket ld. Krk 30. köt.)

Az e kötetbe foglalt dolgozatok kéziratjai nem maradtak fenn. A dolgozatokkal a Mikszáth-irodalomból először Rubinyi Mózes i. m. foglalkozott, bár közülük csak aláírtakat, valamint az akkoriban ismert Mikszáth-álnevekkel és betűjelekkel szignáltakat vette számba. A cikkekhez, karcolatokhoz fűzött észrevételei azonban többnyire mindössze általánosságokban mozgó témamegjelölések, bibliográfiai annotációk maradtak. (Pl.: *A franciák Szegeden*: Tudósítás, a vendégek útja Pestről Szegedig.)

Mivel az »Irodalom« címszó alatt csak az érdemleges (bíróló, értelmező, helyreigazító stb.) megjegyzéseket tartjuk számon, Rubinyi effajta annotációit nem közöljük.

MK-nak a SzN-val, valamint a város társadalmi életével való kapcsolatait illetően az olvasó figyelmét a Krk 55—56. kötetére, azok jegyzeteire hívjuk föl.

*

Az árvíz utáni hónapokban a SzN szerkesztőségének élete és munkarendje is átalakult. Mintegy közvetve tükrözi ez az átalakulás azt a változást, ami a város életében az árvízzel megindult és az újjáépítéssel folytatódott. A SzN együttesének tulajdonképpeni magva egyértelműen az Enyedi—Mikszáth kettős lett. Enyedi a főszerkesztői, MK a főmunkatársi poszton állt. A lap megindulása óta a SzN-hoz csak lazábban tartozó Kulinyi Zsigmond is »fölszárkózott« ebben az időszakban, a korábbinál nagyobb szerephez jutott, számos belpolitikai tárgyú vezércikket is írt (K. Zs. jelzéssel). Kulinyi azonban közelebb állt a függetlenségi párthoz, mint az egyesült ellenzék álláspontját következetesen valló szerkesztő és főmunkatárs (vö.: Krk 55. köt. *Bevezetés a jegyzetekhez*). Ez időben is dolgozott függetlenségi párti lapokba, az Egyetértésnek szegedi tudósítója is volt. Bánfalvy kap-

csolata a SzN-val észrevehetően tovább lazult, s bár tárcái meg-meg-jelentek benne, egyre többet dolgozott a szabadelvű párti pesti Ellenőrnek, ennek szegedi levelezője volt s jobbára itt helyezte el tárcáit is.

A SzN tárcarovatában föltűnt egy fiatal szegedi novellista, Palotás Fausztin (1857—1922), akinek már fővárosi lapok is közölték néhány népies elbeszélését. Fővárosi munkatárs is dolgozott rendszeresen a Naplóban, aki »Oxygén« álnévvel írt humoros-szatirikus beszámolókat a képviselőház üléseiről. (Kissé emlékeztetnek ezek MK későbbi parlamenti karcolataira.)

A SzN »irányvonalát« tehát a szerkesztő és a főmunkatárs alakította ki és képviselte, viták, állásfoglalások szükségessé válásakor ők léptek mindenekelőtt „színré”. Ez a helyzet okozta, hogy ez időben MK lépten-nyomon polémikiákat vállalt s az előző hónapok inkább tréfás, csipkelődő kötődései után most nagyszámú komoly vita-cikket, cikksorozatot írt — egyikben-másikban óhatatlanul el is vevte az arányokat.

Jelentősebb állásfoglalásai részint országos politikai jellegűek (Andrássy bukásáról, a Tisza-kormány 1879 nyarán és őszén kibontakozó, újabb átmeneti válságának kérdéseiről frott cikkei), részint Szeged újjáépítésével kapcsolatosak, illetve helyi várospolitikai, társadalmi természetűek. (Tisza Lajosról, az újjáépítési kormánybiztoságról, Bakay Nándor képviselőről, a szegedi zsidóság helyzetéről, a szegedi választásról stb. szóló cikkek.)

A vitafél az esetek többségében az 1879. év második felében ugyancsak átalakuló SzH. A régi ellenlábás, a szabadelvű pártot képviselő SzH ekkor lett napilappá és vitathatatlanul »összeszedte« magát, mintha a konkurrencia serkentette volna. Néhány szegedi tanár csatlakozott hozzá, többek között Lévy Ferenc, aki már korábban is kapcsolatban állt a Hiradóval, sőt néhány évvel korábban egy helyi élclap szerkesztésével is kísérletet tett. Lévy lett MK egyik leghevesebb ellenfele, aki a humoros karcolatok »frontján« is igyekezett fölvenni vele a versenyt. Helyi erőkön kívül a SzH is fölvonultatott »külső«, fővárosi munkatársakat is.

A SzH és a SzN elsősorban helyi, újjáépítési, társadalmi és politikai kérdésekben csapott össze, holott nagy általánosságban, az árvíz utáni nehéz helyzetben egyaránt a város népe érdekeinek szolgálatát vállalták és vallották programjuknak. A SzN ezt így értelmezte:

»Nagy munka küszöbén állunk. Szeged újjáteremtése vette kezdetét. Óriási munka lesz ez, hol nem csak a kezdet nehéz, hanem a folytatás is. Szeged nagyérdékű központtá vált ennek következtében Magyarországon. Mert hiszen Magyarország épít itt várost, mégpedig fényesebbet a réginél, ha igazat akar adni az ország a — királynak.

A királyi biztosi intézmény, mely Szegeden székel, már természeténél fogva is olyan, mint egy abszolutisztikus kormány. Intézkedéseit saját iniciatívájából teszi, azokat foganatosítja és nem osztja meg hatalmát sem a biztosi tanáccsal, sem a város közönségével; nem felel ezek egyikének sem.

Szeged városa semmiféle módon nem érvényesítheti akarátát, s nélküle végeznek felőle. És ez talán jól van így, s itt csak annak a bizonyítékául hozatik föl, hogy soha nem volt még égetőbb szüksége Szegednek egy olyan lapra, amely a közönség akarátát és érdekeit képviselje, és mindig mindenben csak a közönség és Szeged városának érdekeit.

A Szegedi Naplónak e törekvésben gyökerezik létele és jogosultsága, e törekvés vezette a múltban, s ez fogja vezetni a jövőben is.

Ha lenni készül egy olyan lap is, mely programja szerint támogatni ígéri a királyi biztosságot törekvéseiben, a város méltósága és érdeke megköveteli, hogy a közönségnek a Szegedi Naplóban egy olyan lapja is legyen, amely *csupán* azon intézkedéseiben fogja a királyi biztosság eljárását helyeselni, melyek a város és a közönség érdekeivel megegyeznek, ellenkező esetben pedig ez érdekek érvényesítésének szenteli hasábjait, és felvetve bátran értők a tollharcot a hatalom ellen, bármily *magasan* és messze is van tőle.

S ezen harcában nem fog visszariadni sem a hatalmasok haragjától, sem azok szolgáinak rágalma és szitkozódásai elől.

Szeged rekonstrukcióját politikai pártkérdésnek nem tekintjük. Azonban az országos politikára nézve ragaszkodunk ismert mérsékelt ellenzéki álláspontunkhoz. (Előfizetési fölhívás a Szegedi Napló politikai, közgazdasági és irodalmi napilapra. 1879. júl. 1., 144. sz. — Minden valószínűség szerint MK fogalmazása !)

MK kötetünkbe foglalt írásai tehát e program jegyében állnak, legyenek vezércikkek, karcolatok, »apróságok« vagy színes hírek (»újdonságok«). A szembetűnően harcias álláspont-megfogalmazást bizonyára az diktálta, hogy — mint erre a program is utal — tervezheték szabadelvű körökben egy olyan szegedi lap megindítását, amely a királyi biztosság népszerűségét szolgálta volna, intézkedéseit magyarázni, terveit ismertetni stb. lett volna hivatott. A kezdeményezésről — sajnos — adatok nincsenek birtokunkban. A terv bizonyára úgy módosult, hogy a SzH vállalta ezt a feladatot s kapta meg talán az új lap létrehozására előírányzott anyagi támogatást is, s válhatott napilappá e révén.

A SzN programja is a helyi kérdéseket állítja központba. Ezért az egyes MK-féle cikkszoportok problémakörének előzetes összefoglalását ezekkel a témákkal kezdjük, annál is inkább, mert a kötetünkben kronológiai rendben következő MK-cikkek is ezt a sorrendet teszik kézenfekvővé.

SZEGED ÚJJÁÉPÍTÉSÉNEK KÉRDÉSEI ÉS TISZA LAJOS SZEREPÉNEK MEGÍTÉLÉSE

Az újjáépítés kivitelzése 1879 nyarán nem kezdődhetett meg. A városba települt, a szegediek számára szokatlanul nagy létszámú királyi biztosí hivatal és az egymaga külön épületet (ma egyetemi épület a Dugonics tér 13. sz. alatt) lefoglaló műszaki osztály a még teljesen le nem vezetett víz miatt csupán előkészítő munkákat folytat-

hatott. (Kárbecslés, fölmérések, talajvizsgálatok, előzetes tervek készítése, az ideiglenes lakások kérdésének eldöntése, egészségügyi intézkedések, a súlyosan megrongálódott épületek lebontása, a vár likvidálásának előkészületei stb.) Az egyik legnagyobb nehézséget az okozta, hogy a városnak műszakilag elfogadható térképe nem volt, s ezért 1879 júniusában lázas tempóban kezdett hozzá e nélkülözhetetlen »kellék« elkészítéséhez a királyi biztosság műszaki osztálya. A ma is rendkívül nehéz munkára közel két hónapot fordítottak, ami az akkori körülményeket figyelembe véve óriási teljesítmény volt: »Ügyszólván még vízben, sárban alakatlan romhalmazok között végeztek el a háromszögelést és szinte fel sem mérhető munkával jelölték ki a régi határokat. A szintezés alapján készült rétegvonalas, 1 : 1000 méretarányú alaptérkép, valamint a város területén 63 helyen végzett talajvizsgálat a városrendezés ma is érvényes elméleti és gyakorlati álláspontjának megfelelően készítette elő a nagyarányú városépítési, ill. rendezési műveletet.« — írja egy mai szakmunka. (Nagy Zoltán — Papp Imre: Szeged. Bp. 1960. 118. l.)

A nagy munka során természetesen elkerülhetetlenek voltak bizonyos hibák. Pl. az egyenetlen talaj egyszerre való feltöltésének lehetetlensége miatt a csatornázás megoldatlanul hagyása, a tiszai rakpart megalapozásának gyengesége, a műemlékek védelmének elhanyagolása stb. — A kortársak azonban ezeket az évek múlva, következményeikben jelentkező hibákat nem ismerhették föl.

Az újjáépítést és Tisza Lajost magasztaló írások (Kulinyi Zsigmond: Szeged új kora Szeged, 1900.; Dr. Szabó László: Szeged halála és feltámadása. 1—3. köt., Szeged 1929.; de különösen Újlaki Antal: Tisza Lajos és Szeged. Szeged 1910.) túlzásait nem tekintve objektíve megállapítható, hogy az újjáépítés a maga idejében, egészében páratlan teljesítmény volt. A Lechner-féle terv »az adott helyi körülmények és a városrendezés akkori látóköre szerint kiváló alkotás« (Bálint Sándor: Szeged városa. Bp. 1959. 115. l.). A »végrehajtás nemcsak a korabeli, hanem a mai műszaki értékelés szerint is gyors és kiváló teljesítmény volt« (Nagy Z. — Papp I. i. m. 120. l.).

MK — cikkei tanúsága szerint — eleinte a Tiszák iránti bizalmatlansága következtében s hallgatva a helyi ambíciókat kétségtelenül háttérbe szorító intézkedések miatt elégedetlen szegedi csoportokra, tájékozatlan lévén a településtervezés, a városrendezés elvi és gyakorlati kérdéseiben, nem sokra becsülte a látszólag semmittevő hivatalnok- és mérnökcsoportokat.

Tisza Lajos személyét és szerepét, saját csekély tapasztalatai alapján, aligha ítéltette meg pontosan. Talán az sem volt szerencsés e vonatkozásban számára, hogy a francia segítségkérés ügyében ekkor szorosabb kapcsolatba került ifj. Pázmándy Dénessel, Tisza Lajos régi, személyes ellenfelével. Pázmándy kitűnő francia kapcsolatai révén kétségtelenül sokat tett a Szeged érdekében folyó segítségkérés sikeréért, még többet a francia—magyar kapcsolatok reprezentatív és demonstratív módon való kiépítéséért. Viszont ügybuzgalma összekapcsolódott egy francia bankházak által Szeged városának nyújtandó hatalmas kölcsön-ügylet lehetőségének »kitapogatásá«-val is. A királyi

biztosi intézmény léte és a királyi biztos személye a gondolat kivitelezését erősen kétséssé, sőt kilátástalanná tette. Pázmándy mindezek mellett — mint említettük — személyesen is rossz viszonyban volt Tisza Lajossal. Az 1870-es évek elején szerkesztett ellenzéki lapjában (Delejtű, később Borostyáni Nándor szerkesztésében Haladás címen jelent meg) többször támadta Tisza Lajost, s az eszközökben nem válogatva agglegény-háztartása állítólagos ügyeit (Karcolatok. Delejtű 1871. dec. 31.), »menyecske-kalandjait«, többek között gróf Andrássy Gyulánéhoz való viszonyát szellőztette, sőt arra utalt, hogy Tisza Lajos közéleti pályafutását is jórészt az utóbbinak köszönheti (Róka-bőrök. uo. 1872. márc. 17.).

MK, aki korábban is fenntartásokkal fogadta a királyi biztost, s a biztosi intézményt és tanácsot gúnyolta is (Krk 56. köt.: *Szeged-ország, A szegedi kiskirályság, A biztosi tanács* stb.), Pázmándy szegedi látogatása után észrevehetően élesebb hangra váltott, s személy szerint Tisza Lajost is megtámadta, nőügyeire is célzott, majd végül sommásan kijelentette — amit előbb Pázmándy állított —: »Tisza Lajos nem produktív tehetség«, »a királyi biztosság elpocsékolta az időt« (Vö.: *Amiből egyellen szó sem igaz* c. tárcsa, *Tőprengések* c. vezércikk kötetünkben.).

A helyzetet mérgecsütötte a franciák szegedi látogatásának ügye, ahol a királyi biztosság és a város vezetősége között súrlódás támadt.

Magyarországon ugyanis a francia segélyakció viszonzásául az 1879 tavaszán elsüllyedt francia hajó, az »Arrogant« károsultjainak, az elpusztult legénység családtagjainak megsegítésére mozgalom indult. 1879. aug. 19-én francia küldöttség is érkezett ez ügyben Pestre Pázmándy Dénes és Huszár Imre kíséretében. A főváros a vendégeket ünnepség-sorozattal fogadta, amelynek központja a Margitsziget volt. A francia küldöttség egy része eleve úgy tervezte, hogy Szegedre is leutazik, a formális meghívás azonban késett. Végre aug. 21-én Szeged közönsége nevében meghívó-távirat érkezett Pestre, s egy vendégesoport útnak is indult a romokban heverő városba. A kínos az volt, hogy Tisza Lajos, aki a franciák pesti fogadtatásán jelen volt, s akitől a franciák a meghívást várták, a meghívásról vagy nem ejtett szót a küldöttség tagjaival folytatott rövid, konvencionális beszélgetés során, vagy olyan formában tette ezt, hogy a franciák nem yették komolyan.

Így a vendégek a város és nem a királyi biztos meghívottainak tekintve magukat, indultak Szegedre. Állítólag a vonaton érte őket utol Tisza Lajos (újabb ?) meghívása is.

A fentieket a hírlapok alapján rekonstruáltuk, s ma már nehezen dönthető el, hogy a protokolláris apróságokban hol volt a hiba. Az tény, hogy a város vezetősége és a királyi biztosság között a franciák fogadásán igen feszült volt a hangulat, s bizonyára a vendégek tapintatának köszönhető, hogy a néhány tőszta burkolt célzáson kívül nagyobb zavar nem támadt. (Ld.: *A franciák Szegeden* c. tudósítás kötetünkben.)

Tisza Lajos személyét ekkoriban hevesen támadta az egyesült ellenzék pesti főorgánuma, a Magyarország is. Tisza Lajos ő Excellen-

ciája Szegeden címmel két részből álló cikket is közölt (1879. júl. 22., 201. sz., júl. 26., 205. sz.), amely azt írta többek között, hogy a királyi biztos egész nap nem csinál semmit, csak sétál a városban, »akkor este tele önti magát erős teával, késő éjjelig medítál és kora reggel hajnalban már hystericus idegzetességgel fel és alá futkos residentiája folyosóin«. (Vö.: »A diktátor nem diktál semmit. A tollat rágja. Virraszt, hogy gondolkozhassék . . .« stb. *Töprengések* 85: 1–2.) A franciák fogadása körüli zavart is emlegette az ellenzéki sajtó (Tisza Lajos és a francia vendégek. Magyarország 1879. aug. 25., 235. sz. Esti kiad.; Tisza Lajos s a szegedi fogadtatás. uo. 1879. aug. 26., 237. sz. A franciák Szegeden. Egyetértés 1879. aug. 26., 235. sz. — Kulinyi Zs. tudóstása! stb.).

Ebben a hangulatban nem csoda, hogy a közéleti eredményekkel nem rendelkező, közismerten arisztokratikus allűrökkel élő királyi biztos iránt és az újjáépítés kilátásait illetően MK éles hangot ütött meg. Azt is hozzá kell tennünk mindehhez, hogy a tényleges munkálatok irányításában olyan kitűnő szakemberek működtek közre, mint pl. Lechner Lajos (könyve az újjáépítésről: Szeged újjáépítése. Bp. 1891.), s Tisza Lajos érdeme elsősorban a jó szakemberek okos tanácsainak, terveinek, vitái eredményeinek szentesítésében és az ügy iránti felelősségérzetben rejlett.

Mindenesetre MK maga is észrevette, hogy az 1879-es nyári kirohanása (*Töprengések*) — bármennyire a SzN-nak az újjáépítésre vonatkozó programjába illet is, mint a város érdekeinek védelme — elhamarkodott volt. A közben elkészült és nyilvánosságra került tervek — még ha alkalmat adtak is élcelődésre: *Mese c. tárcsa, A terv c. »aprósága* —, a meginduló épület-anyag szállítmányok, az ideiglenes téli lakásokra vonatkozó intézkedések stb., meggyőzték arról, hogy álláspontját helyesbíteni kell (ld.: *Tisza Lajos vezércikk.*).

A tényeken és az érveken kívül hozzájárult ehhez az álláspont-helyesbítéshez néhány érzelmi momentum is. A királyi biztosság személyzete és a biztosi tanács tagjai egyfajta módon — életformájukkal, magatartásukkal — imponáltak is a dzsenri iránt ekkor még számos rokonszenvet tápláló MK-nak. Maga hasonlította össze egyik ekkor írott cikkében a szegedi paraszt- és iparos polgárságot a dzsentrirel (vagy ahogy ekkor maga írta, a »firtli«-vel): »Igaz, hogy ez a firtliszellem, mely a biztosi tanácsot áthatja, nem talál talajára Szegeden, üldözött szellem az a sajtóban is — de én sok szépet találok benne . . .« stb. (*A vereshajú III.* 27: 28–30) — s azt óhajtaná, bárcsak »finomítaná« a szegedi »erkölcsöket« ez a befolyás, teremtené meg a hiányzó »gavallér« modort.

A mezővárosi környezetben fölnőtt iparos-kereskedő polgárság világába ékelődő dzsentroid sziget kontrasztja jó darabig kísérti Szegeden tartózkodása idején MK-t, és már ekkor körvonalazódik az 1880-ban végleges formáját elnyerő körképe a királyi biztosságról, a *Tisza Lajos és udvara Szegeden c. »fény- és árnyképek«* (ld.: *A vereshajú* egyes fejezetei, a *Tisza Lajos c. vezércikk*, illetve néhány »apróság« és »újdonság« pl. a *Horváth Gyula mentéje* stb.).

Az újjáépítési polémiák során a korábban meglehetősen sommásan jellemzett szegedi társadalom egyes problémáival is szembekerült. A rekonstrukció egyik epizódjával függ össze MK-nak a szegedi zsidóság ügyében folytatott kínos vitája. Ehhez tartozik az általunk itt közölt anyagból két terjedelmesebb vezércikk, *A szegedi zsidók és a Nagy Sándor úr*, valamint az időben ezeket megelőző *A Híradó röppentyűi* c. »apróság«. Kívülük egyéb cikkekben is akad számos ilyen vonatkozás.

Mivel az ügy részletes magyarázatot kíván, indokoltnak tartjuk az előzetes összefoglaló, a vitafél, a SzH érvelését is megvilágító ismertetést.

Az ügy háttérében végeredményben a két szegedi hírlap érdekellentéte is szerepet játszott. Ez az ellentét a SzN megalapítása óta egyre éleződött. A két lap az árvíz bekövetkeztekor a város érdekeire való hivatkozással »békét kötött« ugyan, a lappangó ellentét azonban minduntalan a fölszínre tört (vö.: Krk 55—56. köt. jegyzeteinek bevezetése). Legutóbb a SzN *Damoklész kardja* c. vezércikke (ld.: kötetünk »Függelék«-ében) és a SzH erre való reagálása árulkodott erről. Most az újjáépítés egyik mozzanata adta a közvetlen okot a két lap indulatos vitájára.

Az építéssel összefüggő földhordási munkára pályázatot hirdettek Szegeden. A pályázatot a Brandstädter és Társa pesti cég vívott heves harcot Kalmár M. Imre helyi hajószazda virilistával, aki egy kiskundorozsmai kubikos-vállalkozóval szövetségelt. Brandstädterék megbízottja a nyilvános »licitáció« előtt zárt borítékban letétbe helyezett egy ajánlatot, amelynek fölbontását a nyilvános pályázat eredményétől tette függővé.

A nyílt pályázaton a cég képviselője viszonylag magasán tartotta árajánlatát, s Kalmárék nála pár krajcárral előnyösebb ajánlatot tettek, azt hívén, hogy ezzel elnyerik a jelentős és nem csekély hasznot ígérő vállalkozást. Amikor a nyilvános árverést lezárták, fölbontották a Brandstädter-féle írásos ajánlatot is. Kiderült, hogy ez alacsonyabb árat kínál a kitermelendő és rendeltetési helyére szállítandó föld köbméteréért, mint Kalmár és társa. Úgy látszik, a korabeli törvények értelmében Brandstädterék megbízottjának manővere — a pályázó ellenfél árajánlatának ügyes magasra-szorítása — jogilag sem volt korrekt, így érthető a szegedi vállalkozók fölháborodása is, akik nemcsak kijátszva érezhették magukat, hanem jelentős haszontól is estek. Fölháborodásukat az árvízkárosultak önsajnálata, lokálpatriotizmus is fűtötte, s durva antiszemita kijelentéseket is tettek.

A tanács új pályázatot hirdetett, de Kalmárék ezúttal is alulmaradtak Rosenberg Jakab szegedi vállalkozóval szemben. Kalmár a függetlenségi párt helyi hangadói közé tartozott és a szabadelvű párti SzH szívesen faragott élcet fölsüléscéből. 1879. júl. 20-án »Röppentyűk« c. rovatában a fölsült Kalmár és társai, valamint a közvélemény velük rokonszenvező részének bosszankodását és antiszemita megjegyzéseit figurázta ki a rovat vezetője, Lévy Ferenc, frói álnevén »Kék Hyacint«.

A cikk első része a SzN-t csúfolta, a *Damoklész kardja* c. vezércikkbe kötve bele, s az akkori élelapok modorában a Damoklész névre rímeltette a »Pinkelesz«, »Jájtelesz« nevet, célozva Enyedi zsidó voltára is. A második rész a földhordásról szolt, s »idézte« Kalmár és társai kifakadásait: »Tehát már ennyire jutottunk! Árpád apánk vérrrel szerezte nekünk ezt a földet, a galíciai jakhecek meg elhordják . . . Aztán hogy épülne föl Szeged városa! Mert azt csak nem lehet kívánni becületes magyar embertől, hogy zsidó által hordott kőser földre építse a házát! É t ne nos inducas . . . Ne vígy minket a kísértetbe, uram, mert pereputtyostól kiverjük a zsidókat.«

Erre válaszul »Egy szegedi polgár« aláírással a Pesti Napló közölt »A közönség köréből« rovatban hosszabb nyilatkozatot (1879. júl. 22. Esti kiadás, 176. sz.). A nyilatkozat szavá tette, hogy a »röppentyű« szerzője szegedi tanár (a nevét nem írta ki), idézte azokat a kitételeket, amelyeket később MK vezércikke is szavá tett. »E hatalmas cikk — írja gúnyosan az „Egy szegedi polgár” — pedig onnét veszi alapját, hogy minapában városunk hatósága pályázatot hirdett a földhordásra, mely vállalat kivitelét egy helybeli zsidó kereskedő nyerte el, miután az ő benyújtott ajánlata legelőnyösebb volt a városra nézve. S íme, a Szegedi Híradó egy olyan cikket közöl, mely nemcsak a szegedi, hanem az egész hazai zsidóságot vérg sérti. A szegedi zsidók, kik — majdnem általában — testtel-lélekkel csüggnék szeretett hazájukon, szülővárosukért meg pláne rajonganak, méltán megbotránkoztak az ilyenek hallatára, mert legalábbis oly becületes magyar embereknek vallhatják magukat, mint a t. cikkíró úr.« — A Bolond Istók c. pesti élelap tréfát csinált a szegedi földhordás ügyéből: *A jövő városából*. 1879. júl. 27. (30. sz.) 8.1.

A »röppentyű«-re igen érzékenyen reagálhatott a SzN szerkesztősege is. Enyedi-Eisenstädtert és az őt támogató kereskedő-ügyvéd csoportot korábban is támadta a SzH, valamiféle szemita érdekszövetségre célozgatva (Krk 55. köt. 173. l.), nemrég pedig majdnem párbajra került sor Enyedi és a SzH szerkesztője, Nagy Sándor között (Krk 56. köt. bevezetése a jegyzetekhez, 248. l.).

Akár Enyedi, akár Kulinyi — a helyi izraelita hitközség tisztviselője — ha tollat fog az ügyben, a személyes elfogultság vádjának tette volna ki magát. Így MK-ra várt a lap nevében adandó nyilatkozat megírásának föladata. Előbb a SzN »Apróságok« rovatában *A Híradó röppentyűi* c. cikket tette közzé júl. 22-én. A SzH ugyanilyen címen válaszolt július 23-án (98. sz., Helybeli újdonságok rovat): »A „Híradó röppentyűi” kapóra jöttek a „Szegedi Napló”-nak. Mint az éhes keselyű, úgy csap le ránk. Eddig csak áskálódott, most már nyíltan izgat: a zsidóságot izgatja ellenünk a legszemtelenebb módon, a legmaliciózusabb ráfogásokkal. A jóra való, derék, becületes kollega ugyanis K. H. barátunk mókázásait, s ama bizonyos Brandstädtter — Kalmár-féle licitációra tett szatirikus élcelődését *komolyaknak* veszi, s azt mint a mi „bátor programunkat” mutatja be a zsidóságnak. — Igenis, amit a röppentyűk írója a fölülтетet magyar licitáló szellemében és Mokány Berci-féle nyelvén mond, azt a mi drágalátos kollegánk — vagy szűkfejűségéből, vagy, ami sok-

kal valószínűbb, maliciából — mint komoly attentátumot tünteti föl, s beszél hajmeresztő dolgokat lapunkról, amely „szalonnától csepegő bicsakot nyit a zsidók... ellen”; amely sopánkodik, hogy hogyan fognak ezentúl Szegeden kóser földre házakat építeni, s amely így fohászkodik föl: Ne vigy minket a kísértetbe uram! mert peruputtystul kiverjük a zsidókat! (S e két ritkítva szedett sor volna a mi „bátor programunk”) Azután melancholikusan hangot öltve jezsuita szemforgatással azt mondja [itt hosszan idézi MK cikkét s végül így fejezi be:] Már most azt kérjük: ki csinál itt zsidó-heccet: az-e, aki megengedett dolognak tartja, mint a röppentyűk frója s minden elfogulatlan ember, hogy a zsidókra is lehet viccelni csakúgy, mint más ember fiára, csak sértésbe és igazságtalanságba ne csapjon át, — vagy az, aki szándékos félremagyarázással gyűlöletet s izgatást magyaráz ki a tréfából, s úgyszólván nyílt harcra hívja föl az általa megsértettnek föltüntetett zsidóságot, csak azért, hogy ellenfelének ártsen? Mert hogy — eredeti föltevéséhez híven — csak ez a célja a SzN-nak, azt világosan elárulja, midőn tovább azt mondja, hogy „mit csinál majd a Híradó a zsidók nélkül?” Vagyis amint a Napló a maga ismert nyelvén hozzá teszi: „Nem lesz, aki tőle megvegye jó pénzén a gyapját”. Ami annyit jelent, hogy Mózes vallású előfizetőre ugyan ne számítsunk többé. No, ez talán nem ötéle függ. Az igaz, hogy mi zsidó polgártársainkat nem tekintjük ne-nyúl-hozzám virágnak, mint a Napló, de nem nézzük ám olyan butáknak sem, mint ő nézi, amidőn fölteszi róluk, hogy az ő galád ferdítésének fölülnek, s minket zsidó-hecc csinálóknak fognak tartani.

MK erre a napra már megírta *A szegedi zsidók* c. vezércikkét. Amennyiben igaza volt az antiszemitizmus elítélésében, a SzH korábbi és újabb ilyen indítású megjegyzéseinek visszautasításában, annyiban túlzott, hogy Lévy »röppentyűjé«-nek Kalmár rovására esetlenül humorizáló részét »zsidó-hecc« kezdésére, »zsidókergetés«-re bujtogató példalózásnak állította. Ezzel a túlzással — amelyet a PN beli, szegedi eredetű nyilatkozat elkerült! — részint cikke helyes érvelését gyengítette a szegedi olvasók előtt, részint módot adott a SzH-nak arra, hogy védekezessen és magát az indokolatlanul sértett föl színében igyekezessen föltüntetni. Nem is késett a válasz. Nagy Sándor, a SzH szerkesztője terjedelmes, két folytatásban közölt cikkben folytatta a vitát MK mindkét írásával: *A zsidó-hecc. 1879. júl. 24—25., 99—100. sz.*

Elsősorban is MK cikkeit »egy bizonyos klikk« által sugalmazott megnyilatkozásoknak minősítette, amelyek ok nélkül vádolták és ítélték el a SzH-t, ugyanakkor a MK-vezércikket a szegedi zsidó polgárságot »emelyítő«, a »talpnyalás«-sal fölérő »magasztalás«-ának titulálta. Szóvá tette a Pesti Napló-beli nyilatkozatot is, amelynek létrejöttét ugyancsak a »klikk« »alattomos« mesterkedésének tartotta. Majd azt igyekezett bizonygatni, hogy Lévy cikke nem a szegedi zsidók ellen szólt, hanem a Brandstädterék által furfangosan kijátzott Kalmárékat aposztrofálta csupán. MK vezércikke tehát — fejtette Nagy Sándor — »a senki által meg nem támadott szegedi zsidóság fölsarkantyúzott lovagjának donquixotti lándzsatorrése«.

Megkísérelte visszafordítani MK vádját, s a helyi zsidóság vele és a SzH-val szemben újabban megmutatkozó, elutasító magatartását Enyedi »klick«-je és MK cikke hamis hangulatkeltésének tulajdonította. »Hogy mennyire megzavarodtam — írta féltréfásan — mutatja az, hogy napközben a tükör elé álltam . . ., hogy saját szemem közé nézhessek, vajon nem villog-e ki abból „Románia”; hogy meglássam arcomat, vajon mutatkoznak-e rajta azok a Mikszáth-féle „piros foltok”, „egészséget hazudó színei a legfeketebb betegségnak”, már t. i. a zsidógyűlöletnek, amely Mikszáth úr nyilvános tanúása szerint „régi gyenge oldala a Szegedi Híradónak”, tehát nekem is.«

Ezután elősorolta, hogy mindig voltak és jelenleg is vannak lapjának zsidó munkatársai, sőt éveken keresztül egyik főmunkatársa is zsidó volt, tehát a SzH nem lehet »zsidófaló«. Azt kell következtetnie — vélte — hogy a támadás valójában a zsidóság védelmének ürügyén a SzH lejáratására és befekettítésére irányul. Ennek egyik bizonyítéka — szerinte — hogy Szegeden úgy ismerik MK-t, mint aki nem szereti a zsidókat és ezt ő, Nagy Sándor, kész »egy tucat« tanúval bizonyítani. Hogy MK mégis megírta a vezércikket, jelleme gyengeségére vall. Abban is elmarasztalta MK-t, hogy inkorrekt volt, amikor egy humoros karcolat álneves szerzőjét név szerint leplezte és fölhívta személyére hivatali főhatóságának, Trefort közoktatásügyi miniszternek figyelmét. Ez — írta — fölért a nyilvános denúnciálással, hiszen egyúttal Lévyt, a tanárt, felekezeti gyűlölet szításával is vádolta. Szóval tette továbbá, hogy MK a »Reiznereket, Kausereket« is belekeverte a vitába. »Mi okon és jupon teszi meg a fél- vagy százados idetelepődött családokat, amelyek városunknak igen tisztességes, munkás és vagyonos elemet, s amelyek ma szóban, szívben tökéletes magyarok, úgy hogy Mikszáth úr sem különb náluk, ha tán szekrényében ott hever is az őseiről maradt „kutyabőr” (amelyre azonban a zsidó mit sem ád) — mi okon teszi meg azokat, kérdezem újra, „bevándorolt proletarizmusnak”? — mi jupon meri rájuk fogni, hogy ők azok, akik a zsidókat innen elkergetni készülnek?«

MK cikkének az 1878-as választásokra utaló részére megjegyezte, hogy akkor is az ellenzék, a függetlenségi pártiak egyik csoportja »zsidózott« és nem a szabadelvű párti SzH, a szabadelvű párt tábora. Majd megírta, hogy MK rövid ideje él csupán Szegeden, nem is ismerheti kellőképpen a viszonyokat, ismeretségi köre meglehetősen szűk még ehhez képest is. »Maradjon a maga tárcacsevegései, a „János”-ai, meg a „Borcsá”-i mellett . . .«

Végül, visszatérve Lévy »röppentyű«-jére, hangsúlyozza ismét, hogy MK rosszhiszemű volt annak értelmezésében. »Állítsunk össze hivatott és elfogulatlan emberekből egy juryt — javasolja —, s terjesszük elé az inkriminált cikket az ahhoz tartozó előzményekkel együtt; mondjon aztán ez a jury ítéletet.«

E Nagy Sándor-féle cikkre választott MK július 26-án a *Nagy Sándor úr* c. cikkében. Nagy Sándor 1879. júl. 27-én (SzH 102. sz.) válaszol a *Mikszáth Kálmán úr* c. cikkét tette közzé. Ebben elismeri, hogy MK válasza objektív és higgadt hangú volt, de nem hajlandó azt elismerni — amit MK kért —, hogy a kérdéses »röppentyű«-ből

zsidógyűlöletet lehet kiolvasni, hiszen ez a mozzanat képezte az egész vita sarkpontját, s különben is meggyőződése ellenére cselekedne. »Mert ha már elhitte M-th úr, hogy nem akartam zsidó heccet, hát higgye el azt is, hogy ha a kérdéses „Röppentyűk”-ben zsidóheccet, zsidógyűlöletet fődöttem volna föl, *nem közöltem volna.*» Majd oda következett, hogy ha MK — mint írja — nem kívánja tőle meggyőződésének föladását, akkor MK követelése a »Röppentyűk» ügyében is elesik. »Egyéb megjegyzéseire M-th úrnak nincs más válaszom, mint hogy azok ellenében föntartom kifejtett nézeteimet, amiket M-th úr egészen új és eredeti — talán én mondhatnám: rabulisztikus — okoskodással meg nem gyöngfített.» Befejezésül hozzáfűzi, hogy a »szeméttel való hajjálkozás»-t nem a SzH kezdte.

MK erre a cikkre már nem válaszolt. A SzH még két cikket közölt: »A zsidó-vitához« (vezércikk »Civis« álnévvel) 1879. júl. 27., 102. sz.; A szegedi zsidók (Lévay válasza MK-nak) 1879. júl. 289., 103. sz. Az előbbi a SzH-t fölmentő tendenciájú, az utóbbi a már Nagy Sándor által hangoztatott érveket újítja föl »egy humoros közlemény satirikus szavai«-ról, amelyek szerinte »az élclapok tartalmának jogosultságával bírnak«, emlegeti zsidó jóbarátait, majd a Borszem Jankóra és a Bolond Istókra hivatkozik, amelyek élesebb zsidócsúfóló cikkeket közölnek, s mégsem sértődik meg miattuk senki. Lévay ugyanekkor egy »röppentyű«-t is közzétett, amelyben személy szerint MK-ra faragott olcsó élceket (pl. »Kákay Kavicsos« stb.).

A SzH minden ellenérve és MK kisebb túlzásai (Lévay cikke egyes kitételeinek értelmezése, a cseh, német stb. eredetű szegedi polgársaládok antiszemitaként való aposztrofálása, mintha a magyar lakosság körében ilyen hangok nélkülük nem hallatszanának) ellenére világos, hogy az ügyben messzemenően MK oldalán volt az igazság. Ha nem rég tartózkodott is Szegeden, érzékeny füllel érezte meg a helybeli antiszemitizmus veszélyét. Nem lehetett véletlen, hogy csak az ő Szegeden tartózkodása idején is a SzH sűrűn teret adott antiszemita megjegyzéseknek. Az ekkor országosan fenyegető antiszemita hullám — amely az 1880-as évek első felében tetőzött — helyi előfutára volt ez, és MK biztos elvi alapokon, országos összefüggésben, szellemes okfejtéssel támadta magát a jelenséget és azokat, akik rosszhiszeműségből vagy szűklátókörűségből, elvtelenül játszottak a tűzzel, s leleplezésükkor oda koncentrálták volna a kérdést, hogy a magyar vállalkozót valóban becsapta-e a zsidó, mintha személyes sérelem valamikor is indokolhatná az antiszemitizmust mint elvet. Ugyanigy mellékes volt elvileg, hogy Lévay tréfált-e vagy sem, amikor az inkriminált, durván sértő sorokat leírta.

(Ezzel természetesen nem állítjuk, hogy MK minden egyes, a zsidókkal kapcsolatos nyilatkozata mindig ennyire egyértelmű. S bár soha életében nem értett egyet az antiszemitákkal, sőt hevesen támadta őket, a *Tisza Lajos és udvara Szegeden* c. brosurájában, 1880. második felében kevésbé kedvezően ítélte meg a szegedi zsidó polgárság társadalmi szerepét, mint ebben az 1879-es vitában — ld. Krk 59. köt. —; s a hírhedt tiszaezslári pör idején egy ideig meglehe-

tősen tartózkodó álláspontot foglalt el — ld. Hegedűs Sándor: Mikszáth Kálmán Nyíregyházán ltk 1967. 3. 300—303. l.)

A szegedi zsidóság ügyében folytatott vita csak kiindulópontjában függött össze az újjáépítéssel és hamar elült. A királyi biztosság egyik szegedi tagja elleni, SzN-beli támadások vizont MK szegedi tartózkodásának végéig vissza-visszatérnek. Bakay Nándor tevékenységének, magatartásának bírálatában Enyedi is részt vett ugyan, az oroslánrészt azonban ebben is inkább MK vállalta. (Elsősorban ld.: *A vereshajú I—IV.* karcolatsorozat és *Választási mozgalmak II.*; továbbá számos »apróság« és »újdonság« kötetünkben.)

Bakay Nándor már az 1878-as választások idején szembekerült a SzN-val, amikor Pulszkyt elütötte a szegedi mandátumtól (Krk. 55. köt. 181. l.). Ezúttal a királyi biztosság-beli tevékenysége adott ürügyet arra, hogy a lap és MK a nyilvánosság előtt foglaljon vele szemben állást. Amint a kötetünkben olvasható cikkek bizonyítják, ez a Bakay-ellenesség hamarosan túlnőtt a »tanácsrag Bakay« témakörön és helyi politikai, társadalmi kérdésekkel fonódott össze. (MK 1879 őszén a választások előtti bonyodalmakért is elsősorban Bakay tette felelőssé!)

Mivel MK különös kedvvel és a legváltozatosabb módon, múltját is fölelegetve, minden alkalmat megragadva bírálta Bakayt, részletesebben kell foglalkoznunk a szegedi kendergyáros személyével.

Bakay szegedi kőtélgyártó-segéd volt. 1848-ban, kamasz fejjel, beállt nemzetőrnek, majd mesterlegényként bebarangolta a Monarchiát és számos német tartományt, megismerkedett a munkásmozgalmakkal is. Hazatérve jó szakembernek és talpacsett vállalkozónak bizonyult. (A kender földolgozásáról szaktanulmányokat jelentetett meg.) Kötélverő műhelyét hamarosan korszerű kenderföldolgozóvá bővítette, sőt a 70-es évek végén — talán a legelsőik között hazánkban — gépesítette a kenderföldolgozást, gőzkazánnal hajtatta gépeit.

Szívós autodidaktaként meglehetősen vegyes műveltséganyagot halmozott össze fejében. Meggyőződése volt, hogy mint munkásból lett iparos vállalkozónak társadalmi küldetést is kell vállalnia, mert enélkül nincs erkölcsi alapja tevékenységének. Ezt a társadalmi küldetés-vállalást nem személyes »elhivatottság«-nak fogta föl, hanem egész »osztálya«, a hozzá többé-kevésbé hasonló sorsú iparosok köteletségének tekintette és évtizedeken át intenzíven foglalkozott a hazai ipar és iparosság problémáival, munkás és munkaadó helyzetével a társadalomban, erkölcsi elkötelezettségével, a tudás és az ember viszonyával, míg öregkorában mindez — kezdettől fogva volt benne egyfajta pietista-puritán apostolkodási hajlandóság — vallásos elmélkedésekbe fulladt. (A másvilágról. Vallásierkölcsi értekezés a lélektan és a természettudomány köréből. Írta Bakay Nándor. Szeged, 1896.) Mint számos hozzá hasonló társadalom-reformer, szerette röpiratokban, füzetekben fejtegetni nézeteit. Szívósságában, ügybuzgalmában elvitathatatlanul van valami imponáló következetesség.

Az 1860-as években kezdődő közéleti pályafutásából az 1880-as évek végéig terjedő szakasz a figyelemre legméltóbb, s különös

véletlen, hogy éppen ennek az időszaknak a derekán került vele szembe MK. Bakay ebben az időben fejtette ki a maga elméletét a magyar iparosság említett küldetéséről. Ekkor került kapcsolatba Kossuth-tal is, aki — bár sok mindenben nem értett vele egyet, becsülte. Szekfű Gyula írja »Az öreg Kossuth 1867—1894.« c. tanulmányában erről: »Mindössze két emberrel került érintkezésbe Kossuth, akik nem osztották az ő és kortársai véleményét a polgári társadalom fennmaradásáról és kielégítő voltáról. Az egyik a „szegedi kötele”, ahogyan nevezte magát Bakay Nándor, szegedi iparosból lett gyáros, utóbb képviselő, aki Kossuthnak nagy híve volt, Kossuth is becsülte őt, neki írta meg nagy tervét Szegednek az árvízről felépítésére, csak azt nem szerette benne, hogy „szocialista”. Bakay egyúttal azon kevesek közé tartozott, akik Kossuth-nak ellentmondani is mertek. Kossuth azon nézetére, hogy Magyarországon nem látja az osztályharc nyomát — 1875-ben ezzel válaszol: „Ama társadalmi kérdés, melytől ön oly szent aggodalommal irtózik, már megvan hazánkban . . .” Kritizálja a liberális államot: például az ő munkásainak nincs szavazati joga, de ha kidobja egy munkását, az elmegy adóvégrehajtónak és azonnal van szavazati joga. Kossuth vádjával — hogy szocialista — szemben ezzel védekezett: „Én higgadt republikánus vagyok”.« (Kossuth Emlékköny. II. 1952. 2. 364. l.)

Bakay társadalomra vonatkozó programját, közéleti tevékenységének vezérfonalát az alábbiakban foglalhatjuk — megközelítőleg — össze.

A polgári társadalomban »népemésztő« harc folyik, amely a legjobb erőköt »szibbasztja«. Ugyanis »az emésztő és rendfönntartó« — értsd: kizsákmányoló — osztály a termelőkkel »jött ellentétbe«. Ennek oka a tőke és a munka viszonyának helytelen felfogása. Mindkettő nélkülözhetetlen és egyenlő jelentőségű. Azonban mindkét alapvető osztályban vannak elemek, amelyek élősdiék, haszonlesésből vagy tudatlanságból. Különösen nagy a számuk az »emésztők« osztályában, de a termelők soraiból is kiválik a »dologkerülő, ingyenélők« — értsd: lumpenproletárok — csoportja. Ezek létükkel és befolyással egymás ellen ingerelik az osztályokat. A cél: ki kell egyenlíteni a polgári társadalomban támadt szakadékot, »amely elnyelésel fenyegeti társadalmi elömenetelünket«. Az uralkodó osztály azonban nem hajlandó belátni, hogy a munka és a tőke egyenlő, s »rút játékot űz a nép ügyével, az erősebb jogán garázdálkodik« a társadalomban. »A tőke uralma annyira erős és túlnyomó a munka fölött, hogy éppen nem csodálkozhatunk, ha a munkásosztály tömeges nyilatkozványokban adja jelét e nyomás nehéz érzületének . . . mert hol van az megírva, hogy a munkás csak annyit kereshessen, amennyiből magát és övéit nyomorultan eltarthassa?« A cél tehát a tőkét »visszaverni eredeti szülő kútfejéhez [!], amelytől elszakadt, a munkához.« (A tőke és a munka viszonya. Tiszavidéki Ujság — szerk. Bakay Nándor — 1869. okt. 17., Néhány szó a társadalmi egyenlőségről uo. okt. 28., A munkások mozgalma. uo. 1870. márc. 3. alapján.)

A Stuart Milltől Schulze-Delitzsch-ig sok mindent összevegyítő Bakay ekkoriban szövetségésének látta pl. Külföldi Viktor Általános

Munkás Ujságát is (Magyarország munkásaihoz ! uo. 1870. márc. 24.), de sűrűn, hangsúlyozottan leszögezi, hogy »nem osztom, nem helyeslem, célravezetőnek nem tartom az olyan mozgalmakat, amelyek bármely osztálynak kizárólagos parlamenti képviseltetését célozzák foganatosítani.« (Alföldi Iparlap — szerk. Gelléri Mór és Kulinyi Zsigmond — 1875. febr. 10.)

Ebből az eszmekörből kiindulva »nemzetgazdasági alapokra« helyezkedett és mindenekelőtt a hazai bér-, ipar- és adó-, valamint vámtörvények reformjéért szállt síkra. Ezt a célt azonban nem kötötte egyetlen politikai párt programjához sem. 1875 előtt támogatta ugyan Tisza Kálmánt, mert a nagyobb nemzeti önállóságot nélkülözhetetlennek tartotta, de élesen elhatárolta magát tőle a fúzió után. (Képviselő-jelölti programnyilatkozata 1875-ből. Röplap a szegedi Somogyi Könyvtár gyűjteményében.) Ugyanakkor az Országos Nemzetgazdasági Tanácskozmányhoz intézett emlékiratot, hogy hozzanak létre egy országos Iparos Szövetséget s Horn Edével, Herman Ottóval is tanácskozott ez ügyben. Közös emlékiratot küldtek e tárgyban Kossuth-nak is.

Bakay álláspontja az volt, hogy ez a szövetség elsősorban a hazai ipar fejlődését szolgálja, törekedjék enyhíteni a munkaadók és munkások ellentéteit, törekedjék a magyar ipart fejlődésében gátló körülményeket elhárítani. Ennek érdekében minél több képviselőt juttasson a parlamentbe is, de ne kötelezze el magát egyetlen párthoz sem, egyáltalán lehetőleg ne foglalkozzék a »magasabb« politikával, a meddő vitákba fúló közjogi kérdésekkel.

Amikor céljait jórészt Kossuth is helyeselte — bár szemére vetette, hogy a közjogi kérdéseket elhanyagolja! — a függetlenségi párthoz csatlakozott, de itt is igyekezett megőrizni »eszmei függetlenségét«, programbeszédeiben mindig hangoztatta a maga — fenntebb összefoglalt — nézeteit, s ezekről röpiratokat adott ki.

1878 nyarán Battonyán lépett föl képviselőjelöltnek. Programnyilatkozata a nagyobb nemzeti függetlenséget, a népjogok védelmét (ebbe értette bele a munkásosztály sorsának enyhítését is) hangsúlyozta és követelte a »közgazdasági nyomorba űzött nemzet« terheinek »enyhítését«, a »külön közgazdasági terület« (önálló magyar vámterület) létrehozását. (Beköszöntő . . . a battonyai választókerület polgáraihoz. Röpirat. Szegedi Somogyi Könyvtár gyűjteménye.) Lényegében ugyanezt vallotta az őszi pótválasztások alkalmából is, amikor Pulszky ellen Szegeden mandátumhoz jutott.

Városa érdekében is sokat buzgólkodott. Segített szervezni a népköröket (ld. Bevezetésünknek a választásokról szóló részét), 1876-ban nagy része volt a szegedi — országos hírű — iparkiallítás megvalósításában (a végrehajtó bizottság elnöke volt), 1879-ben »Szeged újjáalkotásának némely részletei« címmel röpiratot adott ki stb.

Végeredményben számos ponton egyetértett az egyesült ellenzékkel, s adott alkalommal jó szövetséges lehetett volna a Tisza Kálmán-féle szabadelvűséggel szemben. Hogy Enyediék, a szegedi mérsékelt ellenzék mégsem fogadta be soha, annak — a jelek erre vallanak — legalább annyira személyi, mint elvi okai lehetnek.

Az autodidakta, dilettáns társadalom-reformer a maga kissé kenetteljes fontoskodásával bizonyára ellenszenves volt az Enyedi-féle művelt, módos polgárság szemében. Homályos fejtegetései az iparosok pártokon kívüli szövetkezésének szükségességéről — talán gyanúsak is lehettek a közjogi alapon álló pártokban gondolkodók számára. Így inkább szövetkeztek a tőlük jobbra álló Pulszkyval 1878-ban, a náluk radikálisabb Hermann Ottóval 1879-ben, akik végül is »nagyobb koponyák« voltak az iparosok apostoláinál.

És ha mindez érthető is, mindenképpen túlzás volt Bakayt csélesap karrieristának, szemérmetlen köpönyegforgatónak, hol kommunistának, hol a miniszterelnök öccse talpnyalójának beállítani — akár tréfából is. Bakay a biztosi tanácsban — a maga kegyes naivságával — a város érdekeit igyekezett képviselni, s a csiszolatlan modorú »self-made-man« — persze — groteszk jelenség lehetett a dzsentróid társaságban.

MK Bakay politikai múltját, törekvéseit — az 1878-as választási programbeszédén és a város újjáépítésére vonatkozó emlékiratán kívül — csak másodkézből (pl. Enyedi és köre bizonyára nem elfogulatlan információiból) ismerhette. Ehhez járult, hogy MK ekkoriban, az egyesült ellenzék híveként mindig is elhatárolta magát a függetlenségi párttól, hiszen az Apponyi-féle csoportosulásban az általa ideálisnak tartott Deák-párti politika örökösét látta és szükségesnek érezte mind Tisza Kálmán pártját, mind a függetlenségeket élesen bírálni. A szerinte kétes politikai múltú, népszerűség-hajhász, »bőr-kötős Coriolán« 1878—1880 beli magatartása, »manőverei« lényegében a függetlenségi párti politika elleni állásfoglalás kínálókozó alkalmát is jelentették számára. Sőt, ezen túlmenően, a függetlenségi pártiakat is Bakay ellen igyekezett hangolni. Bakayban ugyanis olyan »rendhagyó« politikai jelenséget érzett, amely nem volt elhelyezhető abban az összképben, amelyet az akkori magyar politikai életről alkothatott. A Bakay-féle, alulról jött politikusban a szerinte könnyen félrevezethető néptömegek indulatainak (»földosztás«!) felelőtlen fölszítóját is sejtette, vagy legalábbis ezzel a beállítással igyekezett Bakayt lehetetlenné tenni a függetlenségi párt vezetői előtt is. Különösen szembeötlő ez a *Választási mozgalmak* c. terjedelmes vezércikkben.

Bizonyos, hogy MK politikai elfogultságai miatt látta és látatta *ennyire* torz tükörben Bakayt, a függetlenségi párti képviselőt, nagyította föl személyes, emberi gyengéit. — Tragikomikus vonása az egyébként unos-untalan tollat ragadó Bakaynak, hogy MK hétről hétre ismétlődő, szemenszedett csipkelődései ellenére soha egyetlen sort le nem írt védekezésül, valami „apostoli” mártíromsággal türte a kegyetlen kipellengérezést. Így adódott, hogy a MK-t szívesen támadó SzH kelt a meghurcolt képviselő védelmére, ami alkalmat adott azután arra, hogy MK ezáltal önmagát lássa igazolva.

AZ 1879-ES SZEGEDI VÁLASZTÁSOK

Kállay Ödön, a szegedi II. sz. választókerület függetlenségi párti képviselőjének váratlan halála miatt — az előző év augusztusában nagy függetlenségi párti győzelmet hozó választás után — 1879 őszén ismét országgyűlési képviselő választásra került sor a városban.

1878-ban a Szegeden nemrég megszerveződött egyesült ellenzék — közjogi álláspontját főntartva — összefogott a függetlenségiékekkel a kormányzó szabadelvű párt jelöltjeinek megbuktatására. Az akciót siker koronázta, a város mindkét választó kerületében kibuktatták a kormánypárt jelöltjét. Amikor azonban az I. kerület újonnan megválasztott képviselője, Simonyi Ernő — mivel a választások során máshol is mandátumhoz jutott — lemondott szegedi mandátumáról, a SzN és köre, az egyesült ellenzék szegedi hívei a megüresedett helyre a pótválasztáson szerették volna a szabadelvű párttal való megyegyezés alapján saját jelöltjüket, Pulszky Ferencet megválasztani a csak taktikai okokból elfogadott függetlenségi képviselő helyére. A választók többsége azonban ragaszkodott a függetlenségi párthoz, így annak helyi születésű jelöltjét, Bakay Nándort választották meg. (Krk 55. köt. 179—181. l.)

A SzN az új választás alkalmából hasonló helyzetbe került. Nem támogatta a szabadelvű párt jelöltjét, gróf Károlyi Sándort, de nem volt inyére az sem, hogy a város mindkét képviselője függetlenségi párti legyen. Azonban a főleg parasztok lakta II. kerületben (egy része a tanyavilághoz tartozott), amely már hagyományosan, régóta a függetlenségi párt oldalán állt, kevés remény lehetett arra, hogy egyesült ellenzéki jelölt mandátumhoz jusson. A függetlenségi párt központja mégis aggódott a kerület sorsa iránt. Attól tartott, hogy az árviz utáni helyzetben, a kormány Szeged iránti gesztusai, a király-látogatás ténye, az újjáéptési királyi biztosság jelenléte és munkálkodása, sőt, a választások menetére gyakorolt esetleges befolyása meggyengíthetik a párt esélyeit. A függetlenségi párt központi lapja, az Egyetértés gróf Károlyi Sándor kormánypárti jelölésének hírére nyomban szót is emelt, hogy a szabadelvű párt a királyi biztosság segítségével el akarja hódítani a II. szegedi választókerületet a függetlenségi párttól. (1879. szept. 13., 252. sz.)

A királyi biztos azonban a következőképpen nyilatkozott: »Nem szeretném azon szemrehányást hallani, hogy a kormány Szeged szerencsétlenségének fölhasználásával törekedett egy kerületben tért foglalni, amely mindig a függetlenségi párthoz tartozott.« S fölkérte a biztos tanács tagjait, tartózkodjanak a választási előkészületekbe való beavatkozástól.

Mivel tehát a szabadelvű párt komoly konkurrenciájától tartani nem kellett, a függetlenségi párt sikere biztosítottnak látszott, a SzN és MK olyan irányban igyekezett befolyásolni az eseményeket, hogy lehetőleg az egyesült ellenzék platformjához viszonylag közelebb álló vagy legalábbis számukra szimpatikus, »kaputos« jelölt lépjen föl, s ne Bakayhoz hasonló »iparos« nyerje el a második szegedi mandátumot.

A megürült választókerületben közvetlenül Kállay halála után két jelölő bizottság alakult a területi megosztottságnak megfelelően. Az egyik Alsóvárost, a másik a Rókus nevű városrészt, illetve a hozzájuk tartozó tanyákat képviselte. A bizottságokat a két városrészt »népkörök« állították föl. A bizottságok számos helyi jelölt nevést szöbe hozták. A SzN szívesebben látott volna a függetlenségi párt központja által javasolt jelöltet, mint bármely népkörben javasoltat. Azon igyekezett tehát, hogy a népkörököt az önálló jelöléstől visszartzartsa, illetve az általuk javasolt személyek ellen hangolja a közvéleményt, és támogatta a függetlenségi párt központjának javaslatait.

A népkörökből kiinduló politikai természetű megmozdulások ugyanis nemcsak a szabadelvű pártot, hanem az ellenzék mérsékeltbb szárnyát is aggasztották. Az első népkörök megalakítását a kiegészítés leghevesebb ellenzője, a később magát függetlenséginek nevező 48-as párt balszárnya szorgalmazta Kossuth tanácsára (eleinte »demokrata körök«-nek is nevezték ezeket). A belügyminisztériumnak az egyesületekre vonatkozó rendelkezései igyekeztek akadályozni elterjedésüket, vagy legalábbis erősen korlátozni politikai tevékenységüket, s alapszabály-tervezeteikből többnyire csak a nép művelésére irányuló célkitűzéseket hagyták meg. Mégis, a függetlenségi párt politikai tevékenységének ezek a most már »népkör«, »olvasókör«, »olvasó egyeslet« stb. nevet viselő szervezetek biztosítottak vidéken tömegbázisokat.

A szegedi népkörök közül elsőnek az Alsóvárosi Népkör alakult meg 1874-ben. Eredetileg Szegedi Alsóvárosi Függetlenségi Kör néven nyújtotta be alapszabály-tervezetét Szűts Ferenc cserepes mester és Fodor Imre »gazda«. A belügyminisztérium azonban kifogásolta a »függetlenségi« elnevezést, mivel »az ország alkotmányával szemben balmagyarázatokra szolgálhat alkalmul«. Egyúttal fölcsóította az alapszabály-tervezet megfogalmazóit, tüzetesebben fejtették ki: »Mi értetik a jól felfogott hazai érdekek és alkotmányos függetlenség alatt?« (Zeyk Károly államtitkár 1874. nov. 12-én kelt leirata. Szegedi Levéltár »Egyesületek«.) A sok huzavona után jóváhagyott alapszabály már természetesen szelíd művelődési célkitűzéseket tartalmazott csupán. (»Alkalmat nyújt tagjainak, hogy barátságos eszmecsere által közérdekű nézeteiket tisztázhassák, s jól választott fölolvasások, értekezések és szónoklatok által ismereteiket gyarapíthassák és a népérdekű eszmék iránt lelkesedésre indíttassanak...« stb.)

Ugyanígy járt 1875-ben Bakay is a Felsőkerületi (Felső-városi) Függetlenségi Kör szervezésével. A többször átdolgozott alapszabály-tervezethez mellékelte levelében írta a városi tanácsnak: »A n. m. m. kir. Belügyminisztérium kegyelmes leiratának minden tekintetben elég tétetett; de mint ugyanazon jegyzőkönyvből, de a kör alakulási történetéből is tapasztalható, ezen testület az előbbi kezdeményezés szelleméhez képest radicalis elveit oly higgadtan lemérsékeltte...« (Szegedi Levéltár uo.)

A fentiekből kivehető, hogy a népkör-szervezkedésekben a működés biztosítása érdekében a mérsékeltbb elemek kerültek előtérbe,

illetve a politikai célkitűzéseket az alapszabályok elhallgatták. Jellemző, hogy mindkét szegedi népkör alapszabályba foglalt jelszava »Egyetértés«, ami ugyan nagyon békésen hangzik, de egyúttal a függetlenségi párt ekkori jelszava. (Ezt a címet viselte a párt központi lapja is.)

1879-ben az Alsóvárosi Népkör elnöke Börcsök Sándor módos szappanfőző és gyertyamártó mester, az 1877 óta működő Rókusi Népköré Kalmár Imre hajósgazda volt.

A népkörök általában — szociális összetételüktől és vezetőiktől függően — igen változatos árnyalatait képviselték az ellenzékiességnek, sőt ál-ellenzékiességnek is. (A népkörök történetének részletei még jobbra földolgozatlanok, jelentőségükről lásd: Kiss Jenő: Az agrár-szocialista olvasókörök történetéből 1867—1914. MKSzele 1959. 180. l., Dolmányos István: A magyar parlamenti ellenzék történetéből. Bp. 1963. 81—82. l.) Egyes helyeken, pl. a Viharsarokban — később — földmunkás-szegényparaszt mozgalmak is bukkantak föl kereteikben. A szegediek az általunk tárgyalt időben a módos parasztság és iparosság irányítása alatt álltak.

A választókerület két népkörének jelölő bizottságai közös értekezleten három követelményben állapodtak meg, amelyeket a jelölttel szemben támasztani fognak: legyen helybeli, aki a várost és népét jól ismeri, legyenek érdemei a függetlenségi párti mozgalomban, legyen tevékeny, »fiatal erő«.

A rókusiak Polezner Jenő szegedi ügyvédet javasolták, az alsóvárosiak Börcsök Sándort. A többség végül is Börcsök mellett foglalt állást. Börcsök azonban nem fogadta el a jelölést, s haladékat kért a válaszadásra.

Közben Bakay levélben elvi fölvilágosításért fordult Kossuthhoz. Kossuth válasza nem is nevezett meg személyt, csupán azt hangsúlyozta, hogy »a jelölésnél Szeged mai mostoha viszonyai közepett a rekonstrukció érdekeinek kell irányadóul szolgálniok«. Azt tanácsolta, hogy »oly művelt és tudományosan képzett« személyt küldjenek az országgyűlésbe, aki »a város újjáépítésével összefüggő fontos ügyek körül alapos szakértelemmel bír s e kérdésekben, különösen a Tisza szabályozás ügyéhez szakavatottan hozzászólhat és véleményét érvényesíteni tudja«.

A függetlenségi párt központja is sokat fontolgatta a szegedi jelölt személyének kérdését. Két neves tagja — Eötvös Károly és Verhovay Gyula — olyan heves vitába keveredett, hogy az ügy vége párbaj lett (sebesülés nélkül) és Verhovay kivált az Egyetértés szerkesztéséből.

A szegediek Dobó István szegedi származású pesti ügyvédet is fölkérték, és szóba hozták Réh János szegedi ügyvédet is. Amikor híre járt, hogy a párt központja szegedi jelöltet — t. i. akit a szegediek a központ hozzájárulása nélkül kérnek föl — nem támogat, mindketten visszaléptek.

A központ Mudrony Soma — közgazdász, a magyar ipar ügyének lelkes harcosa — és a fiatalon nevet szerzett tudós, Herman Ottó személyét hozta szóba, Bakay a függetlenségi párt szegedi

összejövetelén ismertette a központ elképzeléseit. A gyűlésen a radikálisabb hírből álló Herman mellett mutatkozott szimpátia.

Az országgyűlés okt. 2-án elrendelte a Kállay Ödön elhalálozása folytán megüresedett kerületben a választást és az országgyűlés elnöke fölszólította a szegedi polgármestert, hogy a választás előkészületeire és lebonyolítására szükséges hatósági intézkedéseket tegye meg. A választást okt. 27-re tűzték ki. Közben a függetlenségi párt központja végül is Herman Ottó személye mellett döntött. Mocsáry Lajost és Verhovay Gyulát bízta meg azzal, hogy Hermant Szegedre kísérje. (Helfy Ignác már szeptember végén járt Szegeden, s Bakayval együtt Herman mellett korteskedett. Az általuk tartott városi és tanyai gyűléseken elérték, hogy Börcsök teljesen visszavonult s a népkörök Herman Ottó jelölését fogadták el. — Mire tehát MK *Választási mozgalmak* c. vezércikk-sorozatának IV. része megjelent — okt. 1. — a bonyodalom elsimult.)

Kossuth is nagyra becsülte Hermant (1877-ben találkozott Turinban [Torinóban]), a fiatal tudóst, aki ekkoriban jelentette meg Magyarország pók-faunájáról frott híres monográfiáját (1876—1878). A függetlenségi párt mozgalmaiban lelkesen vett részt, a radikális szárnyhoz tartozott. 1878-ban Kolozsvárott föl is lépett képviselő-jelöltként, de nem sikerült bejutnia a parlamentbe. 1879. okt. 19-én érkezett Szegedre kísérőivel. A Rókusi Népkörben, majd az Alsóvárosi Népkörben beszédet mondott, látogatást tett a tanyákon is. Okt. 20-án tárgyalta a SzN szerkesztőségének tagjaival — bizonyára a lap álláspontját és a választás idején tanusítandó magatartását érintő kérdésekről.

A szabadelvű párt a kerület kormánypárti választóira és a függetlenségi párt központjának jelölésével elégedetlen elemekre számítva valóban Károlyi Sándort léptette föl, aki 1878-ban a szegedi első kerületben maradt alul Simonyi Ernővel szemben. A grófnak nem sok kilátása lehetett a sikerre, bár népszerűségét valamennyire elősegítette az, hogy 1879 nyarán a Károlyi család népkonyhát tartott fűnn az elpusztult város inségesei számára.

Az okt. 27-i választáson — a lapok hírei szerint — délig Károlyi vezetett 109 : 86 arányban, délután azonban (a tanyai választók beérkeztek a városba) egyértelműen Herman javára billent a mérleg, s végül 228 : 163 arányban győzött. A szegediek Hermant a következő két ciklusban is megválasztották, tehát 1887-ig volt Szeged képviselője.

A fővárosi hírlapok meglehetősen érdektelenséggel viselkedtek a szegedi választás iránt. Mivel a választás kimenetele előre látható volt, sem a szabadelvű párt, sem a függetlenségi párt lapjai nem fordítottak figyelmet rá. A függetlenségi lapok is rövid hírekben számoltak csupán be az előkészületek egy-egy mozzanatáról és a választás lefolyásáról. A Független Hírlap (szerk. Mende Bódog) éppen Bakay tudósításából közli, hogy a szegediek elfogadják a központ jelölését (sept. 19., 259. sz.), az Egyetértés Kulinyi távirataiból ismertette az eseményeket.

A SzN választással kapcsolatos cikkei, »apróságai«, »újdonságai« csak helyben keltettek visszhangot: a SzH reflektált néha rájuk.

Mivel azonban a SzH éppúgy eldöntöttnek látta a választást, mint a szabadelvű párt országos orgánumai, igazi vita MK és a SzH között nem alakult ki. Annál is inkább, mert MK a fölmerült kérdésben — jelölés — igen közel került a SzH álláspontjához.

Bírálta a talán jóhíszemű, de nem egy tekintetben szűklátókörűsége és lokálpatriotizmusra valló helyi jelöléseket, különösen Börcsökét. Az újjáépítés kezdetén álló város országgyűlési képviselőjét talán pillanatnyilag célszerűtlen lett volna az egyébként derék, de a képviselőre háruló esetleges feladatokat megoldani képtelen szappanfőző mesterre bízni. Ebben MK egyetértett a függetlenségi párttal is és egy nyelven beszélt a SzH-val is. A SzH már Bakay 1878. őszi megválasztásakor így írt: »A hatalom bódító ital a tömegre, s ha ez egyszer megjöhét azt, könnyen megjöhét a vágya, hogy fenékiig üritse annak poharát. Ma még csak Bakayt ültette a Klauzálók, Horváth Mihályok képviselői székébe, holnap már oda emelheti a legnagyobb utcai demagógot, vagy a sajtó keléből egy szegény páriát, akit most még valamely gerendás szoba homálya takar.« (1878. dec. 4., 145. sz.) A SzH e sorainak gondolati magva egybeesik MK-nak a népkörök jelölésére vonatkozó kitételeivel, s a SzH nem is mulasztotta el fölidézni sajtó jóslatát 1879-ben sem. (Szept. 21., 147. sz. V.)

MK-nak a népköri jelölésekkel szemben frott cikkei függetlenségi párt olyan érdemes tagjának készítették elő a képviselői mandátumhoz vezető, egyébként biztos utat, mint Herman Ottó és olyan provinciális elfogultságot kárhoztattak, mint amelyen Börcsök jelölésében Szegeden megnyilatkozott. Emellett elvi természetű fejtegetései (*Választási mozgalmak I—IV.*) rávilágítanak a tömegek politikai szerepéről ekkor vallott nézeteire, amelyeknek részben hangot adott már az előző évben is. (*A népgyűlés.* Krk 55. köt. 90. l.) Ezúttal a *Népuralom* c. és a *Választási mozgalmak* c. cikksorozat tüntet föl olyan messzemenő következtetéseket, amelyek nincsenek arányban a szegedi eseményekkel. (A Börcsököt jelölő népkörök ambíciói ezek szerint végül olyan »aspirációkat« keltenek, amelyekben Dózsa szellemé kísért, és amelyek járványos betegséggént terjedhetnek el és a szuronyok sem állhatják útjukat stb.)

MK választási cikkei olyanfajta »alkotmányos népképviselői« illúzióiról vallanak, amelyben a »népfenség« elve úgy nyer megvalósulást, hogy a tömegek spontán vágyai összetalálkoznak az okos és megfontolt, liberális szellemű politikusok javaslataival és terveivel. A nép — amennyiben ebben az irányban halad — bölcs, a szava szent. Mihelyst azonban ez az egymásra találás nem sikerül, akkor vagy a nép értette félre jogait, vagy — és MK szerint ez a valószínűbb — rosszhíszemű, önző személyes érdekek eszközévé lett. Az okos liberális politikusok köréről fölismerhető, pontos jellemzést nem kapunk MK cikkeiből, de sejthető, hogy a köznemesi eredetű, puritán, »deákferenci« ideálra, illetve az ezzel azonosuló értelmiségi típusra gondol. A közvetlenül a »népből jött« (iparos, nagygazda, kereskedő stb.) polgári politikai jószándékát nem vonja kétségbe (bár Bakaynál igen!), mégis alkalmatlannak véli az országos politikában való hasznos részvételre.

Nem adhatunk igazat MK-nak abban a véleményében — még ha Szeged számára éppen ekkor Herman megválasztása előnyösebb lehetett is mint Börcsöké, (bár nincs tudomásunk arról, hogy Herman az újjáépítés idején a parlamentben Szeged ügyében érdemlegesen felszólalt volna) —, hogy a Börcsök-típusú mesteremberek nem valók a parlamentbe. A műveltség és a fölkészültség előtérbe tolása a köznemesi csoportosulásoknál (a 67-eseknél, sőt a Kossuth-hívek jó részénél is) eszköz volt ekkor arra, hogy a radikálisabb törekvéseket távol tartásák a parlamenttől. Így volt ez Mikszáthnál is. Egyébként a nyugat-európai parlamentekben sok iparosmester ült már ebben az időben.

A MK-cikkek túlságosan messzemenő következtetéseivel a polgáribb (kereskedő, közgazdász) mentalitású Enyedi sem érthetett egyet. Előbb szerkesztői megjegyzésben adta tudtul egy észrevételét, majd bizonyára szerepe volt abban, hogy a *Választási mozgalmak* c. vezércikksorozat befejezetlenül szakadt félbe. A Bakay és Börcsök fajta politikus típusal Enyedi sem rokonszenvezett. (Ld. Bakay ellen írott hosszabb cikkét 1879. dec. 27—30-án.) Azok az általánosítások azonban, amelyeket MK vont le a szegedi eseményekből, a társadalomilag átmeneti helyzetű (a parasztság szemében úr, a szegedi cívisben idegen, a dzsentriében parvenü) Enyedi számára nem lehettek kedvezőek.

KÜL- ÉS BELPOLITIKAI KÉRDÉSEK

A berlini kongresszus után a Német Birodalom (tulajdonképpen Bismarck) némi fontolgatás után — tartva részint a cári külpolitika agresszivitásától, részint a Monarchia esetleges francia vagy orosz orientálódásától — kereste a szorosabb kapcsolatokat az Osztrák—Magyar Monarchiával. Andrássy, a közös külügyminiszter ebben kéreze is járt.

A rövidesen létrejött osztrák—magyar—német szövetség értelmében mindkét állam kötelezte magát arra, hogy egyikük orosz megtámadása esetén a másik egész fegyveres erejével segíti, egyéb esetleges háború alkalmából »jóindulatú semlegesség«-et tanúsít.

Ez a szerződés volt Andrássynak mint a Monarchia külügyminiszterének utolsó nagyszabású akciója. Ezzel függött össze a német császár és Bismarck ausztriai látogatása is, amelyeket MK cikkeiben említ. A német császár »baráti látogatást« tett 1879. aug. 9—10-én I. Ferenc Józsefnél, majd aug. 21-én Bismarckkal találkozott Andrássy — most már a szövetség megkötésének részleteiről tárgyalni — Gasteinban. Ez alkalommal I. Ferenc József is fogadta a német kancellárt. Vilmos császár azonban még nem döntött a kérdésben, mivel nemrég örök barátságot ígért Sándor cárnak az alexandrovoí találkozójukon. Ezért a szövetség ügye némi halasztást szenvedett és Bismarck szeptember végén ismét Bécsbe utazott, hogy Andrássyval folytassa a tárgyalásokat (erről a találkozásról írta MK a *Búcsúcsók* c. vezércikkét), és találkozott a Monarchia jelentős politikusaival (Taaffe

osztrák miniszterelnökkel, Tisza Kálmánnal stb.). Az uralkodó ismét kihallgatáson fogadta. Bismarck egyúttal alkalmat keresett arra is, hogy megnyugtassa a szövetség híret gyanakvással fogadó francia politikusokat is. (Vö.: MK *Békehangok* c. vezércikke kötetünkben.) A franciák nyugtalanságának volt is némi oka, mert amíg Bismarck Bécsben tárgyalt, Vilmos német császár történetesen éppen az 1870-ben elfoglalt Elzász-Lotaringiában időzött és nyilatkozataiban hangsúlyozta a tartománynak a Német Birodalomhoz való tartozását.

A szövetség létrejötte (1879. okt. 7.) után Andrássy lemondott. A lemondás nem volt váratlan, már 1879 augusztusában szó esett róla. Sőt Andrássy a berlini kongresszus befejeztekor úgy nyilatkozott, hogy amint sikerül a kongresszusnak a Monarchiára vonatkozó rendelkezéseit végrehajtani, visszavonul, bár az uralkodó ezzel a tervével nem értett egyet. Andrássy azt remélte, hogy Bosznia és Novi-bazar megszállásával pontot tehet a »Balkán rendezése« végére. A Monarchia más körei — főleg a katonai felső vezetés — azonban további expanzió tervét akarták ráerőltetni. Emiatt is, valamint egészségi állapota miatt is úgy látta, hogy a német—osztrák—magyar szerződés nyelbeütése után elérkezett az idő a visszavonulásra. (Vö.: Halász Imre: Egy lefutni nemzedék, továbbá Bismarck és Andrássy Nyugat 1912. II. köt.)

I. Ferenc József meglehangú levélben jelentette be, hogy elfogadja ugyan Andrássy lemondását, lelépését azonban nem tekinti »államférfiúi működése befejezésének« és bízik abban, hogy a volt külügyminiszter készségesen fogja »felhívását követni, valahányszor és akár mily téren« venné igénybe »kipróbált szolgálatait.«

Andrássy távozása tehát korántsem volt — mint az ellenzék korai örömmel állította — kegyvesztés, látványos »bukás«, és a visszavonult politikus a »háttérből« később is befolyásolta a Monarchia politikai életét. Utolsó »műve«, a német—osztrák—magyar szövetség pedig — más kérdés, hogy Andrássy személye nélkül is létrejöhetett volna — »megalapozta« azt a külpolitikát, amely végül az első világháborúhoz vezetett. (Andrássyról ld. még az *Andrássy bukása és a Finis coronat* c. MK-vezércikkeket.)

MK publicisztikai pályájának e szakaszában (kb. 1879 második felétől) jellegzetes szemléleti változásoknak lehetünk tanúi, kül- és belpolitikai vonatkozásban egyaránt.

A konkrét politikai tapasztalatok nyomán többször korrigálja korábbi véleményét. »Hej, nagy Tamások lettünk ám Bosznia óta . . .« — írja, míg korábban — ha magát a boszniai okkupációt nem helyeselte is — egyetértett a Monarchia balkáni előnyomulásával. Külpolitikai álláspontjának módosulásával függ össze Andrássyról kifejtett ez idei álláspontja is. Korábban is bírálta Andrássyt, hogy nincs önálló külpolitikai koncepciója, most azonban egyenesen Bismarck bábjának állítja be a külügyministerségtől való megválásakor.

(Ezzel párhuzamosan változások figyelhetők meg MK Oroszország-szemléletében is. Még most is a magyarságot fenyegető pánszláv-veszély bázisának tartja ugyan a cári birodalmat, de fontos előrelépésként tanúskodik a cár elleni merénylet alkalmával a »nihilisták«-ról írott cikk, amely az orosz nép zsarnokság ellen küzdő elemeivel való rokonszenvét bizonyítja.)

*

Andrássy távozását az ellenzék és MK is mindenesetre úgy ítélte meg, hogy ezzel Tisza Kálmán helyzete is megingott, és közeleg Tisza bukásának ideje is. Tervek szövődtek az ellenzéki erők fölsorakoztatására, egyesítésére, egy új Deák-párt létrehozására. A szabad-elvű pártban meglehetősen tanácstalanság uralkodott 1879 őszén. Többnyire nem tudták mire vélni, hogy Tisza miért tűzi a parlamentben szoros egymásutánban napirendre a »kényes« törvényjavaslatokat, amelyek külön-külön is alkalmasak lehettek a kormány leszavaztatására.

Ilyen volt mindenekelőtt az ún. »bosnyák törvény«, amellyel kapcsolatban már az előző parlamenti ülészakban is fenyegető interpellációk hangzottak el. (Vö.: KrK 56. köt. *Szeged, január 21. c. V.*) A javaslat lényegéből az derül ki, hogy a meghódított tartomány közigazgatása gyakorlatilag osztrák, császári jellegű lenne, a költségeket azonban Ausztria és Magyarország közösen viselné. Tisza csak minimális többséggel tudta a törvényjavaslatot elfogadtatni.

Ezt követte az ún. »honosítási törvény« napirendre tűzése, amely az állampolgárság eddig meglehetősen tisztázatlan feltételeinek lerögzítését célozta. E javaslat 32. §-a szerint a huzamos távollét is kizáró tényező. Az ellenzék ezt Kossuth »kitagadására« irányuló manővernek fogta föl és követelte, hogy Kossuth személyét tekintsék kivételnek. Tisza tiltakozott az ellen, hogy a kormány javaslata Kossuth »szárműzetésére« irányulna s rámutatott, hogy a paragrafus szerint minden huzamosabb ideig külföldön élő állampolgárnak módjában áll majd a Monarchia külképviselőténél állampolgársága fönntartására vonatkozó igényét bejelenteni. A parlament többsége változtatás nélkül fogadta el a törvényjavaslatot, ami természetesen egyúttal Kossuth »szárműzetését« is jelentette, hiszen Kossuth elvi okokból sem fordulhatott semmiféle beadvánnyal a Monarchia külképviselőéhez.

Amíg a honosítási törvény inkább akadémikus probléma volt (belátható időn belül úgysem lehetett szó Kossuth hazatéréséről, s állampolgársága a kiegyezés után formálisan sem volt meghatározható) — az ún. »véderőtörvény« komoly erőpróbát jelentett a kormány számára, mert 2/3-os szavazattöbbségre volt elfogadtatásához szükség. (A Tisza-rezsimnek 10 év múlva — ennyi időre szólt az 1879-ben elfogadott javaslat hatálya — ennek az újratárgyalása adta meg a végzetes lökést, amely után kénytelen volt átadni a helyét.)

Tisza rendkívül ügyes taktikázással az összes »kényes« törvényjavaslatot keresztülerőltette — ha minimális szavazat-fölénnyel is.

MK egész vezércikk-sorozattal kísérte végig a magyar és osztrák parlamenti ülészakot: *Készüldés, Telek, A bosnyák törvény,*

A véderőtörvény, Szeged, 1879. nov. 26., Szeged, dec. 9-én, Szegeden, dec. 15-én, Szeged, dec. 23-án.

Míg 1879 tavaszán és koranyarán megszilárdulni látta — helyesen — Tisza Kálmán és kormánya helyzetét, sőt a kormány Szeged iránt tanúsított magatartását is némi elégtétellel fogadta, most úgy vélte, Tisza Kálmán Andrássy nélkül menthetetlenül rákerült arra a »lejtő«-re, amely kikerülhetetlenül viszi az öt elnyelő »örvény« felé, holott a következő évek tanúsága szerint Tisza leküzdve a fúzió óta meg-megújuló problémákat, még csak ezután vetette meg igazán a lábát a hatalomban.

Az 1879-es év belpolitikai életében jelentős szerepet játszottak a sorozatosan kipattant korrupciós botrányok. MK kötetünkben szereplő számos cikke ezekkel foglalkozik (*Zichy Viktor meggyalázva, Jaj neked, sajtó!*, *Botrányok évadja, A közerkölcsiség hanyatlása*), más cikkeiben pedig utal, hivatkozik ezekre az egész ország, sőt a külföld közvéleményét is fölháborító esetekre.

A MK-t is huzamos ideig élénken foglalkoztató botrányok közül az utókor előtt az »Asbóth—Zichy ügy« néven ismertes, végül halálos párbajjal lezáródó eset és a »Szapáry-botrány« maradt emlékezetes.

Az »Asbóth—Zichy ügy« közvetlen előzménye a »Várady-botrány« volt, amelyet a »bécsi rendjel-pör« robbantott ki. A bécsi államügyészség ugyanis 1879 tavaszán Leopold Schweitzer, tekintélyes osztrák hírlapíró és a pesti születésű Ferdinand Sonnenberg zsurnalisztát azzal fogta perbe, hogy nagyravágyó kereskedők, nagyiparosok, üzletemberek részére rendjeleket, »udvari szállító«-i címeket stb. jártak ki busás összegekért. (Ellenzéki lapok szerint 8—20 ezer forint közötti összegért Vaskorona Rendet adtak, Ferenc József Rendet már 2000-ért is kaphatott a kliens.)

Hamarosan kiderült, hogy Schweitzerék nem közvetlen bécsi összeköttetésekkel dolgoztak, hanem magyar politikusok támogatásával folytatták üzelveiket. Sonnenberg levelezése és vallomása nyilvánvalóvá tette Várady Gábor szabadelvű párti képviselő, a magyar parlament egyik akkori alelnökének bűnrészességét. Sonnenberg arra is célzott, hogy Váradyt kívül része van az ügyben egy nála is befolyásosabb személynek.

Váradyt, a magyar állampolgárt és képviselőt — a közjogi helyzet folytán — nem állíthatták osztrák törvényszék elé, de Magyarországon kihallgatták. Azt vallotta, hogy bár valóban vett föl bizonyos összegeket, azokat részint kölcsön kapta, részint jótékony célra fordította, s értük semmiféle rendjelet, címet nem ígért. Az osztrák vádlottak és Várady helyzetét könnyítette, hogy akik pénzért akartak rendjelhez, címhez stb. jutni, saját hírnevük érdekében azt állították: a szóban forgó összegeket önként és valóban jótékony célra, letétként, kölcsön stb. adták a vádlottaknak. (Sonnenberget, ennek ellenére elítélték.)

Várady, Tisza Kálmán baráti körének tagja, demonstratív taktikázással tért ki a támadások elől. Máramaroszigeti választóihoz

hazafias frázisokkal tűzdelt védekező beszédet intézett és lemondott képviselő mandátumáról. Mindezt azért — állította —, hogy ne érhesse a vád: »mentelmi joga« révén ki akarja vonni magát a bíróság elé állítás lehetősége alól. Egyúttal késznek nyilatkozott a parlament előtt is bizonyítani állítólagos ártatlanságát, és mindezt levélben is közölte a parlamenttel. A korrektnak látszó eljárás mögött nyilvánvalóan az a számítás állt, hogy a parlamenti ülésszak végetért (a parlament legközelebbi ülésszaka csak ősszel volt esedékes), az ügy több hónapos elhúzódására számíthatott s így bőséges időt is nyerhetett. Az időhúzásnak meg is lett az eredménye: 1880. januárjában a »Budapesti Fenyítő Törvényszék« úgy döntött, hogy a Várady elleni vádindítványban előterjesztett »állítólagos« bűncselekmény »büntet-hetelenség hiánya miatt« meg nem ítéhető, s így Várady föltételezett közreműködése a »rendjel-ügy«-ben »hivatalból üldözendő büntett tényálladékat nem képezheti«. (A »rendjel-pör«-ről említés történik a kortársi szépirodalomban is. Pl.: Iványi Ödön »A szent frigy« c. elbeszélésében. Tarka képek c. kötet Bp. 1881.)

A Várady-ügy már elaludni látszott, amikor az egyesült ellenzék egyik vezető újságírója, Asbóth János, a pártcsoporthozulás központi lapjában, a Magyarországból Zichy-Ferraris Viktor gróf belügyminiszteri államtitkár, Tisza Kálmán bizalmasa és miniszterjelöltje ellen súlyos vádakat tartalmazó cikket tett közzé. (1879. jún. 28., 181. sz.) Eszerint az államtitkár az a magas állású személy, akire a »rendjel-pör«-ben célzás történt, és aki az üzelmekben Váradyt és társait támogatta.

Asbóth ekkor még nem rendelkezett részletes bizonyítékokkal, s így hetek teltek el a Zichy és Asbóth közötti nyilatkozat-háborúval.

1879. július 11-én a Magyarországból Asbóth közzé tette végre bizonyítékait is. (Gróf Zichy-Ferraris Viktor magyar királyi államtitkár úr és gyanús üzetlek.) Eszerint »kereskedői szoliditás szempontjából gyanús« üzetlekkel vádolható az államtitkár. Asbóth megjegyzi, tisztában van azzal, hogy olyan bizonyítékot, aminek alapján bírói ítélet születhessen, nem produkálhat, ezért a becsületre és a közvéleményre apellál. Mindenesetre bebizonyítja, hogy az Erlanger bankház magyarországi üzleti törekvéseit Zichy Viktor támogatta. (Az Erlanger-féle üzetlekhez tartozott a Franco—Magyar Bank, a Magyar Földhitel Részvénytársulat és a Magyar Mucipális Bank.) Az Erlangerokra jellemző »rámenősség«, agresszivitás miatt többen kiléptek a cég magyarországi üzetleinek igazgató tanácsaiból, s így Zichy egyszerre több Erlanger-üzletnek igazgatósági tagja lehetett, sőt a Mucipális Banknak elnöke is volt. Helyzetét kihasználva mértéketlenül magas proviziókat, hatalmas kölcsönöket (20 ezertől 100 ezer forintig) zsarolt ki a bankházaktól. Mindez ugyan akkor történt, amikor Zichy még »csupán« főrendiházi tagként játszott szerepet a magyar közéletben. Azonban később sem hagyott föl a pénzügyekkel. Már államhivatalnokként mintegy 20 ezer forintot fogadott el a Hatvány-Deutsch családtól, s ennek fejében a családfő magyar nemességének és báróságának a megszerzését segítette elő. A Dreher cégnél Zichy elérte, hogy túlterhelt birtokaira, amelyekre józan üz-

letember kölcsönt már nem adhatott, mintegy 200 ezer (!) forintnyi kölcsönt vehetett föl. Végül Asbóth arra hivatkozik, hogy e bizonyítékok végeredményben arra szolgálnak, hogy saját jóhiszeműségét bizonyítsák, és őt a rágalmazás látszata alól földoldják. Amennyiben állításait cáfoló bizonyítékok kerülnének elő, kész »nemcsak párbajra szállni vele [t. i. Z. V-ral], . . . hanem egyúttal nyilvánosan visszavonni minden vádat . . . és bocsánatot kérni öméltóságától.«

Az érintett bankház és üzletemberek Zichyt mentegető, vagy kezeiket mosó nyilatkozataira Asbóth 1879. júl. 20-án válaszolt a Magyarországnak. Kimutatta, hogy a bankház által provizóinak, ajándéknak stb. föltüntetett összegekhez a valóságban alig lepezett zsarolás útján jutott Zichy, illetve »kölcson« ügyletei hamis kölcsönök voltak. Fölemlítette a Dreher cégnek tett Zichy-féle szolgálatoakat is: A cég ellen Széll Kálmán minisztersége idején adócsalásért eljárás folyt. Az adócsalást a cég kőbányai sörgyarának egyik magas rangú tisztviselője — egyébként a cég főnökének, Anton Drehernek unokaöccse — követte el. A per Zichy államtitkárrá való kinevezetésé óta »elaludt«.

A kormánypárti sajtó, amely Zichy nyilatkozatai alapján eddig rágalmazónak tartotta Asbóthot, s megkísérelte Zichyt és a vele kapcsolatba került vállalkozók, nagybirtokosok viszonyát magánjellegűnek beállítani, illetve azt bizonyítani, hogy a gróf még nem volt államtitkár, amikor a kapcsolatok kialakultak és hivatalba lépésekor meg is szakadtak — hangot váltott. Az ellenzék ekkor már erőteljesen hangoztatta a miniszterelnök — és egyben belügyminiszter, tehát Zichy közvetlen hivatali feleltese — felelősségét is.

A minisztertanács is kénytelen volt az ügygel foglalkozni. A júl. 22-i ülés után félhivatalos nyilatkozat látott napvilágot, amely »valóságnak meg nem felelő állítások«-nak minősíti a Tisza Kálmán ellen fölhozott vádakat, Zichyt illetően pedig kijelenti, hogy az államtitkár »sem sajtóbírótság elé nem állítatik, tehát eljárását igazolni s magát az ellene emelt vádak alól tisztázni nem tartozik, hivatalától fel nem függesztetik« — mivel kapcsolatai magánjellegűek voltak, s a kormány az ügyre majd a képviselőház előtt fog reflektálni.

A kormány állásfoglalása és az Asbóth-féle bizonyítékokban apostrofált cégek és személyek átlátszó nyilatkozatai ellenére Zichy helyzete egyre tarthatatlanabbá vált. A Magyarország júl. 25-én olyan értesülést is közölt, amely szerint 1878-ban Zichy a szabadelvű párt pénzgondokkal küzdő, választást irányító bizottságának ajánlatot tett: majd szerez ő pénzt a »zsidóktól«.

Az osztrák sajtó nyomán ekkor már egész Európát foglalkoztatta az ügy. Tisza Kálmán állásfoglalásának súlya — érthető okokból — nem lehetett. »Felsőbb körök« álláspontját firtatták a lapok, s követelték Zichy felelősségre vonását vagy legalább lemondását. A király álláspontjáról valló dokumentum nem áll rendelkezésünkre. Valószínűnek látszik az a kombináció, amelyet ugyan bizonyítani nem lehet, de akkor az ellenzéki lapok is elfogadtak és terjesztettek. Mivel az uralkodó naponta referáltatott magának az ügy fejleményeiről, föltehető, hogy bizalmasan nyilatkozott is. Ennek a nyilatkozat-

nak tulajdonítható, hogy Tisza Kálmán fölhagyott Zichy-Ferraris Viktor védelmével s fölszólitotta, hogy mondjon le.

Zichy a lemondással elkerülte a parlament előtti felelősségre vonást, de a Nemzeti Kaszinó egy csoportja, mint magánembert becsületbíróság elé akarta állítani. A Szontagh Pál elnöke alatt 1879 őszén összeülő bizottságot azonban Zichy nem fogadta el illetékesnek. Az arisztokrácia legexkluzívabb klubja, a Jockey-Club november másodikán tartott választmányi ülésén elhatározta, hogy kizárja Zichyt tagjai sorából. Zichy e napokban — mint a lapok írják — túvé tette a fővárost, hogy Asbóthot megverhesse. Erre segédei lemondtak és kijelentették, hogy amennyiben Zichy Asbóthot bántalmazná, Asbóth önvédelemből lelőheti Zichyt. Asbóth és Zichy végül a »lovagiaság szabályai szerint« megvívta, de a háromszori golyóváltás során mindketten sértetlenek maradtak. A Nemzeti Kaszinó azonban — Ifj. Károlyi István szorgalmazására — Zichyt mint »nem feddhetetlen becsületű« egyént kizárta. Ezzel az ügy »Károlyi—Zichy ügy«-gé lett, amely újabb párbajhoz vezetett. A párbaj során Zichy halálos sebet kapott és 1880. máj. 28-án meghalt. (A Károlyi—Zichy afférról ld. Krk. 58. köt.: *Zichy Viktor gróf c. cikk és jegyzetei.*)

1879 őszén újabb botrányokat is szellőztetett a sajtó. György Endre függetlenségi párti képviselő a Kisbirtokosok Földhitel Intézetének zavaros ügyei miatt interpellált az országgyűlésen. Tisza Kálmán válaszolt, és kijelentette, hogy az Intézet ügyei a legnagyobb rendben vannak. Meglehet, hogy Tisza információi ekkor még hiányosak voltak, az ellenzék azonban jegyzőkönyvek által bizonyított adatokat tudott fölhozni a kétes manőverezésekről. Egy ilyen kétesnek látszó manőverben Tisza Kálmán bátyja, László, egyik meg nem nevezett barátja és a pénzügyminiszter, Szapáry Gyula gróf sógora is érintve volt. Az interpelláció széles hullámmotort vert.

Föltehető, hogy a Földhitel Intézet és a vele kapcsolatban álló körök jóhírének érdekében szorgalmazta a kormány a következő évi költségvetési tervezet keretében többek között a Földhitel Intézet átszervezését (a név megmaradt) és az Intézet által folyamatosan intézett ügyeletek (szőlő-dézsma váltság, földtehermentesítési kölcsönök) reformját. Szapáry Gyula pénzügyminiszter 1879 októberében terjesztette a képviselőház elé az 1880-ra tervezett költségvetési előirányzatot és az említett reformra vonatkozó elképzeléseit.

A reformterv bejelentésének hírére a tőzsdén a szőlő-dézsma váltságra és a földtehermentesítésére kibocsátott állampapírok árfolyama hirtelen 10%-ot esett. Az ellenzék kiderítette, hogy a pénzügyminiszter és rokonsága a bejelentés előtt — számítva a nyilvánvaló árfolyamesésre — nagy mennyiségű ilyen kötvényt adott el még a régi árfolyamon. Szapáry a hírlapokban közölt nyilatkozatban tiltakozott a spekuláció vádjá ellen. Azt elismerte, hogy mintegy 10 000 forint értékben adott el kötvényeket, de ez a tőzsdeügylet több héttel a pénzügyminiszteri bejelentés előtt zajlott le. Rokonai tőzsde-manővereiről pedig nem volt tudomása.

A parlamentben Pázmándy Dénes interpellációban tette szavá az ügyet és a tőzsdei bejegyzésekre hivatkozva kétségbe vonta Szapáry nyilatkozatának őszinteségét. Szapáry erre ott a parlamentben párbajra szólította föl Pázmándyt. A párbaj elmaradt, a segítők elsimították az ügyet, mivel Pázmándy hajlandó volt visszavonulni. A függetlenségi párt tekintélyes tagja, Simonyi Ernő azonban nem hagyta ennyiben az ügyet és nov. 12-én újabb interpellációt intézett a pénzügyminiszterhez. Kifejtette, hogy parlamenti fölszólalásra párbajjal fenyegetőzni a szólásszabadság és miniszteri felelősség megalázása. Szapáry azzal válaszolt, hogy a párbaj magánügy, s nem érzi kötelességének a parlament előtt válaszolni Simonyi interpellációjára. Simonyi nem fogadta el Szapáry érvelését és az értékpapír eladási ügyben is inkorrektnek találta a pénzügyminiszter eljárását. (Nem tudta volna »pár héttel« korábban a pénzügyminiszter, hogy egy egész évi költségvetés és fontos pénzügyi reform ügyében mit fog lényegében mondani a parlamentben?)

Tisza Kálmán kijelentette, hogy Simonyi interpellációja nem közügyre vonatkozik és így napirenden tartása nem indokolt. A Ház szótöbbséggel a miniszterelnök véleménye mellé állt.

Egyébként a minisztertanács is rossz néven vette Szapárytól, hogy a költségvetés tervezetének benyújtása előtt nem tárgyalt azokkal a pénzcsoportokkal, amelyeket javaslata közvetlenül érintett. — Egyúttal kormánybiztost neveztek ki a Földhitel Intézet ügyeinek tisztázására, mire az Intézet igazgatója — Végh Ignác — 1879 decemberében megszökött . . . A kormány a földtehermentesítési és szőlődézma váltságra vonatkozó reformjavaslatot visszavonta . . .

A »botrány-kampány«-ban szóba került számos más »gyanus üzlet« is. (Így pl. a gömöri iparvasutak körüli 260 000 forintos állami kárt okozó csalás, amelynek tisztázása évek óta húzódott stb.)

MK őszinte és mély erkölcsi fölháborodással foglalt egyértelműen állást a panamák és botrányok ügyében. A Tisza körül csoportosult elvtelen és haszonleső dzsentri-arisztokrata »politikuskok« leleplezésében jelentékeny szerep jutott a liberális sajtónak, és ez megerősítette az írók a sajtó hivatásáról, erkölcsi elkötelezettségéről vallott meggyőződésében. A fölfakadó fekélyek sora azonban meg is rendítette, és cikkeiben hangot kapott a székszis egy árnyalata is.

*

MK publicisztikájában ez időben olyan változásoknak lehetünk tanúi, amelyek a következő esztendőben erősödnek csak igazán föl. Ezek egyike a kimondottan napi politikai érdekű cikkek — főképp vezércikkek — lendületének megfogyatkozása, nyelvezetének megszűkülése. Úgy látszik, mintha kevesebb fáradságot szentelne elhatárolóan egyéni vélemény és hang kialakítására e téren, többet támaszkodik pl. az egyesült ellenzék lapjára, a Magyarországra és néhol a függetlenségi párti Egyetértésre. (Különösen Bismarck bécsi látogatásairól, Tisza Kálmán közeli bukásáról szóló cikkeire gondolunk.)

Nyelvezetében egyre egyhangúbban ismétlődnek saját korábbi, már sztereotíppá lett fordulatai.

Emögött egyik okként az országos politika heti fordulatának követésébe való belefáradását sejtjük. Oka lehet még az a néhány, nagy lendülettel kezdett, de meddőre fordult elvi vita, amelyet ebben az időben folytatott. (Legnagyobb lélegzetű politikai elmefuttatását, a *Választási mozgalmakat* magyarázat nélkül abbahagyta!)

Láthatóan egyre jobban vonzódott a publicisztikai témáknál is a »szépirodalmibb« megközelítéshez, a karcolathoz. (Ld. pl.: *A nagyság átka* a bolgár kormányválságról.) A korábban nagy kedvvel írt, de az ötleteket szétforgácsoló »apróság«-ok is kezdenek elapadni, helyüket új »műfaj«, a szinte szabályos karcolattá kerekített, egységesebb és valamivel terjedelmesebb »petit« foglalja el fokozatosan. Ahol ezek — témájuk következtében — összefűződhetnek, még visszatér a »fény- és árnyképek«-féle egységbe foglalás. Ilyen kötetünkben *A vereshajú, s ezt folytatja majd e »nembene«, 1880-ban, a Tisza Lajos és udvara Szegeden* (Krk 59. köt.).

Hasonló folyamat figyelhető meg a színházi tudósításoknál is; a korábban is néha keresettre, erőltetettre sikerült »szabályos« színikritikák (pl.: *Az ellenállhatatlan*. Krk 56. köt. 207—210. l.) helyére fokozatosan a színeszokról, a színházról írott humoros-szatirikus karcolat lép.

Kötetünkben az ilyen »műfajváltozások« jelentkezésének még viszonylag csekély volta miatt, továbbá a sorozat egyöntetűsége kedvéért megtartottuk a korábbi beosztást (tárcák, vezércikkek, »apróságok« stb.), ha egyes esetekben szó férhetne is néhány frás elhelyezéséhez (pl.: *Színház és jég sport*).

ÉLETRAJZI JEGYZETEK

A jelen kötetbe gyűjtött cikkekben, karcolatokban stb. előforduló személynevek magyarázatát, illetve a megemlített közéleti személyiségek legfontosabb életrajzi adatait az alábbiakban közöljük. (Kivételt képeznek Aradi Gerő színingazgató ekkor Szegeden játszó társulatának tagjai, akiknek nevét és jelenleg hozzáférhető adatait »A „Színház” rovatból« c. fejezetünk jegyzeteinek élén találja együtt az olvasó.)

Almássy (Balogh) Tihamér (1838—1907) — orvos, népszínmű-szerző.
Amadeus Ferdinand (1845—1890) — aostai herceg, 1870-től 1873-ig spanyol király. Az uralkodása elé tornyosuló nehézségektől visszaretent és önként lemondott a trónról. Mint az olasz hadsereg magasrangú tisztje élt tovább hazájában.

Andrássy Gyula, gróf (1823—1890) — életének főbb mozzanatai: Részt vett a szabadságharcban, és diplomáciai kiküldetést vállalt Törökországban. 1858-ig emigrációban élt. Ekkor szakított az emigrációval, hazatért és Deák Ferenchez csatlakozott. A kiengesztelés megtörténné, ő lett a miniszterelnök. 1871 végén a mi-

- niszterelnökséget a közös külügyminiszterséggel cserélte föl 1879-ben lemondott.
- Apponyi Albert, gróf* (1846—1933) — politikus, 1872 óta képviselő, a »mérsékelt ellenzék« egyik vezetője; 1917—1918-ban kultuszminiszter.
- Arnim, Harry Karl* (1824—1881) — porosz diplomata, 1870-ben érdemei elismeréséül grófi rangot kapott. A 70-es évek elején Bismarck munkatársa volt. Fontos okmányok eltulajdonításának vádjával eljárást indítottak ellene. Ez elől 1874-ben külföldre menekült.
- Asbóth János* (1845—1911) — neves konzervatív publicista, író. Apja, Asbóth Lajos a szabadságharcban honvédtábornok volt. Miután 1863-ban összeesküvés gyanúja miatt haditörvényszék elé állították, műgyetemi tanulmányait Zürichben fejezte be. 1866-ban Párizsban belépett a Klapka-légióba. Ennek főszozlása után hazatért. Előbb hivatalnok, majd publicista lett.
- Bakay Nándor* (1833—1902) — kötélverősegekből lett szegedi nagyiparos, függetlenségi párti képviselő, Szeged iparosodásának jelentős előmozdítója. (Részletes életrajzát ld. jegyzeteink bevezetésében.)
- Balázs Sándor* (1830—1887) — író és szerkesztő. Humoros elbeszéléseket és vígjátékokat írt; Dickens és Thackeray magyar »tanítványai«, fordított is tőlük. Egy ideig Szana Tamás mellett társ-szerkesztője volt A Petőfi-Társaság Lapjának, ahová MK is dolgozott. — MK baráti köréhez tartozott; írónk sokszor említi, pl.: Krk 54. köt. 132. l. stb.). (Rubinyi hosszasan ismerteti B. S. és MK kapcsolatát: 72. l.)
- Beöthy László* (1826—1857) — viszontagságos életű bohém, vándor-színész, humorista író. MK meglehangú méltatást írt 1908-ban újra kiadott humoros-érzelmes regénye, a »Goldbach & Comp.« elé. »A feketekávé mellől« c., itt közölt MK-tárcában említett pék Beöthy László »Krszjlvinszky Vendel« c. mulatságos novellájának főszereplője.
- Besze János* (1811—1892) — 1848-as nemzetőr parancsnok volt, népszerű Deák-párti szónok, országgyűlési képviselő. — Föltűnően magas termete miatt MK többször élcelődött személyén. (Pl.: Krk 53. köt. 176. l.)
- Beust, Ferdinánd* (1809—1886) — szász miniszter, majd a Monarchia külügyminisztere, 1871-től párizsi, majd londoni nagykövete.
- Bigot de Précomeneu, gróf* (1750 körül — 1826) — francia politikus, jogász, a francia polgári törvénykönyv, a Code Napoleon egyik szerkesztője.
- Bismarck, Otto, herceg* (1815—1898) — porosz köznemesi katonacsalád sarja, államférfi, kancellár; a német nagyburzsoázia és föld-birtokos osztály érdekeit szolgáló militarista szellem fő képviselője.
- Bittó István* (1822—1903) — az utolsó Deák-párti miniszterelnök; 1876-ban visszalépett mint országgyűlési képviselő és főrendiházi tag vett részt a politikai életben.

- Blaháné Kölesi Lujza** (1850—1926) — »Blaha Lujza«; páratlan hírnevű népszínmű-énekesnő. Jellegzetes játékmódorával új stílust honosított meg a magyar népszínműben.
- Börcsök Sándor** — módos, tekintélyes szegedi gazdaember, szappanfőző és gyertyaöntő műhely tulajdonosa, a szegedi Alsóvárosi Népkör elnöke, törvényhatósági bizottsági tag. — MK a Börcsök nevet — mint jellegzetes szegedi családnevet — fölhasználta a Szent Péter esernyője c. regényében is. Krk 7. köt. 53—54. l.
- Byron, George Noel Gordon, lord** (1788—1824) — a híres angol költő.
- Csanády Sándor** — függetlenségi párti képviselő, MK egyik sokat emlegetett képviselő-figurája. Nekrológot is írt róla: »Meghalt Csanády bácsi« Hi 5. köt. *Az én halottaim.* 173. l.
- Csengery Antal** (1822—1880) — politikus, neves publicista, 1845—49 között a Pesti Hírlap szerkesztője, a centralisták köréhez tartozott. 1849-ben a Szemere-kormány belügyminisztériumában tanácsos; a »mérésékelt« irányzat híve. Az 1850-es, 1860-as években a magyar tudományos és irodalmi élet szervezeti kereteinek egyik kialakítója, Deák Ferenc politikájának következetes híve, 1868-tól országgyűlési képviselő. MK korábban ellenszenvvel nyilatkozott róla, a nekrológban — érthető okokból — hangja jelentékenyen megenyhült.
- Osernátöny (Cseh) Lajos** (1823—1901) — a szabadságharc idején Kossuth titkára, 1867-ig emigrációban élt. Hazatérve félelmetes tollú, személyeskedő publicistaként tűnt föl; az ún. »balközép«-hez csatlakozott és Tisza Kálmán híve maradt a »fúzió« után is.
- Dáni Ferenc** (1816—1883) — vitéz 1848-as nemzetőrkapitány volt; Szeged fölemelkedő iparos-rétegének egyik jellegzetes képviselője, a város főispánja.
- Deák Ferenc** (1803—1876) — személyéről és működéséről MK mindvégig elismeréssel szól. Gyakran föleleveníti Deák anekdotáit és szellemes mondásait.
- Deréki Antal** (1849—1931) — színész, színmű- és novellaíró; ez időben a SZN is közölte elbeszéléseit.
- Dobó István** — szegedi származású fővárosi ügyvéd, akit 1879-ben a szegedi népkörök jelölő bizottsága képviselőjelöltül kért föl, de ő kitért a megtszaltetés elől. Később a Kisbirtokosok Földhitel-Intézetének botrányába keveredett. (Állítólag rejtegette a szökött igazgatót.) Ld. jegyzeteink bevezetésének a korrupciós botrányokról szóló része.
- Dobó Miklós** (1823—1898) — Csanád-egyházmegyei kanonok, a szegedi királyi biztosi tanács tagja.; Dobó István testvére.
- Dobsa Lajos** (1824—1902) — ügyvéd, földbirtokos, író. Jogi tanulmányai befejeztével vándorszínésznek állt, s mint ilyen ismerkedett meg Petőfivel, kivel sokáig együtt lakott. Színművei, főleg történeti tragédiái az 1850-es években sikert arattak.
- Együd István** (1838—1882) — paraszt származású színművész, az 1860-as években a budai Népszínháznál játszott. 1875 óta a pesti Népszínház tagja volt. MK nagyra becsülte tehetségét, a szegedi színészek produkcióit többször mérte Együdéhez.

- Enyvári Sarolta* (1858—?) — 1875-ben került színpadra mint sokat ígérő énekes tehetség. Szegeden, Aradon, Szabadkán, Székesfehérvárott játszott, majd Grazba szerződött. Ettől kezdve sorsáról nincsenek adataink azon kívül, hogy a 80-as években Triesztben, Pólában (Pula), majd később Stettinben (Szeczin) bukkant föl. Az 1878—1879-es évadban Aradi társulatában játszott Szegeden. MK számos kritikájában elismeréssel említette játékát és asztaltársaságának tagjaival meg is ünnepelte jutalomjátékát. (Ld. Krk 55—56. köt. A »Színház« rovatból c. fejezet és jegyzetek.)
- Erdélyi Marietta* (1851—1928) — tehetséges színművész, énekesnő; az 1870-es években Lipcsében, Bécsben, a pesti Nemzeti Színházban aratott sikereket. 1878-ban a Kolozsvári Nemzeti Színház tagja, majd később mint színigazgató is kísérletezett. — MK nagy tisztelője volt, számos cikket írt róla.
- Ferenc József* (1830—1916) — 1848-tól osztrák császár, 1867-től magyar király.
- Forgách Sándor, gróf* (1814—1894) — császári és királyi kamarás, 1848—49-ben a szabadságharc leverésére induló orosz csapatok fővezérégen osztrák császári biztos.
- Ghyczy Kálmán* (1808—1888) — politikus, a kiegyezés utáni magyar közélet egyik vezető alakja. 1874-ben a Bittó-kormány pénzügyminisztere; a Tisza-féle fúzió alkalmával (1875) lemondott e hivataláról s a képviselőház elnöke lett. — Személyével és működésével MK sokszor foglalkozott publicisztikai dolgozataiban. (Ld. Krk 51—52. köt.)
- Gouzien, Armand* — francia publicista, hírlap-tulajdonos.
- Gregersen, Guilbrand* — norvég születésű faiparos. 1865-ben Pesten ácsipari telepet alapított, majd részt vett a vasút- és hídépítő vállalkozásokban. Szeged újjáépítésekor számos megbízáshoz jutott, ezért irodát is nyitott a városban.
- Heckenast Gusztáv* (1816—1878) — hírneves nyomdatulajdonos: 1840-ben vette át Landererrel Wigand Ottó pesti nyomdáját. A vállalkozás 1873-ban »Franklin Társulat« néven részvénytársasággá alakult.
- Herman Ottó* (1835—1914) — sokoldalú, kiváló természettudós, néprajzkutató, politikus. Először Szegeden választották képviselővé.
- Herrich Károly* — mérnök, a Tisza szabályozásának egyik szakértője, minisztériumi osztálytanácsos.
- Horst, Julius, báró* (1830—1904) — 1871-től 1880-ig osztrák hadügyminiszter.
- Horváth Gyula* (1845—1897) — országgyűlési képviselő, ekkoriban a szegedi királyi biztosi tanács tagja. Ettől kezdve MK személyes jóbarátja.
- Horváth Sándor* — ekkoriban gimnáziumi tanár Szegeden.
- Irányi Dániel* (1822—1892) — a márciusi ifjak egyike volt, 1848—49-ben képviselő és kormánybiztos. Az emigrációban értékes munkát fejtett ki. A kiegyezés után hazatért, képviselővé választották s az ún. »szélsőbal«, majd a függetlenségi párt vezére lett. A köz-

- jogi, egyházpolitikai és választójogi kérdésekben egyaránt érvényesítette viszonylag radikális fölfogását.
- Istóczy Győző* (1842—1915) — szabadelvű párti országgyűlési képviselő; 1875. ápr. 8-i parlamenti beszédével az antiszemitizmus országos hangadója lett. Számos ilyen jellegű akciót szervezett, lapot, röpiratot adott ki.
- Ivánkovich Károly* — neves üveg- és porcelánkereskedő ez időben Szegeden; Makón is volt üvegkereskedése.
- Jámbor Pál* (1821—1897) — katolikus pap, konzervatív beállítottságú költő és író; a szabadságharc után hosszabb ideig tartózkodott Párizsban, számos magyar irodalmi alkotást fordított franciára.
- Jekelfalussy Lajos* (1828—1899) — a m. kir. fővárosi államrendőrség és az országos csendőrség megszervezője. Részt vett a szabadságharcban, azután jogot végzett. Összeesküvés gyanúja miatt elfogták a börtönbüntetést szenvedett. Az 1860-as években Borsod megye főszolgabírája, később Miskolc polgármestere, 1865-ben országgyűlési képviselő lett. 1870-től a belügyminisztériumban dolgozott, Tisza Kálmán bizalmas embere.
- Jókai Mór* (1825—1904) — hatása MK-t egész pályáján végigkísérte, bár a tanítvány idővel eltért mestere útjától és írói módszereitől. A jelen kötetbe gyűjtött cikkekben is gyakran említi MK Jókait, akit fiatal korában rajongva tisztelt.
- Kaas Ivor, báró* (1842—1910) — publicista és politikus. Mint hírlapíró a Hon, majd a Hazánk szerkesztőségében kezdte pályáját, később a Reform, a Pesti Napló, a Budapesti Hirlap és végül az Alkotmány munkatársa lett. Több cikluson át tagja volt az országgyűlésnek, előbb mint Apponyi Albert híve, később néppárti programmal.
- Káldy Gyula* (1831—1901) — zeneszerző és karnagy, a Nemzeti Színház színiiskolájának ének- és zenetanára. Bizet és Massenet műveinek magyarországi bemutatója. 1885-ben a megnyíló Operaház főrendezője, majd igazgatója lett.
- Kállay Ödön* (1815—1879) — függetlenségi párti politikus, Szeged egyik választókerületének képviselője. (Részletesen ld. kötetünkben MK róla írott nekrológját és jegyzeteit.)
- Kalmár Imre* — szegedi hajósgazda, virilista; szállítási vállalkozó, az ún. Rókusai Népkör elnöke.
- Kalmár István* (1846—1896) — szegedi ügyvéd, MK szűkebb baráti körének tagja, az árvíz idején a hősiesség mentők egyike. MK Szegedről való távozása után is kapcsolatot tartott vele egy ideig.
- X. Károly* (1757—1836) — francia király, aki 1824-ben lépett trónra és az 1830-as júliusi forradalom hatására mondott le.
- Károly* (1625—1649) — angol király. Hosszú ideig a parlament mellőzésével uralkodott, az angol polgári forradalom idején a parlament mint zsarnokot, gyilkost és az ország ellenségét jelenlétében halálra ítélte. 1649-ben kivégezték.
- Károlyi István, gróf* (1845—1907) — részt vett az emigráció mozgalmában; a kiegyezés után a főrendiház pozitív alakjai közé tartozott, a Nemzeti Kaszinó hazafias érzelmű csoportjának hanga-

- dója volt. MK ezért becsülte és példaképpül állította a magyar arisztokrata fiatalság elé. Ld. Krk 56. köt. 125. l.
- Károlyi Sándor, gróf* (1831—1906) — a szabadságharc után emigrált, hazatérve az Országos Gazdasági Egyesületben tevékenykedett; 1881-től szabadalvú párti képviselő.
- Kelemen István* (1833—1926) — gazdag szegedi ügyvéd, a helyi ügyvédi kamara választmányának és a városi köztörvényhatósági bizottságnak tagja. Egyik leányát Reöck Iván mérnök, Munkácsy Mihály szegedi rokona vette feleségül. A világhírű festő néhány-szor meglátogatta Kelemenéket. Egy ilyen látogatáson, 1891-ben MK is jelen volt. (Ld. Nacsády József: Két kirándulás. Adalékok MK életrajzához. Szeged, 1960.)
- Kemény Nándor* (1818—1895) — módos szegedi polgár, évekig a város egyik magas rangú rendőrtisztviselője, Jókai Mór jó ismerőse. (Nála szállt meg Jókai szegedi tartózkodásai idején.) A város e jellegzetes alakját MK gyakran említi írásaiban még évtizedek múltán is.
- Kemény Gábor, báró* (1830—1888) — közíró, politikus; Tisza Lajos belügyminiszteri államtitkára, majd 1878—1882 között földművelésügyi miniszter.
- Kende Kamut* (1821—1903) — szabadalvú párti képviselő, régi Szatmár megyei nemesi családból. Rokonságban állt számos tekintélyes politikus famíliával (Kállayak, Telekies stb.). 1879-ben a Szegedet is magába foglaló árvízmentesítő társulat kormánybiztosa volt. Az árvíz idején MK hevesen támadta mulasztásaiért, utóbb megenyhült a róla szóló írásainak hangja. (Ld. Krk 56. köt. 253. l.)
- Kende Pál* (1842—1902) — a Farkas Antal szegedi tanár által 1879-ben szerkesztett Szegedi Kalauz a királyi biztosi hivatal iroda vezetőjeként tartja számon.
- Keszler József* (1846—1927) — tanár, újságíró, kritikus; francia hírlapok magyarországi tudósítója.
- Királyi Pál* (1821—1892) — publicista, történész, lapszerkesztő; előbb Deák-párti, majd Apponyi csoportjához tartozó országgyűlési képviselő. Nevezetes a magyar zenei élet föllendítése érdekében kifejtett közéleti munkássága.
- Koczor János* (1858—?) — ekkor városi aljegyző, később a város rendőrkapitánya volt.
- Komjáthy Béla* (1847—1916) — ügyvéd, politikus. 1875-től 1906-ig — alig egy év kivételével — országgyűlési képviselő függetlenségi párti programmal. Alelnöke volt a függetlenségi és 48-as pártnak. Mint ügyvéd különösen a politikai sajtóperek terén ért el sikereket, mint képviselő pedig főként pénzügyi és közgazdasági kérdésekkel foglalkozott. 1879—80-ban az árvíz után létesített szegedi királyi biztosi tanács tagja és a kisajátítási bizottság elnöke volt. — MK ekkor ismerte meg közelebbről, számos karcolatában foglalkozott alakjával. Ld. Krk 58—59. köt.
- Kovács Albert* — gazdag szegedi gyógyszerész, virilista, a törvényhatósági bizottság tagja, az iskolaszék elnöke.

- K. Papp Miklós** (1837—1880) — hírlapíró szerkesztő; ő alapította és szerkesztette a neves kolozsvári napilapot, a Magyar Polgárt.
- Kremminger Antal** (1804—1885) — szegedi iparosfiúból lett pappá, ekkor belvárosi plébános, prépost. Városszerte jóízű anekdotáiról volt híres. — MK többször rokonszenvvel említi szegedi írásiban. (Pl. Krk 56. köt. 60., 145. l.)
- Kun Pál** (1842—1891) — tanár, a függetlenségi párt lapjainak munkatársa.
- XIV. Lajos** (1638—1715) — francia király, a »napkirály«; uralkodása a francia abszolutizmus fénykora volt.
- Lamballe hercegnő** (1749—1792) — Mária Antoinette 18 éves korában özvegyé lett udvarhölgye és bizalmasa.
- Lauka Gusztáv** (1818—1902) — író, szerkesztő. Humoreszkjeivel és tréfás verseivel szerzett nevet. — MK kedves fölényvel emlegeti írásaiban »Gusztai bácsi«-t.
- Laurençon** — köztársasági párti francia képviselő, a Szeged megsejtésére indult párizsi gyűjtőakció egyik kezdeményezője. Maga is részesült — mint az 1870—71-es porosz—francia háború sebesült hadifoglya — magyar segélyadományban.
- Lázár György** (1851—1915) — szegedi ügyvéd, később városi főügyész, majd polgármester. Az újjáépítés idején a város pénz- és közművelődésügyi irányítója.
- Lechner Lajos** (1833—1897) — neves építész, a főváros 1870-es évek beli rendezési tervének díjnyertes elkészítője. Szeged árvíz utáni újjáépítésének műszaki tervezője és irányítója. (Erről szóló műve: »Szeged újjáépítése«. Bp. 1891.)
- L'Enclos, Ninon de** (1616—1706) — szépségéről és szellemességéről egyaránt híres francia hölgy, akinek szalonja a párizsi társasági élet központja volt.
- Lévay Ferenc** (1848—1895) — tanár, a Szegedi Híradó munkatársa; az 1880-as években Csongrád megye tanfelügyelője.
- Ludvigh János** (1812—1870) — publicista, országgyűlési képviselő, az emigrációban Kossuth egyik fontos bizalmi embere. Szeged 1869-ben választotta képviselőjévé. Mivel ugyanekkor a késmárki kerület is megválasztotta, annak a mandátumát fogadta el. Szegeden új választást írtak ki, és akkor lett a második választókerület (Alsóváros) képviselője Kállay Ödön. — MK tehát pontatlanul volt informálva, amikor azt írta Kállay nekrológiájában, hogy Kállayt Ludvigh halála után választották képviselőjükül a szegediek.
- Madarász József** (1814—1915) — politikus, az 1848-as országgyűlésben a radikálisok egyik vezetője, majd Kossuthhoz csatlakozott s követte a kormányt Debrecenbe. Világos után súlyos börtönbüntetésre szenvedett. 1865 óta évtizedeken át parlamenti képviselő volt, függetlenségi párti programmal. — MK gyakran élcelődött parlamenti fölshólasáinak szenvedélyes-patetikus modorán.
- Márkus István** (1847—1880) — publicista, országgyűlési képviselő, Márkus Emilia színművész nő testvérbátyja. Az orosz—török

háború idején (1877—78-ban) haditudósító volt. Tagja és előadója volt a parlament véderő-bizottságának és a delegáció hadügyi bizottságának.

Massenet, Jules (1842—1912) — neves francia zeneszerző, 1878-tól a párizsi zenekonzervatórium tanára.

Maszák Hugó (1831—1916) — újságíró, festő, képzőművészeti folyóiratok szerkesztője és munkatársa. A Magyar Távirati Iroda egyik megalapítója.

Mezey Ernő (1851—1932) — publicista, a függetlenségi párt radikális szárnyához tartozott. 1878-ban Gyomán választották volna meg, de csak 1881-ben jutott mandátumhoz.

Mikó Imre, gróf (1805—1876) — a nemzeti irodalom, az erdélyi színjátszás, a tudományos élet és iskolaügy buzgó támogatója volt. Közlekedésügyi minisztersége idején robbant ki a vasútépítési panamák egy része.

Mirabeau, Honoré Riquetti, gróf (1749—1791) — a francia forradalom előtt szellemes röpiratokban támadta a zsarnokságot, a forradalmi nemzetgyűlés népszerű szónoka volt. A fölvilágosult, alkotmányos monarchia híveként megpróbálkozott a király és a nemzetgyűlés között közvetíteni, de mindkettő bizalmát elvesztve buknia kellett.

Mocsáry Lajos (1826—1916) — függetlenségi párti politikus, a kiegyezés óta a párt egyik vezető alakja.

Montecuccoli, Raimundo, gróf (1609—1680) — 17 éves korától a császári hadseregben szolgált; 1660-tól 1665-ig a Magyarországon állomásozó osztrák császári seregek főparancsnoka.

Montez, Lola (1820—1861) — híres táncosnő; kalandos ifjúság után I. Lajos bajor király kedvese.

Nagy István (1847—1928) — vidéki énekes színész; 1878—79-ben Aradi Gerő társulatának volt a tagja Szegeden.

III. *Napóleon* (1808—1873) — francia császár, I. Napóleon unokaöccse. 1848-ban köztársasági elnökké választották. 1851-ben államsínnnyel diktátorrá lett, majd egy év múlva császárrá deklarálta magát.

Nikó Lina (1843—1905) — színésznő, 1868-ban kezdte pályáját. Sokáig vidéken működött (Szabadkán, Pécsen, Szegeden stb.). 1877-ben a Népszínház tagja lett. 1896-ban a Vígszínház szerződtette s ott működött haláláig. — MK többször írt róla, így egy pesti színházi botrány alkalmából (Krk 53. köt.), valamint szegedi vendégszerzéseikor (pl. Krk 56. köt. 220—221. l.).

Novák József — szegedi ügyvéd, ez időben a város tisztí főügyésze.

Nyáry Pál (1806—1871) — az 1840-es években Pest megye másodalispánja, a szabadságharc idején a Honvédelmi Bizottmány tagja, majd a kibékülést óhajtó Béke-párt egyik vezetője. A világsí fegyverletétel után súlyos börtönbüntetést szenvedett. — A politikai életben mint a haladásnak a forradalmi utat ugyan elutasító, de következetes, adott esetben erélyes föllépést is vállaló híve szerzett tekintélyt. 1871-ben elkövetett öngyilkossága országos megdöbbenést keltett.

- Nyilassy Pál, dr.* (1849—1919) — szegedi ügyvéd, az 1870-es évek elején a betyárvilágot kiirtó Ráday gróf egyik tisztviselője; az árvíz idején bátorságával tűnt ki. MK szegedi baráti köréhez tartozott.
- Odry Lehel* (1837—1920) — operaénekes, Odry Árpád neves színművészünk apja. 1862-ben a Nemzeti Színház énekkarába került, majd a kolozsvári Nemzeti Színház tagja lett. 1869-től a pesti Nemzeti Színház, majd a megnyíló Operaház énekesé lett. Néhány drámáját és népszínművét egy időben sikerrel játszották.
- Orczy Béla, báró* (1822—1917) — Tisza Kálmán régi híve, 1879 és 1909 között az uralkodó személye körüli miniszter tisztét viselte.
- Osztrovszky József* (1817—1899) — szegedi jogász, az 1860-as években a város polgármestere. 1869-ben az országos legfőbb ítélőszék bírója lett a később Pestre költözött. Az árvíz után meglátogatta szülővárosát. MK »Szeged, július 16-án« c. vezércikkének idézete erre a látogatásra vonatkozik kötetünkben.
- Páczai János* (1851—1880) — népszerű szegedi cigányprímás. Halálakor MK rövid nekrológot írt a SzN-ba. (Krk 58. köt.)
- Pályfi Ferenc* (1824—1907) — szeged vidéki földbirtokos, 1872-től Szeged polgármestere.
- Pállik Béla* (1845—1908) — festőművész. Előbb a közéleti személyek portréfestőjeként, később mint táj- és különösen mint állatfestő lett híressé. 1879. augusztus elején Szegeden járt és vázlatokat készített az elpusztult városról.
- Patti, Adelina* (1843—1919) — világhírű olasz énekesnő, szeszélyes, »kegyetlen« primadonna. 1867-ben szerepelt először hazánkban, majd később is többször föllépett (1875, 1876, 1881, 1885 stb.).
- Pauler Tivadar* (1816—1886) — jogtudós, egyetemi tanár; 1872 és 1875 között, majd 1878-tól haláláig igazságügyi miniszter.
- Pázmándy Dénes* (1848—1936) — emigrációban nőtt föl, ekkor kialakult francia kapcsolatait mindvégig megtartotta. Előbb az egyesült ellenzék országgyűlési képviselője, majd a függetlenségi párt nacionalista szárnyához csatlakozott.
- Péchy Tamás* (1829—1897) — politikus. Mint őrnagy végigküzdötte a szabadságharcot. 1868-ban balközépi (Tisza-féle) programmal képviselővé választották. 1875-ben a fúzió során létrejött szabadelvű párt tagja lett és 1880-ig a közmunka- és közlekedésügyi miniszteri tárcát vitte.
- Perczel Béla* (1819—1888) — földbirtokos, szabadelvű párti politikus (Perczel Mór honvédtábornok testvéröccse). 1875 és 1879 között igazságügyi miniszter.
- Pállik Kálmán* (1839—1922) — szegedi ügyvéd, a város egyik képviselője a királyi biztosi tanácsban. — MK 1880-ban karcolatot írt róla a »Tisza Lajos és udvara Szegeden« c. művében (Krk 59. köt.). A város tekintélyes közéleti embere volt, emlékét Móra Ferenc is megörökítette. (Szegedi tulipántos láda 190. l.)
- Polczner Jenő* — szegedi ügyvéd, a városi köztörvényhatóság tagja, a helyi ügyvédi kamara választmányának hangadója, a függetlenségi párt híve.

- Pompadour márkinő* (1721—1792) — Johanna Poisson; XIV. Lajos francia király kedvese. A szép és művelt asszony nemcsak a királyi udvarra, hanem a francia politikai életre is jelentékeny hatással volt.
- Pósz Alajos* — módos szegedi órás és ékszerész.
- Prielle Kornélia* (1826—1906) — a legjelesebb magyar drámai színésznők egyike. 1844-ben a Nemzeti Színház szerződöttette, de 1845-ben vidékre távozott. 1846-ban — hirtelen föllángolásában — Petőfi feleségül kérte. 1847-ben Szerdahelyi Kálmán felesége lett. 1857-től haláláig a Nemzeti Színház tagja volt. — MK nagy tisztelője volt művészetének (ld. 1879. márciusi szegedi vendégszerepléséről írott cikkei: Krk 56. köt. 227—231. l., illetve a művésznő 1881-ben tartott jubileuma alkalmából írott megemlékezése: *Egy negyvenéves pályá* Jk 36. köt. 67. l.).
- Rauscher Lajos* (1845—1919) — német születésű műegyetemi tanár Pesten; építéssel és iparművészettel foglalkozott.
- Réh János* (1811—1881) — szegedi ügyvéd, a függetlenségi párt híve; 1867-ben a város polgármestere volt.
- Reiner (Rainér) Ferenc* — gazdag szegedi faiparos (kádár, bútorasztalos) dinasztia feje; 1879-ben a Szegedi Ipartársulat választmányának elnöke. — MK a »Szeged Pusztulásá«-ban is megemlékezett személyéről. (Krk 56. köt. 155. l.)
- Reizner János* (1847—1905) — Szeged város főjegyzője, majd múzeumának és könyvtárának igazgatója, a város történetének első megírója. (*Szeged története* I—IV. Szeged 1901).
- Rómer Flóris* (1815—1889) — szerzetes tanár, természettudós, a szabadságharc idején honvédtiszt; 1868-tól a régészet tanára a pesti egyetemen.
- Rónay Béla* — Torontál megyei földbirtokos.
- Rops, Felicien* (1833—1898) — francia író és festő, a *Le Figaro* c. lap munkatársa.
- Rosenberg Izidor* (1848—1918) — (Rózsa Izsó) tekintélyes szegedi ügyvéd, ez időben az ügyvédi kamara elnöke, az izraelita hitközség elöljáróságának tagja.
- Saint-Évremond, gróf* (1613—1703) — kiváló tehetségű katonatiszt, szónok és költő; politikai okok miatt hazájából, Franciaországból, Angliába emigrált.
- Sándor Móric, gróf* (1805—1878) — vakmerő lovasbravúrjairól híres arisztokrata.
- Savojai Eugén* (1663—1736) — Franz Eugen szavójai herceg, híres császári hadvezér, részt vett Bécs 1683-i fölmentésében, Buda 1686-i visszafoglalásában és a törököknek Magyarországról való kiűzésében.
- Sennyey Pál, báró* (1824—1888) — politikus. Egész pályafutása alatt szemben állt a haladó erőkkal. A szabadságharc idején és a Bach-korszakban visszavonult a politikai élettől, 1860-tól a konzervatívok egyik csoportjának vezére. Nem állt távol a Deák-párttól, de mivel nem kapott helyet a kormányban, ismét a jobboldali ellenzék álláspontját foglalta el. 1884-től a főrendiház elnöke. —

- MK mindig támadta Sennyeyt és csoportját.** (Pl. Krk 54. köt. 126. l.)
- Sheridan, Richard* (1751—1816) — angol politikus, kiváló szónok, vígjáték-író.
- Simonyi Lajos, báró* (1824—1894) — végigküzdötte a szabadságharcot, a fegyverletétel után várfogságra ítélték. Az 1860-as évektől kezdve Tisza Kálmán híve. 1875-től 1878-ig földművelés-, ipar-, és kereskedelemügyi miniszter Tisza Kálmán kormányában. 1878-ban lemondott és visszavonult a közélettől.
- Somogyi Ede* (1852—1921) — hírlapíró, lapszerkesztő, műfordító; a Rautmann-féle »Magyar Lexicon« szerkesztője.
- Sorel Agnès* (1409—1450) — Agnès Sorel királyi udvarhölgy, VII. Károly francia király kedvese; a francia történelmi köztudat népszerű alakja.
- Szabados János* (1839—1891) — szegedi hírlapszerkesztő, költő. 1872-ben a város közművelődésügyi tanácsnoka lett, 1884-től helyettes polgármester. A Petőfi-Társaság tagja. Költeményeinek gyűjteményes kötete 1894-ben jelent meg Szegeden.
- Szalay Imre* (1846—1917) — köztársasági érzelmű, függetlenségi párti képviselő, 1875-től 1896-ig volt a parlament tagja.
- Szana Tamás* (1844—1908) — ügyvédi oklevelet szerzett, de mindig irodalmi pályán működött. A magyar irodalom és művészetek buzgó ismertetője volt a német és francia folyóiratokban s maga is szenvedélyes műgyűjtő. A Petőfi-Társaságnak kezdetől fogva főtájkára, majd tiszteleti tagja. Szorgalmas műfordító és szerkesztő. Folyóiratai: Figyelő 1871—76, Otthon 1875—76, Regélő 1876, A Petőfi-Társaság Lapja 1877—78, Koszorú 1879—82. (Egy részüknek MK is munkatársa volt.) Számos önálló művet is írt, Mikszáthtal két hosszabb tanulmányban is foglalkozik, Mikszáth is több írásban örököltette meg alakját. (Pl. Krk 29. köt. 120. l.)
- Szapáry Gyula, gróf* (1832—1905) — politikus, a kiegyezés után többször volt miniszter, 1878—1887 között pénzügyminiszter.
- Szegheő Attila* — főmérnök, a szegedi folyammérnöki hivatal vezetője.
- Szekerke József* — gazdag szegedi tímár, a Szegedi Kézműves Bank igazgatóságának tagja.
- Széll Kálmán* (1845—1915) — a századvég és a századforduló egyik vezető politikusa. Kezdetől Deák Ferenc bizalmas köréhez tartozott (Deák gyámleányának, Vörösmarty Ilonának férje!). Közgazdasági és pénzügyi szakképzettségével nagy tekintélyre tett szert. 1875-ben pénzügyminiszter lett, de 1878-ban a boszniai okkupációval kapcsolatos pénzügyi bonyodalmak miatt lemondott. Mint pénzügyminiszter igyekezett megjavítani az ország megrongált hitelét és pénzügyi viszonyait. — MK számos publicisztikai dolgozata foglalkozik Széll Kálmán személyével és működésével.
- Szemző Gyula* — Bács megyei földbirtokos, 1878-tól az egyesült ellenzék képviselője, a királyi biztosi tanács tagja Szegeden.
- Szende Béla* (1823—1882) — 1848—49-ben vitéz nemzetőrtiszt,

- 1865-től szabadelvű párti képviselő. 1873-tól honvédelmi miniszter.
- Szilágyi Dezső* (1840—1901) — jogász, politikus; a büntetőjog tanára a pesti egyetemen; 1889-től 1895-ig igazságügyminiszter. MK nagyra becsülte.
- Szluha Agoston* (1843—1890) — ügyvéd, módos szegedi polgárcsalád sarja; városi tanácsnok, később rendőrfőkapitány.
- Taaffe, Eduard, gróf* (1833—1899) — ír származású osztrák államférfi, az 1850-es évek végén a budai helytartótanácsnál is dolgozott. 1867-ben hadügyminiszter lett, 1879-től 1883-ig miniszterelnök volt.
- Tallán Béla* (1851—1921) — Torontál megyei szolgabíró, később alispán, majd egy időben Csongrád és Békés megye főispánja is volt. Előbb párton kívüli, majd szabadelvű párti képviselő, Tisza István első minisztériumában (1903—1905) földművelésügyi miniszter.
- Taschler József* — az 1860-as években Szeged polgármestere, 1872 óta a város rendőrfőkapitánya; az 1879-es tavaszi árvíz idején a »védelmi bizottság« elnöke. MK számos írásában foglalkozik személyével.
- Tissot, Victor* (1845—1917) — svájci francia újságíró, a Gazette de Lausanne c. lap főszerkesztője. 1878 őszén Szegeden is járt, MK kalauzolta, találkozásukról tárcát is írt (Krk 55. köt. 23. l.). — Tissot kuriózumokra, »pusztai« egzotikumokra figyelt föl elsősorban Magyarországon. Könyve — amelyet MK is ismert —: Voyage au pays des Tziganes.
- Tisza Lajos, gróf* (1833—1898) — Tisza Kálmán testvéröccse, 1861-től szabadelvű párti képviselő, 1871-től 1873-ig közmunka- és közlekedésügyi miniszter. 1879-ben Szeged újjáépítésének királyi biztosja lett. Szegedi tevékenységéért a király 1884-ben grófi rangra emelte.
- Toldy István* (1844—1879) — Toldy Ferenc irodalomtörténet-író fia. Író és hírlapíró. Jogot végzett s előbb a belügy-, majd a pénzügyminisztériumban, végül (1870—75) a miniszterelnökségen működött. 1875 után kizárólag az irodalomnak élt. Regényt, novellákat, színműveket írt.
- Törs Kálmán* (1843—1892) — író, publicista, a függetlenségi párt, később a mérsékelt ellenzék tagja és képviselője. MK személyes jóismerőse.
- Trefort Agoston* (1817—1888) — politikus és publicista. Főleg a bank- és vasútügy, valamint a városok fejlesztése érdekében munkálkodott. 1872-ben vallás- és közoktatásügyi miniszter lett s maradt haláláig. — MK mindvégig föltűnő tartózkodással, időnként gúnnyal és kemény bírálattal kísérte Trefort működését.
- Ürményi Miksa* — Ürményi József alnádor fia. 1861-ben a kismartoni (Sopron megye) kerület képviselője volt. Eletrajzának egyéb adatait nem ismerjük.
- Vajda Péter* (1808—1846) — jobbágy származású költő és író, a magyar romantika jellegzetes alakja.

- Várady Gábor** (1820—1906) — testőrtiszt, majd ügyvéd; 1861-től országgyűlési képviselő, 1879-ben a parlament egyik alelnöke.
- Végh Aurél** — országgyűlési képviselő, a szegedi királyi biztosi tanács tagja.
- Verhovay Gyula** (1848—1906) — publicista és politikus. 1875-ben az Egyetértés munkatársa. 1879-ben alapította a Függetlenség című napilapot. 1878—1887 között országgyűlési képviselő. A tiszaszezlári per után antiszemita irányba fordult. Provokatív, demagóg írásaival számos országos botrány szereplőjévé vált.
- Wahrmann Mór** (1832—1892) — kereskedő, politikus. Budapest V. kerületének 1869-től haláláig képviselője. Előbb a Deák-párthoz, később a szabadelvű párthoz csatlakozott. A budapesti kereskedelmi- és iparkamarának és a Lloyd-Társulatnak elnöke volt.
- Wenckheim Béla, báró** (1811—1879) — Békés megye főispánja, 1867-től 1869-ig belügyminiszter, 1871-től a király személye körüli miniszter. (Ld.: MK nekrológja kötetünkben.)
- Zichy-Ferraris Viktor, gróf** (1842—1880) — Pest megye volt főispánja, belügyminiszteri államtitkár. (Részletesen ld.: kötetünk jegyzetinek a korrupciós botrányokról szóló részét.)
- Zichy Géza, gróf** (1849—1924) — tizennégy éves korában vadászserenccsétlenség következtében jobb karját amputálni kellett, de kitartó szorgalommal zongoravirtuózzá képezte magát. Verseket, regényt és drámákat is írt. A Kisfaludy-Társaság és a Petőfi-Társaság tagjául választotta. — 1877-ben megjelent verskötetéről MK elismerő recenziót írt. (Krk 53. köt. 11. l.)
- Zichy Jenő, gróf** (1837—1906) földbirtokos, közgazdász; a magyar mezőgazdaság és ipar föllendítésének buzgó híve.

A CIKKEK ÉS KARCOLATOK JEGYZETEI

TÁRCÁK

(*Karcolatok, nekrológok, tudóstársok stb.*)

1879

Az e fejezetünkben közölt Mikszáth-írásokat viszonylag sűrűn említi az irodalomtörténetírás, a MK életművét földolgozó irodalom. A tanulmányokra való hivatkozásaink lehető egyszerűsítése végett a Jegyzetek élén közölteken kívül az alábbi rövidítéseket alkalmaztuk:

Nacsády J ^z	Nacsády József: Mikszáth szegedi évei (Bp. 1956.)
Gyöngyösy	Gyöngyösy László: MK (1849—1910) Bp. 1911
Rubinyi	Rubinyi Mózes: MK élete és művei (Bp. 1927.)

WENCKHEIM BÉLA B.

M. 1879. július 9., 151. sz. njn. a vezércikk helyén.

A SzN-ban MK Szegedre szerződése óta a nevesebb személyek halála alkalmából ő írta a nekrológokat, megemlékezéseket. (Ld.: *Horváth Mihály meghalt.* Krk 55. köt. 18. l.; *Az öreg Zsedényi.* uo. 56. köt. 43. l., *Kállay Ödön meghalt.* uo. 57. köt. 15. l.) És bár a Wenckheimről írt nekrológ neve és jele nélkül került a lapba, nem tartjuk valószínűnek, hogy a szerkesztőség ezúttal mást bízott volna meg a föladat-tal. Ezen kívül MK szerzősége mellett szól Wenckheim egykori Deák-párthoz való tartozásának meleg hangú méltatása és személyes jellemzésének az a módja, ahogyan a szerző »monarchikus« érzelmű »demokrata«-ként állítja be, egyúttal a lovagias magyar úr mintaképét is láttatja benne. (Vö.: *Még újabb fény- és árnyképek.* Bp. 1878. Krk 54. köt. 138—42. l. *A mi uraink, a pincérek,* Krk 56. köt. 26. l.) MK-nak ez időbeli egyesült ellenzékie álláspontját tükrözi Apponyi Albert, Károlyi István és Zichy Jenő grófok együttemlítese. (Róluk ez időben igen elismerően írt.)

A szövegről

A SzN beli íráshibákat kijavítottuk (a hibás szövegrész zárójelben):

5 : 5 pártbelijének (pártbeliének)
7 : 12 keblünkben (keblünkbe)

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 5 : 8 *eulogium* — jól hangzó stílusfordulat, amit az iskolában tanítanak a szép stílus illusztrálására; *eulogia* — jó hangzás.
6 : 17 *a Zichy Viktorok és Várady Gáborok . . .* — ld.: jegyzeteink bevezetésének az 1879-es botránysorozatról szóló része.

A FŐVÁROSBÓL

M. 1879. július 18., 159. sz., a »Tárca« rovatban *M.* jelzéssel.

A »tárcalevél« MK gyakori pesti látogatásai egyikének emlékét őrzi. Útitársa — a bizonyos »S.« királyi biztosi tisztviselő — minden valószínűség szerint Stesser József (1845—?) jogász, aki ekkor belügyminiszteri titkári rangban Tisza Lajos biztosi hivatalának vezetője volt. Stesser »földi«-je volt MK-nak (Balassagyarmaton született), és az 1860-as évek végén Nógrád megye alkalmazottja is volt. Bizonyára innét az ismeretség. Stesser érdeklődött az irodalom iránt, számos tárcája és politikai cikke jelent meg névtelenül és *Marius* álnéven. — A megbecsülő »tisztelt barátom« titulus tehát nem ironikus, hanem valódi kapcsolatra utal.

A szövegről

A SzN szövegének sajtóhibáit és elírásait kijavítottuk (a hibás szövegrész zárójelben):

Lap Sor

- 10 : 8 epigrammot (*eppigrammot*)
24 törülgeti (törülget)

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 7 : 24 *Tigris* — a régi Pest nevezetes szállodája és vendéglője, ma a Nádor utca 5. sz. alatti épület.
29 *habarék-párt* — a különböző irányzatú képviselői csoportokból 1878-ban verbuválódott »egyesült ellenzék« gúnyneve.
8 : 14 *megnéztük . . . a núbiaiakat az Állatkertben* — az Állatkertben ez idő tájt — más európai fővárosok állatkertjeinek példája nyomán — divatos volt »vadember-menaszériá«-kat is bemutatni. A megalázó, embertelen »szenzáció«-t csak részben mentette ismeretterjesztő szándék. (A núbiaiak, majd az ugyanez év októberében Pesten »föllépő« zuluk eredeti életkörülményeik, ruházatuk, használati tárgyaik, fegyverzetük, lakásuk stb. »kelléktárával« jelentek meg az európai nagyvárosok állatkertjeiben.)
19 *palankin* — gyaloghintó; itt: a teve hátára erősített könnyű ernyős páholy.

Lap Sor

- 9 : 8 »saison morte« — holt idény, »uborkaszezon«.
- 23 „midőn vendége volt Székesfehérvárott.” — Székesfehérvárot 1879 júniusában országos iparkiallítás volt, amelyet az 1876-os szegedi hasonló rendezvény mintájára Zichy Jenő gróf fővédnökségével rendeztek. — MK humoros, novellisztikus tárcában is foglalkozik e kiállítással, ld.: Krk 30. köt. 143. l.
- 9 : 37 cicerone — idegenvezető.
- 10 : 17 »koty« — »kotyel«, »kotyél«: szájjáratatás, locsogás (tájszó); MK Szegeden ismerte meg és föl is használta helyi tárcáiban is (pl.: *Kávéház az Arany Oroszlányhoz*. Krk 56. köt. 71. l.)
- 19 Zichy Viktor-jéle ügy — lásd jegyzeteink bevezetésének az év botránnyairól szóló részét
- 21 John Asbóth — az angolos viseletű, modorú Asbóth János gúnyneve.
- 24 amikor még a »Magyar politiká«-ról írt kedvező bírálatokat olvasgatta... — Asbóth »Magyar politika« c. könyvének pontos címe: *Magyar conservatív politika* (1875).
- 26 »álmok álmodója« — Asbóth e tréfás jellemzésének alapja 1878-ban megjelent, részben önéletrajzi jellegű regénye: *Álmok álmodója*. A regény illúzióit vesztett hősenek lélektani elemzésével új, korszerű szint jelentett a magyar prózairodalomban.
- 10 : 37 Mikor a »Magyarország« cikkéről értesült... — Asbóthnak a Zichy üzelmait leleplező cikkéről van szó; vö.: jegyzeteink bevezetése a »Zichy-ügy«-ről.
- 11 : 1 roué — kicsapongó, kéjenc; itt: kiélt világi.
- 11 : 4 »Hozásd el neki... K. Papp Miklóst.« — az utalás arra vonatkozik, hogy Asbóth 1877-ben Kolozsvárott „Ébredés” címen konzervatív irányú hírlapot indított, de kísérlete — többek között a K. Papp Miklós által szerkesztett Magyar Polgár támadásai miatt — kudarcot vallott.

CSÁSZÁR FÜRDŐI LEVÉL

M. SzN 1879. július 19., 160. sz., r. l. jelzéssel

A cikk jelzése ugyan nem tartozik MK ismert betűjelei közé, de nem is vall meghatározott személyre. A korban szokásos »rendes levelező« rövidítése, tehát a lap bármely — éppen nem Szegeden tartózkodó vagy lakó — munkatársát is takarhatja. (Ezt a betűjelet MK is így értelmezte: Krk 55. köt. 123. l.) — Tudjuk azonban, hogy MK ekkor Pesten tartózkodott néhány napig — lásd kötetünkben előző, júl. 18-án megjelent tárcalevelét! —, és bizonyára a Császár fürdőben szállt meg a számára túlságosan költséges »Tigris« helyett. A Császár fürdőhöz korábbi fővárosi emlékek is fűzték, hiszen egy sanyarú telét töltötte ott Szegedre jövétele előtt barátai társaságában. (Ld.: *Vahot Imre bácsi* c. tárcá és jegyzetei Krk 56. köt. 49., 274. l.)

Különösen szerzősége mellett bizonyít azonban az alábbi kitétel:
 »Mint ahogy Zala vármegyében legszebb Somogy vármegye...« (12 1)
 Ezt a tréfás fordulatot — mely állítólag Deák Ferencétől ered s a
 »haza bölcse« a Zala megyéből Somogy megyei tájakra nyíló kilátásra
 értette — MK alkalmazta nemrég Szegedre és Újszegedre. (A nép-
 kerteben. Krk 55. köt. 13—14. l.)

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 11 cím *Császár fürdő* — a középkor óta ismert gyógyforrások fölé
 először a törökök által épített fürdő Budán. A XIX. század
 elején tulajdonosa (Marczibányi István) az Irgalmas Rend-
 nek adományozta, amely a fürdő jövedelmét a vagyontalan
 betegek gyógyítására fordította. Ez az a »papi rend« amelyre
 a fürdői levél is utal: 11 : 21.
- 31 *Taschler főkapitány* — Taschler József valószínűleg az
 árvédelmi munkák idején szerzett betegségét gyógyíttatta
 a fürdőben. (Vö.: Krk 56. köt. jegyzete az árvíz történetéről.)
 MK többször megemlékezett a város e nevezetes alakjáról
 szegedi írásaiiban.
- 12 9 »*Fecske*« — kis gőzhajó, amely ekkoriban a pesti, a budai
 Duna-part és a Margitsziget között bonyolított le helyi
 forgalmat.

AMIBŐL EGYETLEN SZÓ SEM IGAZ

- M. I. SzN 1879. július 20., 161. sz., K. A. No. 3. jelzéssel a »tárca«
 rovatban.
 II. SzK 1. köt. 60—63. l.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 12 : 27 *Iskola utca* — a mai szegedi »Dóm« térből kiágazó utca;
 1879-ben itt volt a SzN szerkesztősége.
- 33 *habarékparti* — az »egyesült ellenzék«-hez tartozó.
- 34 »*verba volant*« — »a szavak elszállnak«; folytatása: »scripta
 manent« — »az írás megmarad«.
- 13 1 *Egyesiek és Maszások* . . . — Egyesi Géza és Maszák Hugó
 kezdeményezték Magyarországon a laptudósítói vállalkozást.
 Ezt nevezi MK »gondolatfogdosó literatúrának.« Egyesi és
 Maszák vállalkozása 1880-ban a Magyar Távirati Iroda nevet
 vette föl.
- 14 5 *Delejtű* — Asbóth egykori lapja; ld.: jegyzeteink bevezetése.
 9 *Dr. Handler* — a korabeli napilapok egyik állandó hirdetése
 volt Dr. Handler Mór pesti orvos és sebésztudor, szülész

- és személyes ajánlata, hogy »gyógyt gyökeresen, fényes s tartós siker biztosítása mellett mindennemű titkos betegségek, . . .különösen a tehetetlenséget (elgyengült férfierőt) . . .« — MK már többször faragott politikai tréfát e hirdetésből (pl. BpN 1878. febr. 8., 38. sz.: Apróságok); említi *Az újság-faló* c. novellájában (Krk 28. köt. 51. l.) és a *Mire jó a kártyá-*ban (uo. 29. köt. 68. l.) is.
- 11 *Széchenyi tér* — Szeged főtere, ez időben egyúttal a piac is a vár és a városháza között.
- 13 *Lady Dudley gyémántjai* — MK ez években gyakran utal a dúsgazdag hölgyre, mint a mesés gazdagság jelképére; vö.: Krk 30. köt. 114., 286. l., 51. köt. 76., 259. l.
- 16 *Schatzkammer* — a császári kincstár Bécsben.
- 18 *blaktri* — a XVIII. századból eredő, szándékosan értelmetlen szó; eredetileg az igazság elkendőzésére szolgáló beszédfordulat, utóbb: ostoba semmiség.
- exkhedive* — a lemondott egyiptomi alkirály, a volt »khedive« (khidiv).
- 22 *alsóvárosi Mátyás korabeli templom* — Szeged egyetlen megmaradt középkori temploma, amelyet a XVIII. század elején részben újjáépítettek. Neves műemlék és híres búcsújáró hely.
- 14 : 34 *kinek palotáját kövekkel és tégladarabokkal dobálták meg* — 1877 decemberében Tisza Kálmán palotájának ablakait a tüntetők beverték. MK a BpN-ban írt erről *A drága kövek* címmel. (Ld.: Krk 53. köt.) Az ezúttal is alkalmazott szójáték előfordul *Mi készül?* c., 1878-as vezércikkében is (Krk 55. köt. 88. l.).

Irodalom

Nacsády úgy látja, hogy bár a tárcza elismeri az épületanyag szállítmányok megindulásának tényét, MK »nem hatódik meg«, sőt burkoltan céloz arra, hogy a szállítmányok nyereszkeedésre, panamára adnak módot. (64. l.) — Szekeres László — Nacsády könyvének bírálatában — szóvá teszi e fejtegetés homályosságát. (ItK 1958. l. sz. 99. l.)

KÁLLAY ÖDÖN MEGHALT

M. I. SzN 1879. augusztus 6., 175. sz.; M-th K-n. jellel a vezércikk helyén, a nekrológoknál szokásos kereszttel a cím előtt.

II. Hi 5. köt. (*Az én halottaim*) 32—34. l., *Kállay Ödön* címmel.

Kállay Ödönt MK Szegeden ismerte meg személyesen az 1878-as választások és az árvíz idején, amikor az öreg képviselő komoly feladatokat vállalt a választókerületét sújtó katasztrófa utáni időkbén. (Vö.: Krk 56. köt. jegyzeteinek bevezetése az árvízről.) Tevékenysége

egy epizódját novellában is megörökítette: *A szegény, jámbor armádia*
Krk 31. köt. 144. l.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

15 : 20 *Honvédelmi Bizottság* — pontosabban: Honvédelmi Bizottmány; 1848. szept. 21-től 1849. máj. 2-ig állott fenn, mint az ország ügyeinek intézője, Kossuth elnökletével.

TÉLI NAPFÉNY

M. I. SzN 1879. augusztus 20., 186. sz.; — th. jellel, »petit«-ként.
II. SzK 1. köt. 69—70. l.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

16 35 *szatymazi buckai* — Szeged vidéki homoki bor.
17 : 30 *stóla* — eredetileg a katolikus papi öltözetben a papi hatalom jelvénye (nyakba vetett széles szalag), amelynek viselete szertartásoknál — így a házasságkötésnél is — kötelező; itt a szertartások alkalmával fizetendő, a szertartást végző egyházi személyeket illető tiszteletdíjat („stólapénz”-t) jelenti.

Irodalom

Nacsády fölhívja a figyelmet a cím gúnyos voltára, polemizál azokkal a föltevésekkel, amelyek MK-nak a »rekonstrukcionális ebéd«-en való részvételét a Tisza Lajos iránti szimpátiával magyarázzák. Szerinte a tárcsa »maliciózus udvariasság«-ot árul csupán el. Idéz a tárcsa 2. és 3. bekezdéséből. (32—33., 69. l.)

A FRANCIÁK SZEGEDEN

M. SzN 1879. augusztus 26., 190. sz.; M-th K-n. jelzéssel.

A francia küldöttség Szegedre utazásának körülményeit lásd jegyzeteink bevezetésének a város és MK ez időbeli viszonyát tárgyaló részében.

A szövegről

Kijavítottuk a SzN szövegében többféleképp, hibásan szedett francia vezeték- és keresztnéveket (a hibás írású változatok zárójelben): Charles (Chorles), Grandemont (Grandmond, Grandmont), Laurençon (Laurenceon), Rops (Ropsz).

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 18 : 4 *Arrogante-ünnepély* — lásd jegyzeteink bevezetésének a város és MK ekkori viszonyáról szóló részét.
5 *Blasevics* — bizonyára Blazovits Ernőről van szó, a »Cs. és Kir. Szabadalmazott Államvasút Társaság« vezérfelügyelőjéről.
- 20 : 29 *Hungária* — Szeged akkor legnagyobb, kétemeletes szállodája vendéglővel és kávéházzal, a mai Oskola utca és Beloiannisz (»Dóm«) tér sarkán. Hild József neves építészünk által tervezett műemlék.
- 21 : 21 *Próféta* — szegedi vendéglő »A prófétához«, a mai Kelemen utca és a Kárász utca sarkán; MK baráti körének kedvelt szórakozóhelye volt.
- 22 : 10 *Salamon Zsigmondné* — S. Zs. szegedi járásbíró felesége.
11 *Rózenberg Izsóné* — ld. »Életrajzi jegyzetek« c. fejezet e kötet jegyzetanyagában.
Horváth Lajosné — a köztörvényhatósági bizottság egyik tagjának felesége.
Tóth Péterné — T. P. módos gyarmatáru-kereskedő, virilista, köztörvényhatósági bizottsági tag felesége.
Novák Józsefné — a városi főügyész felesége (ld. »Életrajzi jegyzetek« c. fejezet e kötet jegyzetanyagának bevezetésében).
- 35 *bizonyos helytelen* (?) »egymásután« — a célzás arra a nézeteltérésre vonatkozik, amely a franciák szegedi meghívása körül támadt (ld. jegyzeteink bevezetésének a város és MK ekkori viszonyáról szóló részét).
- 23 9 *azon ígérettel utaztak el . . .* — az ígéret annyiban valóra vált, hogy az újjáépítés után, 1885-ben valóban érkezett — ha nem is azonos összetételű — francia küldöttség Szegedre.

Irodalom

Nacsády úgy említi és értelmezi — pontatlanul — a tudósítást, mintha a királyi biztosnak udvarolni kész városi vezetőség címére szóló intés rejlene benne. (69—70. l.)

A VERESHAJÚ

- M. I. *Bakai és Bakay* SzN 1879. szeptember 3., 197. sz.
Hogyan lett Bakay tigrisből macska uo. szeptember 5., 199. sz.
A biztos tanács és hatásköre uo. szeptember 6., 200. sz.
Ferdí és Lajos uo. szeptember 10., 202. sz.
Búcsúcsók uo. szeptember 11., 203. sz.
Minden részlet njn., »petit« karcolat-sorozatként.
- II. a) *Jk 44. köt. = Hí 12. köt. Anekdoták I. 1917.* 10—20. l.
Beiktatva — utolsó előtti fejezetként — a »Coriolan bőrkötőben« c., későbbi »petit«.
b) *MKmR — Fr 33. köt* [Évjelzés nélkül. Címlapkiadás.]

A cikksorozat keletkezéséről, MK Bakayról alkotott véleményének kialakulásáról jegyzeteink bevezetésében szoltunk. — A bevezetésben említett, diákkori lakótárs talán azonos lehet *Az öreg Prikler néni* c. novellában jellemzett diákkal: „Olyan csúnya vereshajú fiú volt, aztán senkije, semmije a nagyvilágon, csak az esze és a szorgalma.” Jk 27. köt. 170. l. — A cím megválasztásában része lehetett Lukácsy Sándor azonos című népszínművének is: *A vereshajú* (1877).

A karcolat-sorozat egyes részei — csekély módosítással — átke-
rültek MK 1880-ban megjelent *Tisza Lajos és udvara Szegeden* c. fény- és árnyképei-nek Bakayról szóló fejezetébe. Krk 59. köt.

A szövegről

A SzN alábbi elírásait és sajtóhibáit javítottuk (a hibás szöveg-rész zárójelben):

Lap Sor

24 : 26 nagy-bakai és kis-bakai (nagy-bakai egy kis-bakai)

33 camera obscurához (camara obscurához)

Továbbá egységesítettük Bakay nevének írását — kivéve ott, ahol a szöveg »i«-t kívánt — y-nal végződőre.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

24 15 *A bakra ül a kocsis mellé* . . . — ld. *Bakay a bakon* c. »újdonság«-unkat.

16 *canaille* — csöcselék, tömeg.

33 *camera obscura* — »sötétkamra«, optikai kísérleti eszköz, kezdetlegesen vetítőkészülék; itt: a régimódi fényképezőgép kazettája.

25 alcím *tigris* — a kiegyezés után Tisza Kálmán »balközép«-pártja tagjainak gúnyneve; itt csupán ellenzékiiséget jelent.

10 *koncipista* — fogalmazó.

11 *pecsovícs* — gróf Festetich Rudolf tisztartójának neve után a kormányzat készséges híveinek gúnyneve.

15 *pondus* — súly; az ingaóra szerkezetét mozgásba hozó és működtető páros nehezék.

34 *primipulus* — előharcos; itt: vezető, hangadó.

26 8 *a kis Tisza Pista Szegedre jön* . . . — Tisza Kálmán fiával, T. Istvánnal 1879. aug. 17-én járt Szegeden.

27 *keres „ágú”* — keres alkalmat.

28 *pillésedik* — t. i. mint a tej forrás után, lehül és »bőrösödik«.

31 *víz forintok* — a biztosítási tanács tagjainak járó napidíj

36 *szabad királyi város* — a hűbériség idején a földesúri joghatóság alól királyi szabadalmakkal kivont város. Később is így hívták az önálló tanáccsal és független közigazgatással rendelkező városokat.

39 *otkolon* — kölnivíz, Eau de Cologne.

Lap Sor

- 27 1 *fürhéces kocsi* — (förhéces, felhéres —) az olyan kocsi, amelynek hátsó tengelyéről kétoldalt vékony vasrúd nyúlik előre, ez főlzálláskor hágsóul szolgál.
- 16 »*hogy a nyelve kefe lenne...*« — az ötlet Kecskeméthy Auréltól ered. MK írta Lonaky Antalról: „Kecskeméthy Aurél mondta róla, hogy a nyála suviksz, a nyelve kefe... azért járnak a papok olyan fényes csizmában.” (Krk 54. köt. 113. l.)
- 23 *firtili* — osztrák eredetű, gúnyos megjelölés a hivatalnok-nemességre, a földbirtokán már megélni nem tudó »mágnás«-ra (»Viertel-Magnat«). Az 1860-as években Rózsaági Antal »A fertálmágnások« címen regényt, Berczik Árpád színművet is írt. Utóbb — Mikszáthnál is — a »dzsentrí« kifejezés vette át jelentését.
- 28 : 20 *pion* — gyalog, »paraszt« a sakkban.
- 29 18 *Maszák Hugó ballábát...* — MK máskor is tréfált M. H. alacsony természetére való utalással: *A terv* c. »apróság«, kötetünk 154. lapján.
- 30 10 *skribler* — firkász; itt az újságírók gúnyneve.
- 32 34 *galimathiasz* — badarság.
- 33 4 *kisafa* — hámfá.
- 10 *A megtépett erkölcs...* — az itt fölsorolt szimbólumok többször előfordulnak így, együtt ez időben MK-nál; vö.: *Halottak napján*, *Az utolsó név* c. írások Krk 55. köt. 57. l.

Irodalom

Nacsády hosszasan foglalkozik a »petit« sorozattal. (70—72. l.)
Álláspontját lásd jegyzeteink bevezetésében.

AZ ASSZONYOK

- M. I. SzN 1879. szeptember 14., 206. sz.; -th -n. jellel a tárcarovatban.
II. SzK I. köt. 166—169. l.

A szövegről

Kijavítottuk a SzN szövegében ejtett szedéshibát (a hibás szövegrész zárójelében):

- 34 36 komfortot (confortot)

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 34 : 14 *Akkor jött ide a király.* — I. Ferenc József 1879 tavaszán látogatta meg az elpusztult várost. Ld. Krk 56. köt. jegyzeteinek bevezetését.

Lap Sor

- 38 *nem halált hozó a levegő* — a nyár elején néhány tifuszeset adódott a városban, s elterjedt a hír, hogy komoly járvány fenyeget.
- 35 : 6 *országok jókívánsága s még sokkal jobb segítsége* — a Szeged érdekében indított segélyakciókról lásd KrK 56. köt. jegyzeteinek bevezetését.
- 37 *Megszóltat a hegedű is; . . .* — ld. a cigányzenekarok megérkezéséről szóló híreket »Az „Újdonságok” rovatból« c. fejezetünkben.
- 36 1 *courtoisie* — lovagiasság, gavalléria.
5 *Anadyoménét a gráciák öltöztetik.* — »Anadyoméné« Venus mellékneve, amellyel a tenger habjaiból születő istennőt illették. (Az ilyen ábrázolásokon V. ruhátlan.) A szóképben említett gráciák a mitológiában a kedvesség, az ajándékozás és hála megszemélyesítői.

EGY »RANGBELI« EBÉD

M. SzN 1879. szeptember 21., 212. sz., njn. a tárcarovatban

MK szerzőségére vall két első bekezdésnek a *Téli napfény c.* »petit«-ünkkel való szoros rokonsága. Ismerős az ő írásaiból a »société«, a »haute crème« ilyen ironikus beállítású emlegetése is, ugyanezzel a kifejezés-készlettel. (Ld.: *Miért fél Stofi bácsi a porosztól?* Krk 27. köt. 48. l., *Sramkó bácsi* uo. 98. l., *Sárka grófnő.* uo. 185. l., *A szín-házlátogatók.* Krk 56. köt. 39. l. stb.)

A szövegről

Kijavítottuk a SzN beli szedéshibákat és elírásokat (a hibás szövegrész zárójelben):

- 37 36 XIV. Lajos korabeli (IV. Lajos korabeli)
38 38 charmant (scharmant)

Az Akadémia szabályzata szerint magyarosan írandó idegen szavakat — hangsúlyozott légkörteremtő szerepüket figyelembe véve — eredeti helyesírásban hoztuk.

Tárgyi magyarázatok

Lap sor

- 37 19 *azalea* — színpompás virágú díszcserje, szobanövény változata is van.
38 : 8 »haute crème« — a társadalom »színe-java«; a legelőkelőbbek világa.
15 »monchalance« — hanyag előkelőség, fesztelenség.
17 »bonton« — jómodor.

Lap Sor

- 38 : 27 *société* — társaság.
38 *charmant* — kedves, elbájoló.
39 *Quel diable!* — Az ördögbe is!
Kincsem — versenyló, a magyar lótenyésztés büszkesége,
1874-től 1880-ig 54 hazai és nemzetközi versenyen verhet-
etlen. 1879 augusztusában aratta 50. győzelmét Frankfurt-
ban, bizonyára ezért szerepel az arisztokrata társaság témái
között.
39 2 *notre cher ami* — a mi kedves barátunk.
a Gézát, a Zichyt — Zichy Géza grófort
4 *tout egal* — teljesen mindegy.

VÉNASSZONYOK NYARA

- M. I. SzN 1879. szeptember 28., 218. sz., Mikszáth Kálmán alá-
írással a tárcarovatban; „Térszúke miatt múlt számunkból
kimaradt” szerkesztői megjegyzéssel.
II. SzK 2. köt. 63–66. l.

Az őszi, szüreti tárca nyilvánvalóan személyes élményen alap-
szik. A szatymazi szőlő tulajdonosa MK főnökének, Enyedi Lukács-
nak az apósa, Zsótér Andor volt. Az író többször járt itt, s a szatymazi
szüreteken, mulatozásokon való részvételéről hangulatos históriákat,
anekdotákat jegyeztek föl a szegedi kortársak. (Czímer Károly:
A Szeged-belvárosi Kaszinó százéves története. Szeged 1929. 173–
174. l.)

A szövegről

Kijavítottunk egy— bizonyára szedéshibából eredő— csonkulást
(a SzN-beli szövegrész zárójelben):

- 40 1 magyarok az egy Rómer Flóris (magyarok egy Rómer
Flóris)

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 39 16 *Szatymaz* — régebben közigazgatásilag Szegedhez tartozó
tanyai település, gazdag gyümölcs- és szőlőtermő vidék.
A város módosabb polgárainak — így a MK-nal is jó ismer-
etségben levő Zsótéréknak is — voltak itt szőlőkertjeik.
21 (*pláne német*) — az utalás nyilvánvalóan a hagyományos
német—francia ellentétre vonatkozik.
22—25 — A vers nyersfordítása: »A békés és bölcs természet
formálta Ninon lelkét Epikurosz érzékiségéből és Cato
erényéből.«
40 : 4 »*A vén asszonyt nem kár volna . . .*« — a nótaszöveg tapintat-
ból elhallgatott folytatása: »befűtni«.

Irodalom

Nacsády azonosítja Czímer nyomán a színhelyet. (130. l.)

LEVÉL A FŐVÁROSBÓL

- M. I. SzN 1879. október 14., 231. sz., Mikszáth Kálmán aláírással a tárcarovatban. (Szerkesztői megjegyzés: »Térszűke miatt múlt számunkból kimaradt.«
II. SzK 2. köt. 161–164. l. (Alcímek nélkül)

A szövegről

Kijavítottuk a SzN beli értelemzavaró sajtóhibákat és szöveg-
csonkulásokat (a hibás szövegrészek zárójelben):

Lap Sor

- 42 2 Wahrmanniáda és mégis Verhovayáda (Wahrmannoda és mégis Varudyada)
44 : 1 járja (rja)

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 42 : 7 *gérok* (Gehrock) hosszú, majdnem térdig érő, szűk fekete kabát.
8 — Andrassy 1879. okt. 8-án kapta meg — kérelmére — fölmentését. (Ld. jegyzeteink bevezetése Andrassy bukásáról.)
16 *Terebes* — (Töketerebes) itt volt az Andrassy család birtoka (a régi Zemplén vármegyében, ma Szlovákiában: Trebišov).
43 5 *Wenckheimnek kellett volna felelnie* — mint »az uralkodó személye körüli miniszter«-nek, Wenckheimnek kellett a rendjelek odaítélésére szóló javaslatokat előterjesztenie; egyébként ld. jegyzeteink bevezetése a »rendjel-ügy«-ről.
20 *habeat corpus* — pontosabban: »Habeas Corpus«; angol alaptörvény a személyes szabadság biztosítására 1679-ből.
26 *mennyit szokás az ilyenért fizetni?* — csípős célzás arra, hogy Wahrmann is esetleg Zichy Viktor közbenjárására kapta kitüntetését (vö.: jegyzeteink bevezetése a »Zichy-ügy«-ről).
29 *írói kör* — teljes nevén: „Írói és Művészi Kör”. Az első magyar „írószövetség”. Céljául tűzte ki, hogy közös társaságba tömöríti a szétszórta írói csoportokat. 1874-ben alakult, mintegy kétszáz taggal. Elnöke Szigligeti Ede, titkára Szana Tamás volt. Írói estéket, vidéki kirándulásokat szerveztek. Valamelyes jelentősége csak a 70-es években volt,

- a 80-as években már jóformán kártyaklubbá alakult s végül széthullott.
- 43 : 32 *piket* — (piquet) kártyajáték, két személy játssza 32 lapos kártyával.
- 35 *út csinálják a bográcsodat* — az öreg Laukának szegedi tisztelői ezüst bográcsot küldtek emlékül; ld.: *Lauka Gusztávról* c. tárcánk és jegyzetei, illetve *Az »Újdonságok«* rovatból c. fejezetünk ide vonatkozó hírei.
- 44 : 1 *Népszínház* — a mai Blaha Lujza téren álló, 1875-ben megnyílt színházépület. A Nemzeti Színház (ld. ott) lebontása után ez az épület adott helyet lebontásáig, 1965-ig, a Nemzeti Színháznak.
- Bokkácsó* — Franz Suppé (1819–1895) 3 felvonásos nagyoperettje (szövegét F. Zell és Z. Genée írta), amelyet 1879. október elsején mutatott be a Népszínház. Az operett Boccaccióról szól. A címet akkoriban Rákosi Jenő, a Népszínház igazgatója szellemében magyarosan, kiejtés szerint írták. (MK egyébként azzal, hogy az idegen nyelvű művekben magyarra fordításkor a neveket is magyaros ejtés szerint át kell írni, nem értett egyet. „Nem fogadjuk el Rákosi Jenő barbár helyesírását az angol s francia nyelvre nézve” — írta 1879. febr. 8-i színibírálatában. (Krk 56. köt. 218. l.)
- 3 *Nemzeti Színház* — a mai Múzeum körút és Rákóczi út találkozásánál 1837-ben megnyílt, egykori színházépület.
- 4 *«Szikra»* — Edouard Pailleron (1834-1899) francia színműíró egyfelvonásos vígjátéka (ford. Huszár Imre); eredeti címe: *L'étrincelle*.

MESE

M. SzN 1897. november 6., 250. sz., njn »petit«-ként.

A meseformába öltöztetett aktualitás ez időben nem idegen MK-tól. Az árvízzel kapcsolatban már írt egy »regét« ez évben (*Égy bús regé*. Krk 30. köt. 152. l.) és egy fikatív »népmesét« is beiktatott 1879. ápr. 13-án megjelent *Fővárosi levelébe* (Krk 56. köt. 60–61 l.), amelyben a mesealakok pontos megfelelői az élő személyeknek, Pálffy polgármesternek, Kermminger szegedi plébánosnak, Lukács György kormánybiztosnak stb. (Később visszafordítva is élt ezzel a megoldással: *A ninivei kormánybiztos*. Jk 30. köt. 161. l.) — Ugyancsak MK-ra vall a Nílus folyónév és személynév egyszerre-használata a Tisza családi- és földrajzi név analógiájára. (A Tisza folyó és Tisza miniszterelnök, illetve T. Lajos kormánybiztos nevével űzött szójáték az árvíz idején visszatérő mozzanat írásaiban, pl: *A haragos Tisza*, Krk 56. köt. 58. l.) — A karcolat bizonyos adataszerűségei, gondolati elemei ugyancsak ismerősek MK ez időbeli cikkeiből. (Részletesen ld.: *Tárgyi magyarázatok*.)

Tárgyi magyarázatok

Lap sor

- 44 : 25 *Danes* — Dáni Ferenc szegedi főispán.
 26 *meggátlá a védelemre tervezett erődök kiépítését* — az utalás a város védelmére korábban tervezett »körtöltés« ügyére vonatkozik. MK a kérdést a Szeged pusztulásában ismertette. (Krk 56. köt.)
 28 *többnyire vályogházakból állott* — Szegeden »a házak legnagyobb része vályog« volt, írta MK a *Szeged Pusztulása* egyik fejezetében: *Szeged előbbi fekrése és helyzete*. Krk 56. köt. 147. l.
 30 *Arbaces* — I. Ferenc Józsefnek a méd-perzsa mondavilágból kölcsönözte MK egy hadvezér, majd uralkodó nevét.
 33 *A csüggedő nép keblébe a remény virágát ülteté . . .* — a király szegedi látogatásáról ld. Krk 56. köt. cikkeit és jegyzeteket.
 45 1 *Herodot* — Hérodotosz (i. e. kb. 484—428) görög történész. Kilenc könyvből álló műve a görögök történetét tárgyalja a perzsákkal vívott háborúkkal a középpontban. MK hivatkozása természetesen csak írói fogás.
 4 *Nílus nagyvezír* — amint a mesében a Tisza folyó Nílus néven szerepel (MK a *Szent Péter esernyőjében* is »lusta magyar Nílus«-nak nevezte a Tiszát! Krk 7. köt. 53. l.), Tisza Kálmán miniszterelnök is a Nílus nevet kapta.
 9 *Apis* — szent bika, amelynek kultusza Memphiszből egész Egyiptomban elterjedt.
 31 *Nílus II.* — az eddigiekből következően: Tisza Lajos. *a tizenkettők tanácsában, amikor Alexandria görbe, szűk utcáit kiszélesítették* — Tisza Lajos a Fővárosi Közmunka Tanács alelnöke volt, amikor a »Sugárút« (később Andrássy út, ma Népköztársaság útja) és környékének 1872—1876 közötti rendezése, kiépítése folyt.
 33 *Herrices* — Herrich Károly.
 46 5 *tizenkét rabszolgát* — a 12 tagú szegedi királyi biztosi tanács.
 11 — A királyi biztos és a 12 tagú tanács viszonyának ilyenfajta, gúnyos jellemzése egybevág MK álláspontjával. Vö.: *A biztosi tanács és A szegedi kiskirályság* c. vezércikkek Krk 56. köt. 131., 134. l.
 12 *A város régi satrapája . . . stb.* — Dáni Ferenc főispán együttal Hódmezővásárhely főispánja is volt, Tisza Lajos biztosi kinevezése után hatásköre ténylegesen csak ide korlátozódott.
 14 *A fáraói helyettes fényében sütkéreztek . . . stb.* — *A Téli napfény* c. MK-karcolat alap gondolatával egybevágó fordulat.
 19 *pára (para)* — Törökországban, Egyiptomban használt váltópénz; »fillér« értelemben.
 27 *Készültek egy óriás-képet . . .* — a fölépítendő város madár-

Lap Sor

- távlati képe, amelyről MK hasonló modorban adott jellemzést *A terv* c. karcolatában (ld. kötetünk 154. l.).
- 46 : 32 *Azonban midőn végre bekövetkeztek az őszi esők, midőn metsző hideg szelek süvítettek...* — vö.: »Hanem amikor majd zimankós télen, utcasarkon rongyokban fognak dideregni a hajléktalan szegediek! Mikor besüvít a szél a rongyos barakkok hasadékjain...« (*Töprengések* c. vezércikk kötetünkben: 87 : 10.)
- 47 2 *Bakyes* — Bakay Nándor; az ő szerepének e beállítása, egyáltalán az, hogy a »mese« ekkora jelentőséget tulajdonít személyének, ismét MK szerzőségének bizonyítéka.
- 19 *hieroglífa* — kópírás; itt: olvashatatlan írás.

LAUKA GUSZTÁVRÓL

- M. I. SzN 1879. november 9., 253. sz.; MK jellel a tárcarovatban II. Hí 4. köt. (*Az én ismerőseim*) 60–62. l.

A megemlékezés Lauka 40 éves írói jubileumára készült. Az erősen középserű, bár igen termékeny író és költőt fölismerhetően konzervatív kulturális célzattal érdemén fölül ünnepelték a hivatalos körök. A volt 48-as élclapszerkesztő a kiegyezés után ártalmatlanul hazafiaskodó rímpengető és humorista lett. MK megemlékezésében is érezhető az ünnepelés túlméretezettségének tudata, amellet, hogy a kornak és a »nagy idők« tanújának kijáró tiszteletet is megadja az öreg »céhbeli«-nek — ha kissé vállveregető modorban is.

Lauka ünnepelésével kapcsolatban ld. még *Levél a fővárosból* c. tárcát, valamint az 1879. nov. 8-i és 11-i »újdonság«-okat.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 47 30–33 — A megemlékezés kezdőképe azonos a *Levél a fővárosból* c. tárcá Laukára vonatkozó soraival: 43 : 31–32.
- 48 12 *Szülőmegyéd...* — Lauka szülőmegyéje Szatmár.
- 16 *A király is kiténtetett. Lovag lettél...* — L. G. Szent István Rendet kapott; ennek legalacsonyabb fokozatával is együttjárt az a lehetőség, hogy ha a megjutalmazott kéri, lovagi címet kaphasson.
- 27 *jux* — tréfa, csíny, ugratás.
- 49 : 18 *Don Gunárosz* — L. G. álneveinek egyike, amelyet elsősorban az élclapokban használt.
- Butter Flórián* — L. G. egyik országszerte népszerűvé lett humoros versezetének címe és főhősének neve.
- 50 : 11 *Ménesi, Diószegi, Egri* — borfajták, tudós könyvek szerzőiként szerepeltetve, bár ilyen nevek viselői közül csak Diószegi Sámuel ismerős tudósként.

A FEKETEKÁVÉ MELLŐL

M. SzN 1879. november 25., 266. sz.; K. Nr. 3. jelzéssel, »petit«.

A »csevegés« mögött a SzN és a SzH ismeretes ellentéte áll. Az újabb összecsapásra az adott alkalmat, hogy — mint erre MK első sorai is utalnak — az ún. Rautmann-féle Magyar Lexikon (R. Magyar Lexicon, az összestudományok enciklopédiája. Bp. 1879—1881.) 40. füzetének borítóján MK-nak szóló szerkesztői üzenet jelent meg a következő szöveggel: »*Mikszáth Kálmán, Szeged. Eisenstädter L. életrajzát közölni fogjuk, de bővebb adatokat óhajtunk.*« A SzH 1879. nov. 21., 199. sz. »Helybeli újdonságok« rovatában már — csúfolódva — fölfigyelt a hírre, majd vasárnapi (nov. 23., 201. sz.) tárcarovatában Léway Ferenc Kék Hyacinth álnéven együtt támadta MK-t és szerkesztőjét. A tárca néhány helyét — amelyekre MK válasza is utal — idézzük: »... A lexikon egyéb nevezetes tulajdonságain kívül már csak azért is rendkívül hasznos eszköze az emberi művelődésnek, mert ha ez nem volna, akkor *Mikszáth Kálmán* nem írhatná meg az újabb kor egyik nagy szellemének, *Eisenstädter Lukács*nak életrajzát . . . *Mikszáth Kálmán*nak ugyanis ez lesz a legnagyobb mester-műve, mely által az isteni működés titkaiba ártja magát, amidőn teremt a — *semmiből* . . . Tudván pedig azt, hogy a „kéz kezét mos” elve mily nagy szerepet játszik most a világban, el lehetünk készülve rá, hogy hónapok múlva, mikor e lexikon már rég túlhaladta az E bőűt, s közeledik az M felé, egyszer csak azt a szerk. üzenetet fogjuk a borítékon olvashatni: "*Eisenstädter Lukács, Szeged. Mikszáth Kálmán* életrajzát közölni fogjuk, de bővebb adatokat óhajtanánk."«

Az inszinuáló cikket MK teljes joggal utasította vissza. Egyébként a kérdéses lexikonban sem Eisenstädter, sem Mikszáth neve nem található címszóként. A SzH kajánul meg is jegyezte: »Átfutván a tartalmat, egy nagy hiányt fődöttünk föl benne, t. ill. az „E” betűből, az előkészületek dacára kimaradt tudós írónk, *Eisenstädter Lukács*. Óreg hiba! Vajon mit szól hozzá *Mikszáth Kálmán*?« (1880. aug. 1., 176. sz. „Irodalom”.)

A szövegről

Kijavítottuk a SzN szövegében található elírásokat és sajtóhibákat (a hibás szövegrész zárójelben):

- 50 29 azaz tout egal (az a tout egal)
- 51 26 anekdotákban (anekdóttákban)
- 52 18 szerkesztőség révén (szerkesztő révén)
- 53 11 Précomeneu (Préameneu),

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 50 20 *írt egy olyan fontos dologról* . . . — Enyedi (Eisenstädter) dolgozatának pontos címe: »A jelenkori socialismusról Buda-pesti Szemle 1878. 16—17. köt.

Lap Sor

- 26 *Burgerné kalendáriumai* — nevezetes szegedi kiadvány. Az első, Grün Orbán által 1802-ben alapított szegedi nyomdát 1844-ben vette át Burger Zsigmond, majd halála (1874) után özvegye neve alatt állt fenn. Itt nyomtatták többek között a Szegedi Képes Naptárt, amely rendszeresen hozott szépirodalmi anyagot is.
- 29 *tout egal* — teljesen mindegy.
- 51 35 *Olio* — a történetírás műzsája.
- 52 22 *XIV. Lajos* (1638—1715) — francia király, a »Napkirály«.
- 53 12 *a császárné . . .* — Napóleon felesége, Jozefine (1763—1814), akitől a császár 1809-ben elvált.

A HÉT TÖRTÉNETE

M. I. SzN 1879. december 7., 278. sz.; M. K. jelzéssel a tárcarovatban

II. SzK 2. köt. 124—128. l., alcímek nélkül

A cikk tréfás összefoglalása a közelmúlt helyi aktualitásainak. A SzH — keresve az alkalmat MK megtámadására — mégis belekötött a tárcába, mindenekelőtt a Szegeden létesítendő egyetemről írottakba. A város újjáépítésének terveiben fölbukkant a szegedi egyetem elhelyezésének kérdése is. Ezzel a város régi vágyának teljesülése is valószínűnek látszott, szinte mozgalom indult a cél megvalósulása érdekében. A SzH MK-t támadó cikkének szerzője — minden valószínűség szerint Lévy Ferenc — jól érezte, hogy az egyetem kérdésében apellálhat a szegediek érzékenységre, kelthet hangulatot a szegediek szívügyével tréfálkozó Mikszáth ellen. »Szípkák« c. írásában (1879. dec. 10., 214. sz.) »rendreutasítja« MK-t, hogy komolytalankodjék csak bármiben, de Szeged »komoly érdekei«-t ne vegye tollára.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 54 26 *Megvan az új egyetem* — a hír hamarosan valótlannak bizonyult; Szegeden egyetem csak az 1920-as években létesült.
- 1 *megölő betű* — Szent Pál apostol II. korinthusiakhoz intézett leveléből (3. rész, 6. vers) származó mondás, amely szerint »a betű megöl, a lélek megelevenít«; itt: *végzet* értelemben.
- 2 *skófiium* — hímzésre használt ezüst, arany színű fémszál.
- 55 6 *ancúg* — öltözet.
- fakó szekér* — vasalatlan, csupán faékekkel összeerősített egyszerű parasztszekér.
- 9 *rondellás kastély* — sarkain körbástya szerűen kiképzett, tornyos kastély.

- 28 *Tisza Lajoson az a dicsőség esett meg . . .* — a királyi biztos »díszkorcsolyász«-szá választása a szegedi nagypolgárság körének valóban nem jelentéktelen gesztusa volt. A város e körei nemrég erős bizalmatlansággal viseltettek T. L. iránt, a SzN és MK is osztozott velük ebben. A korcsolya-egylet vezetősége jóformán a Zsótér-Enyedi családból került ki: elnöke Salamon Zsigmond járásbíró, alelnöke Enyedi Lukácsné, pénztárosa Zsótér Mari volt. Az egylet 1878-ban 300 [!] tagot számlált.
- 30 *sottise* — akaratlan sértés, jószándékból eredő tapintatlanság.
- 31 *Továbbá megválasztatott dísz kaszinó tagnak* — a város polgársága részéről a korcsolya-egylet dísztagjául választáshoz hasonló gesztus. Míg ott inkább az ellenzéki érzelmű polgárság, a Kaszinóban a szabadelvű, kormánypárti beállítottságúak voltak a hangadók. Az ekkor 50 éves főnnállását ünneplő Kaszinó vezetősége Pálffy Ferenc polgármesterrel az élén ünnepélyes keretek között nyújtotta át Tisza Lajosnak a Kaszinó dísztagságáról kiállított okmányt.
- 36 — *Az én kímült kappanajaim . . .* — a célzás azokra a »rekonstrukcionális ebédek«-re vonatkozik, amelyeket a közelmúltban Tisza Lajos adott a város vezető rétegei számára, a város és a királyi biztosság közötti feszült viszony föloldására. (Ld.: *A franciák Szegeden és Téli napfény* c. cikkeket és jegyzeteiket.)
- 56 4 *Hétválasztó* — Szeged egyik nevezetes fogadója, a régi Feketesas (ma Bajcsy-Zsilinszky) utcában állott.
jour-fix — a hét meghatározott napja, amikor vendégeket fogadnak úri házaknál; itt: a Hétválasztóhoz címzett fogadóban tartott összejövetelek napja. A nyilvános mulatságokat ekkor tiltó rendelkezések miatt ez volt a szegedi társasélet egyik központja.
- 6 *soirée* — estély.
- 16 *vadmérnök* — a királyi biztosi tanács műszaki föladatokkal megbízott, nem szakértő tagjainak csúfneve; ilyenek voltak: Jankovich Miklós és Pillich Kálmán.
- 57 4 *a Toldi szerelmének megjelenése* — Arany János 1879. máj. 15-én fejezte be a művet, november 26-án Gyulai Pál már az első kinyomtatott kötetet mutatta be a Kisfaludy Társaság ülésén.
- 9 *Kákay Aranyos terrénuma* — az ún. »Apróságok« rovat, ahol MK a SzN-nál ezt az álnevet használta.

Irodalom

Nacsády említi Tisza Lajos korcsolya egyleti dísztaggá választását a tárcából azzal, hogy MK gúnyolódik a »Tisza Lajosnak feltétel nélkül behódolt városi polgárság akciói«-n. (83. l.)

DIVATKÉPEK

M. SzN 1879. december 14., 283. sz.; M. K. jelzéssel a tárcarovatban

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 58 : 1 *Az ostromlott Párizs is mulatott . . .* stb. — a fordulatot — hasonló összefüggésben — használta MK 1879 tavaszán, a szegedi árvízkatasztrófa előtti napokban: Krk 56. köt. 178—179. l.
- 58 14 *Toldi szerelme* — Arany János műve ekkoriban jelent meg; ld. *A hét története* c. tárcánk jegyzete.
- 15 *Piroskát sírjában fölkeresi . . .* — a »Toldi szerelme« VI. énekének 80—86. versszaka.
- 21 *epocha* — korszak.
- 24 *Balassákat, Nagy Lajos udvarát, a Drugetheket, a Drágffyakat . . .* — a nevek a »Toldi szerelme« VII. énekéből valók, a Nagy Lajos Nápolyba készülő hadának fölvonulását megjelenítő versszakokból.
- 27 »*Oroszlán*« az »Arany Oroszlán«-hoz címzett szegedi vendéglő és kávéház, amelyről MK tárcát is írt; vö.: *Kávéház az »Arany Oroszlányához*. Krk 56. köt. 71. l.
- 29 *apetitórium* — étvágygerjesztő.
- 59 : 4 »*Hungária*« — ld. A franciák Szegeden c. tárca jegyzetei.
- 21 *valóságos fölfordult világ volt* — utalás Jókai humoros regényének címére: »*Felfordult világ*« (1863).
- 29 *bosnyák gyűlés* — szegedi nőegyleti akció volt a boszniai okkupáció sebesültjeinek, hadiözvegyeinek és árváinak segélyezésére; vö.: *Azok az asszonyok* c. MK tárcá Krk 55. köt. 20. l.
- 36 *levesosztó intézct* — az árvízkárosultak legszegényebbjei számára nyíltot ingyenkonyha.
- 61 1 *burkus* — porosz.

VEZÉRCIKKEK ÉS POLITIKAI CIKKEK

Az előzőkön kívül alkalmazott rövidítéseink:

V = vezércikk

P = politikai tárgyú cikk a lapban

SZEGED, JÚLIUS 3-ÁN (njn) V.

A névtelen vezércikk MK-tól eredő voltát az alábbiak bizonyítják:

Tematikai, gondolati-asszociatív mozzanatok. A vízlevezetés munkájának hosszadalmassága, emiatt az ironikusan emlegetett, »munkában el nem fáradó, kifogyhatatlan buzgóságú biztosi tanács« kényszerű tehetetlensége (vö.: *A szegedi állapotok*. Krk 56. köt. 115. l. és *Töprengések*. Krk 57. köt. 83. l.); a kormány »rejtett szándéká«-ra, a »hivatalos titokra« való célzás (vö.: *A hivatalos titok*. Krk 56. köt. 201. l., *Félre a titkolózással!* Krk 55. köt. 71. l.); a »szivattyúk szörnyű fiaskójá«-nak szóba hozása (vö.: *A szegedi állapotok, Mi, fekete hálátlanok* Krk 56. köt. 115., 138. l.); a »városalkotás«-ra vonatkozó, alapvető idea, terv, elképzelés állítólagos hiányának említése (vö.: *Pünkösöd napján*. Krk 56. köt. 130. l., *Töprengések*. Krk 57. köt. 83. l.).

Stiláris megoldásbeli jellegzetességek — a fenti gondolatmenetbe fonódva. — A *Tisza* folyó és a kormánybiztos *Tisza* névazonosságán épülő szójáték: »mennyire haragszik az egyik Tiszára e macacsságért az a másik Tisza« 62 : 8, vö.: *A haragos Tisza* c. V. Krk 56. köt. 56. l.; a »kárbeclés« és »megbecsülés« kifejezésekben rejlő szójáték-lehetőség csattanóként való kihasználása: 63 : 33—37, vö.: *Az ébredő ország* c. MK-vezércikk hasonló megoldású csattanója Krk 55. köt. 75. l.

A vezércikk háttérében álló indítékokat ld. jegyzeteink bevezetésében.

A szövegről

A sietős írásból eredő elírásokat, mint az újságírói munka sajnálatos velejáróit, ott, ahol javításuk a mondat fogalmazását is érintette volna, nem javítottuk, csupán jeleztük: [!]

ZICHY VIKTOR MEGGYALÁZVA (njn) V.

MK szerzősége mellett szól a második bekezdés hivatkozása arra, hogy amikor Zichy Viktor neve, mint egyike a lehetséges újjáépítési biztosoknak, fölbukkant, a SzN »egész erejével« sikkra szállt ellene. Ez a »sikkra szállás« MK tollából eredt. (Ld.: *Szeged, ápril 25-én* c. vezércikk és az 1879. máj. 8-i »Apróságok«. Krk 56. köt. 113., 197. l.) A »pecérdús« kifejezés (64 : 33) egybevág az említett vezércikk Zichy Viktorra vonatkozó egyik kitételével, amely szerint »a gödöllői park vörösfrakkos vadász«. (A kopófalkával és pecérek közreműködésével folyó hajtóvadászat hagyományos viselete volt a vörös frakk.) — Ugyancsak MK-ra vall a Zichy típusú arisztokraták szembeállítására gróf Károlyi Istvánval, és a hivatkozás Károlynak a Nemzeti Kaszinóban mondott hazafias beszédére. Erről a SzN-ban ugyancsak MK írt. (*Szeged, május 3-án*. Krk 56. köt. 123. l.)

A cikk témájáról, az »Asbóth-Zichy ügy«-ről lásd jegyzeteink bevezetését.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 64 9 *Geszt* — nagyközség az egykori Bihar vármegyében; a Tisza család birtoka kastéllyal és kiterjedt parkkal.
- 33 »*csaholás*« — Zichy egyik nyilatkozata így minősítette Asbóth vádjait.
- 65 12 — A tószót, amelyet MK itt említ, a Nemzeti Kaszinó 1879-es Széchenyi emlékünnepe hangzott el. Károlyi az arisztokrácia önzése és hazafiatlansága ellen emelt szót.
- 65 17 — »A Rohonczy-Duka ügy« 1879 június végén került a Nemzeti Kaszinó becsületbírósa elé. A becsületbíróág döntése kimondta, hogy Duka bárót »nem találva tisztességes és kifogástalan becsületű egyénnek, a Nemzeti Kaszinóból kiltja«. (Független Hírlap 1879. júl. 1., 179. sz. »Hírek« rovat.)

SZEGED, JÚLIUS 16-ÁN (njn) V.

Az első bekezdés jellegzetesen mikszáthi gondolatmenetű és fogalmazású. Kedvelte és sűrűn alkalmazta publicisztikai írásaiban az ellentétezésnek itt található módját. Franciaországról írta ez időben pl., hogy »akkor volt legnagyobb, amikor legelfeledettebb volt«. Itt ez Berlinről olvasható, illetve az ellentéte a római birodalomról. (Vö.: *Meddig játszanak még a népekkel* c. vezércikk Krk 55. köt. 84 : 18 — 19.) — MK idézte Mirabeau itt is olvasható, szállóigévé lett mondását így: »A közvéleménynek, ha téved is, igaza van.« (A *közpálya* — a *Reizner-ügy* — s a *közvélemény*. Krk 56. köt. 104. l.) Ugyancsak MK idézte egy 1879. nyáreleji vezércikkében Osztrovszky József e mondását: »Szeged mostani szerencsétlensége az ő legnagyobb szerencséje a jövőre nézve, de csak úgy, ha várost fogtok ott építeni

és nem falut.« (*Pünkösdi napján*. Krk 56. köt. 130. l.) — És bár a cikk néhány fülsértően nehézkes fogalmazású mondatot is tartalmaz, amelyeket méltatlannak érzünk MK-hoz, meg kell gondolnunk, hogy a nap-mint-nap a korabeli sajtó pongyola, erőltetett, hivataloskodó, csúró-csavaró cikkeit olvasó, vidéki szerkesztőségben sietve fogalmazó MK sem tudta kivonni magát e kedvezőtlen hatások alól. (A ma pl. már nevetségesen ható »miszerint«-es, »nem-e« féle fordulattal másutt is találkozunk ekkoriban MK saját nevével megjelent cikkeiben is!) — A befejező csattanó ismét egyértelműen MK-ra vall.

Tárgyi magyarázat

66 23 a fővárosi sugárút — ma Népköztársaság útja, ld. Mese c. tárcsa jegyzetei kötetünkben.

NOVIBAZÁRBA ! (njn) V.

Mindenekelőtt a vezércikk bevezető részeinek poétikus hangvétele szól MK szerzősége mellett. A Bosznia okkupálását és a katonai klikkek hatalmát fölhánytorgató mondatok megfogalmazásai az 1878 őszi, SzN beli vezércikkekkel vágnak egybe (különösen: *Új me-rénylet az alkotmány ellen*. Krk 55. köt. 77. l., *A »Wehrzeitung« a ma-gyarok ellen*, uo. 80. l.). — MK-nak a hatalomról és a királyról vallott álláspontjával egyezik a következő mondat: »Aki tán még tekintettel lenne a népek kívánatára, annak nem mondják el a népek kívánását.« (69 : 24—25) A király és a nemzet tudta nélkül és akarata ellenére politizáló kormányférfiakról, katonai klikkekről ekkoriban vallott fölfogását lásd: *Mi készül?* Krk 55. köt. 85. l., *Fővárosi levél*. Krk 56. köt. 60—61. l.

*

Novibazar megszállásának kérdése már régóta foglalkoztatta MK-t. 1878 őszén — befolyásoltatva az ellenzék nacionalizmusától — kifejtette, hogy a Monarchia balkáni politikájának csak akkor volna értelme, ha vagy Szerbiát is megtámadnák, vagy legalább is megszállnák Novibazárt Boszniával és Hercegovinával együtt. (*Ki ellen?* Krk 55. köt. 75—76. l.) 1879 januárjában — látva a hadiköltéségek óriási méretű megnövekedését — már kétes értékű vállalkozásnak vélte a novibazári »expedióiót«. (*Az új kölcsön*. Krk 56. köt. 83. l.) Az azóta eltelt félévben fölbukkant politikai problémák és megnövekedett gazdasági nehézségek meggyőzték arról, hogy az újabb expanzió csak károkat okozhat a nemzetnek. — A megszállást célzó hadműveletek 1879. szept. 8-án indultak meg. Szeptember 16-án a török és osztrák—magyar csapatok parancsnokai megsemmisítették az osztrák—magyar alakulatok új elhelyezkedését és ezzel a megszállás formálisán befejeződött.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 68 : cím *Novibazar* — Szerbia, Bosznia és Crnagora (Montenegro) által közrefogott terület a mai Jugoszláviában; 1879-ig török szandzsák (helytartósági körzet).
- 13 »*Megnehezült az idők viharos járása fölöttünk* — Vörösmarty »Eger« c. költeménye (1827) szállóigévé lett első sorának változata. (Az eredeti: *Megnehezült az idők viharos járása fölötted Oh haza!*)
- 69 38 *Tamás* — a Biblia szerint Jézus 12 apostolának egyike; ő volt az, aki Jézus föltámadásában nem hitt addig, amíg a mester testét nem érinthette.

A SZEGEDI ZSIDÓK

(Mikszáth Kálmán) V.

A cikk hátterét lásd jegyzeteink bevezetésének a MK és a város viszonyát tárgyaló fejezetében.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 70 15 *inszeníroz* — jelenetet idéz elő, rendez; itt inkább: provokál értelemben.
- 19 *Kóspallag* — kisközség a régi Hont megyében, nevezetes volt illatos dohányáról; itt a magyar vidék elmaradottságának jelképe (vö.: »Bugac«).
- »*gygyi*« — pálinka.
- 21 *Mokány Berci* — Kisfaludy Károly *Csalódások* c. vígjátékának egyik alakja; a parlagi nemesi életforma és gondolkodásmód típusa.
- 71 3 *pro formam* — forma szerint.
- 10 *szaturálják* — telítik.
- 12 *a múlt választások alkalmával is* — az 1878-as választásokon a részben zsidó szegedi nagypolgárság állásfoglalása jelentékenyen befolyásolta az I. kerületi választások kimenetelét (ld.: Krk 55. köt. 180. l.); az ellenzéki, függetlenségi párti jelölt győzelme válthatott ki olyan antiszemita megnyilatkozásokat, amelyekre MK itt céloz.
- 14 *engagiroztatni* — elköteleztetni.
- 26 *Reiznerek, Kauserek, Kratochvílek és Podhraszák* — valószínűleg csak jellemzésül használt fiktív nevek, amelyek a Szegedre betelepült németekre, csehekre utalnak, de nem konkrétan. A források átnézése ugyanis azt bizonyítja, hogy a város kereskedőinek, iparosainak, tisztviselőinek, legtöbb adót fizetőinek stb. nevei közt a Reizner néven kívül a fentiek nem találhatók. Ha lehettek is ilyen nevű

- antiszemiták a városban, jelentéktelen, a város közvéleménye szempontjából súlytalan valakik. Reizner (ld. öszszesített névmutatónk) antiszemitizmusáról nincs tudomásunk. A derék főjegyző neve talán idegen hangzása miatt szaladhatott csupán MK tollára, hisz személyét nemrég védelmébe vette (vö. Krk 56. köt. 69., 104. l.).
- 72 14 *amalgamizálja* — itt: egybeolvasztja.
- 21 »*Szeged lapjának*« — a SzH előfizetési fölhívásában nevezte így magát, szándékosan, vagy véletlenül megfélekedve arról, hogy a városban másik lap is van 1878 nyara óta; az idézett megfogalmazás a két lap közötti szóváltásra adott alkalmat, vö.: Krk 56. köt. 192. l.
- 31 *praenumerans* — előfizető.
- 73 14 *bigottéria* — fanatikus, elfogult vallásosság.
- 19 *Magyar prédikáció hangzik a zsinagógában*. — Szegeden ekkor már közel két évtizedes hagyomány volt a magyar szentbeszéd a zsinagógában, többnyire magyar költőkre való hivatkozással.
- 22 *a megboldogult öreg rabbi* — Lőw Lipót (1811—1875) a szabadságharcban a Veszprém megyei nemzetőrökkel együtt harcolt, Világos után emiatt börtönbe is zárták. 1850-ben került Szegedre. Jelentős szerepet játszott az abszolutizmus alatti hazafias mozgalmakban. Teológiai és tudományos munkássága nemzetközi tekintélyt szerzett nevének. Hálálakor a város köztörvényhatósági bizottsága érdemeit méltató terjedelmes részvét-levelet küldött a helyi izraelita hitközségnek. (A levelet éppen a MK által szerencsétlenül aposztrofált Reizner fogalmazta!)

NAGY SÁNDOR ÚR (M-th K-n.) P.

Háttérét ld.: Jegyzeteink bevezetésének MK és a város viszonyáról szóló része.

Tárgyi magyarázat

Lap Sor

- 74 33 *incompatibilitás* — összeférhetlenség.

SZEGED, JÚLIUS 29-ÉN (njn) V.

A névtelen vezércikkben fölbukkan MK vezércikk-nyelvezetének számos fordulata. Ilyen az általa sűrűn használt »lucus a non lucendo« (vö.: Krk 55. köt. 178. l. stb.). Számos esetben írt az ország »kihajigálni való pénzé«-ről, a boszniai okkupáció költségeiről ugyanabban a modorban (vö. *Az új kölcsön*. Krk 56. köt. 83. l.). Jellegzetesen MK szerzőségére utal a Szapáry pénzügyminiszterről írt zárójeles közbevetés (76 : 29—30).

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 75 : 11 *földadó kataszter* — az ország területén fekvő földbirtokok pontos leírásának, becserkének az adózás megállapítására készült jegyzéke. Magyarországon először 1860 és 1860 között készült ilyen, majd az 1875. VII. tc. új földadó kataszter elkészítését írta elő. A munka 20 évig tartott és több mint húsz millió forintot emésztett föl.
- 13 *lucus a non lucendo* — többféle értelmezésű, állítólag Quintilianus római írótól eredő szólás; itt kb.: valami a saját ellentétévé is válhat (t. i. a dolgozni nem szeretők hada dolgozók seregévé válhatik).
- 14 *horribile dictu* — még kimondani is borzasztó.
- 26 *boszniai okkupáció* — az orosz–török háborút lezáró berlini szerződés döntése alapján 1878 nyarán és őszén az Osztrák–Magyar Monarchia csapatai bevonultak a Törökországhoz tartozó, délszláv lakosságú tartományba.
- 76 : 33 *desperátus* — reménytelen, kilátástalan.

JAJ NEKED, SAJTÓ! (njn) V.

MK szerzősége mellett szól a jellegzetesen hangulatkeltő címen kívül a »szájkosár törvényjavaslat« szóba hozatala (77 : 20). 1879. febr. 9-én MK írt Bismarck sajtószabadságot korlátozó törvényjavaslatáról és a hozzá hasonló hazai törekvésekről »Magyar szájkosár« címen (Krk 56. köt. 89. l.) a SzN-ban vezércikket, és abban hasonlóképpen állt ki a sajtószabadság mellett. — Ugyanígy mikszáthi gondolat-fűzés a »két föntség«-re való hivatkozás a kormány elnökével szemben (78 : 25–29). MK számos helyen értelmezi úgy a liberális monarchiát, hogy abban két föntség, a népföntség és a királyi föntség a hatalom tulajdonképpeni letéteményese. Tisza Kálmán — szerinte — már hosszú ideje próbára teszi mindkettőt praktikáival, de közel az idő, amikor rajtaveszt ezen a játékon.

A Zichy-ügyre való utalások magyarázatát ld. jegyzeteink bevezetésének a korrupciós botrányokról szóló részében.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 78 : 1 *Bolond Istók albuma* — a Bolond Istók c., szabadelvű párti beállítottságú élelapp (szerk.: Bartók Lajos) egyik állandó rovatának címe: *Mamelukok albuma*. A rovat anyagát — a »mameluk« képviselők karikatúrái csúfondáros szöveggel — Bartók füzetekben is kiadta. 1879 végéig négy füzet jelent meg az »albumból«, mintegy félszáz képviselő »portréjával«.

- 13 *A »Hon« egy cikket hoz . . .* — A Hon c. kormánypárti napilap (szerk.: Jókai Mór) 1879. júl. 30-án megtámadta a Zichyügyet szellőztető ellenzéki lapokat, mondván: visszaéltek a sajtószabadsággal, amikor a miniszterelnököt és a kormánypárti lapokat Zichy védőinek állították be.
- 78 : 25 *palládium* — Pallas Athéné szobra az ókori Trójában; a város biztonságának jelképe.
- 35 *kiegyezés* — itt az 1867-es pénz- és vámügyi szerződés megújításáról van szó, amely eredetileg csak 10 évre szólt.

A HOLNAPI KÖZGYŰLÉSEN

(Mikszáth Kálmán) V.

MK a franciák lelkes híve volt ez időben (ld.: *Meddig játszanak még a népekkel?* Krk 55. köt. 83. l.; *A francia választások.* Krk 56 köt. 81. l.) és különösen föllelkesítette az a mozgalom, amely az árvíz sújtotta Szeged érdekében indult 1879 tavaszán Párizsban. (Vö.: Krk 56. köt. jegyzeteinek bevezetése a segélymozgalomokról, illetve kötetünk *A franciák Szegeden* c. tudósítása és jegyzetei.) — Az a hír járta, hogy a város 1879. aug. 4-i közgyűlésén indítvány fog elhangzani arról, hogy a francia segélyakció szervezésében kitűnt személyeket Szeged díszpolgáraivá válasszák. (Ld.: *Szeged Párizsnak* kötetünk *Az »Újdonságok«* rovatból c. fejezetében. (MK nyilvánvalóan kapacitálni óhajtotta cikkével a köztörvényhatóság tagjait, hogy a javaslatot elfogadják. A közgyűlésen azonban csak olyan javaslat hangzott el, hogy jelöljenek ki bizottságot, amely kiválasztja a kitüntetésre érdemes személyeket. (Ld.: *Rendes közgyűlés* c. tudósítás kötetünkben.)

A SzH vezércikkben reagált MK kapacitáló soraira (»Szeged, augusztus 4-én«. 1879. aug. 5., 109. sz.) és rosszalta, hogy a SzN már előre beharangozta az ún. Szekerke-féle indítványt, s így a hazai, sőt külföldi lapok is átvették, holott a hír megalapozatlan, közzététele elhamarkodott volt. Ezt a hibát tetézte MK azzal, hogy vezércikkében nemcsak megerősítette a SzH szerint alaptalan hírt, hanem azt is szóvá tette, hogy a franciák kitüntetésének Szegeden ellenzéke van, sőt maga a főispán, Dáni Ferenc sem helyesli az indítványt. Ugyanebben a cikkben — írta a SzH — MK »kiszíneztén a párizsi ünnepély magasztosságát s az azt létrehozók érdemeit (amit ugyan anélkül is tudunk), a képzelődése által teremtett „ellenpárt” nyakába esik és magyarázgatja vala Szeged együgyű polgárainak, hogy milyen „ripókság” lesz az, ha még ilyen indítvány sem lesz keresztülvihető „civakodás és hercehurca” nélkül.« A SzH a helyi közvélemény ilyen felelőtlen presszionálását sértőnek és a várost kompromittálónak minősítette. MK *A Híradónak* c. aug. 6-i »apróság«-gal válaszolt. Az így kerekedett polémiát ld. kötetünk *»Apróságok«* c. fejezetében és jegyzeteiben.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 79 13 *mintha csak Váradyal állana sógorsági viszonyban* — ld. jegyzeteink bevezetésének az ún. »rendjel-pör«-ről szóló részét.
- 15 »*gloire*« — dicsőség, itt: a francia nemzeti dicsőség.
- 81 9 *foyer* — előcsarnok.
- 16 *lustre* — (lustre) csillár.
- 22 *Johannita-rend* — a »máltailovagrend«; szerzetesi-katonai közösség, amelynek tagjai nemcsak a »hitetlenek« elleni harcra tettek esküt, hanem a szerzetesi fogadalmat is vállalták.
- 24 *kármelita atyák* — középkori eredetű szerzetesrend tagjai, a rend neve első kolostoruk helyének nevéből (Kármel palesztinai hegység) származik.
- 82 8 *virilisták* — a város legtöbb adót fizető polgárai.
- 12 *municipális törvény* — a törvényhatósági joggal fölrüházott városok hatáskörét és szervezeti életét szabályozó rendelkezés: kik lehetnek a köztörvényhatóság tagjai, a közgyűlés határozathozatalához szótöbbség kell, a határozat csak felsőbb jóváhagyással léphet érvénybe stb.

TÖPRENGÉSEK

(Mikszáth Kálmán) V.

A cikk háttérét lásd jegyzeteink bevezetésének a város újjáépítésére vonatkozó részében.

A SzH 1879 aug. 6-án (110. sz.) vezércikkben bírálta MK állásfoglalását »A „töprengések”« címmel, név nélkül. Mindenekelőtt a „vonal alá”, tehát a tárca rovatba utasítja MK-t, mondván, az az őt megillető hely egy lapban és semmi helye ott, ahol komoly dolgokról van szó. Majd következetlenséget és türelmetlenséget vet az író szemére. Hivatkozik arra is, hogy maga a SzN közölte azt a királyi biztosi rendelkezést, amely a téli szállások építéséről intézkedik — s most »Aranyos barátunk« mégis rémképeket fest a közelgő télről. A SzH Kossuthot is idézi annak az erősítgetésére, hogy az „egyszerre teremtés” követelése értelmetlen, mert egy egész város fölépítésénél körültekintésre, előtanulmányokra stb. van szükség. Végül megemlíti: még mindig nem sikerült a vizet teljesen eltávolítani, s azokon a helyeken természetesen nem indulhattak meg az előkészületek sem.

MK aug. 7-én az *A Híradónak* c. »apróság«-ban válaszolt. (Ld.: kötetünk »Apróságok« c. fejezete.)

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 83 6 *Tuillériák palotája* — az uralkodók székhelye volt Párizsban, a XVI. században épült.
- 7 *N. É.* — a betűk eredeti jelentése: Napoléon — Empereur (Napoleon császár); a MK által adott értelmezés természetesen

- tesen későbbi, III. Napoleon és felesége, Eugenia nevének kezdőbetűi.
- 11 *»Nouvel Emprunt«* — a tréfát MK fölhasználta *A kedves Gaillard apó* c. elbeszélésében is (1871., Krk 27. köt. 20. l., jegyzete: 252. l.).
- 13 *Ezeket a betűket látom én . . .* — a Tisza kormány költségvetési deficitjeit többnyire Rotschild-kölcsönökkel egyenlítette ki; MK ezt a manőverezést többször szóvá tette publicisztikai írásaiban (ld. pl.: *Az új kölcsön*. Krk. 56. köt. 83. l.).
- 16 *Klauzál téri Zsótér-ház* — a Zs. család tulajdonában levő szegedi házak közül a ma is fennálló kétemeletes épület, 1879—1883-ban a királyi biztosság hivatalos helyisége.
- 25 *lat* — régi súlymérték, a font (kb. 0,5 kg) tizenkettő részre.
- 32 *anagramma* — szójáték, amelyben egy új szót — mondatot — alkotnak az előző szó vagy mondat betűiből.
»centrum oculi« — *»százzsemű«*.
- 84 10 *ekvipázs* — fogat.
- 12 *díszbaka* — a díszőrség fölállításáról MK írt csipős *»újdonságot«* a SzN-ban. (Ld. kötetünk *Az »Újdonságok«* rovatból c. fejezete.)
- 85 7 *ahogy a sötét gond Horác lovagjának nyergében* — az utalás Horatius *Ódák* III. 1.-re vonatkozik) *»Post equitem sedet atra cura«*) — MK a szállóigévé lett sort módosítva is használta. Tisza Kálmánról írta: *»A nemezis már ott ül a szomorú tekintetű és „körte arcú” lovag bársony nyergében.«* (Krk 55. köt. 68. l.)
- 22 *zélzalog* — olyan ingó vagy ingatlan zálogtárgy, amely az adós rendelkezése alatt marad, csupán okirat jelzi zálog mivoltát.
- 38 *a »gyödzhetetlen«* *szádfal* — az előtött várost 1879 áprilisában cölöpökből és pallókból ácsolt fallal vették körül, hogy az újabb víztömegek beáramlását meggátolják és a belül maradt vizet kiszivattyúzhassák. Ez a szádfal szolgált volna esetleges újabb árvíz elleni védekezésül is. — A megoldás helyességét sokat vitatták. MK többször gúnyosan írt a szádfalról, részint mert célszerűtlennek és túlságosan költségesnek találta (*Mi, feketé hálátlanok*. Krk 56. köt. 138. l.), részint mert egy vihar már építése közben megrongálta (*Az Alföld-Fiumei vasúti töltés környékén*. Krk uo. 66. l.).
asszonyshelvekre vadászott — ld. a Tisza Lajosról és gróf Andrássy Gyula feleségéről szóló pletykát jegyzeteink bevezetésének MK és az újjáépítés kérdésköréről szóló részében.
tigrisekre is vadászott — Tisza Lajos egyetemi tanulmányainak befejezése után észak-afrikai és nyugat-ázsiai utazást tett. A célzás bizonyára erre vonatkozik.
- 87 8 *Ellenőr* — szabadelvű párti napilap, szerkesztője Csernátony Lajos (ld.: *A szegedi zsidók* c. vezércikkünk jegyzetei).
Hon — ld. Jaj neked, sajtó! c. vezércikk jegyzetei.

Irodalom

A vezércikk egyes sorait idézi MK Tisza Lajosról alkotott véleményének jellemzésekor Szabó László »Szeged halála és feltámadása« c. könyve 3. kötetének 145. lapján. — Nacsády a királyi biztosság közel kéthónapos szegedi tartózkodásának értékelését látja a vezércikkben és teljes egészében közli (64—68. l.). Dicséri élelátását, hatásvos fölépítését, szellemes eszmetársításait stb. Külön föl hívja a figyelmet arra, hogy — szerinte — a cikk megmutatja »Tisza Lajos tehetlensége és tétovázása mögött egyúttal a magyar úri osztály szükségképpen tehetlenségét« is. (68. l.)

RENDES KÖZGYŰLÉS (njn) P.

A szegedi köztörvényhatóság 1879. aug. 4-i közgyűléséről szóló tudósításnak csupán a bevezetését közöltük. Ez kétségtelenül MK-tól ered. (Vö.: *A holnapi közgyűlésen* c. V. és jegyzetei). Az elhagyott rész jegyzőkönyv-szerű, jellegtelen beszámoló a közgyűlés lefolyásáról.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 88 : 3 *percsőrai társulat* — folyószabályozási és árvízvédelmi társulat, amelybe a városon kívül a Szeged környéki községek és nagybirtokok is beletartoztak (vö.: Krk 56. köt. jegyzeteinek bevezetése az 1879. márciusi árvízkatasztrófáról).
- 89 1 *ad graecas calendas* — sohanapjáig; t. i. a görög naptárban nem voltak megjelölve a »calendae«, a hónapnak a római naptár szerinti első napjai.
- 24 *deliberálni* — megvitatni, fontolgatni.
- 34 *Novák József és Szluha Agoston emlékirata* — N. J., a város tiszti főügyésze és Sz. Á. »Emlékirat a szegedi árvíz tárgyában« c. dolgozatában cáfolta Herrich Károly »Tiszaszabályozás és a szegedi válság« c. munkájának azokat a tétéleit, amelyekben a város hatóságát és lakosságát hibáztatta. A város 1879. aug. 4-i közgyűlése az emlékirat érvelését magáénak vallotta és elvállalta kiadását. Az emlékiratot a SzN folytatásokban közölte: 1879. júl. 29.—aug. 6.

SZEGED, AUGUSZTUS 5. (njn) V.

A Tisza-kormány helyzetét elemző, névtelen vezércikk jellegzetes, MK által évek óta ilyen összefüggésekben alkalmazott motívumokból épült: A »lejtő«, amelyen Tisza, illetve kormánya feltarthatatlanul halad lefelé (vö. pl.: *Szeged, január 21.* Krk 56. köt. 85. l.), majd a bizalom ideiglenes megszilárdulása, amikor »a helyzet kényszerűsége kezére játszotta az egész Ház bizalmát Szeged újjáteremtésének

ügyében» (vö.: *Szeged, május 27-én.* Krk uo. 127. l.), a miniszterelnök ablakai beverésének esete mint példázat (vö.: *Mi készül?* Krk 55. köt. 88. l.), a sajtószabadság heves védelme (vö.: *Magyar szájkosár.* Krk 56. köt. 89. l.), a két »fenség«, t. i. a királyi- és a népfenség említése mint a nemzeti lét két sarkköve (vö.: *Királyi ajándék.* Krk 56. köt. 102. l.), a nemzeti fölháborodás, mely útját állja a gonosz terveknek (*Az ébredő ország.* Krk 55. köt. 73. l.). — Mindez így együtt, Szegeden csak MK tollából kerülhetett ki.

A cikkben érintett közéleti és belpolitikai kérdésekről ld. jegyzeteink bevezetését.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

90 : 5—9 — A Bosznia okkupációja miatt kitört válság 1878 végén és 1879 első hónapjaiban a költségvetés körüli vitákban érte el tetőpontját. MK akkor a Tisza-kabinet közeli végét jósolta vezéreikkeiben. (Vö.: Krk 55—56. köt.)

25 rangirozás — itt: ügyek rendbetétele, rendezése

91 6 *haranguroz* — föllekcsít, fölheccel.

ANDRÁSSY BUKÁSA (njn) V.

A bevezetés aforisztikus első mondata, majd a következő szakaszok előbeszéd szerű, megjelenítő közvetlensége (»szében«, »fiókjában«, »kénytelen duzzogni«) olyan irodalmi vénájú szerzőre vall, amilyen MK-on kívül a SzN szerkesztőségében ez időben nem volt. Személyesen az ő szerzősége mellett bizonyít az a képes beszéd, amely szerint »a magyar nemzetet komolyságra tanította a sors, és a haza érdekeit nem áldozza föl többé egy karján rívó gyermeket tartó szép asszony ajkán keltendő mosoly, ragyogó szemeiben csillámló könny kedvéért«. Ugyanis MK alkalmazta többször is ezt a Mária Teréziára vonatkozó hivatkozást a magyar nemzet meddő lovagiaszkodásának jellemzésül. (Vö.: *A selyemkokárda.* Krk 29. köt. 38. l., *Szeged, nov. 6.* Krk 55. köt. 110. l.)

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

92 11 *a boszniai okkupációra nyert indemnity* — utólagos hozzájárulás az okkupációhoz, amelyet a kormányzat az osztrák és magyar parlamentektől csak a hadműveletek befejezése után kért és nyert el.

12 *török konvenció* — megállapodás a török birodalommal a berlini szerződés rendelkezéseinek végrehajtására vonatkozólag; itt elsősorban a boszniai okkupáció ügyében.

15 *Terebes* — ld.: Levél a fővárosból c. tárcsa jegyzetei.

22 *leibjournal* — a »Leibarzt« (házi orvos), »leibhuszár« (házi-

Lap Sor

- szolga) mintájára alkotott gúnyos kifejezés az Andrásyt szolgáló hűséggel támogató lapokra.
Pester Lloyd — 1854-ben indult, német nyelvű politikai napilap, a Deák-párt orgánuma.
- 26 *Ballplatz* — a Monarchia külügyminisztériuma a »Burg« épületrendszeréhez tartozó, a Ballhausplatz 2. sz. alatti palotában volt.
- 93 10 *Rechberg, Johann* (1806—1899) — osztrák állami szolgálatba lépett bajor származású diplomata, az 1860-as években osztrák külügyminiszter, a főrendiház tagja.

SZEGED, AUGUSZTUS 18. (njn) V.

MK publicisztikai munkásságában évek óta visszatérő megszólalási alkalom volt I. Ferenc József születésnapja, amelyet a kiegyezés óta Magyarországon többnyire I. István király névünnepével, augusztus 20-szal együtt ünnepeltek. (Vö.: *Szemle*. Krk 52. köt. 96. l.) E névtelen vezércikk részint MK korábbi alkalmi megemlékezéseinek hangját üti meg, részint az 1879 tavaszán a királyról írott cikkek mondani-valóját és szólárait újítja föl — aktualizálva. (Vö.: *Királyi ajándék, A király s a királyné*. Krk. 56. köt. 102., 112. l.) MK-nak az alkotmányos magyar monarchiára vonatkozó illúziói újulnak föl a cikk végén, ahol a király és a nemzet közé álló »tanácsosok«-at rója meg. (Vö.: *Fővárosi levél*. Krk 56. köt. 60. l.)

Szegeden a király születésnapján nagy ünnepséget rendeztek 101 ágyúlévéllel, ünnepi istentisztelettel, katonai fölvonulással. »Diszes közebed« volt a tisztikar, a tisztviselők, állami hivatalok képviselői számára. MK cikke ehhez az ünnepléshez illeszkedik.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 94 14 *fiilálé* — »leányvállalat«, itt körülbelül: »helyi kirendeltség« értelemben.
- 29 *Magyarország sírja* — a nemzet számára készülő sír visszatérő motívum MK érvelésében. Vö.: *Halottak napján*. BpN 1877 nov. 1., *Az utolsó név*. Krk 55. köt. 57. l.
- 35 *Itt járt . . .* — az 1879-es árvíz alkalmából márc. 17-én járt a király Szegeden. MK több cikkben tisztelettel és elismeréssel adózott a királyi gesztusnak. (Vö.: Krk 56. köt. 102., 112., 144., 254—55. l.)

KÉSZÜLŐDÉS (njn) V.

MK, aki a korábbi hónapokban némileg megszilárdulni látta Tisza Kálmán kormányának helyzetét (vö.: *Szeged, május 3-án*. Krk 56. köt. 123. l. és kötetünk *Szeged, augusztus 5. c.* vezércikke), elérke-

zettnek látta az időt, hogy az ellenzék összefogva megvalósítsa azt, ami már szinte megvalósíthatatlannak látszott: megbuktassa Tiszát. — Emellett a gondolatmenet mellett MK szerzőségét bizonyítja az a rá valló tanulság, hogy »nálunk a választásoknál — fájdalom — egyetlen kormány sem bukik meg« (ld. az 1878-as választásokról írott cikkei, különösen a *Választások napján*: »A magyar nemzet — fájdalom — különben is megmutatta, hogy akaratának nem bír, nem tud hangot adni« . . . »Tisza keze vezeti a választásokat . . . Nagyon természetes tehát, hogy nem bízunk abban, miszerint a szavazó urnákból ellenzéki többség kerüljön ki.« (Krk 55. köt. 68. l.)

MK publicisztikai írásaiban fordultak elő az olyan szólások, frappáns, aforizmaszerű megfogalmazások, mint a Szent Pálról és az oláhokról szóló is (vö.: *Szeged, január 21.* Krk 56. köt. 86. l.), vagy az, hogy Tisza »mielőtt elesnék, már azon gondolkozik, miként kelhessen föl«; illetve, hogy Tisza nem fog önként távozni, ki kell csavarni a kezéből a »kormánypálcát« stb.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 96 : 16 a zalaegerszegi Deák szobor fölállításánál . . . — 1879. szept. 1-én nagy ünnepség keretében leplezték le Deák Ferenc szobrát Zalaegerszegen.
- 19 Rátót — több község neve; Veszprém, Zala, Pest vármegyében. Itt Széll Kálmán Rátót-héraházi, zalai birtokáról van szó.
- 27 Geszt — ld. Zichy Viktor meggyalázva c. vezércikk jegyzeti kötetünkben.

SZEGED KÖZÖNSÉGÉHEZ ! (njn) V.

Az ünnepélyes-poétikus MK-modor jellegzetes fordulatai (pl.: »erdő támadt hősökből«), valamint MK-nak a franciák iránti lelkesedése, a fogadásukra alakult »komité«-ban való résztvétele teszik bizonyossá, hogy ezt a vezércikket ő írta. — A franciák Szegedre jöveteléről ld. jegyzeteink bevezetését és *A franciák Szegeden* c. tudósítás jegyzeteit.

FINIS CORONAT (njn) V.

A névtelen vezércikk csúfolódóan hétköznapias, kedélyesen pongyola fordulatai (»maszlag gyanánt«, »így fundálták ki«, »szemtelenül kibőfentette«, »ez oszt világos«, »mert hát Bismarck olyan nagyon hű barát«) MK vezércikkeiből ismerősek Szegeden. Andrassy személyének beállításá, valamint az olyan ellentétpárok, mint »Bismarck mindig megtudta, mit gondol most Andrassy, de vajon tudta-e Andrassy, hogy mit gondol Bismarck?« stb. MK szerzőségének bizonyítékai. A Bismarck—Andrassy kapcsolat interpretálása, a cikk hangulata és fölépítése erősen emlékeztet MK-nak Tisza Lajos és

Bakay Nándor kapcsolatáról nem sokkal később írott karcolatára: *A vereshajú* (különösen a *II. Hogyan lett Bakay tigrisből macska?* c. rész).

Bismarck és Andrassy találkozója 1879. aug. 27-én, Gasteinben történt. A cikk ebből az alkalomból íródott, s jellegzetesen »egyesült ellenzéki« módon kommentálja a találkozást. Figyelemre méltó, hogy az egyesült ellenzék hangadó lapja, a Magyarország a két államférfi kapcsolatát ugyanígy értelmezte a MK cikkét megelőző héten. Eszerint Andrassy valójában nem szövetségese, hanem »politikai zsoldosa« volt Bismarcknak. »Andrassy gróf 12 évi külpolitikai működése alatt sok alkalma volt Bismarck hercegnek meggyőződni azon magatartásról, melyet Andrassy gróf a német politika iránt tanúsított... az utóbbi években Ausztria—Magyarország külpolitikáját inkább Berlinből intézték, mint Bécsből.« — idézi a Magyarország a Berliner Tageblatt egyik cikkét. (Budapest, augusztus 18. 1879. aug. 19., 229., sz. V.)

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

98 : cím *Finis coronat* — »Finis coronat opus« (Ovidius: »Heroidae 2,85.); a vég [eredmény] koronázza meg [»fémjelzi«] a művet.

23 *iniciativa* — kezdeményezés.

28 *Gastein* — híres osztrák gyógyfürdő Slazburg tartományban; ma Badgastein.

99 17 *reichstadi jegyzőkönyv* — a reichstadi szerződés szövege; az Oroszország és Ausztria—Magyarország között 1876 végén folyó tárgyalásokat 1877 januárjában lezáró szerződés lényege: az orosz—török háborúban a Monarchia semleges marad annak fejében, hogy Oroszország nem támaszt kifogást Bosznia esetleges osztrák okkupálása ellen. (Vö.: Krk 55. köt. 181—182. l.)

NÉPURALOM (njn) V.

A névtelen vezércikk gondolatmenete és érvelése erősen rokon *A népgyűlés, A közpálya — a Reizner-ügy — s a közvélemény* c. korábbi MK-vezércikkekkel (vö.: Krk 55. köt. 90. l. és 56. köt. 104. l.); egyértelműen MK szerzősége mellett szól a Szeged demokratizmusát Amerikával összehasonlító második bekezdés (vö.: *A Népkertben*. Krk 55. köt. 15. l.). — A cikk az 1879 őszén esedékes választási előkészületekkel függ össze: ld. jegyzeteink bevezetését.

VÁLASZTÁSI MOZGALMAK V.

A cikk első két része (1879. szept. 24—25-én) név és jelzés nélkül, a III—IV. rész (szept. 26-án és okt. 1-én) teljes névvel jelent meg. Mint a IV. rész utolsó mondatából látható, a cikk félbeszakadt. MK

a cikk II. részét csekély módosítással átvette a *Tisza Lajos és udvara Szegeden* c. füzetébe (Krk 59. köt.).

Az iparosok törvényhozókká választásának kérdéséhez (108 : 14) Enyedi Lukács, a SzN szerkesztője az alábbi megjegyzést fűzte: „Cikkíró nézeteit csak annyiban osztjuk, hogy mi is csak valóban érett, s kellő műveltséggel bíró iparos képviselőket óhajtunk a parlamentben látni, mint amilyenek *Ráth Károly, Mudrony Soma* stb. — A szerk.” — Az említett személyekről néhány adat: Enyedi bizonyára *Ráth Györgyre*, (1828—1905), a szegedi születésű nagyiparosra, a képzett közgazdász képviselőre gondolt, s elírás folytán került ide *R. Károly*, Budapest ekkori főpolgármesterének neve. *Mudrony Soma* (1841—1897) közgazdasági író és publicista volt, a függetlenségi párt országgyűlési képviselője.

A cikk keletkezéséről és a fölmerült kérdésekről ld. jegyzeteink bevezetését.

A SzH 1879. szept. 28-án reflektált a vezércikk-sorozat addig megjelent részére. Kétszínűséget vetett MK, a SzN »kuruzslójá«-nak szemére, aki »úgy akarja a bajt gyógyítani, hogy a beteget egyik kezével hátbadöngeti, a másikkal cirógatja«. A SzH szerint MK »három cikkben elég sok helyest is mondott, de mind lerontotta az által, hogy azt, akit a tömeguralom szelleme mint a viharfáklyát öntestéből kítűzött [t. i. Börcsök Sándort], úgy mutatta be, mint oly *derék* tagját a népnek, amilyen csak *igen kevés* van, s mint olyant, aki *eszére és jellemére* kiemelkedik a népből. S ha még csak egy szó igaz volna ebben, nem szólnánk; de nincs, s az egész egy olyan indokolatlan, okatlan hízelkedés lefelé, amely csak nevelheti a bajt, amit doktorolni akar. A sajtónak illetően halfogásain valóban el kell szomorodnunk.« (Szeged, szept. 27. V.)

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 103 : 26 *a nehéz sötét felhő, mely villámokkal lehet még terhes* — MK ekkoriban sűrűn használt publicisztikai fordulata a nemzet helyzetének jellemzésére (vö. pl.: Krk 55. köt. 179. l.)
- 104 : 37 *principium* — itt: alapelv.
- 105 : 8—106 : 31 — Bakay »köpönyegforgatásáról« ld. *A vereshajú* c. karcolat-sorozatunkat.
- 12 *Úgy akart magasba emelkedni, mint az ökörszem . . .* — Aisopos meséje: »A sas és az ökörszem« (A. meséi. 101. sz. Bp. 1943.)
- 18 *bihari pontok* — *Tisza Kálmán* 1868. márc. 17-én véglegesített, a kiegyezés Deák-féle megvalósítását támadó programja, amelyben leszögezte, hogy a Deák-féle elveken túlmutató célkitűzéseit alkalmas időben és alkotmányos eszközökkel fogja megvalósítani. Ezzel fenntartotta a lehetőségét annak, hogy az ellenzéki program megvalósítását bármeddig elhalassza. A Deák-párttal való egyesülés (1875) után így is tett; a »bihari pontok«-at »szegre akasztotta«.

- Lap Sor
- 105 19 *Tisza—Ghyczy párt* — az ún. »balközépe« neve az 1870-es évek elején a párt két vezető egyénisége, Tisza Kálmán és Ghyczy Kálmán után.
- 25 *országgyűlés kellett Rákoson* — tulajdonképpen Rákos mezején. Ugyanis a XIII. századtól 1540-ig itt tartották a magyar rendek az országgyűléseket. Emlegetése a XIX. században a független magyar államiság hagyományaihoz való ragaszkodást jelentette.
- 26 *bruderschaft* — (b. ivás) »testvériség«, »per-tu« ivás.
- 28 *Aranybulla* — aranypecsétes oklevél, amellyel II. András magyar király I. István alkotmányát 1222-ben helyreállította, és amelynek alapján a nemesség gátat szabhatott az esetleges királyi önkénynek.
- 29 *Pragmatica Sanctio* — általában nagy horderejű államügyekre vonatkozó, megváltoztathatatlan döntés; a magyar történelemben ilyennek tekintették a Habsburg ház nőági trónöröklésére vonatkozó rendelkezéseket (1723. I—III. tc.).
- 32 *Elkezdte emlegetni a debreceni országgyűlést . . .* — az utalás az 1849. ápr. 14-i országgyűlési határozatra vonatkozik, amely kimondta a Habsburg ház trónfosztását és a köztársasági államformát.
- 106 : 29 *koha* — (kova) tűzkő.
- 107 : 12 *Polezner Jenő* — Hogy MK milyen címen tekinti a szegedi iparosok »természetes vezéré«-nek, arra nem találtunk adatot.
- 18 *bejutott a törvényhozásba Pulszky ellen* — ld. az 1878-i őszi szegedi választásokra vonatkozó cikkek és jegyzetek a Krk 55. kötetében. (113., 116., 131., 181. l.)
- 108 27 *Útja egyre lejtősebb lesz . . .* — MK az ekkoriban sűrűn használt stílus-fordulataival elsősorban a Tisza-kormány útját jellemezte.
- 109 : 23 *szertbővis* — gyomnövény, horgas tuskéjú termése a legelő állatok szőrébe tapad s ez úton terjed.
- 30 *a mostani angol királyné* — Viktória királynő (1819—1901) 18 éves korában lépett trónra; több mint félszázados uralkodása az angol nagyhatalmi törekvések fénykora, egyben a brit gyarmatbirodalom véres gyarmati háborúk árán való maximális kiterjesztésének időszaka. A Viktória trónralépésére vonatkozó anekdotát MK gyakran alkalmazta politikai elmefuttatásaiban. (Vö. Krk 56. köt. 113. l. *Szeged, ápril 25-én c. V.*)
- 110 3 *kandidáltak* — jelölték.
- 23 *paraszt-gaukléria* — paraszt-furfang, kóklerság.
- 27 *»parva sapientia regitur mundus«* — kevés bölcseséggel kormányozódik a világ; III. Gyula pápának tulajdonított mondás.
- 111 11 *ignota persona* — ismeretlen személy.
- 13 *sok tarka macskája van* — olyan emberre mondják, akinek nem feddhetetlen a múltja, »sok van a füle mögött«.

Irodalom

Nacsády szerint a cikkekben »megmutatkozik, hogy [MK] eszménye egy ideális nemzeti egység, melyet félt egyes társadalmi csoportok mozgalmaitól, elsősorban azért, mert a tömegek elvtelen karrieristák félrevezetettjei lehetnek. Mindenesetre jellemző, hogy Mikszáth felismeri a korabeli liberalizmus gyengeségét, könnyen megcsúfolhatóságát.« (77. l.)

BÉKEHANGOK (njn) P.

A SzN politikai cikkei között MK írásaiban jelennek meg úgy a vezető politikusok (Tisza Kálmán, Andrássy), mint itt Bismarck, aki ravaszkodik, hátsó szándékokat melenget »szívében«, de kifelé »nyájas-kodik«, majd a sikeres színészkedés után »jót nevet a markába«. (Vö. pl.: *Fővárosi levél*. Krk 56. köt. 62. l. ahol Tisza »jót nevet a markába«, amikor a parlamentet zsugoriságból félrevezette.)

Bismarck bécsi látogatásáról — a cikk ez alkalomból íródott — ld. jegyzeteink bevezetésének külpolitikai kérdéseket tárgyaló részét.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 113 : 26 *meglátogatja a francia nemzet bécsi képviselőjét* — Bismarck meglátogatta Teisserenc de Bort francia nagykövetet s úgy nyilatkozott, hogy az osztrák—német szövetség nem adhat okot Franciaországnak a nyugtalanságra.
- 29 *Örömben úszik az osztrák birodalom fővárosa . . .* — Bismarckot — a hírlapok szerint — valóban kíváncsi és ünneplő tömeg fogadta Bécsben, s ottartózkodása második és harmadik napján is többször körülfogta az őt éltető lakosság úgy, hogy néhányszor körülöreg tudta csak biztosítani továbbhaladását az utcákon.
- 36 *addig Franciaország egyik minisztere . . .* — a francia belügy-miniszter (Lepère) valóban ekkor szemlélte meg az észak-franciaországi erődítményeket, s a lapok szerint így nyilatkozott: »Mi a békét akarjuk, s csakis azt akarjuk; de ha másvalaki más szándékkal van, mi készen állunk !«
- 114 18 *vérfürdőt rendeznek . . .* — Afganisztánban már évtizedek óta ütköztek a cári birodalom és Anglia ázsiai törekvései. Mindkét nagyhatalom igyekezett a maga befolyásának megnyerni az afgán uralkodókat. A szöveg aktuális utalása egy 1879-es véres konfliktusra vonatkozik. Az angolok 1878-ban megbuktatták az afgán kánt, mivel a cár emberének tudták. A kán fia és utódja uralma idején, 1879 szeptemberének elején fölkelés tört ki, amelyet az angolok nem tudtak megakadályozni, sőt a fölkelők lemeszárolták a kabuli angol követség egész személyzetét. (A »kabuli vérfürdő.«) Megtorlásul az angolok büntető hadjáratot indítottak.

- 26 *Rumélia* — Kelet Ruméliában, az akkori Törökországhoz tartozó, részben bolgárok lakta tartományban lázadás tört ki. Magyarországon ezt úgy fogták föl, hogy a lázadás mögött a cári Oroszország, illetve az általa bátorított, függetlenné vált balkáni államok húzódnak meg a Törökország vesztére törnek.

OKTÓBER HATODIKA (njn) V.

A SzN okt. 6-i megemlékezését 1878-ban is MK írta hasonló hangütéssel és szinte azonos fordulatokkal. (»Harminc esztendő kéрге nőtte már be azt a sebet...« stb.) A »tizenháromszoros halál« és a »tizenháromszoros föltámadás« gondolatpárhuzama ugyancsak fölbukkan az 1878-as emlékezésben is. MK szerzőségét bizonyítja a király és a nemzet egymásra találásának olyan említése, amely a szabadságharc emlékét a kölcsönös felejtés és a kölcsönös megbocsátás gesztusával kapcsolja össze. (*A király s királyné, Az szerzői herceg.* Krk 56. köt.) Jellegetesen mikszáthi a hősök sírját (másutt a csatatereteket) benövő fű és az ott sarjadó virágok jelképes, lírai beállítására: a föld, illetve a földben nyugvók gondolatainak tolmácsolói.

KÁLMÁN NAPJA (njn) V.

A cikk fölépítése az 1878-as *Az utolsó név* c. tárca (Krk 55. köt. 57. l.) szerkezetét követi: az alkalmi elmefuttatás egy Jókai-alak fölidézésével kezdődik, majd a szerző ehhez épít párhuzamot aktualitásokból. A mindenkit s végül önmagát is megcsaló, fekete lelkű, a levegőt lehetőleg megmérgező kényúrként jellemzett miniszterelnök MK-nál gyakori figurája MK szerzőségét bizonyítja. Az ő cikkeiben tér vissza sűrűn Szegeden az a fordulat is, hogy a magyarságot Tisza Kálmán ördögi módon örvénybe, a nemzethalálba viszi — lelkiismeret nélkül. (Vö.: *Keresd az asszonyt?* Krk 56. köt. 87. l., *Új merénylet az alkotmány ellen.* Krk 55. köt. 77. l., *Tisza Kálmán álma.* uo 136. l.) — A jogaitól megfosztott, véráldozatra kényszerített nemzet panaszaitól terhes levegő, haragos villámok stb. ugyancsak ezekből s hasonló MK-cikkekből ismerősek.

A SzH 1879. okt. 16-án (Habarék rugódozások, 169. sz.) reflektált a cikkekre. A »Garabonciás« álnevű szerző — föltehetően Nagy Sándor a lap szerkesztője — mintegy cáfolatul ugyancsak Jókai-példázattal kezdte írását. »Az elátkozott család« c. regény egyik fejezetére, »A veszett ló«-ra hivatkozott. A fogalmat Jókai így értelmezte: »A mi virágos, keleti nyelvünk „veszett ló”-nak szokta az olyan embert nevezni, aki minden helyes ok nélkül nekirohan mindenkinek, keresztül-kasul gázol ártón és ártatlanon...« (Kritikai kiadás 11. köt. 225. l.)

Tárgyi magyarázat

Lap Sor

115 : cím *Kálmán napja* — okt. 13. — MK a cikket föltehetően 14-én írta. (Vö.: »Tehát Kálmán napja volt tegnap« 116 : 27.)

TISZA LAJOS

(Mikszáth Kálmán) V.

A terjedelmes vezércikk egyes részeit MK — csekély módosításokkal — átvette a *Tisza Lajos és udvara Szegeden* c. munkájának Tisza Lajosról szóló fejezetébe. (Krk 59. köt.) Rubinyi közölte a SzK 1. köt. 71—75. lapjain.

Keletkezésének körülményeivel és a város újjáépítési munkálataira vonatkozó hivatkozásainak háttérével jegyzeteink bevezetésében foglalkoztunk.

A SzH nem mulasztotta el ezúttal sem az alkalmat a SzN és MK elleni támadásra: »A helyi Napló „szomszéd”, amely tegnapelőtt hajmeresztő (vagy tán inkább kómikus) átkokat mért Tisza Kálmánra [vö.: *Kálmán napja* c. vezércikk] ma háromhasábos cikket szentelt Tisza Lajos magasztalásának. Notabene a magasztalás ugyanazon tollból ered, amely Tisza Lajos kir. biztos úrtól nemrég még megtagadott minden rekonstrukcióra való tehetséget és hasznos tevékenységet. [Vö.: *Töprengések* c. vezércikk.] — Erre sajtóságot tünemény magyarázatául csak két alternatíva szolgálhat: vagy a Kálmánsújító átoktól ijedtek meg a „szomszéd” úr ismert „loyalis” alapítói, s így akarták paralizálni annak rossz hatását, vagy a Napló, miután a kicsinyítése nem használt, most a magasztalás által akarja népszerűsíteni Tisza Lajost. Azt hisszük, így sem fog célt érni.« (Helybeli újdonságok. 1879. okt. 18., 172. sz.) —

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

117 : 17 *Féléve lesz innen-onnan . . .* — Tisza Lajost 1879 májusában nevezték ki Szeged újjáépítési biztosává.

19 *nomen et omen* — (helyesen: *Nomen est omen*) — a név intő jel, végzet.

24 *Ráday (Gedeon)* (1829—1901) — 1869-ben királyi biztostként hozzáfogott az alföldi betyárvilág fölszámolásához. Embertelen vallató módszereivel vált hírhedtté.

29 *municipium* — független városi törvényhatóság.

118 : 5 *Zsótér-ház* — ld. a *Töprengések* c. vezércikk jegyzetei.

8 *a birnami erdő megindult* — Shakespeare »*Macbeth*« c. tragédiájában jósolják Macbethnek, hogy nem győzi le az ellenség »mig a birnami erdő Dunsinane dombjára nem vonul.« (IV. felvonás 1 szín. Szabó Lőrinc ford.) Macbeth bukásakor

- az erdőben rejtőző s magát ágakkal fedő ellenség győzi le M-et. MK ez időben többször példázódik a »birnami erdő«-vel. (Vö. pl.: *A Népkertben*. Krk 55. köt. 14. l.)
- 118 33 *mint a mitológia egyik hőse* . . . — Chiron (Kheiron) kentaur, a hős Heraklész jóbarátja; a hőstől kapott varázserejű nyíllal véletlenül gyógyíthatatlan sebet ejtett a lábán. Gyötrő kínok között kellett élnie, míg az istenek megkegyelmeztek neki és elvették halhatatlanságát.
- 36 *Én voltam az első* . . . — vö.: *Szeged május 27-én, Szegedország, A biztos tanács* c. cikkek Krk 56. köt. 127. l., továbbá különösen kötetünkben a *Töprengések* c. vezércikk.
- 119 : 13 *Aladin csodalámpája* — A. az »Ezeregy éjszaka« egyik mesehőse, aki annak a varázlámpának és gyűrűnek segítségével, amelyet bátorsága révén megszerzett, minden célját eléri és végül a királyné kezét is elnyeri.
- 120 19 *A régen óhajtott vár a miénk* — a hadászati lag valóban elavult szegedi vár útját állta a korszerű városrendezésnek. A város korábban is kérte már átengedését és tervezték lebontását. Az árvíz után Szegedre látogató I. Ferenc József ígéretet tett a kérés teljesítésére (vö.: *Királyi ajándék*. Krk 56. köt. 102. l.). Igaz, hogy a vár helyett hatalmas börtönt és több laktanyaépületet kellett az újjáépítés során fölépíteni. *Újszeged ide van csatolva* — a város tiszántúli része 1879-ig közigazgatásilag Torontál megyéhez tartozott. A helyzet számos nehézséget okozott.
- 20 *pium desiderium* — jámbor óhaj, amelynek teljesülése kétséges.
- 24 *Phönix* — az egyiptomi mitológia szent madara; a vele kapcsolatos mondák legismertebbike szerint minden 500. évben elégette magát s hamvaiból megifjodva éledt újjá.
- 26 *Antaeus* — a föld istennőjének fia a római mitológiában, akit ellenfelei nem tudtak legyőzni; ugyanis ha földre sújtották, anyjától új erőt nyert.
- *(jegyzetben) *Zombory tanácsnok* . . . — az anekdotikus ízű fogadalmat MK többször is belefoglalta szegedi írásaiiba (vö.: Krk 56. köt. 352. l.).

Irodalom

Újlaki Antal »Tisza Lajos és Szeged« c. könyvében (Szeged 1910.) erre a MK cikkre is hivatkozik annak a bizonyításakor, hogy a királyi biztost »nem a miniszterelnöktől kölcsönzött hatalom ügyes fölhasználása támogatta«, hanem saját munkájának első eredményei. (33. l.)

Nacsády helyreigazította a SzK 1. kötetének a cikkhez fűzött megjegyzését, amely szerint e cikk teljesen azonos volna a *Tisza Lajos és udvara Szegeden* c. füzet Tisza Lajosról szóló fejezetével (85. l.) A cikk keletkezéséről föltételezi, hogy MK részint az újjáépítés megmutató eredményei, az ismeretessé vált tervek, a kormány-

biztos »tetszetős gesztusai« hatására, részint Enyedi befolyására írta le a »tagadhatatlanul visszavonulást tartalmazó sorokat« (75. l.). MK indokolatlan mentegetése érdekében Nacsády megkísérelte a cikket úgy értelmezni, mintha az író ezúttal is csak a Tisza Lajos személyét sértő korábbi kitételeit vallaná megcáfoltnak, de az újjáépítésre mondott kritikáját nem vonta vissza. (Uo.)

HALOTTAK NAPJA (njn) V.

Többnyire MK írta az évfordulók, ünnepek alkalmából a megemlékezés jellegű vezércikkeket a SzN-nál. Ezúttal is az ő tollára vall a cikk számos gondolata és megfogalmazása. Így a halottak visszatérésének említése, a király szavára megnyíló sírok stb. A cikk azokat — és csak azokat — a témákat hozza szóba, amelyekről MK írt a SzN-ban: Kállay Ödön és Wenckheim Béla halála, a várost érő vadak (hogy saját vesztének maga volt az oka, hálátlan és követelőző) stb. Vö.: *Kállay Ödön és Wenckheim Béla b. c. nekrológok* kötetünkben; *Szeged pusztulása*. Krk 56. köt. 144. l., *Mi, fekete hálátlanok*. Uo. 138. l.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 121 : 23 *a Tűz két ízben . . .* — az árvíz idején a gyufagyár égett le, 1879 nyarán egy bútorraktár gyulladt ki Szegeden.
 24 *a Levegő mérget hozott* — a sokáig levezethetetlen víz miatt állandó volt a járványveszélytől való aggodás a városban.
 25 *a Föld megrendült* — 1879. aug. 30-án »közepes«-nek minősített földrengést észleltek Szegeden; komoly kár nem keletkezett.
 122 14 *a szőregi temető* — ide temették az árvíz áldozatait, a szegedi temetőket ugyanis hosszú ideig víz borította.

A BOTRÁNYOK ÉVADJA (njn) V.

A cikk a jól ismert mikszáthi fordulatok egész sorát tartalmazza: »tehetetlenség átka« (vö.: *Tisza megbukott!* Krk 55. köt. 66. l.), az »egészségtelen test« amelyen »mérgecs pattanások« ütköznek ki (vö.: *A közpálya — a Reizner-ügy — s a közvélemény*. Krk 56. köt. 104. l.), a »szomorú jövőendő elcívretett árnyéka« (vö.: »Szomorú árnyát veti előre a jövőendő: *Új mcrénylet az alkotmány ellen*. Krk 55. köt. 77. l.), »nagy fekete folt« amelyen »soha ki nem zöldül a fű« (vö.: *Az a fekete folt*. Krk 33. köt.), az uralkodó egyszer majd elfogyó türelme (vö.: *Mi készül?* Krk 55. köt. 85. l.), a közvélemény hangja mint mennydörgés stb.

A vezércikkben említett botrányokról ld. jegyzeteink bevezetését

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

123 : 29 *aranka* — élésködő gyomnövény, a gabonafélék súlyos kártevője.

124 : 15 *balance* — mérleg, egyensúly.

JELEK (njn) V.

A Tisza-kormány válság-periódusaiban ismerős az »előjelek«
ilyesfajta, a kormány közeli bukására következtető csoportosítása
MK cikkeiből. (Ld.: a Bosznia okkupációja idején, majd az 1879
eleji válság alkalmából frott vezércikkeket Krk 55—56. köt.) Tisza
személyes magatartásának jellemzése (meglátszanak rajta előérzetei,
mintha »árnyék«
húzódna utána, lelkiismerete mégsem mozdul meg,
a kísértő víziók nincsenek rá hatással stb.) ugyancsak MK-ra vall (ld.
különösen a *Tisza Kálmán álma* c. karcolat Krk 55. köt. 136. l.).

Jókai személyét MK szokta egy-egy regényére való utalással
apoztrofálni (vö.: *Apróságok*. 1878. aug. 7., Krk 55. köt. 120. l.;
Hahó! uo. 129. l.). A SzN munkatársai közül csupán az ő nyelvezetéből
eredhet a »gömörödő jelhők«
kifejezés is. (Vö.: »köd gömörödik«
— *A kis csizmák* c. novella *A jó palócok* novellaciklusból Krk 33. köt.)

*

A »boszniai törvényjavaslat«, amely újabb kormányválság oka
lehetett volna, az újonnan hódított tartomány közigazgatásának meg-
szervezésére vonatkozott. A javaslat számos ponton sértette a magyar
közjogi fölfogást, s hallgatólagosan Ausztriának a dualizmusban betöl-
tött hegemoniáját ismerte el. Az egyesült ellenzék részéről nov. 11-én
Szilágyi Dezső nagyszabású beszédben támadta a törvényjavaslatot.
Szilágyi támadására a kormánypártból Éber Nándor, majd nov. 12-én
Jókai szólalt föl a javaslat védelmére. Jókai ellentmondásokba bonyo-
lódó beszéde részben fölháborodást, részben derűtséget keltett az
ellenzéki padsorokban. Pulszky Ágost szellemes hozzászólásában tá-
madta a nagy hírű író-képviselőt, akit végül Tisza Kálmán vett vé-
delmébe. Az öt napig tartó vita után nov. 17-én a képviselőház 18
szótöbbséggel elfogadta a sokat támadott javaslatot.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

125 7 »*sine cura*« — gond nélkül; munkával nem járó hivatal.

126 6 az »*Enyim, tied, övé*«
című regényében... két befejezés —
MK itt tévedett, Jókai Mór nem az »*Enyim, tied, övé*«
c. regényének írt kétféle befejezését, hanem Az élet komédiá-
sainak, egyet a kritikusok, egyet az olvasók számára —
szellemes önvédelemből.

19 *Andrássy lábai a magyar földet tapodják* — az utalás And-
rássynak a politikai élettől való visszavonulására vonatkozik
(vö.: *Andrássy bukása* c. vezércikk).

- 22 *Szél Kálmán tegnapelőtt a Házba belépett* — Szél Kálmán a Tisza kormány 1878-ban a boszniai problémák miatt lemondott pénzügyminisztere, akit legfeljebb a pénzügyi kérdések vitáinál vártak, egy évi távolmaradás után, 1879. okt. 23-án megjelent a parlamentben. Ellenzék és kormány-párt egyaránt nagy izgalommal fogadta. Meglepetést keltett, hogy a baloldalon, tehát az ellenzéki padsorokban foglalt helyet. Egy kisebb jelentőségű, Tisza Kálmán által bejelentett javaslatra történő szavazásnál az ellenzékkel szavazott.
- 28 *alterál* — módosít; itt: nyugtalanít, zavar.
- 36 *Egy elejtett szó a bécsi Burgban.* — ez időben járt híre annak, hogy az uralkodó is elégedetlen Tisza Kálmán magatartásával és manővereivel. Ilyen hírt közölt az egyesült ellenzék központi lapja, a Magyarország is 1879. dec. 1-én, »Udvari körökben« hírféjjel.
- Burg* — »Hofburg«, ez időben az osztrák császári palota; a XVIII. századi eredetű régi épülethez csatlakozó palatás térrendszer Bécs belvárosában.

A KIDOBOTT PÉNZ (njn). V.

Látszólag annyira »szakmai« cikk, hogy kétségeink támadhatnak MK szerzőségét illetően. Mégis, az itt szóba hozott kérdések ekkor Szegeden a napi közbeszéd tárgyai voltak, s a szerző tájékozottságához nem volt szükség folyammérnöki vagy közgazdasági szakértelemre. MK a pénzügyi kérdésekről — költségvetés, adók stb. — máskor is színesen és ötletesen, ha nem is szakértői modorban, de a »józan ész« érveit használva írt. Meggyőződésünk, hogy itt is ilyen esettel állunk szemben.

Ezt támasztja meg a cikk hangneme és számos fordulata. A kezdő kép jellegzetes megjelenítő beállítás (127:5—12), az egész cikket végigvonuló, előbeszéd-szerű polemizálás a »De mégis...«, a »De azt már...«, »De hisz...«, »Hanem azért...« stb. fajta mondatkezdésekkel, majd különösen az a fordulat a cikk első része után, hogy »De evvel félre is tehetjük a tréfás hangot...« (129:16). A kissé drámai monológra emlékeztető, replikázva-vitázva, érvet érvre halmozó bevezetés után objektív, vhiggadt fejtegetésre való céltudatos áttérés ezzel a mondattal ez évben már előfordult MK szegedi cikkeiben (pl.: *Szeged, március 5. c. V.*, Krk 56. köt. 96. l.).

A cikkből meglehetősen nagy kavarodás lett. A SzH sürgősen hivatalos nyilatkozatot tett közzé a pályázat lefolyásáról, de ezt a SzN nem fogadta el meggyőzőnek. (265. sz., nov. 23. Újdonságok.) Szegheő Attila főmérnök november 30-án válaszolt és részletes elszámolást közölt, amely szerint a pályázat odaítélése méltányos és anyagilag előnyös, a kivitelezés pénzügyileg és szakmailag ellenőrzött. Úgyanezt a cikket közreadta az Ellenőr 1879. nov. 29-i esti kiadásában is. A SzN dec. 2-án (272. sz., Újdonságok) kitért a további vita elől azzal, hogy csupán azért tette szóvá az ügyet, mert a szóban forgó

gátépítés Szeged védelmi rendszerének kiépítésében a költségvetési tétel szerint aránytalanul nagy terheket ró a városra.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 127 5 *Percsóra* — kis település Szegedtől északra, mintegy 20 km-nyire, az akkori Pallavicini birtok területén. Itt szakadt át 1879 tavaszán először a Tisza töltése.
- 28 *kárbunkulus* — itt: mesebeli drágakő.
- 129 14 *Moloch* — kisázsiai istenség, amelynek tiszteletére emberáldozatokat mutattak be; a kielégíthetetlen mohóság jelképe, MK Szegedről szóló cikkeiben a gátak, körtöltések visszatérő neve (vö.: Krk 56. köt. 97. l. Az Osztrák Magyar Monarchia írásban és képben. Magyarország 2. köt. 503. l.).

A BOSNYÁK TÖRVÉNY (njn) V.

A vezércikk modora általában a SzN ekkori munkatársai közül MK-éhoz áll legközelebb: az adott politikai helyzet »képes beszédre« áttett, megjelenítő jellemzése úrú vall. (A »kemény tusa«, a »félve, remegve« szemlélt, »megrengetett alkotmány«, a »tűzzel-vassal becitált« képviselők stb.) — Tisza Kálmán magatartásának effajta szemléletessé tétele is MK szerzősége mellett bizonyít: A miniszterelnök nem törődik a nemzet véleményével, egyetlen dolog fontos csupán »számára, a hatalom és a »Bécsben kedves törvényeknek a nemzetre való ráerőszakolása«, sokszor úgy, hogy már Bécs is sokallja, mert fél, hogy ezzel eszköze, Tisza Kálmán apránként lehetetlenné válik »lefele«. Tisza azonban még a hazard játéktól sem riad vissza. — A politikai helyzet ilyen megszemélyesítve-megjelenítő előadása, valamely testület (nemzet, Bécs) egy személy érzelmi-gondolati sajátságaival való fölruházása az, ami jellegzetesen mikszáthi a cikkben. Ezt erősíti a továbbiakban a nemzet »türelmének elfogyása«, a képviselőház eddigi »bűnös közönye«-féle kifejezések, a MK-nál ekkoriban sűrűn ismétlődő »lejtő«, amelyen nincs megállás, az országot gyöttrő »betegség«, amelynek nincsen gyógyszere.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 131 :cím *A bosnyák törvény* — ld. *Jelek* c. vezércikk és jegyzeteink bevezetése a belpolitikai helyzetről.
- 26 *Pyrrhusi győzelem volt* — Pyrrhosz görög hadvezérnek a rómaiak ellen vívott, súlyos veszteségekkel járó csatáira utaló szállóige. P. így kiáltott föl az asculumi csata (i. e. 279) után: »Még egy ilyen győzelem, s elvesztünk!«
- 132 : 27 *Pester Lloyd* — 1854-ben alapított német nyelvű politikai és gazdasági napilap (ez időben Falk Miksa szerk.); a mindenkori kormányokhoz állt közel, de válságos időkben óva-

tosan elhatárolta magát minden párttól. A legolvasottabb, külföldön is tekintélyes lap volt.

- 32 »*Contra vim mortis non est medicamen in hortis*« — »A halál ereje ellen nincs gyógyfű a kertben.« Középkori orvosi könyvből vett, szállóigévé lett idézet (»halál ellen nincs orvosság«).

A VÉDERŐTÖRVÉNY (njn) V.

A közlésmód jellegzetességei — éppúgy, mint *A bosnyák törvény*nél, melyre első mondatában utal is e cikk — MK szerzőségére vallanak, mint a pártok megszemélyesítve megjelenítő emlegetése, »akik«-nek »elébe tesz« egy-egy javaslatot Tisza Kálmán, a nemzet, amely »roskadozik« és »egyetlen egyszer sem jajdul föl« tíz esztendő óta (vö.: *Választások napján*. Krk 55. köt. 67—68. l.). Ugyancsak mikszáthi motívum a nemzet akarására való apellálás és a »granicár-generálisok« emlegetése.

A törvényjavaslatról lásd jegyzeteink bevezetésének belpolitikai kérdésekkel foglalkozó részét.

Tárgyi magyarázatok

- 133 13 *százóti* — százalék, percent.
- 32 *Pulszky Ágost határozati javaslata* — a véderőtörvény javaslat tárgyalásakor, hibáztatva a kormány előterjesztését, a következő módosító javaslatot tette: A Ház ne tíz, hanem csak öt évre szavazza meg az újonclétszámot, a parlament és a magyar hadügyminiszter kapjon nagyobb önállóságot a hadsereg-re vonatkozó ügyekben s végül hozzon a képviselőház határozatot magyar honvédtiszt-képző intézmények fölállítására.
- 33 *granicár* — határőr-vidéki katona; itt a császári hadseregben szolgáló délszláv tisztek nacionalista törekvéseit jellemző kifejezés. A magyar közvélemény szerint ez a magasrangú tiszti csoport császárhű magatartásával a magyarságnak a Monarchia-beli súlyát igyekezett csökkenteni.
- 134 15 *bosnyák törvény* — ld. *A bosnyák törvény* c. vezércikk és jegyzetei.
par force — erővel.

SZEGED, 1879. NOV. 26. (njn) V.

Gondolatilag és modorban is *A bosnyák törvény* és a *véderőtörvény* c. vezércikkek folytatásának tekintjük a jelen cikket, amelynek — a fenti kapcsolatokon kívül — MK-tól eredő voltát bizonyítják a »súlyedő hajó«, Tisza Kálmán »rabulisztikájá«-nak említése és a kormánypárt »régi, hű gárda«-ként való aposztrofálása, amelyből

már kiveszett a hit (vö.: *A viszontlátás*. Krk 55. köt. 97. l.). Ugyancsak őrá vall az ellentétre forduló csattanó az utolsó mondatokban.

A cikkben érintett belpolitikai kérdéseket ld. jegyzeteink bevezetésében.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

135 : 8 *mustrálás* — felülvizsgálat.

10 *fúzió* — a Deák-párt és a Tisza Kálmán által vezetett »bal-közép« egyesülése »szabadelvű párt« néven 1875-ben.

SZEGED, DECEMBER 5. (njn) V.

A politikai elmefuttatás epigrammatikus vagy közmondásszerű, esetleg példaszóval kezdése a SzN ez időbeli vezércikk írói közül leginkább MK-ra vall. Ugyancsak mellette szól a »zsarnok uralkodó« és az »uralkodó zsarnokság« szójátékszerű leleménye, a szabadságnak a »véráztatta föld«-ből termő virága, a »népjog brutális arculütése« stb. fordulatok. A »ha vajon« régies forma (*hogy vajon* helyett) is csak MK nyelvezetében fordul elő a SzN-ban (vö.: Krk 56. köt.).

A cikk a II. Sándor orosz cár (1818—1881) elleni merénylet alkalmából íródott. A cár kezdeti reformintézkedései után — megriadva a demokratikus mozgalmaktól — kegyetlen abszolutizmussal uralkodott, agresszív külpolitikát folytatott. (Mandzsúria, Turkesztán stb. meghódítása.) A belső elégedetlenség egyre nőtt, a cár ellen az orosz—török háború óta több merényletet követtek el, míg az 1881. márciusi bombamerényletnek áldozatul esett. Az 1879-es merénylet dec. 1-én történt. A cári különvonat útját Moszkvához közel aláaknázták. A cár életét ez mentette meg, hogy a különvonat menet közben megelőzte az egyébként mindig előtte haladó poggyász-szerelvényt. A merénylők — erről nem tudván — a poggyász szerelvény alatt robbantották föl a pályatestet, azt hitték, a később jövő vonaton utazik a cár.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

136 : 26 *nihilisták* — így nevezték a korban a forradalmi szervezetek anarchista-terrorista frakcióit, holott a »nihilisták« jelentős része — főképp fiatal értelmiségiek — a személyiség- és a gondolatszabadság jelszavával fordult csupán szembe a konzervatizmussal, viszont a »népbarátok« (narodnyikok) között is voltak, akik a terrorizmust választották.

137 : 27 *az orosz trónörökös kezdi ezt belátni . . .* — a cár fia, a későbbi III. Sándor cár valóban hajlott ekkoriban alkotmányos reformokra, de — mint MK jól sejtette — apja meggyilkolása után a trónra kerülve az autokratizmus mellett tett hitet.

SZEGED, DECEMBER 9-ÉN (njn) V.

A vezércikk a válsággal küzdő Tisza-kormány kilátásait latolgató cikksorozatnak a tartozéka, amellyel az új törvényjavaslatok sorsát kíserte végig MK. Az első mondat világosan utal is erre. MK rendszeresen élt azzal a lehetőséggel, hogy a »közös ügyek«-re vonatkozó tanácskozások hazai és ausztriai menetét összehasonlítva bírálja a magyar parlament, illetve a magyar kormánypart magatartását. (Vö.: A Bosznia megszállása után írt cikkei közül pl. a *Szeged, okt. 29., Szeged, okt. 29.* és *Szeged, nov. 6.* Krk 55. köt. 103., 105., 109. l.) A *Szeged, nov. 6.* c. vezércikkében írta MK az osztrák és a magyar parlamenti felirat összehasonlításáról: »Bámulatosan elcsesélt szerepek! Ha nem volna odaírva, melyik az osztrák bizottság javaslata, s melyik a magyar főrendiházé, az osztrákét kellene hinnünk a magunkénak. . .« (Krk 55. köt. 109. l.) — Ennek paradox, ironikus változata cikkünkben: »Nemsokára eljutunk majd arra a pontra is, hogy a magyar haza szeretete Bécsben nagyobb lesz mint Budapesten. Utóvégre is osztrák többséggel szerezzük majd vissza a magyar többség által eljátszott jogainkat.« (139 : 32—36.).

Az osztrák képviselőház dec. 1-én kezdte meg a véderőről szóló törvényjavaslat vitáját. A Taaffe-kormány eleve kedvezőtlen helyzetben vállalkozott a javaslat elfogadtatására s a 2/3-os többség megszerzésére — amely szükséges lett volna — nem sok kilátása volt. A sajtó kormány- és parlamenti válságot jósolt. A különböző képviselő-csoportosulások ugyanis vagy a hadsereg létszámának radikálisabb csökkentését, vagy a kormány által javasolt létszám csupán 3, vagy öt évre, de semmiképpen sem 10 évre való megállapítását követelték. Egy heti vita után a dec. 6-i szavazásnál a 10 évre vonatkozó paragrafust csak 174 képviselő szavazta meg (155 ellene szavazott), s így a 2/3-os többség nem jött létre. Az osztrák felsőház — az »urak háza« — egyhangúlag a javaslat mellett foglalt állást. Emiatt is, valamint többoldalú nyomás hatására (I. Ferenc József is nyilatkozott, több kormánypárti szónok belpolitikai zűrzavarral fenyegetőzött, sőt a magyar kormányválság Ausztriába kiható következményeit is szóba hozta) végül dec. 20-án sikerült a Taaffe-kormánynak 223:105 arányban megszavaztatnia az eredeti javaslatot.

Tárgyi magyarázat

Lap Sor

139 5 *Az osztrák Tisza és Szende* — MK kedvelt publicisztikai fordulata ekkoriban más államok kormányelnökeit és minisztereit magyar megfelelőik nevével emlegeti. Vö.: »Franciaországnak is van Tiszája . . .« (Krk 55. köt. 83. l.)

SZEGEDEN, DEC. 15-ÉN (njn) V.

Amint a cikk szövege vissza-visszatérve utal erre, szerzője nem tartja véletlennek, hogy a magyar országgyűlés elnapolása következetesen válságos időkben történik. MK volt az, aki a SzN-ban éppen

Bosznia okkupációja idején is fölhívta erre a figyelmet. Ugyanerre utal ez a cikk is, mintegy hivatkozásul egy év előtti megállapításaira (ld. pl.: *Mi készül?* — »Magyarország határszélén háború dühög, s a parlament nem ül együtt . . . A sziszak-novi vaspálya kiépítése által Magyarországnak . . . a jövője van érintve: és a parlament mégsem tud erről semmit . . .« stb. Krk 55. köt. 87. l.; illetve: »Éppen akkor kellett megindulnia ennek a szerencsétlen okkupacionális aktusnak, mikor az országgyűlés szétment. Így volt a kormánynak a legkényelmesebb.« *Szeged, okt. 1.* Krk 55. köt. 94. l.)

A gondolati párhuzamosság mindkét esetben részint a felelőtlenség, részint a nemzet ellenőrzését mellőzni kívánó, önkényes Tiszapolitika fondorlatára következett.

Többször is ismétlődik a »lejtő«, »örvény« motívum, amely MK-ra jellemző módon részint a kormány sorsát, részint azonban — a kormány vétke miatt — az országot, a nemzetet is fenyegeti.

Mindezekért a cikket MK írásának tekintjük.

Tárgyi magyarázat

Lap Sor

140 : 13 az országot mindenfelé árvíz fenyegeti — 1879 decemberében a Körösök vidékén és a Felső-Tisza mentén, majd Erdélyben is komoly volt az árvízveszély, számos folyó kiáradt.

A NAGYSÁG ÁTKA (njn) P.

A cím maga is MK-t juttatja eszünkbe, aki ez időben gyakran él az »átok« szó különböző kapcsolataival: tehetségtelenség átka, nagyravágás átka stb. Az ő szerzősége mellett szól az első bekezdésben megütött lírai hang a boldog ismeretlenségről és elégedett egyszerűségről. Ezek mellett határozottan MK-i jellegzetességek a »beteg test« (t. i. ország vagy társadalom), amelyből a »fekély«-t ki kell vágni, a »lejtő« és az »örvény« stb.

A cikk, mint erre MK elég világosan utal is, Battemberg Sándor (1857—1893), a hessen hercegi családból származó német katonatiszt váratlan karrierjéről szól. Az 1879-ben bolgár fejedelemmé lett herceg első kormánya, a konzervatív irányú ún. »Balabánov-kabinet« 1879 novemberében lemondott. Az ifjú fejedelem a lemondást elfogadta, később a képviselőházat is fölöszlatta s megkísérelte a közvetlen uralkodói rendeletekkel való kormányzást. — MK jóslata beteljesedett. Az uralkodót 1886-ban egy tisztí államcsíny lemondatta és kísérletei a trón visszaszerzésére eredménytelenek maradtak. Az Osztrák—Magyar Monarchia hadseregébe lépett és — bár MK csak ezredességet jósolt neki — Hartenau gróf néven a tábornokságig vitte.

A HIRADÓ RÖPPENTYŰI

NSz 162. sz.

M. SzN 1879. július 22., 162. sz., njn.

A cikk záró szakasza úgy beszél Kákay Aranyosról, mint harmadik személyről s így azt a látszatot kelti, mintha nem MK volna a szerző. Maga a műfaj és modor azonban kétségtelenné teszi, hogy a szerző mégis MK. Külön emellett szól a spanyol kardok fölíratának idézése. Ez a fordulat ekkortájt gyakran fölbukkan MK írásaiban (pl.: Krk 28. köt., 26. l.; *Az igazi humoristák*. Krk. 54. köt. 268. l. stb.).

MK-nál nem ritka ebben az időben, hogy — újságírói fogásként — mint külön személyt emlegeti Kákay Aranyos No. 3-at, vagy amikor álneven ír, önmagát. (Ld. pl.: 1879-es farsangi tárcái között a SzN »báli referensét« citálja, holott az ő maga: »*Bárcsak mindig szombat este volna . . .*« Krk 56. köt. 21. l.) Mivel azonban ezúttal az ügy, amelyre ez az »apróság« íródott, komolyra fordult, MK kötelességének érezte saját nevén folytatni a polémiaát. (Ld.: *A szegedi zsidók és Nagy Sándor úr* c. vezércikkek, illetve *A Híradónak* c. »apróságok« sorozat kötetünkben.)

A SzH — MK egy-egy megjegyzésére utalva — a következőkben válaszolt: »Tudvalevő dolog, hogy a Szegedi Napló hős lap. Még betűi is csupa délceg daliák és vitézlő bajnokok, akik nem ijednek meg még a más árnyékától sem. Reggelire, ebédre, vacsorára egy-egy ellenséget vágnak le. Vitéz Hektor avagy vasgyúró Toldi subick voltak a Naplóhoz képest. Annálfogvást tehát mondhatják a Naplók, hogy a „Híradó azt a szerszámot emlegeti, amelyikhez nem igen szeret nyúlni, t. i. a *kardot*“. Nem tudom ugyan, hány (kakas) viadalban mutatta ki a Napló az ő makkabeusi vitézségét, hanem azt tudom, hogy van egy kis portéka, amely iránt *nagy respektussal* viseltetik, s ez pedig egy kis *gömbölyűség*, olyan, mint a meggy-szem, csak hogy *nincsen* magja. [Célzás az Enyedi és Nagy Sándor közötti párbaj-ügyre. Vö.: Krk 56. köt. jegyzeteinek bevezetése.] — Ami pedig a kardot illeti, nagyon igaza van a Naplónak, hogy „nemes ember fegyvere az!“ Valamint áment mondunk arra is, hogy nem való az a „szemétdombon való turkálásra.“ Nem is bántjuk vele többet.« Ez is egy röppentyű. 1879. júl. 23., 98. sz.)

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

149 : cím *A Híradó röppentyűi* — a SzH aktuális csipkelődéseket, glosszákat tartalmazó rovata volt a »Röppentyűk«, mint a SzN-ban az »Apróságok«. Vezetője Lévay Ferenc, »Kék Hyacint« álneven, vagy *K. H.* jellel.

150 : 2 *evelasztim* — »ewerlasting«, »örökké tartó«, elnyúhetetlen.

11 »*Ok nélkül ki ne ránts, becsülettel tégy a hüvelybe!*« — e kardfölirotat MK többször idézi írásaiban (vö.: Krk 28. köt. 26. l.; *Az igazi humoristák*. Krk 54. köt. 268. l. stb.)

- Lap Sor
- 150 : 13 *arrangíroz* — rendez.
- 20 *Románia szele csapkod* . . . — a román kormány 1879 nyarán a parlament egy részének ellenállása miatt nem tudta kereszttől vinni a zsidók emancipációját — holott a berlini szerződés intencióinak értelmében ezért felelősséget vállalt — s lemondott.
- 151 5 *Karácsonyi jutalom* — a Karácsonyi Guidó által 1858-ban alapított pályadíj drámákra. Összege 400 arany volt.

A HIRADÓNAK . . .

SzN 175. sz.

M. SzN 1879. augusztus 6., 175. sz., Mikszáth Kálmán aláírással.

A cikksorozat (ld.: 176., 178., 180. sz. azonos című »apróságai«) megindítója voltaképpen MK vezércikke: *A holnapi közgyűlésen.* (Kötetünkben 79. l.) A SzH 1879. aug. 5-én (109. sz.) »Szeged, augusztus 4-én« c. névtelen vezércikkében szembeszállt MK-val s azt állította, hogy bakot lött, amikor előre beharangozta a Szekerke-féle indítványt, amely a franciaországi gyűjtőakció kezdeményezőinek és irányítóinak Szeged díszpolgáiraivá választását javasolta volna. Hiszen a közgyűlés csak aug. 4-én jelölte ki a bizottságot, amelynek feladata lesz azok névsorát összeállítani, akik iránt a város majd méltó formában kifejezi hálóját. (Ld.: *A holnapi közgyűlésen és Rendes közgyűlés* c. cikkek és jegyzeteik kötetünkben.)

MK aug. 6-i cikke erre a SzH beli vezércikkre válaszol.

A HIRADÓNAK

SzN 176. sz.

M. SzN 1879. augusztus 7., 176. sz. -th -n. jellel.

A cikk az előző (aug. 6-i) MK cikkel vitatkozó SzH beli »újdonság«-ra válaszol. A SzH ugyanis tiltakozik a »polémia-hajhászás« vádjá ellen s arra hivatkozik, hogy hírlapírói kötelességét teljesítette csupán, amikor olyan »ferdeség« ellen szólalt föl, amelyből »Szeged közönségének morális kára származhatik«. — »Ezen kívül — folytatja a SzH — MK úrnak még egy másik *ráfogását* kell visszautasítanunk. Nem érti, úgymond, hogy a Híradót miért bosszantja a *franciák erde-meinek kiszínezése*. Mi meg azt nem értjük, hogy lehet ilyen botorságot beszélni. Hanem ha Mikszáth Kálmán úr tudni akarja, hogy cikkében mi volt, s mostani fölszólalásában mi a bosszantó, hát megmondjuk neki: az, hogy ő akarja Szeged polgárságát a franciák iránt lelkesíteni s megtanítani arra, hogy becsület beli kötelességét miként kell lerónia.« (A helyi Naplóban . . . 1879. aug. 7., 111. sz. njn.)

A HIRADÓNAK...

SzN 178. sz.

M. SzN 1879. augusztus 9., 178. sz. M. K. jellel „petit”-ként.

Válasz a SzH 1879. aug. 8-i (112. sz.), -th -n. c. »röppentyű«-jére. (Jele: „Nem K. H.”) — Eszerint MK megnyilatkozásai Garay furfangos diákjának prüsszentéseivel érnek föl. (Vö.: Garay János: Az obsitos c. költeménye.) MK-nak arra a célzására, hogy »amit a Híradó megírt, úgy kellett megírnia, ahogy megírta«, azzal replikázik, hogy Mikszáth *rendeletre* írt »holmi zsidó himnuszokat«. (Vö.: Jegyzeteink bevezetése a szegedi zsidók ügyében folytatott polémiáról.)

A HIRADÓNAK

SzN 180. sz.

M. SzN 1879. augusztus 12., 180. sz. njn. az »Újdonságok« rovatban.

Válasz a SzH 1879. aug. 10-i (114. sz.) »Helybeli újdonság«-ára. A SzH — névtelenül — az alábbiakat írta: »A helybeli Napló soknevű és jegyű „mindenese” — ezúttal M. K. betűk alatt — harmadszorra verklizi el öngyártotta ízetlen nótáját: „a Híradónak kár hajhászni a polémiát sat.” — „Piszkolódásról” (vajon mivel piszkolták?) és „személyeskedésről” beszél ő, ki még egy cikket sem tudott megírni gyanúsítás, piszkolódás és személyeskedés nélkül. — Ime most is néhány nyavalyás öntetszelgő frázis után keresi a *személyt*, aki vele, a „szerény nagy”-gyal szembeszállni merészelt. Vajh ki ő? — kérdi, s meg is felelt rá, hogy „ha nem csalódom, Lévy Ferenc *vagy* Lévy Béla úr”. Valóban kár volt még „vagy” egy tucat nevet le nem írnia, hátha rájött volna az igazira. Mert így nem jött rá, s biztosítjuk, hogy csalódik. Ezt kötelességünk volt kijelenteni. Egyébként pedig nem állhatjuk meg, hogy meg ne rójuk M. K. urat mint *plagiátort* [!]. — Ő ugyanis „*azt az urat*” „csendes téboly”-ban szenvedőnek mondja. Konstatáljuk, hogy az „eszmét” M. K. úr a „Szabadkai Ellenőr”-ből hódította (vagy legalább is hódíthatta volna); mert annak egyik közelebbi számában az állott, hogy az a Muki bácsi boritalos haláláról a SzN-ban közlött história az első betűtől az utolsóig koholmány, minélfogva a SzN újdondásza — így mondá a nevezett szabadkai lap — „csendes butaságban” szenved.» (Vö.: *A bácskai becsület* c. MK-újdonság kötetünk *Az »Újdonságok« rovatból* c. fejezetében.)

Irodalom

Gyöngyösy pontatlanul idézve írja: »Egyszer az öreg „Szegedi Híradó” belekötött a Naplóba. Mikszáth ennyit válaszolt: „A Szegedi Híradóval valaki elhitette, hogy neki a polémia a legerősebb oldala. Pedig hát a céltalan polémiából a közönségnek se haszna, se gyönyörűsége”. — A SzH még dühösebben felelt. Ekkor Mikszáth már

csak ennyit írt: A Szegedi Híradóval valaki elhitette stb. stb. . . . A Híradó elhallgatott, de már akkor az egész város kacagott rajta.» (65. l.)

A TERV

SzN 225. sz.

M. SzN 1879. október 7., 225. sz. njn.

MK szerzősége mellett két perdöntő bizonyítékot hozunk föl. A harmadik bekezdés végén utalás történik a színházra, a balerinákra és bizonyos Harkányi Pepire. Az utalás háttérében a Harkányi-féle színházi botrány — vagy ahogy egy ideig a fővárosi sajtó emlegette — a »Nikó Lina-ügy« áll. Harkányi József és Batthyány Elemér gróf, a Nemzeti Kaszinó tagjai ugyanis — jogot formálva a pesti színházak női személyzetének kiválasztásába való beleszólásra — 1877-ben meg akarták buktatni Nikó Lina színművésznőt. MK — hírlapíró társaival együtt — részt vett a mágnás-akció meghiúsításában és az ügy körüli sajtóvitákban. (Krk 53. köt. 213—226., 455—459. l.) Az esetet Szegeden, Nikó Lina vendégszereplésekor is szóba hozta (Krk 56. köt. 322. l. A »Színház« rovatból.) Szegeden a szóban forgó utalás csak MK-tól származhatott.

Ugyancsak MK szerzősége mellett szól a Szent Mihály nap éjszakáján talált gyíkkal kapcsolatos babona említése (156 : 16.). Ez a babona *A tót atyafiak* nevezetes elbeszélésében, a *Lapaj, a híres dudásban* a Szent György nap éjszakáján fogott gyík porrátört farkával összefüggésben kerül szóba. (Krk 33. köt.).

A cikk megírására a Rauscher Lajos által készített madártávlati városkép közzététele adott okot, amelyen Rauscher Szeged újjáépítésére vonatkozó elképzeléseit mutatta be.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 154 : 24 »Besze János bátyánk van olyan szerencsés helyzetben . . .« — az ötletet MK már alkalmazta egy Életkép c., 1877-ben írt karcolatában: „Besze János bátyánk, kinek egyedül adatott meg a természettől azon dicsőség, hogy »madártávlatból« nézheti az »ifjú fővárost«, . . .” Krk 53. köt. 176 : 4—6.
- 155 34 *Dárius kincse* — Dareiosz (i. e. 550—485) perzsa uralkodóról: mérhetetlen nagyságú vagyon.
- 156 24 *kivált Zombory Tónira nézve.* — utalás Z. szenátor nevezetes fogadalmára, mely szerint addig nem vesz új kalapot, míg állandó közúti híd nem épül Szegednél a Tiszán. (Vö.: *Tisza Lajos* c. vezércikk lábjegyzete kötetünkben, továbbá Krk 56. köt. 352. l.)

AZ AZ »EGY« SZAVAZAT

SzN 226. sz.

M. SzN 1879. október 8., 226. sz. K. A. jelzéssel „petit”-ként.

A cikk megírására az országgyűlés 1879. okt. 6-i ülésén lezajlott szavazás adott ürügyet, amelyen az országgyűlés tisztségviselőit (elnök, alelnökök, jegyzők, háznagy stb.) választották meg. Mint MK cikke is említi, Bakay Nándorra, mint »első alelnök«-re (másod-alelnöki tisztség is volt) egy szavazat esett. MK cikke — nyilvánvalóan célzatos tördelés folytán — a választásról szóló tudósítás közvetlen szomszédságában jelent meg a SzN hasábjain.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 156 : 26 *karmazsin* — sötétvörös színű bőr.
 28 *anständig* — rendesen.
stibli — csizma.
 157 9 *au contraire* — ellenkezőleg.

ÉLJEN BAKAY!

SzN 229. sz.

M. SzN 1879. október 11., 229. sz. njn.

A szerkesztőség által közölt levél az *Az az »egy« szavazat c.* »petit« ügyében íródott. A betoldások — szövegünkben kurzív (*dólt*) szedéssel, zárójelben — minden bizonnyal MK-tól erednek, hiszen ő írta a levél által kifogásolt cikket.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 158 : 19 — Az itt beiktatott replika a *Bakay a bakon c.* »újdonság«-ban megírtakra vonatkozik. (Ld.: *Az »Újdonságok« rovatból c.* fejezet kötetünkben.)
 159 1 *»hajde da, ubiemo«* — »rajta, üssük agyon«; a megjegyzésre az adhatottokot, hogy akkoriban érkezett híre: egy szegedi orvost, aki az árvíz miatt elköltözött a városból és Belgrádban kezdett prakszist, a szerb nacionalisták megverték.
 2 *Gott über die Welt!* — Isten, aki az égben vagy!
 6 *»Oh, sancta simplicitas!«* — »Oh, szent együgyűség!«
»Sed nunc ne ora pro nobis« — »De most ne imádkozz értünk.«
 7 *»Parva sapientia scribitur „Szegedi Napló“«* — »keves bölcsességgel íratik a SzN«; a *»parva sapientia regitur mundus«* — kevés bölcsesség által kormányoztatik a világ — latin mondás alapján.
 16 *»billoq«* — bélyegzővas, amivel a marhákat szokták megjelölni

A SPICLI

SzN 233. sz.

M. SzN 1879. október 16., 233. sz. njn. „petit“-ként.

A névtelen cikk az »Apróságok« rovatot fokozatosan fölváltó, ugyancsak MK »területét« alkotó »petit« sorozat egyik darabja. MK szerzősége mellett szól a »spicli« személyleírása, amely egybevág Bakay Nándoréval; Bakayról pedig MK írja ebben a modorban a csipkelődéseket a SzN-ban. (Vö.: *A vereshajú* kötetünkben.) — Ugyancsak MK szerzőségére vallanak jellemző fordulatok is. Így az első bekezdésben »a paprika és fehér cipó hazája« és a »colstok hazája« kitételek, amelyek az 1878-ban Szegeden járt. V. Tissot könyvének (*A milliárdok hazája*) címére alludálnak. Ugyanígy nevezte el a Tissot-val személyes kapcsolatba került MK Szegedet »a tajték-pipák hazája«-nak (Újdonságok. aug. 8.), »a kapusok városá«-nak (Krk 56. köt. 354. l.), később a »kapitányok városá«-nak (Jk 21. köt. 176. l.) stb. Ugyanígy a »melegíti, mégis fázik tőle. Fázik tőle, s mégis reszket érte« fordulat (160 : 4). — A »Kovács-patika« mint »politikai forum« Szegeden (160 : 16) MK karcolatainak visszatérő eleme (Vö.: SzN 1879. máj. 8-i »apróság, Krk 56. köt. 197. l.).

Tárgyi magyarázat

Lap Sor

160 : 12 *circulus vitiosus* — kör, önmagába visszatérő vonal; logikailag: hibás következtetés, amely a kiindulóponthoz vezet vissza.

AZ ELLENZÉK SZAPORODÁSA

SzN 234. sz.

M. SzN 1879. október 17., 234. sz. njn. „petit”.

Az ún. »Dáni-alomkör« — amelynek ez a »petit« is egyik darabja — lejegyzését, szerzőségét maga MK vállalja a SzN »Újdonságok« rovatában. (Ld.: *Az »Újdonságok« rovatból* c. fejezet júl. 12-i cikke kötetünkben.)

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

161 : 27 *dissidens* — véleménykülönbség miatt valamely közösségből (pl.: pártból) többedmagával kilépő.

34 *more patrio* — az atyák (elődök) szokásaihoz híven.

36 *megénekelhette volna Csokonai* — utalás a »Szerlemdal a csikóbőrös kulacshoz« c. népszerű Csokonai-költeményre.

162 11 *anyabirkából* — a dohányzacskóhoz használt bőr csak kóstól nyerhető.

CORIOLÁN BŐRKÖTŐBEN

SzN 240. sz.

- M. I. SzN 1879. október 24., 240. sz., *Mikszáth Kálmán* aláírással.
 II. a) *Jk 44. köt. Anekdóták I. 1917. 17—18. l.*
 b) MKM — Fr 33. köt. [Évjelzés nélkül. Címlapkiadás.]
 — Beiktatva *A vereshajú c. karcolatsorozatba* a „Búcsú-
 csók” c. rész elé.

A cím és a karcolat alapötletét MK-nak egy ifjúkori élménye adta. Ugyanis Balassagyarmaton esett meg az a »csúfság«, hogy a vándorszínészek — római kori öltözetek híján — lepedőben játszották Shakespeare »Coriolanus« c. drámáját. Erre emlékezve írta MK 1877-ben a *Coriolánok lepedőben* c. »apróság«-át. (Bp. 1877. nov. 14., 315. sz. Krk 53. köt. 208. l.) Az ötlet Szegeden aktualizálódott, a lepedőt a Bakay iparos voltára utaló »börkötő« váltotta föl.

A SzN és MK által már hónapok óta támadott Bakay védelmében a SzH emelt szót: »Mikszáth Kálmán úr a helyi Napló mai [okt. 24.] számában megint Bakay úrral foglalkozik ismert *szellemes* modorában, s megint egyikét tálalja a t. c. publikum elé azoknak a privát dolgoknak, amik rajta és a mások rovására mulatni szerető pajtásain kívül senkit nem érdekelnek. No, hanem ez az ő meg a Napló dolga és Bakay úré — de csak bizonyos határig; mert az mégis csak furcsa ám egy kissé, hogy a sajtó kiváltságát privát kedvtöltésekre használjuk föl s egyik tisztességes állású embert a másik után cégérezzük. De ezt a témát ma még nem bolygatjuk; várunk még, mire viszi M. úr. Ezúttal csak azért szólaltunk föl, mert mai „furcsaság”-ában rólunk is szíves volt megemlékezni azzal a mondással, hogy: „Szeged ellenzéki követét a kormánypárti sajtó védi az ellenzéki sajtó ellenében.” Nem, t. úr; a kormánypárti sajtó tegnapi cikkében nem Bakayt védi, hanem a *tisztességet* a laptárs *tisztességtelen üzelméi* ellen. — Többet ma nem mondunk. Ha a mérték betelik, akkor majd többet is mondunk.» (Helybeli újdonságok. 1879. okt. 25., 177. sz.)

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 162 cím *Coriolán* — Marcus Coriolanus római patricius, vitéz hadvezért sértett önérzete azok táborába vitte, akik ellen korábban győzelemre vezette Róma csapatait, a volscusokhoz. Ekkor egykori ellenségeit vezette hazája ellen s csak anyja könyörgésére vonult vissza.
 15 *volscusok* — ősrégi itáliai néptörzs; a rómaiak i. e. 338-ban teljesen leigázták őket.
 17 *Rubicon* — az ókorban Gallia és Itália határfolyója volt; a Galliából hazatérő Július Caesar a R. átlépésével indult a hatalom megszerzésére. Innét a »R. átlépése« a visszavonhatatlan döntés jelképe lett.

Lap Sor

- 126 : 29 *chassez-croissez* — (helyesen: *chassé croisé*; többesszámban: *chassés croisés*) keresztlépés, helycsere; tánc-műszó a francia négyesben.
163 29 *similis simili gaudet* — hasonló a hasonlónak örül. K. I. — bizonyára Kalmár István (1846–1896) szegedi ügyvéd, ekkoriban MK bizalmas körének egyik tagja.

RENDŐREINK

SzN 245. sz.

M. SzN 1879. október 30., 245. sz., »petit«, Kákay Aranyos aláírással.

MK tréfáinak ez időben gyakori céltáblája a rendőrség: *A rendőr.* (1877) Krk 29. köt. 158. l.; *Szegedi tükkök.* (1878) Krk 30. köt. 105. l.; stb.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 164 : 15 *férfiakat énekelek* — Vergilius »Aeneis«-ének kezdősorából tréfás aktualizálás. (»Arma virumque cano...«)
17 *gyíkleső* — a kard (szurony) gúnyneve.
24 *Phoebus* — a. m. »ragyogó«, Appollón mitológiai isten melléknéve; itt: a nap szelleme.
25 *Achilles* — Homérosz Iliasának görög hőse.
26 *Athéné* — a görög mitológia legkiemelkedőbb jelentőségű istennője, Athén város védőszelleme.
165 : 7 *amikor világhírű írónk itt Szegeden időzött...* — Jókai az árvíz után 1879. jún. 13-án látogatta meg a várost; MK is csatlakozott kíséretéhez, a látogatásról tárcát is írt (vö.: Krk 56. köt. 75. l.).
12 *Olasz brigantik vadásznak az emberekre...* — ld.: *Kedélyes állapotok c. »újdonság«* SzN 1879. okt. 25., 241. sz., kötetünk *Az »Újdonságok« rovatból c.* fejezetében.
14 *trotoár* — járda.
166 : 19 *gaukléria* — szemfényvesztés, kóklerság.
Taschler főkapitány — ld. *Császár fürdői levél c. tárcá és jegyzetei* kötetünkben.
28 *Lecoq* — Émile Gaboriau (1835–1873) francia író »Monsieur Lecoq« (1869) c. regényének detektív főhőse; számos más bűnügyi regényében is szerepeltette.

SUBLIMIOR MATHESIS

SzN 280. sz.

M. SzN 1879. dec. 11., 280. sz., K. A. Nr. 3. jelzéssel, »petit«.

A Bakay rovására tréfáló írás háttérét ld. jegyzeteink bevezetőjének Bakay és MK viszonyáról szóló részeiben.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 166: cím *Sublimior mathesis* — felsőbb matematika; Jókai »Fekete gyémántok« (1870) c. regénye egyik fejezetének címe.
- 167 : 2 *Józsua* — (Józsue) a Biblia szerint az ő vezérlete alatt hódtották meg a zsidók Kánaánt, az »igéret földjét«. Egyik súlyos ütközetük idején hitének erejével kényszerítette Istent, hogy addig ne menjen le a nap, míg a diadalt ki nem vívják.
- 4 *contracartrozza* — itt: ellentétét képezze.
- 26 *a behozatali vámokról volt szó* — a város rendkívüli módon megapadt bevételeit úgy tervezték szaporítani, hogy a várost vámvonallal kellene körülvenni, s a behozott áruk után — a tanyai parasztoktól is — vámot szedni.
- 168 : 12 *a hitvány öt forintokat ott, a nyomorúságos tízforintokat itt* — a képviselők napidíjának összege öt forint, a királyi biztosi tanács tagjaié tíz forint volt. Bakay — mindkettő lévén — mindkét napidíjat húzta.

A »SZÍNHÁZ« ROVATBÓL

Az 1879 márciusában az árvíz miatt félbeszakadt színévadban Prielle Kornélia vendégszereplései voltak az utolsó előadások Szegeden. (Ld. Krk 56. köt. *A »Színház« rovatból* c. fejezet és jegyzetei.) Aradi Gerő együttese a balszerencsés idény következtében meglehetősen szétzilálódott, a társulat pár hónappal az évad befejezése előtt nehezen remélhetett olyan helyet, ahol anyagilag is megtalálta volna számításait. Bizonyára ennek tudható be, hogy mire Szeged újra helyet tudott biztosítani a színjátszásnak, a társulat tagsága jórészt kicserélődött.

Szegeden a puritánabbak sokáig úgy vélték, az árvíz sújtotta városban nem lenne illő színielőadásokat rendezni. A város vezetősége és a királyi biztosság azonban úgy látta, hogy a színjátszás újra megindulása nem hatna kedvezőtlenül a kedélyekre. Vállalkozó szellemű színtársulatok is akadtak, amelyek az országos érdeklődés közepontjába került nagyvárost így is alkalmas helynek vélték egy sikeres idény végigjátszására. Pl. Bényei István (1835—1908) neves színiigazgató már 1879 júliusában folyamodvánnyal kereste föl a város vezetőségét, hogy szerződést köthessen az 1879—80-as idényre. Ekkor azonban — a város jórésze még víz alatt állott — a város maga sem ismerte a lehetőségeit e tekintetben. Amikor a körülmények kedvezően alakultak, 1879 őszén, a közeli Hódmezővásárhelyen újjászervezett társulatával működő Aradi Gerő is érdeklődött újabb szerződés iránt. A város vezetősége méltányosságból az Aradi-féle társulatot részesítette előnyben és 1880. október 1-ig nekik engedte át a szegedi színházat. Aradi fölkereste Tisza Lajost is, hogy társulata számára pártfogását kérje. A királyi biztos szívélyesen fogadta a színigazgatót s — mint a lapok írták — »kijelenté, hogy maga részéről is kívánatosnak találja, hogy a közönség a téli idényen át a színészet által nyújtott szellemi élvezetben részesüljön, bár némileg visszatetsző, ha a hajléktalanok más jobbsorsúakat e gyászvárosban mulatni látnak. Mindamellet ő maga is pártolni fogja a színügyet, mely utóvégre a közönséget egyéb, kevésbé nemes szórakozásoktól megvonja. Reméli azonban, hogy a színiévad kezdetéig is sikerülni fog a nyomort annyira enyhíteni, hogy a színházban szórakozás kirívó ne legyen.«

Közben a helyi Színügy Egyletnek sikerült elérnie, hogy a királyi biztosság ne támasszon nehézségeket azoknak a segélyösszegeknek a városi pénztárból való kifizetése elé, amelyeket a köztörvényhatóság közgyűlése a színészet támogatására még az árvíz előtt megszavazott. (Vö.: *A Színügy Egylet és a királyi biztosság* c. újdonság-kötetünk *Az »Újdonságok«* rovatból c. fejezetében.)

A készülődés hírére Prielle Kornélia levélben kereste föl Aradi színigazgatót, »hogy a szegedi színházat megnyitó első előadásán nagyon szeretne föllépni, mert az ő előadása zárta be a szerencsétlen napok beállta következtében a szezon; igen hangulatteljes dolog lenne hát, ha ő nyitná meg azok elmúltával, mintegy tabula rasának tüntetve föl az emlékezetek előtt a lefolyt eseményeket. E föllépés érdekében Aradi meg is tette már a szükséges intézkedéseket, ami csak örömeire szolgálhat a színészet pártolójának.« (SzN 1879. okt. 19., 236. sz., »Újdonságok« — bizonyára MK fogalmazása.) A neves színésznő kissé — rá jellemzően — patétikus-érzelmes, de tagadhatatlanul kedves gesztusa kedvező hatást szült s MK is melegen horo-rálta. (Ld.: *A mai este* c. színutódósítás fejezetünkben.)

A Színügy Egylet okt. 24-én tartott ülésén intézkedéseket tett az évad megkezdésének előkészületeire, a megrongálódott színház-épület rendbehozására stb. (SzN 1879. okt. 25., 241. sz. »Újdonságok«.) Nov. 11-én a helyi lapok a bérleti díjszabást is közzétették s köztudott lett, hogy a színház nov. 29-én nyílik meg Prielle Kornélia vendég-fölléptével.

MK, aki Szegedre kerülése óta a SzN »Színház« rovatának munkatársa, majd 1879 januárja óta egyedüli írója lett (vö.: Krk 55. és 56. köt. *A »Színház«* rovatból c. fejezeteinek bevezetője), már okt. 9-én tájékoztatta a közönséget az akkor még Hódmezővásárhelyen működő Aradi-társulat összetételéről. A társulat megérkeztek, november 27-én, »beharangozó« cikket írt a »Színház« rovatba. (Fejezetünkben az első cikk.) Nov. 28-án Prielle Kornélia is Szegedre érkezett s másnap, 29-én, szombaton este megnyílt a városban az 1879—80-as színiévad.

Aradi társulata igyekezett meghálálni a város közönségének ragaszkodását és a Színügy Egylet buzgalmát. Viszonylag változatos műsort hozott, s az év végéig — alig egy hónap alatt — közel húsz művet vitt színre. A művek többsége — az akkori közönség-igénynek és a vidéki társulatok repertoárjának megfelelően — népszínmű (6) és operett (4) volt. Az előbbiekből csak fölújítást tudtak adni, de a két bevált sikerű, Szegeden már bemutatott operett (Corneville-i harangok, Kisasszony feleségem) mellé a Pesten is föltűnést keltő énekes bohózatot, a »Niniss«-t és a »Fatinitzá«-t is műsorra tűzték, amelyeket a szegedi közönség még nem látott.

Aradi tapintatára vall, hogy a műsorban kevés volt a kimondottan kacagtató, komikus mű ebben az időszakban. A népszínművekből is az érzelmes-komolyakat választotta, a színművek között is csak egy vígjáték volt, Kuliffay Ede »Budapesten« c. műve.

A társulat összetétele az 1878—79-es évadhoz képest jelentéke-nyen módosult. A technikai személyzetet leszámítva mintegy 32

főből álló társulattól csupán a Bodroghy-, a Rónaszéky- és a Somogyi házaspár volt a régi. Érthető, hogy a frissen verbuválódott együttes alig volt összeszokva, produkcióik meglehetősen gyengén sikerültek. Ez MK tudósításiban is tükröződik. Az író bele is únt a leckéztetésekre és tudósításai a színikritika helyett inkább az élcelődésekhez, a humoros karcolatokhoz kezdtek közelíteni, mondhatnánk »színházi apróságok«-hoz. (Ez meg is bosszulta magát, mert úgy látszik, MK csipkelődéseinek része volt abban, hogy a társulat egyik viszonylag tehetségesebb tagja, Rónaszékyné, december végén fölbontotta szerződését az Aradi-társulattal. Ld.: 12. sz. tudósításunk *III. Rónaszékyné távozása* c. fejezete.)

Az írók talán szemrehányások is érték a szerencsétlen társulatot kifigurázó írásaiért s az év végén föltehetően ezért írta meg a *Kontra!* c. humoros tárcáját, amelyikben egyik »színházi habitué« barátja, »János« (Felmayer János) szájába adja a gyengén indult színiévad »védelmét«. (Ld. Krk 30. köt. 176—179., 325—328. 1.)

Bár minden okunk meg van rá, hogy a »Színház« rovat minden sorát MK írásának tartsunk, mellőztük a pár soros híradásokat, amelyek — a rovatvezető gondosságának dokumentálásán kívül — semmit nem adnak a »színikritikus Mikszáth« vagy a »színházlátogató Mikszáth« összképhez.

A közölt cikkeken való könnyebb tájékozódás és a magyarázatok egyszerűsítése kedvéért Aradi Gerő társulatának a tudósításokban említett tagjairól előzetesen adunk névsort és — a lehetőségekhez mérten — információkat.

Aradi (Tutz) Gerő (1829—1892) — színiigazgató; 1858-ban kezdte színészi pályáját, 1864-től színiigazgató s hamarosan a legjobb hírvű társulatok egyikét hozta létre.

Baksai Lajos (1841—1926) — színész, vidéki társulatokban játszott *Baksainé Hannauer Etelka* (1856—1928) — férjének sorstársa a vidéki társulatok deszkáin.

Beczkői Jánosné (1849—1895) — B. J. színművész felesége, 1864-ben lépett a színészi pályára.

Beregi Viktor (1848—1885) — színművész, Aradi társulatában sűgő volt, mint a budai Várszínház sűgőja fejezte be pályáját.

Bodroghy Dénes (1836—1887) — 1857 óta színész, tagja volt Latabár híres társulatának is; 1876 óta Aradi társulatához tartozott. Szegeden nagy népszerűségnek örvendett: színpadra lépésének 25. évfordulóján Szeged díszpolgárává választották.

Bodroghy Dénesné Pavlon Lina (1843—1909) — csaknem másfél évtizedig játszott Szegeden, 1887-ben a pesti Népszínház beli fölléptekor jelentős sikere volt.

Ferenczi Béla (1848—1902) — 1870-ben lépett színi pályára, Aradinál »apa-« és »intrikus-« szerepeket játszott.

Ferenczi Béláné Papp Erzsébet (1857—?) — működéséről és sorsáról nem találtunk más adatot.

Gonda László (1854—1921) — színművész; 1877-ben Kecskeméten kezdte pályáját, Aradi társulatának hosszú ideig tagja maradt.

- Gondáné Kővári Vera* (1859—?) — gyermekszínészként kezdte a pályáját.
- Hortobágyi György* (1857—1928) — 1878-ban lépett színi pályára; egyéb adatunk nincs róla.
- Kápolnai Béla* (1859—1888) — ismert operett- és népszínmű énekes volt a vidéki színpadokon.
- Makó Lajos* (1854—1908) — neves színművész és a maga korában a vidék egyik legagilisabb szíinigazgatója. Aradinál rendezői feladatokat is vállalt. Egy ideig a pesti Népszínház drámapíráló bizottságának tagja.
- Megyeri Dezső* (1857—1913) — zeneakadémiai növendék, majd operett-énekes. Az 1880-as években Kolozsvárott rendező, majd szíinigazgató. 1906-tól 1910-ig a Népszínházat igazgatta Pesten.
- Munkácsi Gyula* (1856—1884) — színész, operett-énekes. Előbb a Népszínház kórusának tagja volt, majd vidéken próbált érvényesülni.
- Nagy Julcsa* (Ferencziné?) — újsághírek szerint »kedvelt, széptehetségű népszínmű énekesnő« a korban, aki a Nemzeti Színházban is sikerrel énekelt.
- Németh Elek* (1858—1907) — énekes, később az Operaház segédrendezője.
- Peterdi Sándor* (1855—1917) — színi pályáját 1873-ban Pesten kezdte, kedvelt hősszerelmes és jellemszínész volt, 1896-ban szíinigazgató lett.
- Peterdiné* — Peterdi Sándornak két felesége is volt, akik a színi pályán működtek. Második felesége Tóvári Anna énekesnő 1879-ben még csak 15 éves volt, s a »Színművészeti Lexikon« szerint is csak 1881-ben lépett a színi pályára. MK-nak Peterdinére vonatkozó megjegyzései is idősebb hölgyet sejtetnek 15 éves, kezdő művésznőnél. Így tehát az első Peterdinéről lehet szó. Farkas Antal »Szegedi Kalauz«-a (1879) is »Peterdiné Oroszy Georgine« néven tartja számon a kérdéses személyt. Ki van zárva tehát az a lehetőség is, hogy más Peterdinéről (pl. Fenyéry Peterdi Mórneről) legyen szó. Oroszy Georgine (Georgette) ezek szerint talán nem más, mint Kratochwill Georgina, Vajda János nagy szerelme, »Gina«, aki egy Oroszy nevű akrobatával cirkusztársulatot szervezett, majd amikor O. megszökött tőle, elveszett a közvélemény szeme elől. Az Színművészeti Lexikon szerint »Gina« a Népszínházban is föllépett egy időben Oroszy Georgette néven. Bár sem a Vajda-irodalom, sem a »Gina« életrajzával foglalkozó munkák (pl. Pásztor Árpád: Gina és Rosamunde. Bp. 1927.) nem említik az öregedő szépség színészi kísérleteit, nagy a valószínűsége annak, hogy MK a szegedi deszkákon — tudtán kívül — az általa tisztelt nagy költő egykori ideálját látta kánkánt táncolni, s bírálta ironikusan. (Vö.: 6., 12. sz. színi tudósítás fejezetünkben.)
- Rónaszéky Gusztáv* (1854—1913) — a maga idejében a vidéki színészet egyik legtehetségesebb képviselője, alkalmi pesti szerepléseivel a fővárosban is sikereket aratott. 1896-tól, a pesti Vígszínház

megnyitásától annak állandó tagja, majd színiiskolájának igazgatója is volt.

Rónaszéky Gusztávné Szentesy Fülma (1854—1927) — az 1874-ben színészi pályára lépő tehetséges énekesnő súlyos betegsége következtében erősen nagyothalló lett, de rendkívüli akaraterejével elérte, hogy a színpadon maradhatott és jelentékeny sikereket aratott vidéken. MK nem tudhatott a — bizonyára — gondosan titkolt fogyatkozásáról és sűrűn szóvá tette, hogy előadása nem elég árnyalt, nem tud igazán halkán énekelni stb.

Somogyi Károly (1845—1908) — rendkívül sokoldalú, művelt színésze volt a nevesebb vidéki társulatoknak. 1886-ban Sopronban lett színgazgató, a 90-es években egy ideig az állandó szegedi, majd a nagyváradai színházat vezette. A századforduló színész-társadalmának méltán volt tekintélyes tagja, a Színészegyesület tanácsosa.

Somogyi Károlyné Nagy Júlia (1850—1919) — jeles drámai színésznő. *Tóthfalussy Gusztáv* (1838—?) — színművész, vidéken játszott, 1883-tól 1910-ig a pesti Operaház kórusában énekelt.

Nem találtunk közelebbi adatokat *Bereginé Serfőző Mariról*, *Fehérváry Józsefről* és feleségéről, *Schechter Ede* karmesterről, *Sebők népszínmű-énekesről*, *Skriván Hermann* karmesterről, *Somogyi Róza* operett-énekesnőről, *Tóth Ilkáról*, *Tóth Mihályról* és *Vécsey Annáról*, aki „drámai szendé”-nek szerződött Aradi társulatához.

ITT VANNAK A SZÍNÉSZEK

Jelöletlen.

A MK által közölt Prielle Kornélia-féle levél szövegét a SzH az Aradi birtokában levő eredeti alapján helyreigazította. (MK a Színészeti Közlönyből vette át a szöveget.) A levél utolsó két mondata tehát a SzH szerint így pontos: »Föltettem magamban, hogy Szeged városának fénylő, boldog városnak kell lenni *akkor, mikor az én hálám és szeretetem megengedné nekem az önzést, hogy ott djáért működjem.*« (SzH 1879. nov. 28., 205. sz. Helybeli újdonságok.)

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 169 2 *Thalia* — a színművészet múzsája.
6 *Szikra* — ld. Levél a fővárosból c. tárcsa jegyzetei.
18 *gerálni* (magát) — viselkedni.

A MAI ESTE

Jele: — th.

M. SzK 2. köt. 17—20. l.

A beszámoló első, emlékező részének pontos megértéséhez ld. Krk. 56. köt. *»Színház» rovatból* c. fejezetét: 229—231., 324. l.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 171 1 »Permeteg eső« — E. Pailleron (ld. 1. sz. beszámoló jegyzetei) műve, fordította Kuliffay Ede.
6 *hogy a birnami erdő indult meg...* — MK ez időben kedvelt Shakespeare-idézete, vö.: *Tisza Lajos* c. V. jegyzetei.
11 »A színházi előadásokat...« — az idézet a Krk 56. köt. *A »Színház«* rovatból c. fejezetének 27. sz. tudósításából való.
31 *A halottak visszajöttek...* — az árvíz idején a temetők fejfáit a városba sodorta a víz Szegeden; ebből a különös epizódból formálta MK a hatásos szólamot, amelyet már Az alsóúti herceg c. cikkében is használt. Krk 56. köt. 125. l.
173 5 »Szigetvári vértanúk« — Jókai Mór 4 főlvonásos »szomorú-játéka« (1860), amelyet hosszú ideig sikerrel játszottak színpadjainkon. A romantikus tragédia az önfeláldozó hazafiasságot dicsóíti.
8 »Hős Pálly« — Jókai műve, »drámai jelenetek 3 képben«, a királyi pár 25. házassági évfordulójára készült.
22 »Sárga csikó« — ld. a következő beszámoló jegyzetei.

[A BÉRLETEK]

Jelöletlen.

A páholybérletek ügyét szóvá tévő cikket nem hagyta szó nélkül a SzH. »„Szomszédunk” a „Napló” — írja — mai számának „Színház” rovatában azt beszéli, hogy a királybiztosság tisztviselői „bizonyos” 4 páholyra caprice-irozzák magukat; hogy az általuk kijelölt 4 páholynál „hátrább fekvő páholyokból nem kell nekik”; hogy emiatt megindult a „kanapé-processzus” sat. sat. — Utána jártunk, miben áll a dolog, s meggyőződünk, hogy a „szomszéd” bizonyos hölgyek szokásaként most is össze-vissza fecsegett valamit abból, amit a hozzá bejárt „vendégek” valamelyikétől hallott.« Ezután elmondja a SzH, hogy Aradi maga ajánlotta a legjobb páholyokat föl, majd többször megkérte a biztosság tagjait, hogy az előbb ajánlottak helyett másokat fogadjanak el, mert nehézségei támadtak tekintélyes helyi családokkal, régi bérlőivel. A biztosság tagjai engedtek Aradi kéréseinek. (Színház. 1879. dec. 3., 209. sz.)

174 : 24 »Sárga csikó« — Csepreghy Ferenc nagysikerű népszínműve (1877). — Szegedi előadásairól MK már többször írt: Krk 55. köt. 144., 146. l.; 56. köt. 211. l.)

[A »DANISEFFEK«]

Jelöletlen.

Tárgyi magyarázat

Lap Sor

174 cím »A Daniseffek« — Alexandre Dumas fils (1824—1895) színműve (1876), amelyet állítólag egy orosz íróval együtt írt.

[»EGY HUSZÁR KÁPLÁR BÉCSBEN«]

Jelöletlen.

Az »Egy huszár káplár Bécsben« az általunk ismeretlen szerzőjű »Ihr Korporal« c. osztrák posse magyar változata lehet. Aradi társulata 1879 februárjában már játszotta Szegeden. MK akkor rosszabb véleményvel volt a darabról: »Maga a darab semmivel sem jobb az ily fajta produktumoknál. Meséje sovány és lelemény nélküli, alakjai semminők, komikumra erőltetett, s néhol izléstelen . . .« (Krk 56. köt. 215. 1.)

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

175 : 8 *posse* — népies komédia, amely a vásári mutattványosok olcsó fogásait és vaskos, otromba humorát is alkalmazza. A német és osztrák drámairodalomban színvonalas válfaja is kialakult.

[A »CORNEVILLE I HARANGOK«]

Jelöletlen.

MK az elmúlt évadban is írt »A corneville-i harangok« szegedi előadásáról (Krk 56. köt. A »Színház« rovatból 14. sz. beszámolója), a produkciót összehasonlítva a pesti bemutatóval. A jól ismert és elismerését kiváltó operett előadásával szemben látnivalóan igényes is volt. (A mű »4 felvonásos regényes operett«, zenéjét Robert Planquette, szövegét Clairville és Gabet írta. Rákosi Jenő fordította magyarra. A pesti Népszínház 1878 márciusában mutatta be.)

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

177 16 »*Csikós*« — Szigligeti Ede 3 felvonásos népszínműve (1847).
 »*Szökött katona*« — Szigligeti Ede dalos, táncos népszínműve, a magyar népszínmű-irodalom megindítója (1843).
 22 »*Budapest*« — Kuliffay Ede 3 felvonásos vígjátéka.
 28 *Gáspár apó* — »A corneville-i harangok« egyik látványos szerepe. MK az előző szegedi színiévről írott egyik kritikájában e szerepet hosszabban elemezte: Krk 56. köt. A »Színház« rovatból c. fejezet 14. sz.

[»EGY KATONA TÖRTÉNETE«]

Jelöletlen.

A színibeszámolóba illesztett Zsedényi-levél természetesen MK tréfája.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 178 : cím »*Egy katona története*« — öt felvonásos színmű, szerzői: Cormon és D'Emmery. MK az előző évadban is lesújtó véleménnyel volt róla. (Ld. Krk 56. köt. A »*Színház*« rovatból c. fejezet 3. sz.)
- 10 *Madelaine* — az Egy katona története c. darab (ld. alább) egyik szerepe.
- 179 : 20 *Zsedényi Aradihoz írt levele* — Zsedényi Ede (1804—1879) konzervatív, zsugoriságáról és botránnyosan elhanyagolt öltözetéről hírhedt politikusról MK írt nemrég nekrológot a SzN-ba. (Krk 56. köt. 43. l.) Korábban is gyakran élcelődött rovására. Az itt közölt levél célzása — az Aradi-társulat siralmas ruhatárának kifogásolása — vissza-visszatért az elmúlt évadban is MK színikritikáiban (Vö.: Krk 55—56. köt. A »*Színház*« rovatból c. fejezetek.)

[ARADI PESTEN]

Jelöletlen.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 180 : 9 »*Pry Pál*« — J. Poole 5 felvonásos vígjátéka, Csiky Gergely fordította magyarra; főszerepe a kotnyeles, alkalmatlankodó ember típusa.
- »*A nagyralátó*« — Szigeti József új (1879) népszínműve.
- 10 »*A szegény arszlánnó*« — Émile Augier (1820—1889) 5 felvonásos vígjátéka.
- »*Fourchambault család*« — É. Augier 1874-ben írott 5 felvonásos színműve; a Nemzeti Színház 1878-ban mutatta be.

SZÍNHÁZ ÉS JÉGSPORT

Jele: K. A. Nr. 3.

Ez a Színi-beszámoló világosan mutatja azt az átmenetet, amelyre A »*Színház*« rovatból c. fejezet jegyzeteinek bevezetőjében utaltunk. A határ szinte elmosódik a színikritika és az »apróság« MK-féle műfaja között. Bizonyára nem véletlen, hogy aláírásul — ösztönösen vagy tudatosan — az »apróság«-író Mikszáth-álnév betűjele került a cikk végére.

Az V. rész (*Egy jég-bon-mot, amit mindenkinek meg kell tudni*) anekdotáját ld. a Jk 44. köt. = Hí 12. köt. Anekdoták 1. 1917. 21. l. Nálunk: 184—185. l.)

MK csipkelődéseit a SzH nem hagyta szó nélkül. »Entrefilé«-ről írja: »Ismerős kézből oly erős kritikát vettünk ellenök, hogy nem közölhetjük, s inkább magunk teszünk rájuk egypár tárgyias

megjegyzést. Anélkül, hogy valami szigorú erkölcsbíráknak tartanánk magunkat, ki kell mondanunk, hogy a kérdéses apróságokban annyi a trivialisitás, amelynél többet csak Mokány Berci enged meg magának olykor a Borsszem Jankóban. A szemérmes és illemérzék sértik, s azt hisszük, hogy ilyenek komoly hírlapokba nem valók s ellenők a jó ízlés és a közmoralé nevében joggal tiltakozhatunk. — A humoristának sok meg van engedve, de nem minden, s az apróságok gyártója jól teszi, ha szellemének és ízlésének extravaganciáival kissé óvatossággal bánik; különben nem tagadhatjuk meg a tért a legerősebb kritikától sem. Pedig ily fajta szellemi dulakodást nem óhajtunk. Azt, hogy az illető apróságok jórésze *lopott* cikk, csak mellékesen említjük meg. De az nem baj, s csupán azért hoztuk föl, hogy Nr. 3. urat szellemi kicsapongásaiért mégis valami büntetésben részesítsük.» (SzH 1879. dec. 17., 220. sz., Helybeli újdonságok.)

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 180 : 23 »szegedi Blaháné« — Rónaszéky Gusztávné.
 14 *gracieuse* — kecses.
 17 *markírozni* — imitálni.
 182 15 »Vereshajú« — Lukácsy Sándor (1835—1907) népszínműve (1877); Aradi társulata már az előző évadban bemutatta Szegeden. (Ld. Krk 56. köt. A »Színház« rovatból. 211. l.)
 183 4 *Veréb Jankó* — epizód szerep »A vereshajú« c. népszínműben; ld. 253 : 25
 (alcím) »Próféta« — Giacomo Meyerbeer operája, szövegét E. Scribe írta.

A TARTALÉKOS

Jelöletlen.

Sajnos. »A tartalékos« c. darabról nem tudunk adatokat találni. »A járvány« c. négyfelvonásos vígjátékot a Népszínház 1880. júniusában játszotta.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 185 12 »Kapitale Dummheit« — »óriási ostobaság«.
 186 : alcím *La Marjolaine sans Marjolaine* — »A "Marjolaine" Marjolaine nélkül.« T. i. E. Leterrier és Vanloo operettjének (zenéjét Lecocq szerelte), a »Kisasszony feleségem«-nek népszerű elnevezése a főszerep után »Marjolaine« volt. Mint az alábbiakból kitűnik, MK aggódott, hogy alkalmas főszereplő híján az előadás kudarcba fullad.

[»A KISASSZONY FELESÉGEM«]

Jelöletlen.

A bemutatott operetről MK az előző évadban bőven írt. (Krk 55. köt. 150. l., 56. köt. 211. l. A »Színház« rovatból.) Itt elegendőnek tarthatta regisztrálni, hogy az előadás aggodalmai ellenére viszonylag sikerült.

MÁTÉ EVANG. 10-IK RÉSZ, 7-IK VERS

Jele: K. A.; a szerkesztőség alábbi megjegyzésével: „Múlt számunkból térszúke miatt maradt ki.”

A Máté evangelistára való hivatkozás a címben és a szövegben csupán írói ötlet. Ilyen szentencia az Újszövetség jelzett helyén nincs. MK emlékezetében fölvilanhatott egy kegyes mondás, amelyet így alkalmazott.

A beszámoló a »Niniss« (Niniche) c. operett bemutatójára vonatkozó megjegyzésekkel kezdődik. A 3 felvonásos operett szerzője Hennequin és Millaud, zenéjét M. Boulard írta. Csepreghy Ferenc fordításában nagy sikerrel mutatta be 1878-ban a Népszínház.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

188 : 9 *roue* — kiélt világfi.

Veréb Jankó — ld. 183 4.

alcím *Piros bugyelláris* — Csepreghy Ferenc 1878-ban Pesten bemutatott népszínműve, amelynek zenéjét Erkel Ferenc egyik fia, E. Gyula írta.

[FATINITZA]

Jelöletlen.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

189 : cím *Fatinitza* — R. Genée szövegíró, F. Zell és Suppé zeneszerzők 3 felvonásos operettje. Rákosi Jenő fordította magyarra. 1876-ban került színre a Budai Színkörben.

190 13 *nulla mentio fiat* — kb.: szó se essék — mivel nincsenek.
14 *A kintornás család* — Tóth Ede — MK kedvelt népszínmű-szerzője — 3 felvonásos színműve (1876).

191 6 »*A vén bakancsos és fia, a huszár*« — Szigeti József 3 fölvonásos népszínműve (1855). Sokáig népszerű darab volt, a XX. században Móricz Zsigmond is foglalkozott átdolgozásával és fölújításával.

144. sz., július 1.

Dísz-korszak. Makó teremti a divatot. Volt ott dísz-deputáció, díszebéd, díszbál, díszbeszéd, dísz-katzenjammer stb. Még hozzánk is átszármasztott ragadós voltánál fogva. — Tisza Lajosnak holnap fog tisztelegni Csongrád megye nevében a derék Rónay Lajos főispán vezetés alatt egy díszküldöttség, melyben a megye legtekintélyesebb férfiai, Dósis és Stammer urak is részt vesznek.

(Vö. Krk 56. köt. *A makói komédiák* c. cikk, illetve kötetünk *Makói dísz-dolog* c. »aprósága« és jegyzeteik.)

— *Herr Petschl!* — Petschl úr a királyi biztosság műszaki osztályának hivatalnoká német nyelven szerkesztett meghívókkal hívta össze a helybeli építészeket a királyi biztosságnál létező tervezetek megtekintése végett. A szegény építészek közül némelyek megijedve futkostak a német pincérek után, hogy magyarázzák meg nekik, mi van azon a cédulán, mely a királyi biztosságtól érkezett, mert Szegeden a német nyelv kizárólag még csak a pincérek nyelve. So, so, Herr Petschl!

— *Fölös költséget* okoznak az államnak azok a vidéken tartózkodó szegediek, kik idézés nélkül is csak így gondolomra jönnek haza, ha messze földön valamelyik lapban kárbecslések folyását olvassák. Hogy aztán ide érve arról győződnek meg, hogy még csak hetek múlva kerül sor az ő házikójuk felvételére, hát persze első gondjuk a visszamehetés céljából szegénységüknek megfelelő olcsóságú, magyarán *ingyen* vasúti jegy után látni, ami közteherré válik haszontalanul. Jó lesz, ha az ingyen jegyeket senki sem veszi igénybe.

Az igazi humoristák! Nem a Mikszáth ilyen című könyvét értjük, bár ebben a könyvben van egy fejezet, mely a humorizáló hivatalnokokról szól. Nekünk is van ilyen szellemes főkapitányunkban, *Taschler* Józsefben, ki most a Császár fürdőben időz (honnán, kívánjuk, ép egészséggel térjen vissza). Az öreg úrhoz e napokban a *kaszaosztogatás* ideje alatt beállít egy felsővárosi paraszt és azt kérdi nyersen, hogy vajon tudja-e, hol lakik a „*kaszapap*”; mire *Taschler* elgondolkozva kitalálja, hogy a paraszt bizonyosan a kaszaosztogató bizottságban

részt vett *Dobó* kanonokot érti, szokott nyájas s mégis maliciózus mosolyával mondja: „Bizony nem szolgálhatok vele kedves földim, hanem itt a szomszéd szobában lakik a *kaszakaputány* (Bérczy), az bizonyosan meg fogja tudni mondani.”

(Vö. *A szegedi kasza* c. »apróság« a Krk 56. köt. 203. l.)

145. sz. július 2.

Hetven vagon leánder. Városunk egyik legkedélyesebb alakja a „Próféta” tulajdonosa, kinek jókedvét és nagy mondásait még a víz sem vitte el. Vendéglőjét azonban, mely határozottan a legelső és legkényelmesebb, kivált nyári mulatóhelynek, teljesen megrongálta a víz, nagy hátrányára a törzsvendégeknek, kik mindenütt »otthontalanul« érezték magukat azóta. A »Próféta« mindekkoráig zárva volt. Július 5-én, a jövő szombaton azonban megnyílik, s mint a nagy szavakkal játszó tulajdonos trefásan mondja: hetven vagon leándert hozott az udvarra, s huszonkét darab zulu kellnet szerződttetett a kiszolgáláshoz... No, már ezt aztán nézze meg minden ember!

(A »Próféta« egyik törzsvendége maga MK is. Vö. Krk 55. köt. 199., 221. l.)

Július 2., 145. sz.

— *Hej Makó, Makó!!* Megint egy »disz« egyéniségről kell megemlékezni. A királyi biztossági épület kapujában ugyanis három nap óta díszőr van föllállítva. — Egy szegény közös baka izzad ott a forró napon csakóval, Waffenrokkban. Az eset annál föltűnőbb, mert azelőtt nemcsak, hogy díszőr nem volt a királyi biztos székhelye előtt, de még a közös hadsereg beli tisztikar is csak blouse-ban tisztelgett Tiszánál. Mint budapesti levelező írja, a főhadparancsnokság rendelte meg a díszőr kiállítását, s a királyi biztost úgy kívánván tekinteni, mint a király személyének reprezentánsát, megrendelte, hogy esetleg a lobogót is éppen úgy meg kell hajtani előtte, mintha maga őfelsége lenne.

(Hogy a hír MK fogalmazása, bizonyítja a Krk 56. köt. *A makói komédiák* c. cikke, illetve kötetünk *Makói dísz-dolog* c. »apróság« és *Dísz-korszak* c., júl. 1-i »újdonsága«. Az 1880-ban megjelent, MK által írott *Tisza Lajos és udvara Szegeden* c. füzet ugyancsak említi a »díszbakát« azzal, hogy az éjjel csak a »Guter Freund!« (Jóbarát!) jelszóra engedett be bárkit az épületbe, mire MK megjegyzi: »Nem tudom, a *gute Ferundin* [jó barát] ki van-e zárva!« (Krk 59. köt.) —

Július 4., 147. sz.

— *Fényes menyegző.* Az újszegedi Népkert ritka festői látványt nyújtott tegnap. A népkonyha mellett elkigyózósétaút mentén ugyanis vidám lakodalmas nép tütötte föl tanyáját. Hosszú asztal mellett,

mely görnyedezett az ételtől és a tavalyi lórétől, mely bizonyosan valamely vízben úszó pincéből kerülhetett ki, vagy ötven vendég ült, telt poharat ürítgetve és éltetve az új párt, mely a természet ölen ülte egybekelési ünnepét. Nem is hiányzott a jó kedv s a vig sereg aligha táncra nem kerekedik, ha Gilagónak vonóját békóba nem verte volna a zenét betiltó hatósági rendelet. De így is fényes menyegző volt ez, mert hol lehetne fényesebb helyen megülvén, mint a természet végtelen főségű csarnokában.

(Az itt említett Gilagó MK ez időbeli írásainak jellegzetes cigányalakja. Vö. Krk 30. köt. 305., 307. l., illetve 56. köt. *A hét nagy eseménye* c. tárca és jegyzetei.)

148. sz., július

A fumiigáló hatalom. Midőn a királyi biztos és személyzete Szegedre jött, a legelső dolga volt intézkedni, hogy a sajtó mindenről értesítve legyen, mert tisztán áll előttük a közönség érdeke, és nem hűnynek szemet a nyilvánosság követelményei előtt. Minél magasabb műveltségi és morális fokon áll az egyén, testület vagy valamely hivatal, annál jobban respektálja a nyilvánosságot. Hatalmasan emancipálja magát ez alul a Szeged városi hatóság, mely szándékosan fumiigálja a helyi sajtót, úgy, hogy tegnapelőtt még annyit sem tett meg, hogy a közönség érdekében kibocsátott plakátjaiból ha nem is előbb, legalább egyidejűleg a kiragasztással egy-egy nyomtatott példányt beküldött volna — persze, a nagy dolog miatt.

Július 12., 154. sz.

— *Nagy lakomát csapnak* Székesfehérvárott a városatyúk a kiállítás sikerének örömeire. Viszi a házigazda szerepét a városi hatóság és meghívtak a mulatságra sok híres derék embert. Tisza és Kemény minisztert, a Zichy gróf apját, Tisza Lászlót, két budapesti polgármestert stb. Mosollyal keressük e meghívásokban a *rációt*, de úgy látszik, nem aszerint osztogatják a potyabédet, ki mennyit tett a kiállítás érdekében, hanem hogy ki mennyire tömjénezett az illető uraknak. Áll ez legalább a *lapok* szerkesztősegeire (a budapestiekre), amelyek közül csak azokat hívták oda, amelyek Zichy vagy Léderer uramat föltétlenül *dicsérték*, de nem azokat is, amelyek tárgyilagos bírálatot gyakoroltak. No, de hiszen nem hívták meg a város *képviselőjét sem*, a legelső polgárt. A jó urak nyilván előre »katzenjammer« kaptak. Pedig hát az *ilyen hivatalos* mulatságon éppen jellegénél fogva nem volna helye az efféle válogatásnak.

— *A szőregi bíró és a szegedi menyecske* ismeretséget kötöttek egymással. A szegedi menyecske csakhamar elfeledte a városára nehezédő gyászt, s az idegen faluban is kereste a paradicsomot. S meg is találta azt a bíró urammal, ki nem tartá hivatalos tekintélyével összeférhetetlennek, hogy másnak a barázdáján vessen. Mivelhogy azonban semmi sem maradhat titok a nap alatt, tegnapelőtt éjjel a

menyecske férje, egy szegedi jóra való korcsmáros, éppen akkor talált hazatoppanni, mikor a paradicsomi örömök legjavában folytak. Persze, hogy nagy ribillió lett a dolog vége. Feleségét éjnek idején elverte magától a korcsmáros, »s úgy elverte a bírót, hogy az talán meg is holt.«

— *A Dáni adomakör.* Nemcsak »Toldi« vagy »Attila mondakör« van már, hanem Dáni-adomakör is. Tíz vagy tizenöt röpke, élénk, szellemes és legtöbbször igen jellemző adomácska és bonmot jár szájról-szájra, elhatva Szegedről Pestig. Az adomák tárgyát többnyire főispánunk egyéb elejtett mondásai képezik. Hogy ki csinálta, vagyis helyesebben esztergályozta ki e röppentyűket olyan talpraesetteké, nem tudni! Támadtak, lettek maguktól, mint a nóta, mint az erdő virágai. S mint ahogy az elhat az egyik tanyától a másikig, a Dáni adomák is bebocsáttatást nyerne minden körbe, országgyűlési, írói klubokban mindenütt kedves csemegék, népszerűvé teszik az öreg urat, akiről szólnak. Mondják, hogy a miniszterelnök is megszerette s minden ebédnél el kell előtte mondani egyet-egyed. Ilyenkor mindig kedélyesekké lesznek vonásai, s maga is előszedegeti élményeit.

(Dáni Ferenc szegedi főispánról MK írt adomákat — lásd: *Szeged pusztulása.* Krk 56. köt., *De hát hol van Dáni főispán? c.* »apróság« uo., kötetünkben a *Dáni szüretén c.* »apróság« stb. —, s a SzH szövé is tette ezt e hírrel kapcsolatban. »Vagyon már nemcsak *Heraklész-mondakör*, hanem *Dáni-adomakör* is. Amazt *Hesiod* költötte, a Dáni-adomakörnek meg *Kákay Aranyos Numero 3. a csinálója* . . . Ezekből az adomákból legmagasabb becsű mellett is csak arra lehet következtetni, hogy szerzőjük *Kákay Bádogos Nr. 33.*« — írta. (1879. júl. 20., 96. sz. »Röppentyűk«.)

— *Oktalan babonák.* A Kiss Dávid-féle ház helyén tudvalevőleg egy szentháromság szobor állott hajdan, melyet a város eltávolított onnan. Nemrég künn a tanyákon járt egyik főtisztviselőnk. A tanyaiak sokat kérdezősködtek tőle a város állapotáról. Egyszer aztán eléje állt egy galambosz öregasszony s kezeit ég felé emelve kérde: »Azt mondja meg, uram, mindenekeelőtt, ha az a nagy sárga ház a piacon összedőlt-e?« — »Nem néni — mondja a tisztviselő, — a nagy sárga ház még mindig áll.« Az aggnó arca elsápadt és borzadva kiáltott föl: »Teremtő Istenem! akkor az ami történt még is csak az ördög praktikája, az isten büntetése hát még csak ezután következik be. Mert azért a szentháromságért még mindig adósunk az Úr.«

Július 18., 159. sz.

— *Aki magasra vitte.* Midőn tegnap *Tisza Lajos* és *Trefort* miniszter az előbbi hintájába ültek, hogy a várost körülnézzék, egy széles fehér kalapos úri ember sompolygott ott, ki hirtelen fölkapaszkodott a nagy urak kocsijára, mégpedig a legmagasabb helyre, a — bakra. — Néhány szemtanú kíváncsian nézte és nagyon bámult, mert az a fér-

fiú, aki a bakon ült, Szeged város ellenzéki képviselője vala. Már t. i. nem *Kállay* — hanem a *másik*.

(Vö. Kötetünkben *A vereshajú* c. tárcsa és jegyzetei, illetve *Bakay a bakon* c. júl. 20-i »újdonság«.)

— *A szőregi bíróról* szóló múltkori újdonságunk, az ő állítása szerint, nem úgy történt, amint azt lapunk tévesen hozta. A bíró uramat nem verte meg senki, s következésképp — ha ugyan logikai következmény ez — nem is volt semminemű szerelmi kalandja.

(Lásd: *A szőregi bíró és a szegedi menyecske* c., júl. 12-i újdonságunk.)

159. sz., július 18.

Zichy-induló című zenemű van kitéve a Várnay kirakatában. Kire vonatkozik? Jenőre? Nem! Ha annak van is írva, jobban ráillenek Viktorra.

(Zichy-üggyel kapcsolatban ld. jegyzeteink bevezetését.)

160. sz., július 19.

Kitüntetés. A magyar kormány az Oroszországban uralkodott pestis veszélye alkalmából fönnállott bizottságokban kifejtett tevékenységeért elismerésnek fejezte ki gróf *Zichy-Ferraris* Viktor belügyminiszteri államtitkárnak s *Lauka* Gusztávnak! Szegény Guszti bácsi!

(Vö.: *Lauka Gusztávról* c. tárcánk, illetve jegyzeteink bevezetésében a *Zichy-ügyről* írottak.)

Július 20., 161. sz.

— *Bakay a bakon*. A Pesti Napló tegnapi esti lapjában »a közönség köréből« egy, az általunk is közölt esetre vonatkozó nyilatkozat jelent meg, amelyből látszik, hogy nemcsak mi botránkoztunk meg Bakay úrnak a képviselői méltóságot s azzal a népfőnséget megalázó magaviseletén. Ha valaki szereti a demokráciát játszani, úgy őrizze meg méltóságát a hatalmasokkal szemben s tudjon az elvnek, melyet képvisel, tiszteletet is szerezni. — A többi fővárosi lapok is foglalkoznak ezzel a botránnyal. Ide iktatjuk a P. N. említett nyilatkozatát s a »Pesti Hírlap« erre vonatkozó keserű humorú megjegyzéseit.

Szeged júl. 17.

Trefort miniszter úr városunkba érkezvén, a város tanintézeteit megtekintendő, a királyi biztos és más tanférfiak társaságában a királyi biztos úr fogatán kikocsizott, kísérete több bérkocsiban követte a két államférfiút.

Ennyit már a szerkesztőség bizonynyal tud: de azt, hogy a királyi biztos úr fogatának bakján a kocsison kívül — mindazonáltal, hogy a

belső szemközti ülés üres volt, — ki ült, azt nem tudja — hát biz nem más, mint *Bakay Nándor* úr Szeged város függetlenségi párti képviselője.

Egy szemtanú.

— *Hajdú önértet.* A királyi biztos úr hajdúja átmegy a tiszai fahídon sarkon követtetve egy tekintélyes városi képviselő által. A városi hídvámszedő hajdú, az újabb fegyelemnek fényes jelül, katonásan szalutál. A királyi biztos hajdúja a nem neki szánt köszönést kegyelmes fejbólintással fogadja, s oda ság kíséző pajtásához: «Lásd már ezek is tudják, *ki vagyok*».

Július 23., 163. sz.

— *Vízállás* — az »Országgyűlési Értesítő«-ben. E könyomatú lapnak az »Ellenőr« keddi számában július 21-iki kelettel közölt távirata szerint, »a víz állása a mai méretekhez képest: belvíz 5.37 cm., a Tisza 5.46 cm. 0 fölött. A különbözet 9 cm. A naponkinti apadás mintegy 5 cm.« A félhivatalos forrás följegyzései valótlanok. Július 21-én a Tisza vízállása 5.32 cm. volt, tehát 14 cm-terrel kevesebb mint amennyit az »O. É.« jelzett. Ez pedig korántsem lapsus az »Országgyűlési Értesítő«-nél, hanem szándékos elferdítés, melynek az a célja, hogy a belvizet alacsonyabbnak mutassa ki a Tisza vízállásánál és ezzel plauzibilissé tegye idézett sürgönyének azon további részét, hogy »a városi terület még víz alatt álló részeinek minél gyorsabb és hatékonyabb kiszárást nézve azon intézkedés történt, hogy néhány nap múlva az eddig két helyen működő alsó és felső két nagy szivattyútelep a baktó-szilléri töltésen fog összpontosíttatni. Ezen intézkedés folytán az összpontosított telepen 42 szivattyú 32 gőzgéppel fog működni a felsővárosi és Rókus városrészekben levő víznek kiszivattyúzását fogja eszközölni.« No lám, nem eléggé blamírozták magukat a »szakértők« a szivattyútelepekkel; most új költséggel egyesíteni akarják azokat. Hát csak tessék experemitélni. Hanem a Tisza apadása azért meg nem áll, és ma reggel már csak 5.22 cm. volt a Tisza vízállása, amely szerint a Tisza vize ma reggel már 13 cm-terrel volt alacsonyabb a belvíznél. S mivel az »O. É.« maga is csak 5 cm-terre teszi naponként a belvíz esését, a Tisza pedig folytonosan 8—10, sőt 12 cm-tert is apad egy nap alatt, hát szörnyen kíváncsiak vagyunk, miként fog lépést tartani a gőzgépek ereje a természet hatalmával. Hahogy az »O. É.« plajbásza nem segít a dolgon hivatalos korrekciókkal. Merthiszen a kedves, jó *Tiszának* csak nem tilthatja meg az apadást.

(Vö.: Krk 56. köt. *Mi, fekete hálátlanak* c. vezércikk és *A szivattyútyúk fiaskója* c. újdonság szövege és jegyzetei.)

166. sz., július 26.

Három kis srhalom van a szilléri töltésen, amelyekről senki sem tudja, ki nyugszik alattuk. Jelzik ugyan a hantolást egyszerű

fakeresztek, de nincs ezekre írva semmi. Névtelen az a szomorú történet, melynek áldozatai ott alusszák csöndes álmaikat. Hanem azért, ki tudja, nem-e jár sírni valaki ebbe a kis temetőbe ?

Július 30., 169. sz.

— *Bácskai becsület.* E napokban halt meg Muki bácsi és pedig azért halt meg, mivelhogy Bácskában született. Ha nem született volna Bácskában, soká élélhetett volna. A dolog históriája pedig abban áll, hogy az egész világon Bácska az a hely, ahol inni nagy virtus, és ahol sokat inni még nagyobb virtus. Ebben a virtusban volt nagy gladiátor Muki bácsi s ha néha Szegedre bevetődött, a Profétában valóságos hőslénynek néztük, amint egymás után fogyott előtte a palackok tartalma. De hát csak öregedett, gyengült az öreg Muki bácsi is; az idő vasfoga fog még a bácskai emberen is. Most nemrég egy lakodalomba hitták Szabadkán, ahol egy másfél iccés poharat tettek eléje, amit valahányszor »kering« majd a pohár, mindig ki kell ürítenie, úgy mint a többieknek a szerény kvaterkákat. Az öreg ránezett az óriás pohárra, arca elsötétült s búsan leült a helyére. »Fiúk — mondá — meg fogok halni. Érzem, hogy a guta üt meg, ha két óráig veletek iszom ebből a pohárból. De iszom ! — mert így kívánja azt a *bácskai becsület.* Isten neki, — egyszer úgyis meg kell halni.« Azután a háziasszonyhoz fordult: »Kedves húgomasszony, vettesse meg az ágyat, mert én nyugodtan akarok ott meghalni. Majd ha szükség lesz rá, belefekszem.« És addig nem tágtott, míg az ágyat meg nem vetették. Azután inni kezdett. Kocintgatott, víg volt, úgy éjfél tájban összeölelkezett mindenkivel, és érzékeny könnyek közt búcsúzott. A fiúk csak nevettek; de az agglégény nem tréfált, még vagy két óráig mulatott, azután egyszerre elhalványodott, majd megkékült, s az ágyba kíváncszott. Ott egyet hörgött kifáradt melle, aztán lehanyatlott ősz feje a párnákra és meghalt. Az orvosok gutaütést konstatáltak mértéktelenség következtében, nem gondolván meg, hogy az heroizmus volt, mert Muki bácsi meghalt ugyan, de a »bácskai becsület« megmentette.

(A cikket Rubinyi bibliográfiája is MK írásaként tartja számon: 110. l. A pesti Ellenőr *Meg van mentve a bácskai becsület* címen átvette: 1879. júl. 31., 369. sz. Esti kiadás. Hírek. — A SzH — válaszolva MK *A Híradónak* . . . kezdetű replikáira — szövé teszi, hogy a »Szabadkai Ellenőr« c. lap szerint az egész história Muki bácsiról az első betűtől az utolsóig koholmány«. 1879. aug. 10., 114. sz. Helybeli újdonságok.)

— *Absentes.* A fürdőszezon közepét értük el. A szegény szegediek úgy vannak most, mint a lesti emberek. A lesti emberek pedig úgy vannak, hogy amint mondják, akkor lesz majd a végítélet napja, ha a lestiek (kik nyáron csépelni, télen drótozni járnak) egyszerre mind együtt lesznek a falujokban; ami persze sohasem lesz. — Nálunk Szegeden is az lesz a valódi föltámadás ünnepe, mikor mindnyájan együtt leszünk hajlékainkban, melyek még valahol téglajelöltként

elterülő sártömegekben vajúdnak. Jelenleg ugyancsak meg van ritkulva a város lakossága, és pedig különösen a munkára szétszéledt, földhöz ragadt nép és elit-osztály van távol, mely utóbbi rokonoknál vagy földhelyeken várja a hazatérhetés idejét. Kevés olyan fürdő van, — hol szegedi családdal ne találkozónék az ember. Balatonföldvár, Gleichenberg, Korintnyica, Mehádia, Szliács sat. Még a távoli és kisebb-szerű fürdőket is fölkereste jó levegőt kereső közönségünk. Mint az »Egyetértés«-ből olvassuk, a parádi fürdőben időzik Kelemen Istvánné úrhölgy bájos leányával Ida kisasszonnyal, ki ott nagy föltűnések tárgya, s kit az Anna bárlól a — legelső helyen említ a báli szépek között a tudósítás.

(Kétségtelenül Mikszáth-szöveg: Lest MK egyik kedves, gyakran emlegetett helységneve. A lakosairól szóló mondást is többször alkalmazta írásaiban.)

Július 31., 170. sz.

— *A hetivásár* ma olyan élénk volt; mintha »országos« lett volna. Az óriási piac, amerre csak a szem terjed, mindenütt tele volt sátrakkal. A kofák rikácsolása valóságos harmonikus zürzavarba folyt össze. Viritott a piros paprika, fűszeressé téve a levegőt úgy, hogy idegen országi orrnak ugyancsak nem lett volna ínyére, ha gazdája ide találja hozni. — Sok tarka népviselet is volt látható, jeléül annak, hogy a megélenkült üzletpiacot épp úgy látogatják már a vidékiek, mint azelőtt: Ott láttuk újra a régi sztereotip alakokat, az »Olesó Jánost«, a posztókereskedőt, aki azt mondja a dolmányra vásárolgató dorozsmai kunnak: »Vögyön lelköm, olyan akárcsak a bőr«, — míg ellenben az átellenes tímár harsányan kiabálja, hogy »az a bőr akár a posztó« — sat. Egyszóval a régi piac már megvan, csak a régi város nincs még meg.

— *Illatos újdonság.* A reáliskola háta mögött egy rongyos barakk kevélykedett, mely mellé még egy a barakknál is kisebb és hitványabb hajlékot emeltek. Tudniillik ez képviselte azon kis házacskát, melynek mindenki csak »ideiglenes« lakója, s melyhez Csokonai ódát írt, s amelybe a magyar ember szerint »a király is gyalog jár«. A barakkot most lerontatta a hatóság, a kis házacskát azonban ottfelejtette. Jó hogy a fejét nem felejtí el már egyszer valahol.

— *Egy föld a paradicsomból.* Ez pedig nem valami lány arcán valami szépség gödröcske, hanem Algyő mellett az úgynevezett »Sárga«. A Sárga egy kis sziget a Tiszán, éppen átellenben a Marosnak, amint regényes fűzfái közt a Tiszába szakad. Gyönyörű kilátás nyílik onnan más oldalról a közel Algyőre, mely miként valami kis Velence, mintha vízben úsznék. A »Sárgán« tanyáznak a szegedi halászok s ott eresztik be a nagy hálót. A háló leeresztése s fölgombolyítása két szegedi órát vesz igénybe ami szerintök két Makói órát tesz ki. A halászok két csapatra vannak osztva, s mikor egyik csapat beereszti a hálót, meg kiveszi, a másik csapat fog munkához, emez pedig pihen vagy alszik. S így aztán szakadatlanul vízben a nagy háló éjjel-nappal.

A hálóval közepszerencse mellett ötven-hatvan forintnyi halat emelnek ki átlag egyszerre, többnyire harcsát és »dévér keszékét«, mert a kecsége ritka, azért is nagyobb a kelete a többinél. — Mióta a gőzösök járnak, a mázsás harcsa nem mindennapi, nagy dolog ha egy-egy ilyen fölvetődik; erre aztán érdemes elővenni a kulacsot is, mely árnyékba van letéve, a furfangosan kifundált »szögedi halász ágyon« mely úgy van készítve, hogy ferslóg alakban összetakolt pálca-bordáztatra vékony fátynál szövet szögeztetik le, s e sajátos alkotvánnyal boríttatik le az aluvó halász nehogy a szúnyogok »megögyéék«. Regényes képet nyújt esténként a kis sziget, midőn kigyúl a tűz, melynek közepében ódon bogrács feketedik a piros lángok közt, hogy még pirosabb halpaprikás irigyelt burkolatává válják. A tűz széle körül pedig ügyesen faragott nyársok hegyesednek néhai dévér keszegekkel a végükben, mik sutorogva formálódnak át vízi állatokból delikátesz pecsenyékké. Vacsora után meg oszt mikor a Tisza csendesen csapkodja, nyalja a partokat, míg az egyik csapat a nagy hálóval bajlódik, addig a »Sárgán« fehér halmok domborodnak — a szúnyogágyak: s alóluk taktusra hangzik ki a halászok jóízű hortyogása, túlharsogva a szelíd folyam zümmögő morgását. Mikor nemrég e sziget mellett hajózott el Péchy miniszter, elragadtatva mondá: »Ez egy folt a paradicsomból.« Valóban ha Szeged nagyvárossá lesz, a »Sárgát« nem kell kifelejtteni, mert a »Sárga« megérdemelné, hogy kegyeszerű kirándulási helyé tétessék.

(A hangulatos helyre visszaemlékezik MK a *Szent Péter esernyőjében* is: »A Sárga egy piciny sziget, mely a Maros és a Tisza összefolyásánál képződött, s ahol a fölséges halpaprikást főzik a szegedi halászok.« Krk 7. köt. 52 : 8—10. — Az egyezésekre Várdai Béla hívta föl a figyelmet Mikszáth Kálmán c. könyvének 79. lapján.)

Augusztus 7., 176. sz.

— *Kállay Ödön* elhalálzásának hírére ma a helybeli népkörök gyűlést tartottak, elrendelték a gyászlobogónak 8 nap folyamára leendő kitűzését. Mindössze ebben és a független érzelmű polgároknak bizonyára mély, őszinte fájdalomában áll a gyász. Pedig aligha menti ki az árvízkarosultság súlyos volta is azt a mulasztást, hogy Kállay Ödön szegedi képviselő temetésére küldöttsége sem megy választóinak. Az az ember, aki rendíthetetlen elvhűséggel most harmadszor képviseli alsóvárosi kerületünket az ország házában, bizony megérdemelte életében, hogy halála után külsőleg is kifejezést adjanak megbírói az elhunyt iránti tiszteletnek. Még nagyobb mulasztás azonban ennél, hogy a városházára ma ki sem tűzték a gyászlobogót, jöllehet a népkörök emberei szóval is sürgették ezt. Nem tudjuk, mi az oka ennek a különös késlekedésnek, és határozottan követeljük, hogy a fekete zászlót Szeged város egyik képviselőjének temetése napján kitűzzék a székpülete, ha már előbb meg nem tették, ha már vétettek az ildomosság ellen. Szándékosan használtuk az »ildomosság« kifejezést itt, ahol erős jogunk lett volna kötelességmulasztásról is beszélni. S ha

már benne vagyunk, hát *nem lesz fölösleges* figyelmeztetni a városi hatóságot, hogy városunk elhunyt képviselőjéért gyászistentiszteletet is illik tartani.

(Vö.: *Kállay Ödön meghalt* c. nekrológ kötetünkben. — Hasonlóképpen követelte MK Arany János halálakor, 1882-ben a Nemzeti Kaszinótól a gyászlobogó kitűzetését: *Akik nem gyászolnak*. Pesti Hírlap 1882. okt. 23.)

Augusztus 9., 178. sz.

— *Kállay temetése* tegnap, aug. 7-én ment végbe nagy részvét mellett cserei birtokán. A kiterjedt rokonságon kívül Szabolcs megyét alispánja, számos bizottsági taggal együtt, képviselte. Az országgyűlési függetlenségi párt küldöttsége a ravatalnál foglalt helyet fekete díszmagyarban. — Ott voltak továbbá a temetésen Vidliczkay József nyíregyházi képviselő, Mandel Pál, a nyírbátori kerület képviselője, a rokonsághoz tartozó Kállay János n.-kállói képviselő. Budapestről és Heves megyéből is számosan voltak a kegyelet adóját leróni. — A megyei függetlenségi pártot Gál és Lukács Ödön, Nyíregyháza városát a polgármester képviselte. *Csupán Szeged városa tánt ki — távolléte* által. A koporsót egészen elborították a koszorúk, melyek közül föltűnést keltettek kiváltképpen az országgyűlési függetlenségi párt s az Országos Honvédegyet koszorúi. A Honvédegyet koszorúján e jelige volt: »Hazádnak éltél, emléked éljen örökké.« Csupán Szeged nem küldött koszorút. — A gyászszertartást a nyíregyházi plébános vezegte a családi patronátus három segédpapjával. A koporsó beszentelése után Lukács Ödön emelkedett hangon beszédben emlékezett meg a veszteségről, mely a megyei függetlenségi pártot felejthetetlen elnökének elhunytá által érte. — A sír a boldogult által kiváló gonddal ápolt cserei parkjának dombjában ásatott, nem messze a virágágyaktól, hol annyit olvasott, elmélkedett. Ide kívánczozott temetkezni, s nem a kállói családi sírboltba. Ennél szebb helyet nem is választhatott volna a pihenésre és álmódásra. A sír beszentelése után a hantoknál Helfy Ignác búcsúzott el meghatottan az elvbaráttól. Helfy meleg szavakban emelte ki, hogy a pártcsalád[!] vesztesége mily nagy. Kiemelte az elhunytnak a haza körüli érdemeit. Beszédét e szavakkal zárta be: „Folytasd álmaidat; adja az ég, hogy sírod fölött oly Magyarország virágozzék, aminőért álmoddál és küzdöttél.” Könnyet facsaró érzékeny jelenet volt a környékbeli nép zokogása azért, ki valóságos patriarchája volt vidékének.

(Vö.: *Kállay Ödön meghalt* c. tárcsa és az aug. 7-i újdonság kötetünkben.)

178. sz., augusztus 9.

Mint sajnálattal értesülünk, Polczner Jenő ügyvéd úr Makón betegen fekszik. Közeli fölgyógyulásához azonban, hála istennek, van remény. Betegségét kétszeres csapásnak tartják most azok, kik politikai vezérokül tekintik, mert az ellenzék szervezéséhez a közeli

képviselő választás alkalmából nagy szükség volna reá. Értesülésünk szerint Bakay képviselő úr, nem tudva betegségét, már fölkereste levélben eziránt, s hihetőleg igen leverően fog hatni rá, hogy ezúttal nem lesz kívül megosztania az ellenzék vezetésének fáradságait és diadalát.

(A Bakayra vonatkozó gúnyos megjegyzéshez ld. kötetünk számos más Bakay-ellenes írását, illetve a jegyzetek bevezetésében erről frottakat.)

Augusztus 15., 181. sz.

— *Mi van a tapéta alatt?* Egy felsővárosi fiatalember (K. B.) nagyon féltette fiatal nejét, mégpedig leginkább barátja D. Pistától. Tegnapelőtt estefelé, midőn Pistát K. B. uram, ki a mostani szűk szállásviszonyok közt egy hónapos szobában lakik, jönni látta, a tanyáról éppen aznap bejött nejére haragosan förmedt rá: »No itt jön a szeretőd.« A szép menyecske meghökken a kemény hangtól s azzal mentegeté magát, hogy őt inkább üntatja a Pista társasága. S ennek bebizonyításául nem várva be több szót, hirtelen bebújt az ágyba a tapéta alá. Pista úr bejött, diskurálgatott s többi közt a menyecske felől is kérdezősködött: hogy van, mikor jön stb. A férj kitérőleg felelt: hogy majd jövő héten talán bejön a tanyáról, ahol igen jól érzi magát. A férj eleget izgett-mozgott, feszelt, de az alkalmatlan vendéget nem bírta eltávolítani. Az úgy benne volt ma a beszédben, mint Madarász papa néha-napján. Végre is csak úgy lehetett lerázni, hogy a férj is hajlandónak mutatkozott vele átmenni egy meszlyre a Böröcz-féle koresmába. Elindultak. Pista az ajtónál figyelmeztette barátját: »Ohó cimborá! A szobaajtót ne hagyj valahogy nyitva.« A férj látta, hogy itt nincs más mód, mint bezárni az ajtót kívülről. Elindultak s szépen mendegéltek mindaddig, míg a férjüram be nem pottyant a sötétben egy nyitva hagyott csatornába. Mire kihúzták se holt, se eleven nem volt, s csupa lucok. A legelső útban levő házba vitték be, hol némileg magához jött. — Hol van barátom? — kérde mohón, midőn fölcsúdt. A háziak megnyugtatták, hogy barátja rögtön itt lesz: a szobakulccsal, melyet piszkos ruhája zsebéből kivett, elment a szállására — száraz *fehérneműért*. A féltékeny férj, aki most már nevetségessé is lett, lázba esett dühében, bebizonyosodva látván a régi közmondást: hogy a szerelmeseknek a véletlen is szövetségesük.

(A »Madarász-papá«-ra vonatkozó célzás valószínűsíti, hogy a hír megfogalmazása MK-tól való.)

Augusztus 19., 185. sz.

— *Négy Tiszát láthattak egyszerre* az Újszegedre sétálók tegnap. Tudniillik a miniszterelnök, kit Tisza Lajos csak nemrég látogatott meg Geszten, gyorsan visszaadta a vizitet, s tegnap Szegeden időzött Pista fiával. Estefelé a Népkerthbe is kísérték, ott többekkel beszélge-

tésbe ereszkedett. A legkisebbik Tisza Bakay szélsőbaloldali (?) képviselő (a Tiszák állandó kíséréje) kalauzolása mellett tekintette meg délelőtt a várost. A miniszterelnök a műszaki osztályban tett látogatást, s Szeged készülő nagy térképe igen megnyerte tetszését.

(A Tisza folyó és a miniszterelnök családjának nevével üzött szójáték ez időben gyakran visszatér MK írásában. A három Tisza — Kálmán, Lajos és István — mellett a *negyedik* itt is a folyó. A Bakayra vonatkozó célzás is MK hírfogalmazása mellett vall. — Vö.: Krk 56. köt. *A haragos Tisza* c. tárca; kötetünk Bakay és MK viszonyára vonatkozó cikkei és jegyzetei.)

Augusztus 20., 186. sz.

— *A parupli.* A paruplinak nagy szerep jutott az utóbbi tűz alkalmával, mint ahogy némely drámában jut az egy pohár víznek vagy az eltévesztett dolmányinak sat. Egyik különben derék tisztviselőnkéről valaki elterjesztette azt a hírt, hogy egy napernyő alól nézte angol flegmával milyen szépen ég a város, az ernyő bordázatát arca elé tartva, nehogy annak vakító fehérségéből valami módon elvegyen valamit a szürös napfény. Ez a jelenet egészen komikussá tette az illető urat, s bizonyára meg fogja érezni hatását a jövő restoráción — ha ugyan lesz még valaha restoráció. De amíg egyrészt úgy szerepel a parupli a múlt szombati tűznél, mint a népszerűség megőző betűje, — akad egy furfangos agyvelő, aki a »Hiradóban« viszont úgy próbálja szerepeltetni a paruplit, mint a népszerűség emeltyűjét. A csodálatos történetke hőse, persze, hogy Bakay Ferdinánd a Tisza familia famulusa. E gyanús férfiú felförmedve azon, hogy mi a Bakay bakoniségát kiírtuk, csudálkozását fejezi ki, hogy most miért nem írjuk hát ki azt is, hogy Bakay Ferdinándnak köszönhető, hogy ez a város még ma is város, mert az Eisenstädter ház pallásán ő oltotta el a tüzet egy szál paruplival s leverte a gyulladó házfödelet, egy szál paruplival. Hát bizony amióta a biblia szerint egy akkor élt úriember egy számár állkapcsával vert meg egy egész hadsereget, azóta nincs lehetetlenség ebben a történetben sem. S el is hisszük szórul-szóra.

(Az »újdlonság« minden bizonnyal MK írása. Rubinyi is fölvette bibliográfiájába »Hiradó-csipkedés« megjegyzéssel. 110. l. — A »megőző betűje« kitétel is MK stílusára vall. — A SzH-ban 1879. aug. 19-én írta meg egy szemtanú, hogy az aug. 16-án Szegeden kiütött tűz alkalmából Bakay az elsők között volt az oltásnál és hirtelenében — egyéb eszköz híján — esernyőjével segített levetni a zsindeyeket a háztetőről, nehogy a tűz tovább terjedhessen.)

— *Horváth Gyula és a mentéje.* Minden kombináció hiú e földi világban. Zichy Viktor tévedt a helyzet fölismerésében, a löcsei kalendárium tévedt, amikor az idei március 12-ikére derült, csendes időt jósolt, és tévedtek a szegedi politikusok is, mert tévedni emberi dolog. Pedig a szegedi politikusok jól kombináltak. Hogy honnan, honnan

nem, az a híre [!] támadt a kávéházi politizálók közt, hogy Dáni után Horváth Lajos [!] lesz a szegedi főispán. E hír hol élénkült, hol halványodott. Sokan beszélték, kevesen hitték; de lehetetlennek senki sem tartotta, mert aki egyszer a Horváth Gyula kiborotvált állát látja, az lehetetlen, hogy Horváth Gyulát meg ne kívánja főispánnak. A középütt kiborotvált áll biztos útmutató. Aztán egész verziók keringtek a Tisza Kálmán ígéretéről, ki kegyencét csak azért nevezte ki Szegedre, hogy itt a helyzetet kiösmervén — Dáni Ferencé válhasson. Az idő azonban mindent feledtet, s így feledésbe ment e kombináció is. A világ elcsendesült. A politika pihent a billiárd-asztalok fölött, Horváth Gyula, mint más halandó, nyugodtan vacsoráztatott a Profétában. Dáni Ferenc pedig valami csendes fürdőbe vonult. A láthatáron nem mutatkozott semmi folt. Olyanná lett a világ, mintha örökké egy kerékvágásban akarna forogni. Hanem hát mi történik? Egyszerre jön a magyar királyi postán egy pakéta »Nagyságos Horváth Gyula úrnak« címezve, tartalma: *díszmagyar-ruha*. Egy pillanat alatt megváltozott minden. Egyszerre megvilágosodott minden agyvelő: — Most már bizonyos! Most már megvan az új főispán. Már a mentéje is itt van! Ó maga a mentébe való még nincs itt, de meghozza őt is legközelebb a »Budapesti Közlöny«. A kombináció egészen egyszerű volt, mert mi másra való volna ide a díszruha, ha nem az instellációra? De csak tegnapig volt a kombináció plauzibilis, mert amint tegnap Horváth Gyula mentével a vállán jelent meg a templomban, egyszerre leesett a politikusok álla, s búbanatos arccal nézték a végzetes mentét, mely a Horváth vállán lógott, de a Dáni Ferenc embereit melegítette.

189. sz., augusztus 24.

— *Előkészületek a franciák fogadására.* Lapunk tegnapi számában közölt örömhír, hogy Szegedre jönnek a Pesten időző francia vendégek, fölvilanyozta városunk polgárságát. Ma délután a közgyűlési teremben a polgármester elnöklete alatt nagy értekezlet tartatott, mely jeles vendégeink fogadtatására szükséges intézkedéseket megtette, és egy rendező bizottságot kiküldött. Ezen bizottság *Taschler József* főkapitány úr elnöklete alatt a következő tagokból áll: *Arányi Agoston*, *Börcsök Sándor*, *Eisenstädter Nándor*, *Eisenstädter Lukács*, *Kelemen István*, *Koczor János*, *Lázár Gyögy*, *Lemle Miklós*, *Mikszáth Kálmán*, *Mozgay Károly*, *Novák József*, *Nagy Sándor*, *dr. Nyilassy Pál*, *Obláth Lipót*, *Rómer József*, *Reitzer Adolf*, *Szabados János* tanácsnok és *Vas Pál* jegyző. A rendező bizottság határozatairól értesülnek olvasóink mai számunkba foglalt proklamációból. Ma d. u. újabban értesültünk táviratilag, hogy vendégeink reggel indulnak Pestről; jönnek pedig a már ma megérkezett *Lafond* és *Huszár* Imre urakon kívül *Laurencon* országgyűlési képviselő, *Gouzien* Armand zeneszerző, *Rops* a »Figaro« munkatársa, világhírű festőnk *Munkácsy Mihály*, *Pázmándy* Dénes országgyűlési képviselő és még 4—5 pesti vendég. — Reméljük, hogy Szeged népe lelkes

fogadtatás által kifejezést fog adni nemcsak hálájának, de azon határtalan rokonszenvnek és szeretetnek is, melyet a nagy francia nemzet iránt érez.

Augusztus 28., 192. sz.

— *A csalódások történetéhez.* A sokat emlegetett Arrogante-ünnepélyre számosan rándultak föl Szegedről, s többi közt egy derék és népszerű korcsmárosunk is három leányával. Az Arrogante-ünnepélyen tudvalevőleg mindenféle jelmezes alakok voltak, különösen a magyar népélet köréből, s kivált azért, hogy a vendég franciák itt azzal hamarosan egy csomóban megösmérkedjenek. A három szép szegedi leány ruháját is jelmeznek nézték: gyönyörű úrias arcuk elárulta, hogy csak átöltöztetve vannak parasztlányoknak. Nagy néptömeg hullámozott körülöttük, s a férfi világ kíváncsian találgatta, hogy vajon kik lehetnek. Milyen ügyesen vannak maszkírozva! Az embernek szinte nehéz kitalálni, — hogy alkalmasint valami komtesszek.

— *A tajtékpipák hazája.* Francia vendégeinknek a Szegeden levő sok megbámulni való közül leginkább az tűnt föl, hogy miként lehet és állhat fönn annyi sok tajtékpipa kereskedés. Meg kellett nekik magyaráznunk, hogy itt nemzeti virtus a tajtékpipa, és hogy itt éppen oly büszkeségét képezi a férfiúnak, ha nagy tajtékpipa gyűjteménye van, mint Franciaországban, ha nagy könyvgyűjteménye van. Maguk is vettek néhány debreceni alakú példányt, s különösen nagy dícsérettel szólottak a Kovács Béla pipáiról, ki valóban egyike a legügyesebb metszőknek, kik mesterségüket egész tökélyre vitték. A »Hungária« belüli ebéden pedig a főtt kukoricát bámulták meg, de megenni egyik se merte.

(A hír címe V. Tissot »A milliárdok hazája« c. művére céloz. MK és Tissot kapcsolatáról ld. Krk 55. köt. 23., 194. l.)

193. sz., augusztus 29.

Pajor István (írói néven Csalomjai) Nógrád vármegye főügyésze ma Szegedre jött s megnézte a katasztrófa még mindig látható nyomait. (Pajor István és MK kapcsolatairól ld. Krk 51. köt., 52. köt. — Nem tartjuk valószínűnek, hogy MK-on kívül más a SzN szerkesztőségében fontosnak tartotta volna megemlíteni a nógrádi főügyész szegedi látogatását.)

Augusztus 31., 195. sz.

— *Szeged Makón.* A Makóra menekült és ideiglenesen áthelyezett szegediek nem éppen kis szerepet visznek Makó városának társaséletében. A társaséletnek egyik nem utolsó örömét képezik a társasvacsorák. Ilyeneket rendeztek is hetenkint csütörtökön. A leg-

utóbbi zsur-fixre táviratilag meghíttak többeket, amely meghívásnak néhány szegedi úr meg is felelt s a jó kompánia kedvéért nem restelt egy kis kocsizást ebben a vasutas világban. Azonban mily meglepetés! mikor megérkeznek, a meghívók közül senkit sem találunk a kijelölt helyen és a kirándult urak kénytelenek egyedül elkölteni vacsorájukat. — Azonban mégsem akarták elhagyni Makó városát, míg ki nem kutatták, hol felejtették magukat a vendégszerető meghívók. Ha mint a titkosrendőrség eszközeivel ismeretes egyének a »keresd az asszonyt« elve alapján elindultak volna, hát ez egyszer célt nem érnek. De szerencsére Makó kisebb mint Páris és csak sikerült megtalálni a vendéghívó pajtásokat. Mikor azok meglátták vendégeiket, megdöböntek mulasztásaikon. De nem szóltak semmit. Mert hát csak had szóljon tovább is . . . a *csöndes*.

(A »keresd az asszonyt« MK kedvelt mondása: Krk 3. köt. 39. l., 56. köt. 87. l. stb.)

Szeptember 2., 196. sz.

— *Multság a Sárján*. A helybeli csolnakázó egyesület szombaton délután vidám kirándulást rendezett a »Sárgá«-nak nevezett halásztanyára. Mintegy negyvenen, köztük sok szép lány és menyecske rándultak ki dereglyén, csolnakon. A földbe vajt asztal sajátos terítkeivel eredeti képet nyújtott. Nem messze tőle tüzek lobogtak föl, hogy megvilágítsák. A halpaprikás lakomát a csolnakázó-egyesület elnökének, *Nyilassy* úrnak tósztja fűszerezte, ki egy kis szellemes szójátékot csinált abban a diszpicézésre, s kinek aztán *Salamon* Zsigmond úr válaszolt szokott elmésségével. A társaság fölségesen, mert fesztelenül mulatott, ami kivált azért sikerült, mivel csupa ismerősök és jó barátok voltak együtt. Jóformán az éjfél vetette haza a »Sárga« díszes vendégeit, kik nem elégedtek meg a »künn a bárány benn a farkassal«, hanem még néhány francia négyest is megreszkíroztak a bokáig érő homokban.

(A társaságban ott volt MK baráti köre — *Nyilassy*, *Salamon* — s föltehetően MK is, a hír valószínű megfogalmazója. — Vö.: *Egy fölt a paradicsomból* c. júl. 31-i »újdonság«.)

Szeptember 3., 197. sz.

— *Tisza Lajos és Ivánka* ma megnézték a kosárfonodát. *Tisza Lajos* természetesen *Bakay* kísérte.

Szeptember 198. sz.

Lakonikus sírirat. Boszniából írják: Szarajevo közelében nemrég egy — viselőteről ítélve magyar — utas a mezőn hált meg. A hideg eső ottérte, s úgy meghűlt, hogy meg is halt. — A szerencsétlen em-

bert — kilétét nem ismerik — eltemették és egy katona egy deszkadarabot tévén fejfául a sírhalomhoz, arra e négy sort írta:

Meghált
Meghült
Meghalt
a mezőn.

Beküldetett. Ószentiván-Sziget községében minap a nagybecsereki adóhivatal egyik számtisztje, Ludvig Károly jelent meg az adóbehajtás szorgalmazása végett. Elsősorban az ottani árendáshoz küldött adóért, aki fizetni nem tudván, két lovát jelölte ki zálogtárgyul csekély tartozása fejében. — A pénztiszt nagy hatalom azonban ezzel nem érte be és szigorú rendeletére az árendás ágyneműjét, s *csakis azt* kellett a falu házára vinni. Az ilyféle önkénykedés még a legjobb polgárt is elkészeríti a felsőbbbség ellen. (A nyilvánosság szolgálatában helyt kellett adnunk e közleménynek, de őszintén szólva jobb szeretnők, ha az ilyen maliciózusan zaklatott polgárok illetékes forumhoz fordulnának panaszaikkal. Mert hát egy számtiszt nagyon kicsi ember ahhoz, hogy a sajtó foglalkozzék vele. Azzal a hivatalfőnöke is elbánhatik. Szer.)

(Ennek az »újdonosság«-nak nyomán a SzH helyt adott a számtisztek tiltakozó nyilatkozatának. A SzN — valószínűleg MK fogalmazásában — szept. 11-én válaszolt. Ld. ott.)

Szeged vendégei Franciaország küldöttei, *Laurencon* és *Gouzien* urak a következő levelet intézték *Mikszáth* Kálmánhoz:

Tisztelt uram! Fogadja ön legőszintébb köszönetünket azon szívességért, melyet mint a rendező comité egyik tagja irányunkban tanúsított, és azon lelkesedésért, melyet kifejt Franciaország mellett, mint ama kiváló írói kör egyik tagja, mely hivatva van a nemzet lépteinek irányát befolyásolni a jövőben, s szeretetét Franciaország számára megőrizni.

Adja át szívből fakadó üdvözetünket összesen és egyenkint a rendező comité tagjainak. — Tolmácsolja határtalan szeretetünket és hálánkat Szeged nemes polgárainak. Tartsák meg szíves emlékükből örök hívüket stb.

Pázmány Dénes országgyűlési képviselő szintén *Mikszáth* Kálmán munkatársunkhoz Tirolból (Toblaltból) intézett levelet július 30-án, melyet a magántermészetű dolgok hosszabb megbeszélése után a következőleg zár be:

»Most még csak a három francia díszpolgársága volna hátra. Mert *Gouzien* irányában erre csakugyan le vagyunk kötelezve. Hiszen tetszett látni, milyen lelkes emberünk ő. *Massenet* meg egy magyar operát fog most írni. Gróf Serrurier pedig az ősszel hozom Szegedre; ő ott építkezni fog. Ő nagy financier s Szegednek sokat használhat.

Egyáltalában három oly férfit fog a szegedi polgárság magához csatolni ezen aktus által, kikre mindig számolhat, s kik halás társaik lesznek.

Azon extra-számot, melyet a „Figaro” az „Arrogante” ünnepélyről s a szegedi fogadtatásról fog hozni, elküldöm Szegedre.

S most imételten köszönet, köszönet! A jövőben is hívük, barátjuk s különösen önnek igen tisztelt elvtársam, meleg kézzorítással

Pázmány Dénes

*

Derék vendégeink folyton megemlékeznek rólunk s még őrajtuk is beteljesedik, hogy ki a Tisza vizét issza, vágyik annak szíve vissza. A magyar határról, Kanizsáról táviratot intéztek Kelemen István ügyvéd úrhoz; majd az arcképeiket küldték meg a családnak, sőt, hogy teljes legyen a mi szegedi dicsőségünk, *Munkácsy* Mihály Szeged egyik hölgyének (Kelemen Ida kisasszonynak) arcát örökíti meg a legközelebbi nagy képén, szobrot emelve s nimbuszt szöve a szegedi szépeknék.

Zs.

(A nyilvánvalóan *nem* MK által fogalmazott hír érdekes adalék az író személyi kapcsolatainak történetéhez. Pázmány levele az eddigi kutatások során — sajnos — nem került elő. Vö.: Krk 24—25. köt. Ugyancsak figyelemre tarthat számot a Munkácsy és Kelemen ügyvédék kapcsolatára való utalás. — MK és Pázmány levélváltása kellemetlen visszhangot keltett Szegeden. A SzH szept. 5-én — 134. sz., »Helybeli újdonságok« rovat — a következőket írja: »Pázmány Dénes úr — mint a helybeli Napló mai számában olvassuk — levelet írt *Mikszáth* Kálmán barátja és igen tisztelt elvtársához, amelyben szóba hozza és ajánlja a három ismert derék francia szegedi díszpolgárosítását s ígéri, hogy őszre lehozza közénk gróf Serreuiert, aki nagy financier és Szegednek sokat használhat. — Mi bizonyára a legszívesebben látjuk Serreuiert urat körünkben, s épp oly készséggel eleget is akarunk tenni a lelkes franciák iránt tartozó kötelezettségünknek, de azon sajnos tapasztalat után, amit Pázmány úrral a franciák ittléte alatt tettünk, nagyon óhajtanánk, ha Pázmány úr megengedné nekünk, hogy nélküle és „igen tisztelt elvtársai” nélkül boldoguljunk, ahogy tudunk.« — A SzH Pázmány-ellenes kitételei arra céloznak, hogy a francia vendégek számára rendezett banketten — vö.: *A franciák Szegeden* c. tárcza kötetünkben — Pázmány felköszöntője meglehetősen éles hangú volt Tisza Lajossal szemben. A SzH ettől a város közönsége és a királyi biztos közötti jó viszony létrejöttét látta veszélyeztetve. Pázmány tósztyját — nehogy ünneprontás vádjja érje őket — a lapok nem közölték. A két helyi lap közötti polémiát ez ügyben ld. a következő napok újdonságai-ban.)

Tisza Kálmán levele de Roys grófhöz. Tisza Kálmán de Roys grófhöz, a francia segélyező bizottság elnökéhez a következő levelet intézte: *Gróf úr!* Van szerencsém jelenteni, hogy megkaptam a 250 000 frankot, melyet Ön a szegedi árvízkárosultak számára küldeni kegyes volt. A rokonszenv fényes tanújele, melyet Franciaország a magyar nemzet iránt ezzel is tanúsított, abban a csodálkozás és hála legbensőbb érzetét keltette föl. Szerencsésnek érzem magam gróf úr, hogy ezt önnek, a segélyező bizottság többi tagjának, s minden franciának, kik a katasztrófa áldozatainak testvérkezet nyújtottak, tudtára adhatom. Remélhetőleg már a közel jövőben Szeged városa ki fog emelkedni romjaiból, s ezt részben Európának, s így Franciaországnak is köszönheti. Fogadja stb. Tisza. (A »Szegedi Híradó«-nak jó lesz e sorokat figyelembe venni, ha máskor nem akar oly tapintatlan lenni, hogy aki e negyedmilliónyi frankot jövedelmezett mozgalmat tulajdonképpen megindította, Pázmándy Dénes országgyűlési képviselő urat — nem tudom kinek a nevében — a mai számában mintegy kiutasítja Szegedről.)

A *Szegedi Híradó* Kossuth levelének közléséért akar polémiát kezdeni, amire nézve meg kell jegyeznünk, hogy nagyon járatlan a zsurnalisztikai szokásokban. A Kossuth-féle emberek levelei közkincs, s azokat nincs kizárólagos joga egy lapnak se magáénak tulajdonítani. S így a Békésmegyei Lapoknak sem, amely lap megelégedhet azzal, hogy ő közölte legelőbb e levelet. Királyok és államférfiak manifesztumai, nyilatkozatai és levelei mindenkít illetnek, ha egyszer nyilvánosságra kerültek. — Ezek kizárják a fizetett közlemény föltételezhetőségét, s éppen ezért nem is veszik föl az ilyenek természetét. Nézze meg a Híradó a saját anya-lapját, a mai »Hon«-t, az is a forrás megnevezése nélkül közli a Kossuth levelét, épp úgy, mint mi.

Egy fővárosi zuglapban, a nevét nem érdemes leírni, egy »pápaszemes« úr Herrich mellett polemizál a Szeged városa által kiadott emlékirattal szemben. Vajon ki ő? Valószínűleg ugyanaz, aki a múltkor idehaza Szekerke bizottsági tag ellen handabandázott összevissza. Jó lenne ismerni e kedves maszkot, ki olyan jó szívvvel viseltetik Szeged iránt, s ki olyan *zöldeket* beszél össze, hogy önkénytelenül eszünkbe juttatja Lipótmezőt.

(A korábban Pázmándy levelével kapcsolatban aposztrofált SzH a három utóbbi újdonságra »Hármat rikkantott már a rigó« címen válaszolt s visszautasította a SzN e rovatának állításait, nevezetesen hogy kiutasította volna Pázmándyt Szegedről, hogy a Hon a Híradó »anyalapja« lenne és hogy a Híradó munkatársa lenne, aki Herrich mellett »handabandázott«.)

Szerkesztői üzenet. — *S. K. úr helyben.* »Bakayhoz!« Azért, hogy most Bakay ellen foly a szapulás a »Szegedi Napló«-ban — ilyen átkozott rossz verset mégsem érdemelt meg. Aztán az a hírhedt vörös orr sem nem elég poétikus, sem nem elég érdemes tárgy a földolgozásra. Nézze meg ön a Pulszky orrát: az még nagyobb. Írjon okosabb *dologról*.

(A Bakay elleni csipkelődésre minden alkalmat megragadó MK szerzősége mellett szól a Pulszky orrára való célzás is. Vö.: Krk 55. köt. 134., 213. 1.)

Szeptember 10., 202. sz.

Erdélyi Náci ma érkezett meg s a királyi biztosnál is kihallgatáson volt, aki a maga részéről beleegyezett a muzsikálásba, minél fogva már csütörtökön megszólal a hegedű a »Prófétában«, Szeged ezen legkedveltebb mulatóhelyén.

Szeptember 11., 203. sz.

A közönség köréből. Ilyen rovat is van a lapoknál. És ez szép rovat, mert benne a közönség közérdekű felszólamlásainak van helye, a legnagyobb lapoknál éppen úgy, mint a »Piripócsi Közlöny«-nél. Csak a »Szegedi Híradó« használja és használtatja ezt a rovatot is oly pszichológusra, melynek semmi összefüggése sincs közérdekkel avagy méltányossággal. Hogy lapunk szerkesztője (aki különben a közlemény írásakor nem volt és azóta még most sincs itthon) mennyit ad az efféle eljárásokra, azt elmondta ő maga más alkalommal. Nekünk, a »Szegedi Napló« szerkesztőségének tehát csak a szegedi m. kir. pénzügyigazgatóság számvevő osztálya tisztikarához, helyesebben a »Híradó« vasárnapi számában megjelent közlemény állítólag tíz aláírójához van egy pár szavunk. Ennek a tíz úrnak piszkos pamfletjét, elhihetik, száz hírlap közül három sem adta volna ki még a »nyílt tér«-ben sem. Mert minden más hírlap szerkesztője meggyőződött volna előbb a mi közleményünk olvasása által, hogy mi sem általában a tisztviselőket, sem még a számtiszi nagyságokat sem sértettük meg. A zsidó árendás ágyát elhordatott számtisztet megrovó s hozzánk »beküldött« közleményre mindössze azt jegyeztük meg a szerkesztőség részéről, hogy jobb ha a felek efféle panaszokkal magasabb pénzügyi hatósághoz fordulnak, mivel egy számtiszt nagyon kicsi ember ahhoz, hogy a sajtó foglalkozék vele. Hát ez sértette meg oly mélyen a szegedi pénzügyigazgatóság számvevő osztályát? No, ha e nagyon hatalmas testületet még inkább magunkra haragítjuk is, csak kimondjuk, hogy e véleményünket ma is fönntartjuk. Oly rangú hivatalnok tetteiért, mint a számtiszt, úgyszólván: a főnöke felel, s ha nem is, hát a pénzügyigazgató, osztálytanácsos, miniszteri tanácsos és maga a miniszter bizonyára nem N. N. számtisztet vonja kérdőre, ha valami hiba történik, hanem az adóhivatal fejéhez fordul fölvilágosításért. A magánfelelnek is ez az útja: ha a számtiszt megsért valakit, vagy méltánytalanságot követ el rajta, bizvást lehet orvoslást várni és kérni a főnökétől. Ezt mondtuk a múltkor, mert nem szeretjük, ha a közönség kis dolgoknál és kis személyek ellen mindjárt a nyilvánosság védelmére apellál. A sajtó így elveszítené tekintélyét, azután meg akár egyebet se tenne számtisztek, írások és díjnokok megrovásánál, akik mind szerepet — és megvalljuk: tisztességes szerepet visznek

ugyan az állam, avagy város becsületos szolgálatában, de egyenként nem, s csak úgy, mint testület, mint valamely hivatal kiegészítő részei számosak. — Így áll a dolog, tisztelt számvevő osztálya a szegedi m. kir. pénzügyigazgatóságnak! S higgye el a számvevő osztály tíz embere, hogy mi sokkal nagyobb tisztelettel vagyunk az állami tisztviselő neve iránt, mint ők maguk, akik a »Híradó« engedelmével oly piszkos és impertinens modorban mernek írni egy, a közönség (s ez is van ám olyan nagy úr, mint önök) becsületos szolgálatában álló hírlap szerkesztője ellen.

Szeptember 12. 204. sz.

Makói díszfujlajtár. Mikor tegnap Tisza Lajos Makóra utazott, az ottani kupaktanács elhatározta, hogy rangjához illő díszszel fogadja. S e végből egy rosszul forduló szekeren két úriembert órszemnek küldött ki, hogy azok, amidőn a Tisza hintáját megpillantják, hirtelen megfordulva s hazafelé vágatva híradással legyenek. — Ezek el is menének és megpillanták vala a Tisza hintáját, de az már nem adaték meg a sorstól, hogy ennek hírért nemes Makó városába megvigyék. Mert amint hirtelen fordulni akarnának, fölfordult velök a kocsi, s a két fujlajtár a porba zuhant. — Mikor a Tisza hintaja előrevágtatott, a port köpködték s a szereiket törülgették, s mintegy fél óra múlva érkezének csak be Makóra Tisza után.

(Ld. MK más, megismétlődő Makó ellenes csipkelődéseit: júl. 1-én és 2-án.)

Szeptember 14., 206. sz.

Kállay Ödön elhalálózása folytán képviselő nélkül maradt Rókus-alsóvárosi választókerületünk jelöltéül a »Hon« gr. *Károlyi* Sándort tűzi ki. Nem tudjuk, hogy e jelölés a gróf tudtával vagy beleegyezésével történik-e; de annyi bizonyos, hogy Szegeden ezen jelöltségről a választók nem tudnak semmit. Gr. *Károlyi* az árvíz óta jótéteményekkel elhalmozta Szeged népét, amiért halával is tartozik neki. Nem tesszük föl a nemes grófról, hogy ő nagylelkűségét mandátummal akarná jutalmaztatni. De azt sem tesszük föl városunk második választókerületéről, hogy ellenzéki elveitől elpártolva, a katasztrófa súlyos csapásai által megpuhítva, kormánypárti jelöltre adja szavazatát. A Rókus-alsóvárosi kerület képviselője csakis ellenzéki lehet. — Föl kell még említenünk, hogy gr. *Károlyi* Sándor mint az első kerület egyik képviselőjelöltje magát pártontkízülinek vallotta, míg a Hon ma őt mint színekormánypártit mutatja be a közönségnek. Nem volt kár a színnel ilyen idő előtt kirukkolni?!

Szeptember 16., 207. sz.

A népkörök a képviselőválasztásra alakított kisebb választmány a tegnapi ülést tartott s ott megbeszélte a képviselőválasztást, elvnek tűzvén ki a megválasztandó jelöltre nézve, hogy az, amennyiben

lehetséges, helyi ember legyen és mindenek fölött fiatal erő. Ha ilyenben nem bírnának megállapodni, a függetlenségi párt központi bizottsága kéretik föl, hogy jelöltet ajánljon. Ez alkalommal néhány név is szóba jött, azonban a túlnyomó többség leginkább az elnökül *Börcsök Sándor* mellett nyilatkozott, ki otthagyván az elnöki széket, négy napi gondolkodási időt kért, ha vajon elfogadja-e a képviselő-jelöltséget vagy sem. Fölbontatott Irányi levele is: Irányi Dániel Krivácsy ezredet ajánlja. E mozgalmat egyébíránt még nem lehet elég komolynak tartani. Még bizonyára igen sok név fog előfordulni a végleges megállapodás előtt.

Szeptember 17., 208. sz.

— *Az ál királyi biztos.* E napokban egy zombori előkelő kinézésű ügyvéd fényes egyenruhájú katonatiszt barátja kíséretében nézte meg a barakkokat. Ott hirtelen híre ment, hogy »itt a királyi biztos egy aranyos ruhájú úrral«. Mindenütt készséggel nyitottak utat s »kegyelmes uramnak« szölitották. A fiatal úrnak tetszett a tréfa és úgy viselte magát, mintha valóban ő lenne a királyi biztos. Kihallgatta a szegény nép panaszát, mely bőven ömlött, s oly fényes ígéretek tett mindenfelé, hogy ugyancsak nagy baja kerekednék az igazi királyi biztosnak, ha azokat mind teljesíteni akarná.

— *Börcsök Sándor* kandidáltatását sokan nem fogták föl úgy amint kell. Helyi lapársunk pláne egész elkeseredve fakad ki, mintha tudja isten mi történt volna, s Börcsök úr esetleges megválasztását valóságos második katasztrófának jósolja. Pedig hát csak az történt, hogy a nép egy derék, a közügyek iránt kiválóan érdeklődő fiát kitüntették a választók, talán nem is abból a célból, hogy az megválasztassék. Börcsök úr pedig semmi esetre sem tehet erről a kitüntetésről, s azért őt nem illetheti se gáncs, se mocsok; Börcsök úr bizonyára ösmeri magát, s tudni fogja mit kelljen tennie, mások tanácsa és megrohanása nélkül is.

— *Szegény ember dolga.* Mióta föltalálták a lutrit, a szegény ember egyetlen reménysége lett egy szép »sternó«. Hányat juttatott pedig koldusbotra! S abban sincsen szerencséje a szegény embernek, ha nyer, mert egyik megbolondul örömeiben, a másik meg úgy jár, mint az a szegény ceglédi kofa, ki a napokban 600 frtot nyert. Amíg kint árult a piacon, lakását feltörték s elvitték pénzét és minden holmiját, melynek egy részét Törtelen, a másik részét Kecskeméten találták meg. A 600 frt-nak se híre se hamva, csak a bánatja maradt meg.

(Vö.: *A lutri c.*, 1872-ből való MK-elbeszélés.)

Szeptember 20., 211. sz.

— *Még egy követjelölli van az Alsóvárosban: Dobó Pista.* Mint bennünket értesítenek, a »nép gyermeké«-nek nevezte magát, leveleket írkal az egyes választókhoz, amelyekben ígéri, ha őt választják

meg az Alsóvároson, segíteni fog a város baján. Ez hát eddig a legeredetibb a maga nemében s a legtöbbet ígér. Szegény Szeged, de sok boldogítód akad már! A szegedi képviseléválasztási mozgalmakra nézve igazán meg lehet jegyezni, hogy »Szeged nemrég könnyekre indította az országot, most pedig nevetésre fakasztja«.

Szeptember 18., 209. sz.

— *Véres verekedés.* A rekonstrukció munkája nagyszámú, leginkább a munkásosztályhoz tartozó idegen elemeket hozott Szegedre. Azok közt nemzetiségre nézve túlnyomóak az olaszok. Ilyen olasz munkáscsapat dolgozott tegnap Gyálán. A tradíciók s a siker azon nemzet fiaival nagyon megkedveltették az annexiót. S ha nem lehet még az Irredenta tanai szerint Dél-Tirolt s Triest városát megkaparítani, megelégszenek egy kevés szomjúságot enyhítő szőlővel, amely gyümölcsöt igen édesnek találják, ha más szőlőjében termett. A derék gyálaiak azonban nem vették tréfának a dolgot, hanem tulajdonukat védelmezték az olasz invázió ellen. A védelemből verekedés lett, az olaszok késeket rántottak, s több gyálai lakost súlyosan, egyet pedig halálosan megsebesítettek. A gyálaiak segítségére megjelent megyei rendőrség csak miután erősítést kerített, tudta megfőkezni a nekidühödött olaszokat. — Ezen szomorú eset alkalmából ismételve fölhívjuk rendőrségünk figyelmét e rakoncátlan jöttment gyűlevész népre. Ha elismerjük is, hogy a munkabérek mérséklésére kívánatos, sőt szükséges a verseny, az nem zárja ki, hogy az efféle idecsődült munkásokra a rendőrség fölügyeljen, s csak olyanokat tűrjön meg ezen rendezetlen s éjjel gyéren világított városban, akik kellő iratokkal s igazolványokkal ellátvák s az előéletükről számot adhatnak. Mert különben a télen furcsa közbiztonsági állapotokat várhatunk.

Szeptember 21., 212. sz.

— *Egy alsóvárosi választó polgár* aláírással terjedelmes föl szólalás érkezett lapunkhoz, melyben az van hosszú lére eresztetten kifejtve, hogy ne válasszák meg az alsóvárosiak Börcsököt, mert Börcsökre, aki — úgymond — itt a nép vezére s legerősebb szószólója, nagyobb szükség van jelenleg Szegeden, mint az országgyűlésen hol most — ipsissima verba — »Börcsök úgysem lendíthet sokat az ország dolgain«.

Szeptember 23., 213. sz.

— *Ki lesz hát a követ?* Az országos függetlenségi párt tegnap értekezletet tartott, mint az »Egyetértés« frja, mely a szegedi követválasztással foglalkozott. Ki lett mondva, hogy az eddigi szóba hozott jelöltek közül egyiket sem ösmerheti el a függetlenségi párt magáénak, s ekkoráig még sincs jelöltje. Mint magánúton értesülünk Herman Ottó derék tudósunk lesz ajánlva.

Szeptember 25., 215. sz.

— *Tisza Lajos* királyi biztos Budapesten időzése alatt kihallgatáson volt Gödöllőn a királyné őfelségénél, ki igen nagy érdeklőséggel kérdezősködött Szeged jelen állapota és a jövőre célba yett tervezetek iránt. Féltekenyek kezdünk lenni az »Országgy. Értesítő« kiváltságos tudósítóira. Azok ki-bejárnak mindenütt, minden időben, szívesen fogadva, dédelgetve, cirógatva. Nincs előttük zárt ajtó, nem zsenirozza őket, ha a nagy úr avagy a nagy urak éppen ebédelnek; még a negligzétől sem ijednek meg. S ez mind azért van, mert ők csinálják a közvéleményt okosan, higgadtan, megfontolva, ha kell rendelet szerint. Ezért kedves mosoly jár nekik és — *friss újság*. Olyan, amit más hírkövácok csak harmadnap tudnak meg, az O. É. mindenütt kísértő »hiteles értesüléseiből«. Így esik, hogy Tisza Lajos királyi biztosnak a királynénál tett látogatása mindenkinek titok, csak Maszákéknak nem. Így esik sok egyéb. Még tán a szegedi esőt is megsűgják a királyi biztosságnál az Értesítőnek egy nappal, *mielőtt esik*.

Szeptember 26., 216. sz.

— *Akik feleségüket eladják*. N. hivatalnok volt Budán, s amilyen kiesi volt a fizetése, oly nagyon szép volt a felesége. Szerették egymást tiszta szívből, de a szegénység nem barátja a boldogságnak. A menyecske csipkére meg selyemre áhítozott, s mikor K. gróf mindezt megígérte neki, otthagya férjét, a gróffal azonban előbb tízezer forintot fizettetett le férjének. — A menyecske s a gróf utazni mentek. S a férj? meghasonlott önmagával, szíve fájt a szépasszony után, azután az ivásra adta magát. Ivott, még a pénzben tartott, aztán rongyos csavargó, bokrok, házdüledékek lakója lett belőle. A rendőrség egy éjjel a Rókus-kórház mellett levő fák alatt találta meg, amint a delirium-tremensszel küzdött. — A másik történet már nem ily szomorú. Egy székesfehérvári ügynök egy külföldi kereskedőnek 3 évre átengedte nejét 14 ezer frtért. Az asszony s a kereskedő utazni mentek a citromok hazájába, mint a »Székesfehérvár és Vidéke« írja. Múltkor az asszonyka visszaszökött életpárjához, két héttel megrövidítvén a kikötött 3 esztendőt. A kereskedő pört indított a két hétre eső, s már lefizetett összeg visszaadása tárgyában, az ügynök azonban azzal érvel, hogy az asszony megszökött. A pör nemsokára a királyi kúria elé kerül.

— *A függelenségi párt* fő lapja ma Herman Ottót ajánlja melegen a szegedi alsóvárosi választóknak jelöltül. — Amint látszik, tehát Budapesten már meggyeztek, ami sokkal könnyebb volt, mint az egység létrehozása itt Szegeden a választók közt, kik közül sokan semmit sem akarnak tudni importált jelölről, hanem ragaszkodnak a benszülőthöz. — Talán mégis sikerül Simonyi Ernő és Helfy urak tekintélyének egyesíteni a többfelé húzó, vezér nélküli pártot.

Szeptember 30., 219. sz.

— *Herman Ottó és az alsóvárosi tanyái választók.* Alsótanyai polgártársainknak sokat beszéltek újabb időben *Herman Ottó*ról, kit pártja képviselőjelöltül ajánl. Dícsérték nekik érdem szerint tudományát és képzettségét, s azt is fölemlítték, hogy a múzeum jeles custosa híres *pólkász*. Ez szeged ütött a jó emberek fejükbe, s mikor este a kocsmában körülültek a borosasztalt, nagyban tanakodtak, hogy vajon miféle mesterség az a pókászat; még végre kisütötte egy világlátott atyafi, hogy biz az ad captam cukrász, halász, fodrász stb. pókkal kereskedik. És azóta esküsznek rá, miként jelöltjük in spe valóban nem egyéb, mint híres... *pókkereskedő*, s így ő is félig az *iparúzó osztályhoz* tartozik.

Október 1., 220. sz.

— *Kossuth és Bakay.* Nagy hazánkfia sokszor tisztelte meg Bakay urat azzal, hogy levelet intézett hozzá, s mint egyes másokhoz intézett leveleiből kilátszik, oly nagy véleményvel volt Szeged városa képviselője iránt, hogy sokszor megmozolyogtak is, megerősödve látván azon rég kimondott igazságot, hogy Kossuth nem ismeri már a magyar viszonyokat s hogy a viszonyok nem ismerik a nevetségessé szituációkba hozza az embert. Így történt ez Kossuth Bakayhoz írt leveleivel, melyek olyan hangon valának írva, mintha Kossuth egy nagy kaliberű államférfiúval közölné hazafíúi ajánlásait. — Ez a varázs azonban megszűnt. Kossuthot e napokban egy rokona látogatta meg, a derék ősz férfiú, kinek nevét diszkrétból elhallgatjuk, fölvilágosítá az öreg urat Bakay felől, s őt a magyarságában mutatta be. — Kossuth legújabbban írt, szorosán megfontolásban, melyet egy függetlenségi párti képviselőhöz intézett, ennek következtében keserű szavakkal emlékezik meg arról, hogy mennyire rosszul esik neki, hogy Bakayban csalódott. E nevezetesen nyílt hozzat után ítélve attól tartunk, hogy nagy hazánkfia Bakaynak a képviselőválasztás tárgyában, hozzá másodízben intézett levelére már nem is fog felelni, — pedig ugyancsak nem ártana ide Kossuth szavát

Október 2., 221. sz.

— *Idő: jelsz.* B. báró úr szerelmes A. kisasszonyba, s a kisasszony viszontszerelmével dícselkedhetnék, ha akarná. Nem tesz úgy, mint sok ifjú egész-vagy-fertály-mágnás. Mélyen elhallgatja szerelmét, sőt még a kisasszony szülei előtt is titkolja. Ez még mind rendjén lenne, ha csak szeretőt kívánna bírni a kisasszonyban, de nem, ő — mint mondja — nélkül akarja venni. És erre nézve legedzszerűbbnek és legregényesebbnek találja a szöktetés útját. Éjfélűt, az éj sötét, a kisasszony szüleinek háza előtt a báró úr, száz lépésre pedig egy fődött koci vár. Kapunyikorgás hallatszik, a báró úr egy ugrással ott terem, s karjaiba fogadja a csendesesen, óvatosan kilépő — apát. A báró úr esetleg bizalmas barátja az apának s rettenetesen szégyenli, midőn az szeliden, minden harag nélkül adja tudtára, hogy szerelmüket rég

ismeri, és nagyon fáj neki, hogy nem volt iránta bizalommal sem leánya, sem pedig az, kinek ő mindig őszinte barátja volt, a báró. Aztán fölvezeti lakásába a bárót, s ott értésére adja, hogy nem szükséges, sőt egészen fölösleges a szöktetés; ismeri a bárót, szívesen adja hozzá leányát, vigye nyitott ajtók mellett a szülők áldásával és a csinos hozománnyal együtt. Nos, mi történt erre? A báró úr úgy el-tűnt arról a vidékről, hol nem lehetett regényesen nősülnie, hogy híret sem hallották többé, a leánya pedig várhat az ő ábrándos lovagjára a késő megvénülésig.

Október 2., 221. sz.

— *Küszöbön a szüret*, sőt kezdetét is vette már. Főleg a szatymezi szőlőkben és Horgason indult meg a víg élet. Még az ott szőlőket tartó szegediek is elfelejtik a néhány nap alatt nagy keserveiket, és nem egy ide való család látott a szüret alkalmából számos árvíz-károsult vendéget, kik egész lelkesedéssel itták a must mellett a tavalyit is, fölvidulván annak tűzétől és még tán reménységet is moritve belőle jobb jövőre.

Október 11., 231. sz.

— *Bizalmi nyilatkozat Bakaynak.* Bakay több választói, mint értesülünk, azon buzgólkodnak, hogy a „Szegedi Napló”-nak több ízben Bakay ellen intézett támadásaival szemben bizalmi fölíratban iránta változatlan érzelmeiket kifejezzék. Mi igen jól tudjuk, hogy miképpen gyártatnak az efféle fölíratocskák. De azért mégis kíváncsisággal várjuk, vajjon kik voltak lapunk nyílt föllépése okából ily nagy politikai akcióra rávehetők. Mi Bakay magánjelmét soha meg nem támadtuk, hanem hibáit, amennyiben a nyilvánosság elő tartoztak, leplezetlenül föltártuk. Ha amit Bakayról elmondunk, igaz volt, amint meggyőződésünk szerint az volt, akkor néhány választó bálványimádási kísérletei az ünnepektől férfiúct csak komikus helyzetbe hozhatják. Különbö a jubileum után hamar be szokott következni a penzionálás. — Hát csak hadd léssuk azt a bizalmi fölíratot!

Október 4., 223. sz.

— *Haynau és Aigner Miklós.* Aigner Miklós, volt városi tanácsnok és fővárosi ügyvéd elhalálozása alkalmából egy történelmi epizód jut eszünkbe. Mikor a szabadságharcban a magyarok elvonultak a fővárosból, Haynau a budai oldalon jött Pest felé. A fővárosi hatóságoknak nagyon természetesen fogadni kellett a *bresciai* hiénát. Ily alkalmakkor rendesen S...y polgármestert tuszkolták a városi atyák, hogy a bevonulónak fejezze ki a köteles hódolatot. S...y

a városi tanács élén kivonult a Lánchídra, s annak a közepén, ahol a két város határa volt, várták be az »alter-ego«-t. S...y következőleg kezdte meg üdvözlő beszédét: »Wier kommen unsere Aufwartung machen...« tovább azonban nem folytathatta, mert *Haynau* rá-mordult, s a szokásos titulusok után, melyek kevésbé megtisztelőek voltak, mondá: »Was Aufwartung, ihr Hunde! ? *Unterwerfung!*« Ezután a küldöttség többi tagjaihoz fordulva mondá: »ist der, der gescheideste unter Euch? Wie könnet ihr solchen Bürgermeister wählen?« Ekkor a halálsápadt S...y mögül, ki már a kötelet a nyakán érezte, előlépett *Aigner* Miklós, s tapintatos beszédével kiengesztelte a dühöngő *Haynaut*.

— *Légycsípés* miatt halt meg. Egy varsói kereskedő néhány nappal ezelőtt kirándulást tett. Estefelé hazamenet a kupéban elaludt. Egyszer csak ajkán éles csipést és heves fájdalmat érez, odanyúl, egy légy maradt kezében, melyet hamarjában össze is ropanntott s aztán tovább aludt. Alig érkezett haza, észreveszi, hogy arca egészen föl van dagadva. — Ajkai annyira kidudorodtak, hogy formális hústömeg lógott le állára. Nehány óra múlva a daganat egész arcán elterjedt. Orvost hivatott, de ennek minden fáradozása eredménytelen maradt. — A szegény ember még ugyanazon éjjel meghalt a csípés következtében beállott vérméregzés miatt.

Október 8., 226. sz.

— *Kovács Béla* helybeli pipametsző műhelyéből kikerült nagyon szép tajtékpipát láttunk ma egy ismerősünknel. A rajta kimetszett címer valóságos remek és becsületére válik e fiatal iparosunknak, ki csak nemrégén nyitott önálló üzletet az Iskola utcában.

(Kovács Béla pipametsző művészetéről MK többször megemlékezett — ld.: *A tajtékpipák hazája* c. újdonságunk —, s föltehető, hogy *A Noszty-fiú esete Tóth Marival* c. regényének Tóth Miska pipametsző tehetségét hangsúlyozó része összefügg ezekkel az emlékekkel. Krk 20. köt. 173—175. l.).

232. sz., október 15.

— *Szüret*. Dáni Ferenc főispánnál holnap fényes szüret lesz, melyre *Tisza* Lajos királyi biztos, *Stesser* József min. titkár, a királyi biztosság néhány hivatalnokai, a városunkban időző biztosi tanácsosok, *Taschler* főkapitány, *Novák* főügyész és több városi tisztviselő hivatott meg.

(Vö.: *A Dáni szüretén* c. »apróság« kötetünkben.)

Október 19., 236. sz.

— *A választás ügyében* ma érkeztek körünkbe a déli vonattal *Mocsáry* Lajos és *Verhovay* Gyula országgyűlési képviselők a Rókusai Népkör és alsótanyai választók jelöltjével: *Herman* Ottóval. Az érko-

zettek több lelkes pártember fogadta a vasúti állomásánál. Estefelé látogatást tettek vendégeink az Alsóvárosi Népkörben. *Herman Ottó* holnap reggel tartja programbeszédjét a városházán. A választási mozgalmat illetőleg még föl kell említenünk, hogy az alsóvárosi társalgó egyet *Károlyi Sándor* grófot, az Alsóvárosi Népkör pedig hír szerint *Börcsök Sándort* lépteti föl. Így hát *Herman Ottónak* alighanem két ellenjelöltje lesz. Véleményünk szerint alig-alig van kilátás *Károlyi* gróf megválasztására (ki, mint jól értesült forrásból halljuk, különben sem fogadja el a jelöltséget semmi szín alatt), de még kevésbé *Börcsök*ére, kiről szerinte beszélik a legegyszerűbb polgárok is, hogy a képviselőre még sem bír elegendő kvalifikációval. Ilyen körülmények között mindenestre *Herman Ottó* megválasztása volna a kerületre legelőnyösebb.

Az érdem jutalma. Mint szavahihető forrásból értesülünk, az állami dohány-zsinegek gyártásának jövedelmező üzletét *Bakay Nándor*, állítólag függetlenségi képviselő nyerte el.

(A pár soros hírnek nagy visszhangja kelt. A Pesti Hírlap és az ellenzéki lapok nyomban átvették. A SZH pesti levelezője — »r« — ugyancsak »Az érdem jutalma« címmel reflektált az ügyre. Kifejti, hogy az összeférhetlenségi törvény 2. §-ának b) pontja tiltja ugyan a törvényhozás tagjainak az ilyen összeköttetéseket, azonban a paragrafus túlzó. A magyar ipar ugyanis meglehetősen gyenge, s rá van szorulva a kincstári megrendelésekre is. Egyébként is az 1875. I. tc. 5. §-a kimondja, hogy ilyen esetekben, mint *Bakayé* is, a képviselőház kijelölt bizottsága dönt az »inkompatibilitás« kérdésében. Aki tehát egyetlen hírre hajlamos a helyzetet úgy beállítani, mintha az holmi »érdem jutalma« lenne, mintha ezzel a kormány egy ellenzéki képviselő »szolgáltatáit« hálálná meg, az legalább is rosszhiszemű gyanúsító — vonja le a cikk írója a következtetést. SZH 1879. okt. 23., 175. sz.)

Október 22., 238. sz.

— A »*Szegedi Hiradó*«, mely tudvalevőleg mindig a más ajtója előtt söpör, már tegnap »hallotta«, hogy mi *Herman Ottó* programbeszédjét közöljük és mellette foglalunk állást.

— Azt is följegyezte a kolléga, hogy »*Herman Ottó* élénken konferálgatott a helyi Napló szerkesztőségével«. Erre a szerelmes megjegyzésére csak az az észrevételünk, hogy a konferálgatás ügyeit neki éppen nem hasznos bolygatni. Főleg most, mikor ő úgy látszik, azzal a *Börcsök* Sándorral konferálgat, akit csak pár napja minden módon igyekezett *nevetségessé* tenni. Különben mi ignorálni szoktuk laptársunk ránk vonatkozó észrevételeit és most is csak az alsóvárosi értekezletről közölt hamis tudósítás helyreigazítását célozzuk. *Nem igaz*, amit a »*Hiradó*«-val elhitettek, hogy »*Virág Mátyás Verhovay* tüzes dikcióival nem állhatván meg a szóharcot, elhagyta az elnöki széket. *Hajdú Balázs* elnöke alatt *aztán* *Hermant* tűzték ki jelöltül.« — *Herman Ottót* még *Virág Mátyás elnöke* alatt *jelölték ki a választ-*

tők egyhangúlag, és csak azután mondott le Virágh az elnökségről azzal az indoklással, hogy ő Herman érdekében nem akar működni. Vegye a »Hiradó« ezeket tudomásul, és keressen máskor jobb forrást, mint ezt, amelyből láthatja, csak ármítás buzog föl.

Október 25., 241. sz.

Kedélyes állapotok. Ezután már senki se csudálkozzék azon, ha a folytonos éjjeli megtámadások leírásának lapunkban állandó rovatot szentelünk. — Úgy látszik, hogy városunk szépszámú csavargói elérkezettnek hiszik az időt, melyben a sáros éj koromsetét leple alatt a békés polgárok ellen vakmerő támadásaikat rendszeresen üzhetik. Csak tegnap írtuk, hogy egy, a Ferenc téren gyanútlanul ballagó úri embert mint akartak megruhátlanítani. Most újra egy ilyen fajta esetről értesülünk. Színhely, mint amannál, a város központja. Az este, úgy tíz óra tájban két fiatal ember megy a Könyök utcán végig. Midőn a Patzauer-féle ház elé értek, az utca közepéről lövés dördült el. A dörrenés pillanatában az egyik fiatal ember éppen arra tekintett, s a fölesapó láng világa mellett három munkás osztályhoz tartozó egyént pillantott meg, kik aztán, talán az egyik fiatal ember hangos segélykiáltásától megijedve, futásnak eredtek. A nagy dörrenésre és kiáltásra a Proféta vendéglő személyzete és vendégeinek egy része az utcára sietett, de ekkor már az a három jómadár eltűnt a koromsötét éjben. Bár hihetetlennek látszik, hogy — noha elhagyott utcában — de a város kellő közepén egy látogatott vendéglőhöz közel rablási szándékból ily páratlan vakmerőségre is képesek legyének városunk emez új díszei — mégis igaz. Furcsa világot vet ez közbiztonsági állapotainkra. Nem fűzünk ehhez a kedélyes újdonsághoz semmi megjegyzést. Csak mai vezércikkünkre utaljuk a rendőrséget. El van abban mondva, mit kell tenni a mindinkább tűrhetetlenné váló állapottal szemben.

Október 26., 242. sz.

Rendőrlegényeink nagy képességeiről és ügyességéről nem egy történetet mondtunk el magunk is. Emberségtudásukról meg éppen furcsa fogalmaink voltak. Am ez utóbbi erényükben mégis bízunk annyit, hogy a főispántól kezdve lefelé a díjnok urakig mind megsüvegelik a város tisztviselőit, ha nem is veszik ki ilyenkor a makrárt fogaik közül. No, ezt meg is cselekszik híven. Hanem ahány kaputos ember még a hivatalnokokon kívül van Szegeden, az mind semmi a rendőr urak előtt. Cilinder, esernyő, rangos télikabát nem imponál nekik olyan mértékben, hogy a kövezeten kitérjenek előle. Így esett meg ma délután, hogy egy hajdú urasága elől a legnagyobb pocsolyába tért ki egy szerény polgár ember, aki véletlenül éppen nem volt más, mint — a királyi biztos.

— *A választás.* Nem úgy volt, mint régen. Nem vetett a mozgalom oly nagy hullámokat. Vagy, valljuk meg őszintén, alig lehet biz' ott mozgalomnak nevezni a mai választást. Csendes volt a városháza környéke; aki — idegen — arra járt, el se találta volna talán, hogy bent választási harc folyik. Csodálkozással is látták a Szegeden most nagy számmal tartózkodó vidékiek, minő csendes, zajtalan választás megy ebben a par excellence — magyar, s hozzá alföldi városban. Pedig nincs ezen mit csodálkozni. Inkább elmehet csoda számában, hogy itt ahol minden embernek több baja van, mint amennyit elbírná, még egyáltalában mutatkozott némi érdeklődés. Kalapot kell emelnünk a választó kerület előtt, hogy akadt benne közel négyszáz ember, ki nehéz viszonyai között nem vonta meg a mai nap igazán jelentős áldozatát a polgári jog gyakorlásától. Hogy pontosan is följegyezzük a választás eredményét, — íme álljanak itt a következő adatok: A rókusi részről beadott 133 szavazat közül *Károlyi* Sándor grófra 101, *Herman* Ottóra 32 csett; az alsóvárosi 258 szavazatból ellenben 196 adatott *Herman*ra és csak 62 *Károlyi* grófra. A végeredmény, melyet *Meák Gyula* választási elnök öt óra után pár perccel hirdetett ki, 65 szótöbbséget tüntet föl *Herman* Ottó javára, mihezképest ő választatott meg a II. kerület képviselőjévé. Az eredmény kihirdetése után a közben nagy tömeggé szaporodott közönség »Hétválasztó«-beli lakásáról zeneszó mellett és lelkes éljenzések között kíséerte *Herman* Ottót a városi széképületig, melynek közgyűlési termében rövid köszönő szavak mellett vette át megbízó levelét a választási elnök kezéből. Azután lemenvén a városháza-térre, ott sikerült rövid beszédet tartott a választókhöz, újólag is ígervén és fogadván, hogy a kerület érdekeit legjobb tehetsége szerint fogja mindig képviselni. *Herman* Ottó után, kinek beszédét lelkes éljenzések szakították néhányszor félbe, a nép hangos kívánságára még *Verhovay Gyula* és *Madarász József* országgyűlési képviselők szólottak a közönséghez. Mindketten kifejezést adtak afölötti örömüknek, hogy a II. választó kerület jelen nyomott viszonyai között is hű maradt a függetlenségi elvekhez, minden ellenkező biztatás dacára. *Verhovay* beszédjének különösen nagy hatása volt, s annak egyes részei a legzajosabb éljenzést és tapsot idézték föl. Este társasvacsora volt az Alsóvárosi Népkörben. Annak lefolyásáról majd holnap írunk.

— *Kézrekerültek.* Korom Antal és Szél Sándor két jómadár, kik az árvíz alkalmával, — lévén tanyai lakosok — szép csendben bevezdtek a városba, s innen egy ládát — telve ruhanemű, pénz és ékszerekkel — elemeltek, lépre akadtak, s tegnap este *Sass Lajos* p. kapitány által beszállítottak a városházához a törvénytészeknek leendő átadás végett. Úgy látszik, mégiscsak lesz valami eredménye külső rendőrségünk erélyes utánjárása folytán az árvíz alatt eltolvajolt értékek s tulajdonok föltalálása, s a tettesek kézrekerítésének.

(Föltételezhető, hogy ez az eset hozzájárulhatott MK *A néhai bárány* c. elbeszélésének megszületéséhez. Krk 33. köt.)

November 6., 250. sz.

Huszonnyolc zsák búza . . . — szép kis kapitális. Könyöradomány volt, áldott kezek adták. Ott pihent a búza . . . a nagy magazinban . . . Jaj, de pihenése nem sokáig tartott . . . a malomba vitték, lisztté őrlték meg . . . Napok mentek, tüntek . . . ott pihent a szép liszt, feledékenységnek éje borult rája. Jaj, de fönn az égben nem úgy végezők el, hogy e liszt a férgek tápláléka legyen. Pali bátyánk tudta, hol van a liszt sírja, ő vala az eszköz a végzet kezében, ki hivatva volt e nyersanyagból szépen kenyeret sütni az éhező népnek. Haza is vitette az utolsó zsápig és fel is süté ő szép fehér kenyérnek, s olcsón-e, vagy drágán — azt titokban tartjuk — el is adogatta a maga zsebére. Így beszéltek szerte. Most van már a sok liszt léte eltemetve, most borult már rája a titok homálya, gondolá a bátya. Ámde most sem úgy lett. Valakinek újra emlékébe szállott az a sok szép búza, és utána nézett, vajjon merre tűnt el, nem volt-e csak álom, vagy a föld nyelé el! De bizon nem álom, a föld sem nyelé el, mind megvan a sok liszt, az igaz, hogy nem ott, hová elhelyezték, no de hisz az nem baj, csak helyet cserélt ő. És meg is van mind a huszonnyolc zsák búza lisztnek alakítva, az igaz, hogy nem az elveszett liszt biz az. Így regél a fáma. No de az se hiba, lisztet liszt helyébe. Ez históriája annak a búzának, melyet a véletlen adott vissza újra rendeltetésének, s ebből azt tanultuk — mit állít a példa —, hogy az igaz vagon nem veszhet el soha.

(A ritmikus prózában fogalmazott hír előadásmódja erősen emlékeztet *A jó palócok* hasonló ritmusú helyeire. Krk 33. köt. — A szöveget szószerint átvette a Magyarország c. pesti napilap 1879. nov. 9., 309. sz. — és hozzáfűzte, hogy az eset »minden mulatságos volta mellett is szomorú, ha igaz«. A SzH Nyílt tér rovatában már nov. 8-án heves tiltakozás látott napvilágot »Pál bátya« aláírással. A nyilatkozat szerzője kijelentette, hogy amíg a SzN be nem bizonyítja, hogy ő a lisztet fölsütötte és a kenyeret drágán eladta, a cikk szerzőjét »aljas gazembernek és becsületrablónak« nevezi. — A SzN nov. 8-án az »Újdonságok« rovatban a kifogásolt hírt visszavonta. Ld. ott.

November 8., 252. sz.

— *A dísz-bográcsot* ma küldték föl Lauka Gusztávnak, kinek holnap tartja jubileumát az írói világ. Ez alkalomból öfelsége már a tegnapelőtti hivatalos lapban a Ferenc-József [rend] lovagkeresztjével díszíté föl. A lakoma, mint mi értesülünk, népes lesz. — Az első toasztot Jókai Mór fogja mondani az ünnepeltre. A bográcsot a következő levél kíséretében küldte föl Mikszáth Kálmán:

Kedves Guszti bátyám!

A szegedi hölgyek Kelemen Istvánné és Eisenstädter Lukácsné elnöklete alatt alakult bizottsága azzal bizott meg, hogy személyesen vigyem el az ő igénytelen ajándékukat, a te jubileumodra.

Körülményeim azonban éppen most nem engedik meg, hogy Budapestre mehessenek, s egyedül vagyok az oka, hogy küldöttség helyett csupán a bogrács érkezik meg, tanújeléül annak, hogy Szeged hölgyei még szerencsétlenségükben sem feledkeznek meg irodalmi érdemeidről.

Bográcsot küldenek, pedig a költőt babékoszorú illeti, s arany toll, vagy billikom, amelyből a Hypocrene forrásából merítsen.

De hát hiszen te egész életedben az életet mutogattad, festetted igazán, élethíven, a humoros oldaláról, illő dolog volt, hogy mi is a szegedi életből küldjünk egy darabot.

S milyen beces darabot!

Te, aki egész Magyarországot végig utaztattad a Guadalquivir partjain, a szép Andalusiában a sennorák és caballerók között, tudni fogod, mennyire tisztelik ott az amulettokat. Nohát annyira tisztelik itt a bográcsot. — A bogrács a bölesője itt minden jönnek.

Sőt maga a város is egy bogrács alakú völgyben fekszik.

Ezért aztán ne ess csodálkozásba, kedves bátyám, ez eredeti edény láttára, mely a halpaprikás hazájából jön, s tedd el legbecsebb emlékeid közé, mert én tanúságot tehetek arról, hogyha színiig töltenéd jéggel hűtött borral, a szeretet, amely azt összehozta, bizonybizonny fölmelegítené s te nyomban ott a jubiláris lakomádon forralt bort ihatnál.

tisztelő öcséd

Mikszáth Kálmán

E levél hangja ügyes harmóniában van az originális ajándékkal, s az ünnepezt író egyéniségével, ki bizonyára még azt is csak tréfának tartja, hogy őt, a fiatal embert, megjubilálják.

(A levél szövege megjelent *Hi* 4. köt. 58—59. lapján *Levél Lauka Gusztávhöz* címmel.)

November 8., 252. sz.

— *Lapunk* csütörtöki számában a 28 zsák liszt című közleményünkre vonatkozólag kötelességünknek tartjuk kinyilatkoztatni, hogy annak a liszt elszállítása s fölhasználására vonatkozó passzusai téves információn alapulnak, mert a liszt elszállítása a bizottság tudtával történt és az, úgy amint elszállított, találatott fölbontatlanul. — Ennyit az igazság érdekében.

November 11., 254. sz.

— *Lauka Gusztáv* a fényesen sikerült jubiláris banketten következőleg emlékezett meg beszédjében a szegedi hölgyekről: »Legmélyebb köszönetemet Szeged lelkes hölgyeinek, akiknek, az alig múltira emlékezve, a fájdalom hullámaiból kellett kihalászni azon örömeiket,

amelyeket nekem juttattak. Adja az ég, hogy amit az egy Tisza vak kegyetlensége megsemmisített, a két Tisza emberszerető lelke, Szeged iránt kiválóan viseltető rokonszenve, fáradhatatlan gondossága szebb s tökéletesb arányokban fölépíthesse. (Látszik Guszti bátyánk beszédjének e töredékén, hogy nemcsak bográcsot, hanem Ferenc József lovagrendet is kapott.)

November 12., 255. sz.

— *A Színügy Egylet és a királyi biztosság.* A köztörvényhatóság tavaly ezer forintot szavazott meg a színügy támogatására, mely összegnek fele még az előző évben följánlt de ki nem fizetett alapból rendelkezésre állt. A kir. biztos néhány hónappal ezelőtt a városi hatóságnak rendeletileg ezen összeg kifizetését megtiltá. A Színügy Egylet az árvíz által tetemesen károsult Aradi igazgatónak közvetlen a katasztrófa előtt és az után nem nyújthatta a tőle várt segílyt, de a szorongatott városi pénztárból a már kiutalványozott ezer forintot sem vette föl. Az igazgató pénzszükségben lévén, a később fölveendő ezer forintra egy helybeli kereskedőtől 500 forintot kért kölcsön, mely kölcsönt meg is kapta. — A Színügy Egylet nem csekély mértékben vala a királyi biztos intézkedése által meglepetve, látván, hogy a már folyóvá tett színügyi segílytől elesik. Mit tehetett egyebet, mint hogy megkereste a királyi biztost, hogy vegye vissza rendeletét, amely csak téves információ következtében keletkezhetett. Mint értesülünk, a királyi biztos hajlandóságát kinyilvánítá a megszavazott segílyből 500 forintra a kiutalványoztatására. De az összeg második feléről mitsem akar hallani. — Nem tudjuk, a Színügy Egylet belenyugszik-e azon ukázba, de előttünk világos, hogy sem a királyi biztos, sem bármily más hatalom nem mentheti föl a várost mint *adóst* a följánlt és kiutalványozott összeg kifizetése alól. Ha tehát a Színügy Egylet *jogához* ragaszkodik, ez ügynek végeredménye kétes nem lehet.

— *A vásárhelyi Maecenas.* Egy vásárhelyi színházlátogató Rónaszéky Gusztáv jutalomjátékára, mely a múlt héten volt, egy leölt mázsás disznót küldött föl a színpadra tisztelete jeléül a néhai disznó mindenféle ingredienciával. — Többet is ér az egy babérkoszorúnál!

December 4., 274. sz.

— *Herrichet elcsapíták.* Azonban olyan gyöngéden adja ki neki az útilaput a kormány, mintha valami érdemekben megőszült miniszter távoznék. — Előbb betegségi ürügy alatt kap hosszabb szabadságot, azután végleg a magány-életbe vonul — egy pár százezer forinttal. S valószínűleg valami ordóval. Az ötven bot azonban, amit legjobban megérdemelne, elmarad.

(Vö.: MK Herrich elleni támadásai, Krk 56. köt. 124., 163—165., 252. l.)

December 5., 275. sz.

— *Makó világosodik!* A circumspectus makói tanács, ki annyira »auffé« van a világeseményekkel, hasznára akarván fordítani azon körülményt, hogy nekünk gázvilágításunk lett, átiratilag megkereste a hatóságot, hogy a most már fölösleges utcai olajlámpáink egy részét megveszi. Ezen nagy újításra állítólag azon körülmény szolgáltatott okot, hogy ott egy idő óta éjjel »is« sötét van.

(Vö.: MK Makóra vonatkozó csipkelődései kötetünkben.)

December 16., 284. sz.

— *A szentesiek* aligha mennek most már Amerikába. Hogy a már összetoborzott 40 családot értelmes emberek az amerikai élet és boldogulás nehézségeiről is kezdik fölvilágosítani, soknak elment közülük a kedve odahagyni szülővárosát bizonytalan jövő reményében. És így nem is lesz a lapokban szerete hirdetett tömeges kivándorlásból semmi. Legföljebb hármásban indulnak majd útnak, *Antal József* tímár, *Erdei István* asztalos és *Pap Sándor* takács, aki az egész kivándorlási mozgalomnak szervezői és a könnyen hívó népnek biztatói voltak. Ezek az urak pedig, akik jóra való mesterséget tanultak, bizony tisztességgel megélhetnének az után itthon is, ahol mindéig azon panaszkodnak, hogy az iparos pályára kevesen lépnek. Túlságos bőségnék, az igaz, nem örvend mostanság itthon a magyar ember, de szorgalom és igyekezet után még mindig meg lehet élni, és az Alföld népében bizonyára csak a nagyszájú biztatás érlelhet meg kivándorlási szándékot.

— *Bakay Nándor* belvárosi képviselőnek a vasárnapi népkörgyűlésen kiérdemelt olesó dicsősége és ennek révén újból megizmosodott bizalma nagyon megcsappant a mai közgyűlésben. A közizgatási bizottság kisorsolt tagjait ugyanis, névszerint *Babarczy Józsefet*, *Kovács Albertet*, dr. *Magyar Jánost*, és *Polczner Jenőt* újra megválasztotta a közgyűlés többsége és csak *Bakay Nándort* helyettesítette *Pillich Kálmánnal*. Mindenesetre följegyzésre méltó e választásnál azon körülmény, hogy a jelen volt 95 városi képviselő közül mindössze 9, szóval is *kilenc* szavazott *Bakayra*, aki eszerint *óriási többséggel* maradt ki a közizgatási bizottságból.

December 25., 292. sz.

— *Nagy falragaszok* hirdetik a nagyérdemű közönségnek, hogy *Bakay Nándor* orsz. képviselő és biztosi tanácsos, úgymint *Herman Ottó* képviselő folyó hó 26-án a városháza közgyűlési termében fognak az utóbbi képviselői, az előbbi képviselői és biztosi tanácsosi működéséről beszámolni. Ha valaki képviselői működéséről beszámol választóinak, kiktől a mandátumot nyerte, azt értjük, helyeselhetjük. De kinek akar *Bakay* úr Szegeden biztosi tanácsosi működéséről beszámolni, mikor megbízatását a *kormánytól* kapta? S azért csakis annak és saját lelkiismeretének tartozik számolni. No, de ez is azon ügyes fogások egyike, melyekkel *Bakay* demagóg népszerűségét szerezte. S már *Macchiavelli* is mondta: hogy amily eszközökkel szereztetett a hatalom, ugyanoly eszközökkel lehet csak azt megtartani.

A KÉPMELLÉKLETEKRŐL

- I. LECHNER LAJOS. — A föltámadt Szeged c. emléklapból (1883.)
- II. BAKAY NÁNDOR. — Fénykép a Szegedi Somogyi Könyvtár gyűjteményéből
- III. AZ ÚJJÁÉPÍTÉS KEZDETE. FÖLDHORDÁS. — Egykorú fénykép a Szegedi Somogyi Könyvtár gyűjteményéből
- IV. AZ ÚJJÁÉPÍTÉS KEZDETE. TÖLTÉSEPÍTÉS. — Egykorú fénykép a Szegedi Somogyi Könyvtár gyűjteményéből
- V. LÁTKÉP AZ ÚJJÁÉPÜLŐ VÁROSRÓL. — Egykorú fénykép a Szegedi Somogyi Könyvtár gyűjteményéből
- VI. LÁTKÉP AZ ÚJJÁÉPÜLŐ VÁROSRÓL. — Egykorú fénykép a Szegedi Somogyi könyvtár gyűjteményéből
- VII. DÁNI FERENC SZEGEDI FŐISPÁN. — Olajfestményről készült fényképmásolat Dr. Szabó László Szeged halála és feltámadása c. könyvéből. (Szeged 1929. III. köt. 32. l.)
- VIII. PRIELLE KORNÉLIA — Metszet a Magyar Színművészeti Lexikonból. (Bp. 1929. III. köt. 280. l.)

10

TARTALOMJEGYZÉK

(Az első szám a szövegre, a második a jegyzetekre utal.)

Szegedi Napló

Tárcák

1879

Wenckheim Béla b.	5	254
A fővárosból	7	255
Császár fürdői levél	11	256
Amiből egyetlen szó sem igaz.	12	257
Kállay Ödön meghalt	15	258
Téli napfény	16	259
A franciák Szegeden	17	259
A vereshajó	23	260
Az asszonyok	33	262
Egy rangbeli ebéd	36	263
Vénasszonyok nyara	39	264
Levél a fővárosból	42	265
Mese	44	266
Lauka Gusztávról	47	268
A feketekávé mellől	50	269
A hét története	54	270
Divatképek	57	272

Vezércikkek és politikai cikkek

1879

147. sz., Szeged, július 3-án	62	273
155. sz., Zichy Viktor meggyalázva	64	274
158. sz., Szeged, július 16-án	65	274
160. sz., Novibazárba	68	275
163. sz., A szegedi zsidók	70	276
166. sz., Nagy Sándor úr	74	277
169. sz., Szeged, július 29-én	75	277
172. sz., Jaj neked, sajtó!	77	278

173. sz., A holnapi közgyűlésen	79	279
174. sz., Töprengések	83	280
174. sz., Rendes közgyűlés	87	282
175. sz., Szeged, augusztus 5.	90	282
181. sz., Andrásy bukása	92	283
185. sz., Szeged, augusztus 18.	94	284
187. sz., Készülődés	95	284
189. sz., Szeged közönségéhez!	97	285
191. sz., Finis coronat	98	285
210. sz., Népuralom	100	286
214. sz., Választási mozgalmak	103	286
218. sz., Békehangok	112	289
225. sz., Október hatodika	115	290
232. sz., Kálmán napja	115	290
235. sz., Tisza Lajos	117	291
247. sz., Halottak napján ..	121	293
254. sz., A botránnyok évadja	123	293
258. sz., Jelek	125	294
259. sz., A kidobott pénz	127	295
262. sz., A bosnyák törvény	131	296
266. sz., A véderőtörvény	133	297
268. sz., Szeged, 1879. nov. 26.	134	297
276. sz., Szeged, dec. 5.	136	298
279. sz., Szeged, dec. 9-én .	138	299
284. sz., Szegeden. dec. 15-én	140	299
288. sz., A nagyság átka	142	300
291. sz., Szeged, dec. 23-án	145	301

Apróságok*

1879

149. sz., júl. 6. <i>Makói dísz-dolog</i>	147	302
155. sz., júl. 13. Asbóth és Zichy Viktor	148	302
162. sz., júl. 22. <i>A Híradó röppentyűi</i>	149	303
175. sz., aug. 6. <i>A Híradónak</i>	151	304
176. sz., aug. 7. <i>A Híradónak</i>	152	304
178. sz., aug. 9. <i>A Híradónak</i>	153	305
180. sz., aug. 12. <i>A Híradónak</i>	154	305
225. sz., okt. 7. <i>A terv</i>	154	306
226. sz., okt. 8. <i>Az az »egy« szavazat</i>	156	306
229. sz., okt. 11. <i>Éljen Bakay!</i>	158	307
223. sz., okt. 16. <i>A spicli</i>	159	307
234. sz., okt. 17. <i>Az ellenzék szaporodása</i>	160	308

* A Mikszáthtól származó címeket *dőlt betűs (kurzív) szedéssel* közöljük. Az álló betűs (antikva) címeket a kötet sajtó alá rendezője adta a tartalom könnyebb áttekintése céljából.

240. sz., okt. 24. <i>Coriolán bőrkötőben</i>	162	309
245. sz., okt. 30. <i>Rendőreink</i>	164	310
280. sz., dec. 11. <i>Sublimior mathesis</i>	166	310

A »Színház« rovatból*

1879

268. sz., nov. 27. <i>Itt vannak a színészek</i>	169	316
271. sz., nov. 30. <i>A mai este</i>	170	316
272. sz., dec. 2. A bérletek	173	317
273. sz., dec. 3. A »Daniseffek«	174	317
275. sz., dec. 5. »Egy huszárkáplár Bécsben«	175	318
280. sz., dec. 11. A »Corneville-i harangok«	175	318
282. sz., dec. 13. »Egy katona története«	178	318
283. sz., dec. 14. Aradi Pesten	180	319
284. sz., dec. 16. <i>Színház és jég sport</i>	180	319
286. sz., dec. 18. <i>A tartalékos</i>	185	320
288. sz., dec. 20. A »Kisasszony feleségem«	186	321
291. sz., dec. 24. <i>I. Máté evang. 10-ik rész 7-ik vers</i>	187	321
<i>II. Piros bugyelláris</i>	188	321
<i>III Rónaszékyné távozása</i>	189	321
294. sz., dec. 30. Fatinitza	189	321

Függelék

1879

153. sz., Damoklész kardja . .	195
156. sz., A külföldi szakértők	197
166. sz., Szeged, július 25-én	200
210. sz., Meglazult barátság	202
253. sz., A közerkölsiség hanyatlása	205
273. sz., Szeged, 1879. dec. 2.	207
292. sz., Karácsony ünnepén	209

J E G Y Z E T E K

Rövidítések	212
Bevezetés a jegyzetekhez	213
A cikkek és karoatok jegyzetei	254
Tárcák	254
Vezércikkek és politikai cikkek	273
Apróságok	302
A »Színház« rovatból	312
Az »Újdonságok« rovatból	322
A képmelléletekről	355

